

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการ
ตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
Strengthening the soul power to cessation of suffering of disable people
according to Buddhism in Thai Society

โดย

ดร.นคร จันทราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761090

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการ
ตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

Strengthening the soul power to cessation of suffering of disable people
according to Buddhism in Thai Society

โดย

ดร.นคร จันทราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761090

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Strengthening the soul power to cessation of suffering of disable people
according to Buddhism in Thai Society

By

Dr.Nakhon Jantharach

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ubonrachatani Campus

B.E.2518

Research Project Fouded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761090

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: รูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
ผู้วิจัย	: ดร.นคร จันทราช
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๑
เงินอุดหนุนการวิจัย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) รูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย ๒) การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ๓) วิเคราะห์ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในภาคสนามมีกลุ่มเป้าหมายคือองค์กร ๔ แห่ง ตามหน่วยงานในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เชียงใหม่ นครราชสีมาและชลบุรี โดยมีผู้บริหาร เจ้าหน้าที่จำนวน ๘ คน และผู้พิการจำนวน ๒๙ คน รวมทั้งสิ้น ๓๗ คน ส่วนเครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

จากการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยจากศูนย์คนพิการทั้ง ๔ ศูนย์พบว่าทั้ง ๔ องค์กรมีรูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณดับทุกข์ผู้พิการ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการแพทย์ ๒) ด้านการศึกษา ๓) ด้านสังคม และ ๔) ด้านอาชีพ การดับทุกข์ทั้ง ๔ ด้านเป็นการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

ส่วนการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนามี ๒ ระดับตามหลักภavana ๔ ประการมี ๒ ระดับ คือ ๑) การดับทุกข์ระดับร่างกายมี ๒ อย่าง คือ (๑) กายภavana คือ การพัฒนากาย (๒) สีลภavana คือ การพัฒนาความประพฤติ และ ๒) การดับทุกข์ระดับจิตใจมี ๒ อย่าง คือ (๑) จิตภavana คือ การฝึกอบรมจิตใจ และ (๒) ปัญญาภavana คือ การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจโลกและชีวิตตามเป็นจริงเป็นการพัฒนาผู้พิการครบทั้ง ๔ ด้านคือ กาย จิตใจ ศีล และปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา

Research Title	: Strengthening the soul power to cessation of suffering Of disable people according to Buddhism in Thai Society
Researcher	: Dr.Nakhon Jantharach.
Department	: Mahachulalongkonrajavidyalaya University College Ubon Campas
Fiscal Year	: 2018
Fund of Research	: Mahachulalongkonrajavidyalaya University

Abstract

This research has 3 objectives: 1) a spiritual enhancement model for the cessation of distress of the disabled in Thai society 2) spiritual empowerment for the cessation of the disabled according to the Buddhist principles in Thai society 3) analyzing the results of spiritual enhancement for the cessation of the disabled according to the principles of Buddhism in Thai society. This research is a combination of both documentary and qualitative research. In the field, the target group is four organizations according to departments in Ubon Ratchathani, Chiang Mai, Nakhon Ratchasima and Chonburi provinces with management 8 staffs and 29 disabilities, a total of 37 people. The research tool is an interview form.

The finding of the study:

From the study of the spiritual enhancement for the disabled according to Buddhism principles in Thai society from the four centers for disabled people, it was found that all four organizations had a spirit enhancement pattern to extinguish all persons with disabilities, namely 1) Medical 2) Education 3) Social and 4) Occupation. The four aspects of the cessation of suffering are the cessation of the suffering of the disabled people in Thai society.

There are two levels of spiritual enhancement for ending suffering of disable people according to the principles of Buddhism. There are 2 levels of 4 developments: 1) the cessation of physical suffering which there are 2 levels: (1) physical development (2) moral development and 2) the end of mental suffering in 2 levels which are (1) mental development and (2) wisdom development for understanding the world and life

as they are. It is to develop the disabled people in four skills: body, mind, precepts and wisdom according to Buddhism.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ “สำเร็จลุล่วงด้วยดี” เพราะผู้วิจัยได้รับความเมตตาอนุเคราะห์อันเป็นกำลังใจที่ประกอบด้วยความปรารถนาดีจากคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิและเจ้าหน้าที่จำนวนหลายท่านและหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอ “ระบุนาม” ไว้เพื่อแสดงความ “ขอบพระคุณ” และ “ขอบคุณ” ท่านตามลำดับดังต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.(สุทิพย์ อากาศโร) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่ให้ความ “เมตตาอนุเคราะห์” ต่อข้าพเจ้าที่ “เปิดโอกาส” ให้ผู้วิจัยได้ก้าวเข้าสู่ “วงการวิจัย” ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์โดยให้ “คำชี้แนะ” นับตั้งแต่การนำเสนอหัวข้อการวิจัยจนทำให้โครงร่างงานวิจัยมีความชัดเจนมากขึ้นทำให้ผู้วิจัยมองเห็น “ช่องทาง” ในปรับแก้เนื้อหาในการวิจัยเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นอย่างดีจนสามารถดำเนินการเขียนงานวิจัยฉบับนี้ให้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัยที่ได้ให้ “ความอนุเคราะห์” ต่อข้าพเจ้าเสมอมา “คอยติดตามถามไถ่” ความก้าวหน้าของงานวิจัยเสมอที่เปี่ยมไปด้วยความหวังดีเสมอ และคุณเดชฤทธิ์ โอฐสู และเจ้าหน้าที่ประจำสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ทุกรูป/ท่านที่ทำหน้าที่เป็น “กัลยาณมิตรที่ดี” ในการติดต่อและประสานงานในด้านต่าง ๆ ทำให้ได้การติดต่อประสานงานเกี่ยวกับงานวิจัยทุกขั้นตอนของข้าพเจ้ามีความราบรื่นและผ่านไปด้วยดีเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล,ดร.หัวหน้าโครงการวิจัยชุดที่ทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” ที่สำคัญที่ได้ให้ “คำชี้แนะ” และ “คำชี้แนะ” ในประเด็นปัญหาการวิจัยและวิธีการและขั้นตอนในการทำงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้งานวิจัยมีความก้าวหน้าและเป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการทำงานเป็นอย่างดี ยังมีคณะวิจัยประกอบด้วยนายพูลศักดิ์ หอมสมบัติและนาย กวีพล ศรีหะมงคลในฐานะเป็นผู้ร่วมงานวิจัยต่างเป็น “กัลยาณมิตร” และ “สหธรรมิก” ที่ดีทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในการทำงานวิจัยเป็นอย่างดี

(ดร.นคร จันทราช)

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ข)
กิตติกรรมประกาศ	(ง)
สารบัญ	(จ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ช)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์จากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องผู้พิการในสังคมไทย	๗
๒.๑.๑ ความหมายและสาเหตุของความพิการ	๗
๒.๑.๑.๑ ความหมายของความพิการ	๗
๒.๑.๑.๒ สาเหตุของความพิการ	๘
๒.๑.๒ ประเภทและเกณฑ์การตัดสินความพิการ	๑๑
๒.๑.๓ ประเภทความทุกข์ของผู้พิการ	๑๔
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการเสริมสร้างจิตวิทยาสังคม	๑๘
๒.๒.๑ ความหมายของจิตวิทยาสังคม	๑๘
๒.๒.๒ ความเป็นมาของจิตวิทยาสังคม	๒๐
๒.๒.๓ ลักษณะเฉพาะจิตวิทยาสังคม	๒๑
๒.๒.๔ ประเภทและวิธีการวัดพฤติกรรมจิตวิทยาสังคม	๒๒
๒.๒.๔.๑ ประเภทพฤติกรรมจิตวิทยาสังคม	๒๒
๒.๒.๔.๒ วิธีการวัดพฤติกรรมจิตวิทยาสังคม	๒๓
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการพึ่งตนเองของผู้พิการ	๒๔
๒.๓.๑ ความหมายของการพึ่งตนเอง	๑๔

๒.๓.๒ ประเภทของการพึ่งตนเอง	๒๖
๒.๓.๓ ระดับของการพึ่งตนเอง	๒๘
๒.๓.๔ ประโยชน์ของการพึ่งตนเอง	๒๙
๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องชีวิตผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา	๓๑
๒.๔.๑ ชีวิตผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา	๓๑
๒.๔.๒ องค์ประกอบชีวิตผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา	๓๑
๒.๔.๓ ชีวิตผู้พิการกับความเป็นมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา	๓๒
๒.๔.๔ สถานภาพของผู้พิการหลักพระพุทธศาสนา	๓๕
๒.๔.๔.๑ สถานภาพของผู้พิการตามหลักพระวินัย	๓๕
๒.๔.๔.๒ สถานภาพผู้พิการตามหลักพระธรรม	๓๖
๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา	๓๘
๒.๕.๑ ความหมายของความทุกข์	๓๘
๒.๕.๒ ประเภทของความทุกข์	๔๐
๒.๕.๒.๑ ความทุกข์ระดับกายภาพ	๔๐
๒.๕.๒.๒ ความทุกข์ระดับจิตภาพ	๔๑
๒.๕.๓ การเกิดและการดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา	๔๒
๒.๕.๓.๑ การเกิดทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา	๔๒
๒.๕.๓.๒ การดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา	๔๔
๒.๕.๔ หลักพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณผู้พิการ	๔๖
๒.๕.๔.๑ หลักพุทธธรรมสำหรับการเปลี่ยนจิตสำนึกใหม่	๔๖
๒.๕.๔.๑ หลักพุทธธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน	๕๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๕
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๒

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย **๖๓**

๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย	๖๔
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย	๖๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๕
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๕

บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย **๖๖**

๔.๑ รูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย	๖๖
๔.๒ การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ผู้พิการตามหลัก	

พระพุทธศาสนาในสังคมไทย	๘๐
๔.๓ ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการตามหลัก พระพุทธศาสนาในสังคมไทย	๘๕
๔.๔ องค์กรความรู้ใหม่จากการศึกษาวิจัย	๙๑
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๙๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๔
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๙
บรรณานุกรม	๑๑๒
ภาคผนวก	๑๑๒
ภาคผนวก ก บทความวิชาการ	๑๑๖
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์	๑๕๓
ภาคผนวก ค แบบสรุปโครงการวิจัย	๑๕๖
ภาคผนวก ง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๗๔
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย	๑๗๖
ภาคผนวก ฉ รูปภาพ	๑๗๙
ภาคผนวก ช รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	๑๘๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๘๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

คัมภีร์ที่ใช้ในการค้นคว้านำมาอ้างอิง สำหรับงานวิจัยเล่มนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ การอ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทยใช้ระบุชื่อ คัมภีร์/เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๐ หมายถึง คัมภีร์พระวินัยปิฎก มหาวรรค เล่มที่ ๔ ข้อที่ ๑๓ หน้าที่ ๒๐

พระวินัยปิฎก

วิ.ม. (ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ม.อ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริปัญญาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ข. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
อง.เอกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปัญจนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบและนำมาสั่งสอนเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของมวลมนุษยชาติมี ๒ ระดับ คือระดับศีลธรรม และระดับจริยธรรม ในบรรดาคำสอนที่เป็นโลกุตตระซึ่งเป็นศีลธรรม และในระดับโลกียะเป็นจริยธรรมโดยคำสอนในระดับโลกุตตระ เป็นคำสอนก็เพื่อมุ่งความหลุดพ้นหมดจากกิเลสเป็นคำสอนในระดับที่สูงกล่าวคือ “นิพพาน” ส่วนคำสอนระดับโลกียะเป็นคำสอนทั่ว ๆ ไปโดยมีเรื่องของการให้ทาน การรักษาศีล และเรื่องของสวรรค์^๑ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ปฏิบัติดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในชาติปัจจุบันและชาติอื่นต่อไป^๒ เป็นหลักจริยธรรมเหมาะต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์^๓ หลักพุทธธรรมอันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าคือประทีปดวงใหม่ที่ช่วยส่องแสงสว่างให้สัตว์โลกก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ ทำให้เกิดผลดีต่อสังคมชาวโลกให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขสวัสดิ์ก่อเกิดสันติภาพและสันติสุขโดยทั่วไปที่เป็นเช่นนี้เพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยกระตุ้นมนุษย์ไม่ให้ประมาทให้หันมาใส่ใจพัฒนาฝึกฝนศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตนเอง เพื่อยกระดับจิตใจภูมิธรรมและภูมิปัญญา รวมทั้งพฤติกรรมความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ให้ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่มีคุณค่าได้ประสบสันติสุขและอิสรภาพทำให้สังคมมนุษยชาติให้มีเอกภาพในการทำ การพูด และการคิดแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและช่วยโลกให้รอดได้หากโลกต้องประสบกับวิกฤติการณ์ทางด้านสังคมทางอารมณ์และทางจิตวิญญาณ

สำหรับการได้เกิดเป็นมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานับเป็นเรื่องยาก^๔ โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของมนุษย์ในภพใหม่ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรรมคือการกระทำกรรม หากยินดีในฝ่ายกุศลกรรม กุศลกรรมย่อมผลักดันให้กระทำกรรมดีซึ่งจะมีผลให้ไปเกิดในสุคติภูมิ ส่วนผู้ยินดีในฝ่ายอกุศลกรรม อกุศลกรรมย่อมผลักดันให้กระทำกรรมชั่วนำไปสู่การเกิดในทุคติภูมิ การที่จะไปเกิดในภพภูมิใดย่อมขึ้นอยู่กับทางเลือกกระทำกรรมมนุษย์ ชีวิตของมนุษย์หลังความตายจะไปเกิดที่ใดย่อมขึ้นอยู่กับอำนาจของกิเลสกรรม และวิบากเป็นปัจจัยปรุงแต่งนั้นคือเกิดจากอำนาจของกิเลสอย่างหยาบหรือประณีตที่เป็นตัวผลักดัน

^๑ นฤมล มารคแมน, *มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^๒ มั่นเกิดติ โกศลนริวัตินซ์, *ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษาพุทธธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑), หน้า ๒๘-๒๙.

^๓ รังสรรค์ แสงสุขและคณะ, *ความรู้คู่คุณธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๖.

^๔ ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘๒/๙๐.

ให้มนุษย์กระทำการทางกาย วาจา และใจ เมื่อมนุษย์กระทำการตามอำนาจของกิเลสใด ๆ ก็จะส่งผลให้ไปเกิดในภพภูมิที่เหมาะสมกับกรรมที่กระทำและในขณะที่มนุษย์กำลังได้รับวิบากกรรมอยู่นั้นก็ได้ทำกรรมใหม่ทั้งดีและชั่วภายใต้อำนาจของกิเลสที่เป็นตัวผลักดันอยู่เบื้องหลัง สำหรับผู้พิจารณาหลักพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความกรรมในอดีตชาติโดยตรงกระนั้นพระพุทธศาสนายังมีความเชื่อว่าคนพิจารณาสามารถจะเปลี่ยนแปลงชะตาชีวิตตัวเองได้เหมือนคนปกติทั่วไป

สำหรับผู้พิจารณาในสังคมไทยจากการสำรวจผู้พิจารณาเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๙ พบว่ามีผู้พิจารณาในสังคมไทยที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิจารณา มีจำนวนมากถึงถึง ๑,๕๖๘,๘๗๔ คน แยกเป็นเพศชายจำนวน ๘๓๙,๑๖๐ (ร้อยละ ๕๓.๕๙) และเพศหญิง จำนวน ๗๒๙,๖๘๗ คน (ร้อยละ ๔๖.๕๑) โดยมีสาเหตุความพิจารณาที่เกิดจากภาวะความเจ็บป่วยและโรคต่าง ๆ ในภายหลัง (ความดันโลหิตสูง/หลอดเลือดหัวใจตีบ/ข้อสันหลังอักเสบ/โรคติดเชื้อ/เบาหวาน/ลมชัก) ร้อยละ ๒๙.๖๒ ความพิจารณาแต่กำเนิด ร้อยละ ๒๐.๓๐ อุบัติเหตุ ร้อยละ ๑๔.๓๕ กรรมพันธุ์ ร้อยละ ๐.๕๐ และมากกว่า ๑ สาเหตุ ร้อยละ ๓.๓๒ สุดท้ายความพิจารณาที่แพทย์ไม่ระบุสาเหตุความพิจารณา ร้อยละ ๓๑.๙๑ ซึ่งประเภทความพิจารณาที่มากที่สุดคือทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว จำนวน ๗๕๒,๙๑๐ คน (ร้อยละ ๔๘.๐๗) และทางการได้ยิน/สื่อความหมาย จำนวน ๒๗๘,๕๕๐ คน (ร้อยละ ๑๗.๗๘)ทางการเห็น จำนวน ๑๖๘,๔๒๒คน (ร้อยละ ๑๐.๗๕) อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยพบว่าผู้พิจารณากลายเป็นบุคคลชายขอบของสังคมที่กำลังเผชิญกับความกดดันจากสังคม เช่น การถูกมองว่าคนพิจารณาเป็นภาระของครอบครัว ครอบครัวคนพิจารณาส่วนใหญ่ไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกเป็นปมด้อยของครอบครัวตน รู้สึกว่ามีความกดดันและขาดความสุข บางครอบครัวมีความรู้สึกขัดแย้งกันอย่างรุนแรง เนื่องจากกลัวว่าจะเป็นที่รังเกียจของสังคม สังคมมักมองว่าคนพิจารณาเป็นภาระที่สังคมต้องเลี้ยงดูอย่างสูญเสียเปล่า บางครั้งคนพิจารณาได้รับการเอาใจใส่

สังคมยังมองข้ามคนพิจารณาในหลายกรณีทั้งในเรื่องสิทธิหน้าที่ ระบบสาธารณสุขไม่เพียงเท่านั้นความพิจารณายังมีผลกระทบต่อสังคมอีกหลายประการทั้งในด้านการพัฒนาประเทศความมั่นคงของประเทศ การสูญเสียเศรษฐกิจของประเทศและการสูญเสียผลผลิตของประเทศที่ผู้พิจารณาถูกละเมิดสิทธิในด้านต่าง ๆ อาทิ สิทธิทางการศึกษา สิทธิการประกอบอาชีพ การเข้าถึงทรัพยากร และความเท่าเทียมแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้พิจารณาหลายคนยังคงถูกละเมิดสิทธิ ทำให้คนพิจารณาถูกจัดอยู่ในกลุ่มของผู้ด้อยโอกาส ทั้งทางด้านสังคมและโอกาสทางการศึกษา ขาดทางเลือกในการประกอบอาชีพ คนพิจารณาบางคนถูกรังเกียจซ้ำเติมเนื่องจาก อับอาย ทำให้บางครอบครัวเลี้ยงดูเด็กพิจารณาแบบซ่อนเร้น ปิดบัง หลายครอบครัวไม่สนใจที่จะนำเด็กพิจารณาออกสู่สังคม ในขณะที่สังคมมักจะมองคนพิจารณาว่าเป็นคนน่ากลัว น่าสงสาร คนที่มีความเชื่อในเรื่องของบาปกรรม จะมองคนพิจารณาไปในทางที่ไม่ดี อนาคตคนพิจารณาอาจจะตกอยู่ภายใต้การตัดสินใจของคนในสังคมซึ่งขาดความรู้ ความเข้าใจหรือมีอคติกับคนพิจารณา ดังนั้น คนพิจารณาบางส่วนจึงต้องกลายเป็นภาระแก่สังคม ทำให้คนบางคนมองคนพิจารณาอย่างไม่เท่าเทียมกับคนปกติ กระบวนการสำคัญที่จะสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ไม่ค่อยได้รับการเหลียวแลจากสังคม

เท่าที่ควรจะเป็น หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนามีความหมายและมีความสำคัญในการเป็นที่พึ่งพิงทางใจและการสร้างพลังชีวิตแก่ผู้ฝึกการตั้งข้อความที่ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า^๕

“จิตวิญญาณคือมิติที่สูงส่งของจิตหรือการที่มีจิตใจสูง ความดี กุศล บุญ คุณค่า หรือจิตที่เจริญหลุดพ้นเห็นแก่ตัวน้อยเข้าถึงสิ่งสูงสุดในทางพุทธจิตวิญญาณ คือปัญญามนุษย์ต่างจากสัตว์ เพราะมีมิติทางจิตวิญญาณ จิตวิญญาณหรือความดีซึ่งเป็นความสูงส่งแห่งจิตนี้เป็นธรรมชาติของมนุษย์ เพราะมีได้แต่มนุษย์เท่านั้นต่างจากจิตของสัตว์ซึ่งทำอะไรไปตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ ไม่มีบุญ ไม่มีบาปความเห็นแก่ตัวของสัตว์มีอยู่ในระดับต่ำตามความจำเป็นตามธรรมชาติโดยหากเป็นสัตว์ประเภทเดียวกันจะไม่มี ความต่างกันมากนักแต่สำหรับจิตของมนุษย์ระดับของจิตวิญญาณตั้งแต่ระดับต่ำคือใกล้เคียงกับสัตว์หรือเลวร้ายกว่าสัตว์ไปจนระดับสูงสุดคือจิตที่หลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิง มนุษย์นั้นมีเจตนาและความสามารถในการทำตามเจตนาได้มากกว่าสัตว์ คนที่มีจิตใจต่ำ เห็นแก่ตัวมาก จึงทำอันตรายต่อคนอื่นและสรรพสิ่งได้มากกว่าสัตว์ จิตที่ติดอยู่ในความเห็นแก่ตัวจะอยู่ในที่คับแคบ บีบคั้น เครียด ไม่สงบ แต่มนุษย์ก็สามารถพัฒนาจิตให้สูงขึ้นได้จนหลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิง ระดับของความเป็นมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับระดับทางจิตวิญญาณ การมีจิตวิญญาณสูงทำให้เกิดสุขภาวะ เป็นความสุขที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว เป็นอิสระ เบาสบาย สงบ ยิ่งเห็นแก่ตัวน้อยยิ่งสุขมาก ถ้าหลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิงก็มีความสุขสูงสุดเป็นความสุขอันเป็นทิพย์หรือเรียกว่าเป็นความสุขทางจิตวิญญาณในสภาวะที่มีจิตวิญญาณสูง”

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า การมีพลังจิตวิญญาณก่อให้เกิดความสุข มีสุขภาพดีและมีอายุยืนได้ อันเป็นจุดเริ่มที่สัมพันธ์กับมิติในทางการแพทย์สมัยใหม่ที่เชื่อพลังจิตวิญญาณว่าทำให้ผู้ป่วยหรือคนที่สุขภาพไม่ดีมีสุขภาพที่ดีได้ ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันวงการแพทย์ทางเลือก หรือวิธีการรักษาจึงมีการส่งเสริมการสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์เกิดขึ้นโดยยึดหลัก ไตรสิกขา มาเป็นแนวทางจากเรื่องของศีล สมาธิ และปัญญาเป็นหลักซึ่ง “ปัญญา” ในทางพุทธศาสนานั้นมีความหมายที่พิเศษ เพราะพุทธศาสนาเชื่อว่าความทุกข์ของมนุษย์เกิดจากอวิชชาหรือความไม่รู้ เพราะฉะนั้นปัญญาจะทำให้หมดทุกข์และเกิดสุขตามมา สุขภาวะจึงเกิดจากปัญญา นั่นเอง นอกจากนี้ปัญญาในทางพุทธศาสนายังหมายถึงการลดความเห็นแก่ตัวลงจนถึงที่สุดแล้วเราจะถึง “อนัตตา” คือความไม่มีตัวตนนั่นเอง ดังนั้นในพุทธศาสนาจึงมีการเน้นเรื่องของความเมตตากรุณา (compassion) โดยเชื่อว่าถ้ามีความเมตตากรุณาก็ถือว่ามีปัญญา แต่ถ้ามีความเห็นแก่ตัวก็ไม่ถือว่ามีปัญญาและไม่ถือว่ามีคุณค่าทางจิตวิญญาณเกิดขึ้น การมีเมตตากรุณาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของจิตวิญญาณ

จากเหตุและผลข้างต้นผู้วิจัยมองว่า สำหรับผู้ฝึกการกลายเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น แม้คนฝึกการจะมีข้อจำกัดบางประการต่างจากบุคคลทั่วไปคือมีข้อจำกัดทางร่างกาย สติปัญญาหรือจิตใจที่ไม่สามารถที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการ

^๕ ประเวศ วะสี, สุขภาวะ คุณค่า ศักดิ์ศรี คนพิการ, (กรุงเทพมหานคร:มูลนิธิคนพิการไทย, ๒๕๔๗), หน้า

ดำรงชีวิตได้เหมือนกับบุคคลปกติทั่วไปก็ตาม ผู้พิการในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีสิทธิทางจริยธรรม และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมมีเท่าเทียมกับคนทั่วไป การเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้พิการในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่ร่วมเกิด แก่ เจ็บตาย จึงเป็นแนวทางให้เกิดสันติสุขร่วมกันและหล่อหลอมให้เกิดสังคม กัลยาณมิตร หากผู้พิการได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเหมาะสมเท่าที่ควรจะเป็น การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณสำหรับคนพิการในสังคมไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการโดยตรง ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจวิจัยเรื่องการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนาโดยนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้เพื่อบำบัดและบรรเทาความทุกข์และเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในจิตใจตลอดจนเพิ่มความสุขในการดำเนินชีวิตสำหรับผู้พิการ ทั้งนี้เพราะผู้พิการในสังคมไทยมีแนวโน้มที่มีความเครียดหรือมีความทุกข์มากกว่าบุคคลปกติทั่วไปเป็นทวีคูณ และยังเป็นการแสวงหารูปแบบแนวทางการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ตามแนวพุทธศาสนามาใช้กับผู้พิการเพื่อสร้างเสริมสร้างพลังวิญญาณที่จะนำสู่ความสุขสงบมีชีวิตที่ดีงามแก่ผู้พิการในสังคมไทยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓.๑ ต้องการทราบว่ารูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ ต้องการทราบว่าพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ ต้องการทราบว่าผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยที่ตอบโจทย์การเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยได้อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

สำหรับวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น ๓ ด้านคือ

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

สำหรับขอบเขตด้านเนื้อหาของงานวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตด้านเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัยคือ ๑) ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย ๒) ศึกษาการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย และ ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยลงภาคสนามสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัยซึ่งมีขอบเขตด้านพื้นที่ประกอบการวิจัยคือ ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบลจังหวัดอุบลราชธานี ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพิทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และ ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสนมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

๑.๔.๓ ขอบเขตประชากร

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตกลุ่มเป้าหมายโดยมีกลุ่มประชากรประกอบการวิจัยออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. ประชากรในการวิจัย คือ ผู้พิการ ผู้บริหารองค์กรคนพิการ และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการ ใน ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบล ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพิทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และ ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสนมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งสิ้น ๓๗ คน

๒. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีผู้พิการตามสถานที่ต่าง ๆ คือ ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบล ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพิทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสนมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งสิ้น ๓๗ คน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง วิธีการเสริมสร้างความสามารถและสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ ของคนพิการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญาโดยมีรูปแบบด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านสังคม อาชีพและรายได้ที่ส่งผลทำให้ผู้พิการมีความสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ผู้พิการ หมายถึง บุคคลมีความสามารถถูกจำกัดให้ปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมทางสังคมได้โดยวิธีการทั่วไป เนื่องจากมีความบกพร่องทางการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหวการสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญาและการเรียนรู้และมีความต้องการจำเป็นพิเศษด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ หมายถึง การเสริมสร้างความสามารถและศักยภาพในด้านจิตใจและสติปัญญาสำหรับคนพิการเป็นการพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้พิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถดำรงชีวิตในสังคมทัดเทียมคนปกติ

การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณของผู้พิการเพื่อให้ผู้พิการมีมุมมองต่อตนเอง เพื่อน และสังคมเชิงบวกที่สามารถดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นการสร้างพลังให้เป็นคนที่สมบูรณ์และมีการดำรงชีวิตที่มีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑. ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

๑.๖.๒. ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

๑.๖.๓. ทำให้ทราบผลการการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา “แนวคิดเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย” โดยที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาปัญหาเรื่องความทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องผู้พิการในสังคมไทย
- ๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการเสริมสร้างจิตวิทยาสังคม
- ๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการพึ่งตนเองของผู้พิการ
- ๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องชีวิตผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา
- ๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา
- ๒.๖ งานที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องผู้พิการในสังคมไทย

๒.๑.๑ ความหมายและสาเหตุของความพิการ

๒.๑.๑.๑ ความหมายของความพิการ

สำหรับแนวคิดเรื่องผู้พิการได้มีนักวิชาการต่างให้ความหมายของคำว่าพิการที่น่าสนใจแตกต่างกันไปพอประมวลความหมายของพิการได้ตามลำดับดังนี้

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐^๖ ให้ความหมายของคนพิการไว้ว่า คนพิการ คือ บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็นการได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรมสติปัญญา การเรียนรู้หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประกาศกำหนด

^๖ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ, พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^๗ ได้ให้ความหมายของความพิการไว้ว่า พิการ หมายถึง เสียอวัยวะมีแขนและขา เป็นต้น เสียไปจากสภาพเดิม

ศรัณยา เชื้อหอม^๘ ได้ให้ความหมายของคนพิการไว้ว่า คนพิการ ได้แก่ เป็นผู้ซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย สมอง และจิตใจ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับคนปกติได้ออังกการสหประชาชาติ

ศิริธร โฆษคุณวุฒิ^๙ ได้ให้ความหมายของคนพิการไว้ว่า คนพิการ หมายถึง บุคคลผู้มีความพิการตลอดไปและพิสูจน์ได้ชัดเจนจะพิการในลักษณะใดก็ตามทำให้ไม่สามารถทำงานได้

สุเวช ทรงอยู่สุข^{๑๐} ได้ให้ความหมายของคนพิการไว้ว่า คนพิการ คือ เป็นคนที่มีความบกพร่อง มีความผิดปกติทางร่างกาย ทางสติปัญญา หรือทางจิตใจทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจที่จำเป็นหรือใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างปรกติเหมือนคนทั่วไป

อโนชา ทศนาธนชัย^{๑๑} ได้ให้ความหมายของคนพิการไว้ว่า คนพิการ ได้แก่ ผู้ที่ไม่สามารถใช้ชีวิตได้เยี่ยงคนปกติธรรมดาหรือใช้ชีวิตในสังคมปกติได้ โดยที่ไม่มีสิ่งช่วยเหลือพิเศษ ซึ่งอาจเกิดจากความบกพร่องทางร่างกาย ทางสติปัญญาหรือทางจิตใจตามประเภท และหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวงไม่ว่าจะเป็นแต่กำเนิดหรือไม่ก็ตาม

จากความหมายของพิการที่ระบุข้างต้นพอสรุปความได้ว่า คนพิการ ได้แก่ ผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น ทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ทางกายหรือการเคลื่อนไหว ด้านจิตใจหรือพฤติกรรม รวมถึงสติปัญญาและการเรียนรู้ เกิดจากการสูญเสียหรือมีความผิดปกติในด้านโครงสร้างหน้าที่ของร่างกาย จิตใจ จะเป็นการชั่วคราวหรือถาวรก็ตาม จัดว่าเป็นความพิการของอวัยวะ (Anomaly) ความสูญเสียหรือขาดหายอวัยวะ ตลอดจนกลไกของร่างกาย (Body Mechanism) และระบบการทำงานของจิตใจ (Mental Function System) ส่งผลทำให้เสียโอกาสในการทำหน้าที่ บทบาทเดิมได้ตั้งปกติ และขาดความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การประกอบอาชีพ เป็นผลให้มีความต้องการการดูแลเอาใจใส่ ความเข้าใจจากครอบครัว การช่วยเหลือจากชุมชนและสังคมหรือสูญเสียความสามารถในการทำงาน การไร้ความสามารถ ความเสียเปรียบ ความชำรุดบกพร่อง การไร้ความสามารถหรือไร้สมรรถภาพ

^๗ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, (พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๗๘๖.

^๘ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. ๒๕๕๐), หน้า ๑๕.

^๙ ศิริธร โฆษคุณวุฒิ, ทศนคติต่อการออกกำลังกายของผู้พิการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการหายาดฝนจังหวัดเชียงใหม่ เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑.

^{๑๐} สุเวช ทรงอยู่สุข ,แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลเขมราฐ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี,บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น,๒๕๕๐), หน้า ๑๒.

^{๑๑} อโนชา ทศนาธนชัย, กลวิธีสนับสนุนการเพิ่มคุณภาพชีวิตคนพิการในประเทศไทย : การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (กรุงเทพมหานคร :, ๒๕๕๑), หน้า ๒๘.

(Disability) เป็นผลที่เกิดจากความชำรุดทำให้เกิดข้อจำกัดหรือสูญเสียสมรรถภาพที่จะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่ถือว่าเป็นปกติวิสัยของมนุษย์ทั่วไปที่ควรทำได้ ดังนั้น คนพิการ คือบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทั้งร่างกายพร้อมกับการมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ ทำให้มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป จะเห็นว่าความพิการที่เกิดกับผู้พิการนั้นจัดเป็นของความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ คนพิการที่มีรูปลักษณะผิดปกติ จะรู้สึกอับอาย ท้อแท้ รู้สึกว่า ตนเองไร้ค่า มีการขาดมโนภาพและอยากจะเป็นดั่งฝัน แต่เมื่อทำไม่ได้ก็ก่อให้เกิดอารมณ์วิตถรรวณ มองโลกและผู้อื่นในแง่ร้ายขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อสภาพร่างกายพิการก็ทำให้จิตใจไม่เป็นสุข

๒.๑.๑.๒ สาเหตุของความพิการ

๑. สาเหตุของความพิการโดยกำเนิด

หากพิจารณาความพิการตามสายโซ่ของความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเหตุและผลแล้วจะพบว่าความพิการนั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนออกมาจากสิ่งที่เราเรียกว่า “เหตุ” จากการศึกษาหาสาเหตุของความพิการโดยกำเนิดของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญองค์การอนามัยโลก (World Health Organization Expert Committee) สามารถจำแนกสาเหตุของความพิการทางการแพทย์ไว้ดังนี้

๑. ความพิการแต่กำเนิด มีสาเหตุจากกรรมพันธุ์ เช่น โรคอัมพาตกล้ามเนื้อลีบ ปัญญาอ่อน ตาบอด หูหนวก หรืออาจมีสาเหตุที่ไม่ใช่จากกรรมพันธุ์ เช่น มารดาติดเชื้อหัดเยอรมันในระยะตั้งครรรภ์ ๓ เดือนแรก มารดากินยาแก้แพ้ แก้ปวดหรือยาคลายอารมณ์เครียดระหว่างตั้งครรรภ์ รวมทั้งสาเหตุที่เกิดจากความผิดปกติต่าง ๆ ในระหว่างคลอด

๒. โรคติดต่อ เช่น โปลิโอเนื่องจากการติดเชื้อไวรัสเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากเชื้อวัณโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบจากเชื้อไวรัสปัญญาอ่อนเนื่องจากการติดเชื้อหัดเยอรมันขณะตั้งครรรภ์ในระยะ ๓ เดือนแรก

๓. โรคที่ไม่ติดต่อ เช่น โรคกระดูกงูเป็นหนอง โรคข้ออักเสบ ปวดหลัง กระดูกสันหลังโค้งหรือคด หูหนวก หูตึง ตาบอด เบาหวาน โรคมะเร็ง และโรคลมชัก

๔. โรคจิต เช่นโรคประสาทซึมเศร้าโรคประสาทชนิดย้ำคิดย้ำทำโรคประสาทชนิดโฟเบีย(Phobia เป็นความกลัวที่ผิดปกติ)

๕. โรคพิษสุราเรื้อรัง และการติดยาเสพติดต่าง ๆ

๖. ภัยอันตรายและการบาดเจ็บ เกิดจากการได้รับอุบัติเหตุต่าง ๆ เช่น จากการสัญจรทางบก ทางน้ำหรือทางอากาศ จากอาวุธที่เป็นอันตราย ยาอันตรายบางชนิดน้ำยาเคมีต่าง ๆ จากเมล็ดผลไม้บางชนิดหรือของเล่นหลุดเข้าไปในจมูกหรือหลอดลม

๗. ภาวะทุพโภชนาการ คือ การขาดสารอาหารที่ทำให้ตาบอดหรือพัฒนาการทาสมองช้า

๘. สาเหตุอื่น ๆ เช่น ภาวะมลพิษของสิ่งแวดล้อม เช่น การได้รับพิษไอปรอทเรื้อรังหรือการได้ยินเสียงอึกทักเป็นประจำการรักษาพยาบาลที่ไม่ถูกต้อง การฆ่าตัวตายแต่ไม่ตาย เป็นต้น

จากหลักการข้างต้นของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญองค์การอนามัยโลก (World Health Organization Expert Committee) สะท้อนให้เห็นว่า ความพิการนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากสาเหตุอย่างหลากหลายประการโดยมีความพิการแต่กำเนิด ความพิการที่เกิดจากโรคติดต่อ ความพิการที่เกิดจากจิต โรคพิษสุราเรื้อรัง สำหรับทางการแพทย์มองว่าคนพิการคือผู้ที่มีความบกพร่องหรือสูญเสียสมรรถภาพทางร่างกายหรือจิตใจ ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในการกระทำกิจวัตรประจำวัน การเรียนรู้ การประกอบอาชีพ และการมีความสัมพันธ์ทางสังคมได้เหมือนอย่างปกติหรืออาจมีสาเหตุจากกรรมพันธุ์ เช่น โรคอัมพาตกล้ามเนื้อลีบ ปัญญาอ่อน ตาบอด หูหนวก หรืออาจมีสาเหตุที่ไม่ใช่จากกรรมพันธุ์ เช่น มารดาติดเชื้อหัดเยอรมันในระยะตั้งครรภ์ ๓ เดือนแรก มารดากินยาแก้แพ้ แก้ปวด หรือยาคลายอารมณ์เครียดระหว่างตั้งครรภ์ รวมทั้งสาเหตุที่เกิดจากความผิดปกติต่าง ๆ ในระหว่างคลอด

๒.สาเหตุของความพิการที่มีไขโดยกำเนิด

ความพิการมีไขโดยกำเนิด หมายถึง ความพิการที่เกิดภายหลังจากทารกเกิด อาจเกิดจากสาเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งทำให้เกิดความพิการในภายหลัง โดยสาเหตุของความพิการที่มีไขโดยกำเนิดมี ๑๓ ประการ คือ

๑. โรคไม่ติดต่อ เช่น โรคที่เกิดจากระบบการเคลื่อนไหวเช่นปวดหลัง โรคหัวใจ โรคปอด หูตึง
๒. โรคติดต่อชนิดต่าง ๆ เช่น โรคไขสันหลังอักเสบ
๓. โรคจิตประเภทต่าง ๆ เช่น ซึมเศร้า ย้ำคิดและย้ำทำ
๔. โรคพิษสุราเรื้อรังและการติดการเสพติดชนิดต่าง ๆ
๕. มลภาวะจากสิ่งแวดล้อม
๖. ภาวะทุพโภชนาการ เช่น การขาดสารอาหาร
๗. ระบบสมองและเส้นเลือด เช่น เส้นเลือดตีบ
๘. หน้าที่การงาน เช่น เป็นทหารต้องออกรบเพื่อปกป้องประเทศ
๙. ความประมาท เช่น ขับรถเร็ว ไม่ระมัดระวัง
๑๐. อุบัติภัย เช่น พายุถล่ม
๑๑. อุบัติเหตุ เช่น รถชน
๑๒. ได้รับสารพิษ เช่น สารปรอท สารตะกั่ว เป็นต้น ซึ่งทำให้ระบบการทำงานของร่างกายบางส่วนพิการ

๑๓. ทำร้ายตัวเอง สาเหตุของความพิการดังกล่าวสอดคล้องกับการสำรวจของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานสถิติแห่งชาติ๑ ที่ทำการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความพิการต่อเนื่อง ในประเทศไทย ในโอกาสวันคนพิการสากล สรุปลงสาเหตุของความพิการไว้ว่า ปี พ.ศ. ๒๕๕๐

พบว่าสาเหตุของความพิการส่วนใหญ่พิการเนื่องจากชราภาพ โรคภัยไข้เจ็บ อุบัติเหตุจากการทำงาน อุบัติเหตุจากการจราจรทางบก อุบัติเหตุจากการเล่นหรือการจราจรทางน้ำและจากถูกกั้ระเบิด นอกจากนี้ยังพบว่า มีคนพิการจากการถูกยิงหรือถูกทำร้าย

จากสาเหตุของความพิการข้างต้นจะเห็นว่า ความพิการที่เกิดกับผู้พิการนั้นมีสาเหตุมาจากการกำเนิดโดยตรงและที่ไม่ได้เกิดจากกำเนิดโดยตรง ผู้พิการกลายเป็นบุคคลที่ถูกมองว่าคนพิการเป็นภาระของครอบครัว ครอบครัวคนพิการส่วนใหญ่มักรู้สึกเป็นปมด้อยของครอบครัวตน รู้สึกว่ามีความกดดันและขาดความสุข บางครอบครัวมีความรู้สึกขัดแย้งกันอย่างรุนแรง เนื่องจากกลัวว่าจะเป็นที่รังเกียจของสังคม สังคมมักมองว่าคนพิการเป็นภาระที่สังคมต้องเลี้ยงดูอย่างสูงูเปล่า บางครั้งคนพิการมิได้รับการเอาใจใส่ นักสังคมยังมองข้ามคนพิการในหลายกรณีทั้งในเรื่องสิทธิหน้าที่ระบบสาธารณสุขไปไกลไม่เพียงเท่านั้นความพิการยังมีผลกระทบต่อสังคมอีกหลายประการทั้งในด้านการพัฒนาประเทศความมั่นคงของประเทศ เศรษฐกิจของประเทศและการสูญเสียผลผลิตของประเทศ

๒.๑.๒ ประเภทและเกณฑ์การตัดสินความพิการ

ผู้พิการเป็นบุคคลที่มีความสามารถจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมทางสังคมได้โดยวิธีการทั่วไปเนื่องจากมีความบกพร่องที่แตกต่างกันไปโดยมีความบกพร่องจากการมองเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร อารมณ์ พฤติกรรมและสติปัญญาที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป แต่ผู้พิการอาจจะมี ความบกพร่องและมีขีดจำกัดอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างก็ได้ กระทรวงสาธารณสุขได้แบ่งความพิการ และมีหลักเกณฑ์ในการตัดสินผู้พิการออกเป็น ๙ ประเภท คือ^{๑๒}

๑.บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น

สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็นหรือเรียกอีกว่า คนตาบอด เป็นผู้ที่มียาสายตามองเห็นอยู่น้อยมาก หรือไม่เห็นเลย แม้จะได้รับการแก้ไขแล้วจึงไม่สามารถใช้สายตาในการอ่านหนังสือได้ในขณะที่บางคนสูญเสียการเห็นตั้งแต่ระดับเล็กน้อยหรือสามารถมองเห็นเลือนรางเป็นการมองเห็นเฉพาะในระยะใกล้และบางคนถึงตาบอดสนิทซึ่งแบ่งเป็น ๒ ประเภทดังนี้

๑. คนตาบอด หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็นมาก จนต้องใช้เสื้อสัมผัสและสื่อเสียง หากตรวจวัดความชัดของสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้ว อยู่ในระดับ ๖ ส่วน ๖๐ (๖/๖๐) หรือ ๒๐ ส่วน ๒๐๐(๒๐/๒๐๐) จนถึงไม่สามารถรับรู้เรื่องแสง

๒. คนเห็นเลือนราง หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการเห็น แต่ยังสามารถอ่านอักษรตัวพิมพ์ ขยายใหญ่ด้วยอุปกรณ์เครื่องช่วยความพิการ หรือเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก หากวัดความชัดของสายตาข้างดีเมื่อแก้ไขแล้วอยู่ในระดับ ๖ ส่วน ๑๘ (๖/๑๘) หรือ ๒๐ ส่วน ๓๐(๒๐/๓๐)

^{๑๒} สมัย ศิริทองถาวร, อุบล หมดธรรม และเสาวลักษณ์ ลังกาพินธ์. “ความสุขและความซึมเศร้าของคนพิการในจังหวัดเชียงใหม่” (สถาบันพัฒนาการเด็กราชชนกนครินทร์ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข,๒๕๔๗), หน้า ๕ - ๖.

๒. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน คือ ผู้ที่สูญเสียการได้ยินโดยหมายเอาคนหูตึงหรือหูหนวกด้วยซึ่งเป็นบุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึงน้อยจนถึงหูหนวกซึ่งสามารถจำแนกผู้พิการประเภทนี้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. คนหูหนวก หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถเข้าใจการพูดผ่านทาง การได้ยินไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งโดยทั่วไปหากตรวจการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยิน ๙๐ เดซิเบลขึ้นไป

๒. คนหูตึง หมายถึง บุคคลที่มีการได้ยินเหลืออยู่เพียงพอที่จะได้ยินการพูดผ่านทาง การได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งหากตรวจวัดการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยิน น้อยกว่า ๙๐ เดซิเบลลงมาถึง ๒๖ เดซิเบล

๓. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาหรือคนปัญญาอ่อน เป็นผู้ที่มีสติปัญญาดำกว่าเกณฑ์ปกติทั่วไปซึ่งส่งผลให้มีปัญหาในการปรับตัว ทำให้ไม่สามารถปรับตัวได้ พฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ตั้งแต่ในวัยเด็ก ดังนั้น บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจึงมีความจำกัดอย่างชัดเจนในการปฏิบัติตน (Functioning) ในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ความสามารถทางสติปัญญาดำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญร่วมกับความจำกัดของทักษะการปรับตัวอีกอย่างน้อย ๒ ทักษะจาก ๑๐ ทักษะได้แก่ การสื่อความหมาย การดูแลตนเอง การดำรงชีวิตภายในบ้านทักษะทางสังคม/การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้จักใช้ทรัพยากรในชุมชน การรู้จักดูแลควบคุมตนเอง การนำ ความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงาน การใช้เวลาว่าง การรักษาสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย ทั้งนี้ได้แสดงอาการดังกล่าวก่อนอายุ ๑๘ ปี บุคคลประเภทนี้มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากบุคคลทั่วไปในวัยเดียวกัน

๔. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย

บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือ การเคลื่อนไหวหรือสุขภาพสามารถแบ่งเป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๑. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หรือการเคลื่อนไหว ได้แก่ บุคคลที่มีอวัยวะไม่สมส่วนหรือขาดหายไป กระดูกหรือกล้ามเนื้อผิดปกติ มีอุปสรรคในการเคลื่อนไหวความบกพร่องดังกล่าวอาจเกิดจากโรคทางระบบประสาท โรคของระบบกล้ามเนื้อและกระดูกการไม่สมประกอบ มาแต่กำเนิด อุบัติเหตุและโรคติดต่อ

๒. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสุขภาพ ได้แก่ บุคคลที่มีความเจ็บป่วยเรื้อรังหรือมีโรคประจำตัวซึ่งจำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง และเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้เกิดความจำเป็นต้องได้รับการศึกษาพิเศษ

๕. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ ได้แก่ บุคคลที่มีความผิดปกติในการทำงานของสมองบางส่วนที่แสดงถึงความบกพร่องในกระบวนการเรียนรู้ที่อาจเกิดขึ้นเฉพาะความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน คือ การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ซึ่งไม่สามารถเรียนรู้ในด้านที่บกพร่องได้ ทั้งที่มีระดับสติปัญญาปกติ

๖. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา

บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา ได้แก่ บุคคลที่มีความบกพร่องในการเปล่งเสียงพูด เช่น เสียงผิดปกติ อัตราความเร็วและจังหวะการพูดผิดปกติ หรือบุคคลที่มีความบกพร่องในเรื่องความเข้าใจหรือการใช้ภาษาพูด การเขียนหรือระบบสัญลักษณ์ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งอาจเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหาและหน้าที่ของภาษา

๗. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์

บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์ คือ บุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติเป็นอย่างมาก และปัญหาทางพฤติกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลจากความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์หรือความคิดเช่น โรคจิตเภท โรคซึมเศร้า โรคสมองเสื่อม เป็นต้น

๘. บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านออทิสติก

บุคคลออทิสติก คือ บุคคลที่มีความผิดปกติของระบบการทำงานของสมองบางส่วนซึ่งส่งผลต่อความบกพร่องทางพัฒนาการด้านภาษา ด้านสังคมและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีข้อจำกัดด้านพฤติกรรม หรือมีความสนใจจำกัดเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยความผิดปกตินั้นค้นพบได้ก่อนอายุ ๓๐ เดือน ผู้ที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษาและการสื่อความหมาย พฤติกรรม อารมณ์และจินตนาการ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการทำงานของสมองบางส่วนผิดปกติไป โดยลักษณะของบุคคลออทิสติก คือ ๑) มีความบกพร่องทางปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ไม่มองสบตาผู้อื่น ไม่มีการแสดงออกทางสีหน้า กิริยาท่าทาง ไม่สนใจที่จะทำงานร่วมกับใคร ไม่เข้าใจพฤติกรรมของคนอื่น ๒) มีความบกพร่องทางการสื่อสาร การใช้ภาษาพูด ความเข้าใจภาษา ตั้งแต่ระดับ ไม่สามารถพูดจาสื่อความหมายได้เลย หรือพูดได้แต่ไม่สามารถตอบโต้กับผู้อื่นได้อย่างเข้าใจ บางคนพูดเลียนแบบ ทวนคำพูด ไปจนถึงระดับน้ำเสียงพูดที่ผิดปกติ ๓) มีความบกพร่องทางด้านพฤติกรรมและอารมณ์ การแสดงพฤติกรรมซ้ำ ๆ ผิดปกติ การแสดงออกทางอารมณ์ไม่เหมาะสมกับวัย บางคนมีอาการที่ก้าวร้าวรุนแรงเมื่อเปลี่ยนสิ่งแวดล้อม ๔) มีความบกพร่องทางด้านการรับรู้ทางประสาทสัมผัสและการใช้ประสาทสัมผัส คือ การรับรู้ทางการเห็น การตอบสนองต่อการฟัง การสัมผัสสั่นคลอนและรสมีความแตกต่างกัน ๕) มีความบกพร่องทางการใช้อวัยวะต่าง ๆ ที่มีการประสานสัมพันธ์กัน การใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย รวมทั้งการประสานสัมพันธ์ของกลไกกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กมีความบกพร่อง การเคลื่อนไหวผิดปกติ หยิบจับไม่ประสานสัมพันธ์

กัน ๖) มีความบกพร่องทางด้านจินตนาการ เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ยาก หรือไม่สามารถจัดระบบความคิดทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียน

๙. บุคคลที่มีความบกพร่องทางด้านพิการซ้อน

บุคคลพิการซ้อน ได้แก่ บุคคลที่มีสภาพความบกพร่องหรือความพิการมากกว่าหนึ่งประเภทในบุคคลเดียวกัน หรือความบกพร่องร่วมกันมากกว่า ๑ ลักษณะที่เกิดขึ้นต่อบุคคล (Simultaneous impairments) อาทิเช่น บกพร่องทางสติปัญญาพร้อมกับตาบอด หรือบกพร่องทางสติปัญญาพร้อมกับความผิดปกติของกระดูกและกล้ามเนื้อ

จากประเภทของผู้พิการข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า คนพิการในแต่ละประเภทต่าง ๆ ล้วนมีความพิการที่มีความแตกต่างกัน แต่ผู้พิการทุกประเภทต่างมีความต้องการการยอมรับและนับถือในวิถีชีวิตของคนพิการ ซึ่งคนพิการสามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพ ถ้าการพัฒนาหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นตอบสนองความต้องการจำเป็น และหากคนพิการได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาจนสามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้แล้ว จะทำให้คนพิการไม่รู้สึกรับภาระกับสังคมไปจนตลอดชีวิต สามารถมีวิถีชีวิตอิสระและประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเอง มีความภาคภูมิใจในตนเอง และสามารถช่วยเหลือสังคมได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนพิการแต่ละประเภทหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการให้บริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก และความช่วยเหลืออื่นใดตามประเภทของความพิการ เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของคนพิการแต่ละประเภทของความพิการ

๒.๑.๓ ประเภทความทุกข์ของผู้พิการ

เป็นที่ทราบและยอมรับกันว่าปัญหาที่เกิดกับคุณภาพชีวิตของผู้พิการ เป็นปัญหาด้าน ร่างกาย และจิตใจเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้เมื่อคนพิการมีปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจมาก ๆ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการเอง เนื่องจากเกิดข้อจำกัดในด้านของการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ จึงมีพฤติกรรมแปรปรวนผิดปกติไปกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอย่างสมบูรณ์ และด้อยโอกาสในการรับผิดชอบต่อตนเองด้วย ตามปกติแล้วผู้พิการมักเสียเปรียบบุคคลทั่วไปในสังคมเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะมองในแง่ของการประกอบอาชีพ การศึกษา และการดำรงชีวิตประจำวันทั่วไป ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบกับระหว่างคนปกติกับคนพิการที่มีร่างกายผิดปกติ แม้คนพิการก็เสียเปรียบ ทำให้กลายเป็นความทุกข์ของผู้พิการโดยมีความทุกข์ทางด้านกายและจิตใจโดยมีความทุกข์ตามลำดับดังนี้

๑. ความทุกข์ของผู้พิการด้านการแพทย์ ^{๑๓}

คนพิการจะเข้าสู่ระบบการฟื้นฟูขั้นตอนต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายว่าจะกลับไปสู่สังคมเพื่อทำตนเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาตินั้นจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ก่อนหมายความว่า เมื่อร่างกายมีปัญหาผิดปกติไป คุณหมอก็เหมือนช่างซ่อมร่างกายว่าทำ

^{๑๓} ณรงค์ ปฏิบัติสรกิจ, ปัญหาคนพิการ, (กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย, ๒๕๓๕), หน้า ๗ - ๑๙.

อย่างไรจึงจะรักษาพยาบาล ผ่าตัดหรือแม้กระทั่งหาเครื่องช่วยพยุง อวัยวะเสริมเทียม เช่น เบรส (เหล็กประคบขา) แขนขาเทียม รถโยก วีลแชร์ เป็นต้น เพื่อให้เขาใช้ประโยชน์สูงสุดของร่างกายที่ยังเหลืออยู่แต่กว่าจะได้สิ่งเหล่านี้ทั้งบริการและเครื่องช่วยก็แสนยากเพราะการที่จะเข้าไปถึงแหล่งให้บริการนั้นยาก ไม่มีผู้ปกครองพาไป ไม่มียานพาหนะที่จะไปได้ ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ไม่มีที่พักจะรอรับบริการต่อเนื่องหลายๆวัน เป็นต้น และ ไม่มีค่ารักษาพยาบาล และค่าเครื่องช่วยเพียงพอ องค์กรที่ให้บริการหลายแห่งใช้ทฤษฎีว่าคนพิการต้องมีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายด้วย ซึ่งเป็นความคิดที่ไม่มีเหตุผลเอาเสียเลย เพราะเหตุว่า เมื่อคนพิการยังไม่เริ่มต้นทำงานมีรายได้จะเอาเงินที่ไหนมาจ่าย ถ้าฟังที่ต้องเป็นภาระต่อครอบครัวเขาก็รังเกียจแทบแย่อยู่แล้ว มีไม่กี่ครอบครัวที่จะยอมเสียเงินให้ลูกหลานพิการ แม้ครอบครัวนั้นจะมีเงินอยู่บ้าง รัฐจะบีบให้คนพิการเข้ามีส่วนร่วมในการออกค่าใช้จ่ายก็หมายความว่าทอดทิ้งให้คนพิการต้องประสบความทุกข์

๒. ความทุกข์ของผู้พิการด้านการการศึกษา

สำหรับพระราชบัญญัติที่หนุนเสริม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๕ เพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิและใช้ประโยชน์ด้านการศึกษาทั้งทางด้านกระบวนการเรียนรู้หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของแต่ละบุคคลในทุกประเภทความพิการ มาตราหลักๆ ได้แก่ มาตรา ๕ ว่าด้วยเรื่องคนพิการมีสิทธิทางการศึกษาโดยได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต ทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นของบุคคลนั้น และได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความ ต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล การศึกษาที่คนพิการจะได้รับมาจาก ๓ ทาง คือ

๑. โรงเรียนการศึกษาพิเศษ (Special Education) จัดการศึกษาโดยกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษาโดยจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะของความพิการต่าง ๆ คือความพิการทางแขนขาและลำตัว มีอยู่แห่งเดียวที่โรงเรียนศรีสังวาลย์ ปากเกร็ด คนตาบอดมีอยู่ ๓ แห่ง เป็นของรัฐและเป็นของเอกชนอีก ๒ แห่ง หูหนวกมี ๑๗ แห่ง ค่อนข้างมากเนื่องจากโดยรัฐทั้งหมด ส่วนปัญญาอ่อนมี ๒ แห่งเป็นของมูลนิธิ ๑ แห่ง และของกระทรวงสาธารณสุขอีก ๑ แห่ง ข้อดีของการศึกษาระบบนี้คือ มีครูที่ได้รับการอบรมวิธีสอนดีมีเครื่องมือการสอนดี แต่มีข้อเสียคือรับได้จำนวนจำกัดไม่สามารถสนองตอบความต้องการคนพิการที่ต้องการเรียนได้ไม่ใช่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อมวลชน (Education for All) ได้ และทำให้มีสังคมแคบไม่ทราบปัญหาจนกว่าโรงเรียนว่ามีอยู่อย่างไร เมื่อจบแล้วปรับตัวอยู่กับสังคมยากแต่ยังคงต้องมีรูปแบบนี้ไว้เพื่อเป็นศูนย์วิชาและข้อมูลเฉพาะ

๒. การเรียนร่วมในโรงเรียนปกติ (Integrated Program) เป็นการจัดการศึกษาโดยให้เข้าร่วมในโรงเรียนทั่วไปโดยมีครูช่วยสอน (Resource Teacher) ทำหน้าที่สนับสนุนนักเรียนที่ตามไม่ทัน

เพื่อนด้วยเหตุพิการ มากในความพิการตาบอด จัดตั้งของรัฐและเอกชน ระบบนี้ดีในด้านที่นักเรียนได้มีสังคมกับคนไม่พิการ แต่ยังใช้บุคลากรสูงอยู่ นอกจากจะได้หน่วยงานพิเศษช่วยในด้านผลิตสื่อการเรียนการสอนให้ทัน จะเบาแรงและทุนและทุนบุคลากรไปมาก

๓. การเรียนด้วยการช่วยตนเอง คือการที่คนพิการเองหรือครอบครัวเข้าไปเรียนร่วมในโรงเรียนปกติโดยทุนทรัพย์และความพยายามของตนเอง ได้แก่ความพิการทางแขนขาและลำตัว ข้อดีคือถ้าสำเร็จก็จะเป็นคนมีความสามารถมากข้อเสียคือเหนื่อยไม่มีผู้สนับสนุน ปัญหาของคนพิการในด้านการศึกษาคือ

๑.ทัศนคติของครู หรือผู้บริหารโรงเรียนไม่ยอมรับคนพิการเข้าเรียน Discrimination เช่น กรณีโรงเรียนในระดับเตรียมอุดมศึกษาปฏิเสธที่จะรับคนตาบอดเข้าเรียนร่วมโดยอ้างว่าไม่พร้อมหรือตอบรับอย่างมีเงื่อนไขว่า รับก็ได้แต่ไม่รับรองคุณภาพ และ ไม่สามารถบังคับครูให้ไปอบรมการสอนคนตาบอดได้

๒.ทัศนคติของนักเรียน ที่ชอบล้อเรียนคนพิการ ทำให้เกิดปมด้วย ไม่อยากอยู่ในสังคมที่ไม่ได้รับการยอมรับมีคนพิการหลายที่ไม่จบการศึกษาเพราะเพื่อนล้อ

๓.อุปสรรคในการเดินทางไปเรียนและอาคารสถานที่ ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น ต้องปีนป่ายบันไดขึ้นไปเรียนชั้น ๒ ชั้น ๓ หรือห้องน้ำไม่มีที่ยึดจับเหนี่ยวเป็นต้น สำหรับคนตาบอดก็จะมีปัญหาไม่มีสื่อสารการเรียนการสอน

๔.ครูไม่มีความรู้ความสามารถในการสอนคนพิการประเภทต่าง ๆ เนื่องจากรัฐไม่ได้เตรียมบุคลากรให้พร้อมและเพียงพอในด้านการศึกษาพิเศษ เมื่อมีปัญหาคนพิการมาสมัครเรียนจึงทำให้ต้องปฏิเสธไปตื้อๆ ไม่ชวนขวยแก่ปัญหาภัยพิการประเภทหูหนวกยั้งหาครูที่ใช้ภาษาสื่อความหมายกับนักเรียนได้ยาก

ปัญหาการศึกษาของคนพิการข้างต้นจะเห็นว่า ผู้พิการถูกจัดอยู่ในกลุ่มของผู้ด้อยโอกาส ทั้งทางด้านสังคมและโอกาสทางการศึกษา ขาดทางเลือกในการประกอบอาชีพ คนพิการบางคนถูกรับเข้าเต็มเนื่องจากอับอาย ทำให้บางครอบครัวเลี้ยงดูเด็กพิการแบบซ่อนเร้น ปิดบัง หลายครอบครัวไม่สนใจที่จะนำเด็กพิการออกสู่สังคม ในขณะที่สังคมมักจะมองคนพิการว่าเป็นคนน่ากลัว น่าสงสาร คนที่มีความเชื่อในเรื่องของบาปกรรม จะมองคนพิการไปในทางที่ไม่ดี อนาคตคนพิการมักจะตกอยู่ภายใต้การตัดสินใจของคนในสังคมซึ่งขาดความรู้ ความเข้าใจหรือมีอคติกับคนพิการทำให้คนบางคนมองคนพิการอย่างไม่เท่าเทียมกับคนปกติ กระบวนการสำคัญที่จะสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมคือการศึกษา แต่เนื่องจากคนพิการมีข้อจำกัดในเรื่องของศักยภาพในการเรียนรู้เพราะจากสภาพความพิการ ในการดำเนินงานจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องทุ่มเทให้มากกว่าการสอนเด็กปกติทั้งในด้านงบประมาณ การจัดการเรียนการสอน การจัดหาอุปกรณ์และสิ่งสนับสนุนต่าง ๆ รัฐบาลไทยจึงเห็นความสำคัญและเอาใจใส่ในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนพิการมาอย่างต่อเนื่อง

๓. ความทุกข์ของผู้พิการด้านอาชีพและการได้งานทำ

สำหรับความทุกข์ของผู้พิการด้านอาชีพและการได้งานทำเกิดจากการที่ผู้พิการขาดผู้ให้คำปรึกษาทางอาชีพ ขาดการเตรียมความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ การฝึกอาชีพ การทดลองงาน การจัดหางานสำหรับคนพิการ การที่คนพิการจะได้งานทำนั้นมี ๓ ทาง คือ

๑. การทำงานในตลาดแรงงานทั่วไป (Open Labor Market) สำหรับคนพิการที่ได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาจนสามารถทำงานได้ไม่แพ้คนปกติภายใต้เงื่อนไขบางประการ เช่น ได้มีการดัดแปลงเครื่องมือใช้ให้เหมาะสม การดัดแปลงอาคารสถานที่ให้เข้าถึงได้ หรือการจัดตำแหน่งงานให้เหมาะสมกับความสามารถและลักษณะของความพิการ กรณีเช่นนี้ยังมีอยู่น้อยมากเนื่องจากอุปสรรคขั้นต้นยังไม่หมดไป แต่อนาคตจะมีโอกาสขึ้นมากเนื่องจากได้มี พรบ. ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กำหนดการจ้างงานในระบบอัตราส่วนไว้ว่า สถานประกอบการเอกชนที่มีลูกจ้างตั้งแต่ ๒๐๐ คนขึ้นไป ต้องรับคนพิการ ๑ คน หรือ ๐.๕% ค่าใช้จ่ายในการดัดแปลงอาคารสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ รวมทั้งเงินเดือนค่าจ้าง สามารถนำมาคำนวณหักภาษีได้อีก ๒ เท่า จึงเป็นนิมิตที่ดีที่องค์กรที่ให้บริการฟื้นฟูทั้งรัฐและเอกชนควรเร่งพัฒนาให้คนพิการมีความรู้ความสามารถเพื่อส่งเข้าสู่ตลาดแรงงาน

๒. การทำงานในโรงงานอารักขา (Sheltered Workshop) การจัดโรงงานประเภทนี้ เหมาะสำหรับผู้พิการที่ไม่สามารถเดินทางไปทำงานในสถานประกอบการทั่วไปได้ แนวความคิดทางสากลไม่เป็นที่นิยมนักเนื่องจากไม่เป็นการกระจายคนพิการเข้าสู่สังคม เป็นการแยกตัวมาอยู่ต่างหากแต่โดยสภาพการณ์ของประเทศไทยที่ระบบการขนส่งมวลชนยังไม่เอื้ออำนวยให้คนพิการสามารถใช้บริการได้ด้วยความมั่นใจว่าจะไม่ถูกรถก็ยังมีความจำเป็นอยู่ คนพิการที่อยู่ในโรงงานประเภทนี้ไม่ค่อยพอใจในสภาพนักเนื่องจากรายได้น้อย ผู้จัดการไม่ใช่มืออาชีพ จึงค่อยๆ ทอยออกมาขายล็อตเตอรี่ซึ่งทำเงินได้มากกว่า

๓. การมีกิจกรรมหรือธุรกิจของตัวเอง (Self-Employment) ได้แก่คนที่พอจะมีฐานะหรือพ่อแม่ผู้ปกครองมีฐานะกิจการอยู่ก่อน หรือคนรุ่นใหม่ก็ได้แก่พวกมิโควต้าล็อตเตอรี่กับสภาพสังคมสงเคราะห์ จึงมีอยู่จำกัด โดยทางทฤษฎีแล้วควรมีการส่งเสริมให้คนพิการได้เรียนรู้ในการทำมาหากินให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมของเขา เช่น ถิ่นฐานเดิมหรือสภาพแวดล้อมเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม เขาก็ควรได้รับการเรียนรู้ในด้านเกษตรกรรมเพื่อกลับไปประกอบอาชีพของตนเอง ณ บ้านเดิมของเขา ด้วยวิธีนี้เท่านั้นที่จะทำให้คนพิการส่วนใหญ่มีรายได้ของตัวเอง

ปัญหาในการฝึกอาชีพและการทำงานคือ ศูนย์ฝึกอาชีพของทางราชการมีไม่เพียงพอ วิชาชีพที่สอนจำกัด ประเภทความพิการและระดับความพิการก็จำกัด ความรู้ ความสามารถของครูก็จำกัด อุปกรณ์การเรียนการสอนก็จำกัด การเข้าไปเรียนร่วมในโรงเรียนอาชีวะหรือโรงเรียนเทคนิคต่าง ๆ ก็จำกัดด้วยการไม่ยอมรับชอบครูบ้างและจำกัดด้วยเงินทุนการศึกษาบ้าง วิชาชีพที่เรียนไม่ต้องกับความต้องการของตลาด ทำให้ไม่สามารถหางานได้ ไม่มีหน่วยงานกลางที่มีข้อมูลเกี่ยวกับการแรงคนพิการ ทั้ง ๆ ที่บางครั้งนายจ้างก็ต้องการแรงงานคนพิการ หน่วยงานนี้จำเป็นต้องจัดมีขึ้นเพื่อเป็นตัวประสานงานระหว่าง

นายจ้างที่จะรับคนพิการกับแรงงานคนพิการ เพราะยังมีช่องว่างแห่งความไม่เข้าใจซึ่งกันและกันอยู่ จึงจำเป็นต้องมีผู้เข้าใจประสานงาน

๔. ความทุกข์ของผู้พิการด้านสังคม

ปัญหาความทุกข์ของผู้พิการทางด้านสังคมนั้นโดยเป้าหมายสำคัญของคนพิการคือการมีความพยายามตะเกียกตะกายให้มีสถานภาพในสังคม ด้วยการต้องการการยอมรับ (Sense of Recognition) ต้องการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในสังคมในทุกบทบาทที่สมาชิกอื่นของสังคมเขามีกัน และจะต้องเท่าเทียมกันด้วย (Full Participation and Equality) แต่เป้าหมายนี้มันมีอุปสรรคอยู่เสมอ (Barrier) ปัญหา คือ

๑. ปัญหาทางสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม (Architectural Barrier) ปัญหาทางด้านสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมสาธารณะ มีผลต่อคนพิการประเภทแขนขาและลำตัวมาก รองลงมาก็เป็นปัญหากับคนตาบอด สำหรับคนตาบอดมีปัญหาในการเดินทางไปในเมือง เนื่องจากทางเท้าของชุมชนในเรื่องมักจะไม่อยู่ในสภาพเรียบร้อย เช่น ฝาท่อเปิด ทำให้ตกไปทั้งตัว หรือฝาท่อผกทำให้เดินเตะเท้าแตกเป็นต้น แต่สำหรับคนพิการทางแขนขา ลำตัว ก็ลำบากไปอีกแบบหนึ่ง เพราะถนนหนทาง อาคารสถานที่รุ่นก่อนนั้น เขาทำให้เฉพาะคนร่างกายปกติ นึกไม่ออกกว่าจะมีคนพิการจากบ้านจะมาร่วมโลกร่วมสังคมใช้บริการสาธารณะเหล่านี้ได้อย่างไร เช่น ที่ทำการไปรษณีย์ หรืออำเภอ ซึ่งคนพิการต้องไปติดต่อด้วยมีแต่บันไดสูง จะขึ้นไปทำบัตรประชาชนสักทีก็แสนยากโดยมี

๒. ปัญหาทางด้านการคมนาคม มีอยู่ ๒ เรื่องคือความไม่สะดวกในการใช้ด้วยลักษณะของยานพาหนะ เช่น รถไฟมีบันไดสูงกว่าชานชาลา ประตูแคบ รถเมล์บันไดสูง แลน้ำใจของคนขับรถ พอเห็นคนพิการตาบอด คนพิการที่รับขับรถหนีไม่ยอมรับ บางที่ต้องหลบให้คนตาดีเรียกให้จึงจะได้ขึ้น

๓. ปัญหาในด้านการสื่อความหมายและรับข้อมูลข่าวสาร คนพิการประเภทหูหนวก เมื่อต้องถูกดำเนินคดียังโรงศาลหรือติดต่องานราชการใด ๆ จะมีความลำบากในการสื่อความหมาย หากในชุมชนได้มีศูนย์ล่ามภาษามือเอาไว้เรียกเวลามีปัญหาก็จะทำให้คนหูหนวกอยู่ร่วมโลกกับเราด้วยความสุขขึ้น

๔. ปัญหาเกิดจากทัศนคติของผู้คนในสังคม โดยเริ่มตั้งแต่คนห้อมล้อมใกล้ตัวโดยมีพ่อแม่ พี่ น้องที่มักจะไม่เสียใจที่มีลูกพิการ และให้ความรักส่งเสริมสนับสนุนน้อยกว่าพี่น้องคนอื่น ทำให้คนพิการถูกครอบงำความคิดและการตัดสินใจจากครอบครัวหรือคนในสังคม การที่คนพิการจะมีชีวิตที่อิสระจึงเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก คนพิการจะพบอุปสรรคทั้งตนเองและสภาพแวดล้อม ด้วยความพิการที่มีส่วนทำให้คนพิการมีความรู้สึกด้อยและไม่กล้าแสดงออกทางสังคม ด้วยเจตคติของคนในสังคมที่ไม่เห็นความสำคัญของคนพิการที่เป็นอุปสรรค ไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง อาคารสถานที่ หรือแม้แต่การติดต่อสื่อสารคนพิการที่จะสามารถออกสู่สังคม และมีชีวิตอิสระได้จำเป็นต้องได้รับแรงจูงใจทั้งภายในตนเอง (Self-Motivation) และการสนับสนุนที่ดีจากสังคม (Social Support)

จากความทุกข์ของผู้พิการข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าความทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยจำออกเป็น ๔ ประเภทโดยมีความทุกข์ของผู้พิการด้านการแพทย์ ความทุกข์ของผู้พิการด้านการการศึกษา ความทุกข์ของผู้พิการด้านอาชีพและการได้งานทำ และความทุกข์ของผู้พิการด้านสังคมในแต่ละประเภทล้วนเป็นปัญหาที่ผู้พิการในสังคมไทยต่างประสบปัญหาที่แตกต่างกันออกไปก็ตามทุกปัญหาของผู้พิการควรได้รับความแก้ไขและความช่วยเหลือต่อไป

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการเสริมสร้างจิตวิทยาสังคม

๒.๒.๑ ความหมายของจิตวิทยาสังคม

นักจิตวิทยาสังคมศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในหลายเรื่องขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคนและในแต่ละช่วงเวลา เนื้อหาที่สนใจศึกษาก็ต่างกัน การเปลี่ยนแปลงความสนใจเนื้อหาที่ศึกษาอย่างรวดเร็วทำให้ยากที่จะนิยามจิตวิทยาสังคมได้ชัดเจน การให้คำนิยามจึงต้องกว้างและครอบคลุมสิ่งที่นักจิตวิทยาสังคมจะศึกษาได้อย่างครบถ้วน แต่การนิยามที่ได้รับการยอมรับกันอย่างแพร่หลายในระยะต้นๆ ได้จากความเห็นของอัลพอร์ต (Allport) ที่เสนอตั้งแต่ปี ๑๙๕๔ ที่ว่า ด้วยข้อยกเว้นบางกรณีนักจิตวิทยาสังคมเห็นว่าวิชาการนี้เป็นการศึกษาเพื่อให้เข้าใจและอธิบายว่า ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของคนได้รับอิทธิพลจากผู้อื่นอย่างไร ไม่ว่าผู้อื่นจะอยู่ด้วยจริง ๆ หรืออยู่ด้วยโดยทางอ้อม นิยามนี้แสดงให้เห็นว่า การที่คนเรามีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ นั้นเป็นประสบการณ์ที่จะมีอิทธิพลต่อการคิด การรู้สึกและการกระทำโดยในอนาคต นอกจากนี้มีผู้ให้คำนิยามแตกต่างกันออกไปดังนี้

เชฟเวอร์ (Shver) ได้ให้ความหมายของจิตวิทยาสังคมไว้ว่า จิตวิทยาสังคม คือ เป็นการศึกษาบุคคลโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ศึกษาหาเหตุผลและองค์ประกอบด้านบุคคล และด้านสถานการณ์ที่ส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมทางสังคม

วอเชล และคูเปอร์ (Worchel and Cooper) ได้ให้ความหมายของจิตวิทยาสังคมไว้ว่า จิตวิทยาสังคม เป็นใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาว่าคนได้รับอิทธิพลจากสถานการณ์ ทางสังคมอย่างไร คำว่า สถานการณ์ทางสังคมคือ เหตุการณ์ใดก็ตามที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ดังนั้น จิตวิทยาสังคมจึงเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับคนอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อมหรือในกลุ่มศึกษาความสัมพันธ์ต่อการมีอิทธิพลต่อกัน นอกจากนี้ จิตวิทยาสังคมยังศึกษาถึงการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมหรือการกระทำของตนเอง

ถวิล ธาราโกชน^{๑๔} ได้ให้ความหมายของจิตวิทยาสังคมไว้ว่า จิตวิทยาสังคม หมายถึง กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาหา อธิบายว่าความคิด,ความรู้สึกและพฤติกรรมต่าง ๆ ของคน ได้รับผลกระทบหรืออิทธิพลจากการแสดงออกจากการจินตนาการหรือการแสดงนัยของผู้อื่นอย่างไร นิยามของคำว่า ความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม ใช้ในความหมายที่รวมถึงตัวแปรทางจิตวิทยาที่สามารถวัดปริมาณได้

^{๑๔} ถวิล ธาราโกชน , จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์,๒๕๓๒), หน้า ๗๙.

การที่เราสามารถถูกจินตนาการหรือเป็นนัยที่ผู้อื่นแสดงออกมาแสดงให้เห็นว่าคนเรามีแนวโน้มที่จะได้รับอิทธิพลทางสังคม หรืออาจเรียกว่าเป็นแรงกดดันทางสังคมซึ่งแม้แต่ในสภาพแวดล้อมที่อยู่ตัวคนเดียวก็ได้รับอิทธิพลเช่นกัน เช่นในเวลาที่เราดูโทรทัศน์การใช้หรือโต้ตอบกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เกมส์ อินเทอร์เน็ตหรือการทำตามบรรทัดฐานหรือธรรมเนียมของสังคมการร่วมมือคือเป็นสถานการณ์ที่สมาชิกในกลุ่มมี การทำงานร่วมกัน หรือช่วยกันทำงานให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

สุชา จันทร์อม ^{๑๕} ได้ให้ความหมายของจิตวิทยาสังคมไว้ว่า จิตวิทยาสังคม หมายถึง การศึกษาพฤติกรรม ความคิด และความรู้สึกของบุคคล หรือ ปฏิสัมพันธ์ของบุคคลซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์กับคนอื่น หรือกลุ่มคน เช่น ศึกษาถึงความรัก ความเกลียด การทำงาน การช่วยเหลือ ความเชื่อถือ การต่อสู้ การสื่อสาร เป็นต้น จิตวิทยาเป็นการศึกษาถึงความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของบุคคลซึ่งได้รับอิทธิพลจากบุคคลอื่นหรือสังคม ไม่ว่าบุคคลหรือสังคมจะอยู่ร่วมด้วยในขณะนั้น อยู่ในความคิดคำนึงหรืออยู่โดยอ้อมก็ตาม

จากความหมายของจิตวิทยาสังคมข้างต้นจะเห็นว่าจิตวิทยาสังคมเป็นการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ว่าผู้คนคิดอย่างไรเกี่ยวกับผู้อื่นผู้คนมี ความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร และผู้คนมีอิทธิพลต่อกันและกันอย่างไรบ้างส่วนของ ผู้คนคิดอย่างไร เกี่ยวกับผู้อื่น ศึกษาเรื่องความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม ความคิดเห็นภาพลักษณะภาพในความคิด (Stereotype) การอนุมานสาเหตุ (Attribution) ปัญญาทางสังคม (Social Cognition) มี ความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างไร ศึกษาเรื่องความก้าวร้าวการช่วยเหลือผู้อื่นภาวะผู้นำการเปลี่ยนเจตคติของคนอื่น การโน้มน้าวใจคนอื่นการคล้อยตามการร่วมมือ การแข่งขัน การแสดงตนและการ ประจบประแจงมีอิทธิพลทางสังคม

๒.๒.๒ ความเป็นมาของจิตวิทยาสังคม

จิตวิทยาสังคมเป็นศาสตร์ใหม่ที่เกิดขึ้นมาเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ตำราจิตวิทยาสังคมเล่มแรกเขียนโดย แมคดักัลป์ (McDougall) ในปี ๑๙๐๘ เป็นการอธิบายพฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยสัญชาตญาณหลังจากนั้นในปี ๑๙๒๙ มีชื่อเขียนของเธอสโตน (Thur stone) เกี่ยวกับทัศนคติและได้มีการศึกษาต่อไปอย่างกว้างขวาง ต่อมาในปี ๑๙๓๓ เลวิน (Lewin) ได้เสนอวิธีการศึกษาปัญหาทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม โดยนำเอาวิธีการอนุมานทางวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้ จิตวิทยาสังคมจึงเริ่มเป็นศาสตร์ที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงทดลอง

ในช่วงก่อนปี ๑๙๕๕ จิตวิทยาสังคมจัดเข้าเป็นวิชาที่ผสมกันระหว่างสังคมวิทยากับจิตวิทยาในสายวิชาจิตวิทยานั้น ถือว่าจิตวิทยาสังคมเป็นจิตวิทยาประยุกต์สาขาหนึ่ง ในระยะนั้นจิตวิทยาสังคมยังมีการวิจัยน้อย เนื้อหาทฤษฎียังไม่รัดกุม ไม่สามารถอธิบายหรือทำนายพฤติกรรมได้ชัดเจน และในสายสังคมวิทยา ถือว่าจิตวิทยาสังคมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวิทยา

^{๑๕} สุชา จันทร์อม, **จิตวิทยาสังคม**. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แพรววิทยา, ๒๕๓๖), หน้า ๖๗.

หลังจากปี ๑๙๕๕ จิตวิทยาสังคมเริ่มมีแนวทางศึกษาที่มีเนื้อหาเฉพาะของตัวเองมีผลการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมหลายด้าน ซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปที่ลึกซึ้ง มีแนวโน้มที่จะทำนายพฤติกรรมและควบคุมพฤติกรรมของตนได้ ปัจจุบันจิตวิทยาสังคมเป็นศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะตัวอย่างเด่นชัดอย่างไรก็ตามในปัจจุบันมีวิชาจิตวิทยาที่สังกัดอยู่ในสายวิชาสังคมวิทยาและจิตวิทยาซึ่งเน้นเนื้อหาต่างกัน และยังมีจิตวิทยาสังคมสายการศึกษาซึ่งเป็นจิตวิทยาสังคมประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในโครงสร้างของสังคมในโรงเรียนอีกด้วย^{๑๖}

๒.๒.๓ ลักษณะเฉพาะจิตวิทยาสังคม

๑.จุดมุ่งหมายของจิตวิทยาสังคม

จิตวิทยาสังคมมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ เพื่อให้เข้าใจว่าเมื่อคนอยู่ร่วมกับคนอื่น เขาจะกระทำในลักษณะอย่างไร ทำไมจึงทำเช่นนั้น การที่คนเราอยู่ในสถานการณ์ทางสังคมมีประสบการณ์กับคนอื่นในลักษณะต่าง ๆ มีผลต่อการคิด การรู้สึก การกระทำในโอกาสต่อไปของบุคคลนั้นอย่างไร จิตวิทยาสังคมมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าใจพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ให้ถ่องแท้ขึ้น เพื่อให้สามารถคาดการณ์ ทำนายพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งควบคุมพฤติกรรมของในสังคมได้ ในแง่ของจิตวิทยาสังคม จะเป็นศึกษาพฤติกรรมของเอกัตบุคคล ที่มีจุดประสงค์เพื่อต้องการจะศึกษาถึงวิธีการที่คนส่วนใหญ่กระทำต่อสถานการณ์ทางสังคม จะศึกษาเพื่อสรุปเป็นการเข้าใจคนโดยส่วนรวม ไม่ใช่ศึกษาความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือศึกษาลักษณะเฉพาะของคนแต่ละคน เช่น จิตวิทยาสังคมศึกษาว่า เมื่อคนตกอยู่ในสถานการณ์ตึงเครียด จะแสวงหาเพื่อนหรือไม่ จะศึกษาจากคนที่ละคนเพื่อหาข้อสรุปจากคนจำนวนมาก จะไม่ศึกษาว่าคนใดกลัวมากน้อยเพราะเหตุใด

๒.แนวคิดพื้นฐานของจิตวิทยาสังคม

มีแนวคิดพื้นฐานเสนอแนะว่า พฤติกรรมของแต่ละคน เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลนั้นกับสภาพแวดล้อมทางสังคมของเรา คนเราทุกคนอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางสังคม มีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมตลอดเวลา นอกจากนี้ยังมีค่าเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาสังคมโดยมีพฤติกรรมทางสังคม คือ พฤติกรรมใด ๆ ที่เป็นผลมาจากการที่บุคคลมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น สภาพแวดล้อมทางสังคม คือทุกอย่างที่อยู่รอบตัวบุคคลพฤติกรรมของมนุษย์เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางสังคม ทั้งที่เป็นวัตถุ สิ่งของ สถานที่ สภาพธรรมชาติ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ และที่สำคัญคือ สภาพแวดล้อมที่เป็นบุคคล ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลที่อยู่ด้วยกันสิ่งเหล่านี้จะมีผลในการกำหนดพฤติกรรมของแต่ละบุคคล และเอกัตบุคคล คือ คนแต่ละคนที่มีลักษณะเฉพาะตัวต่างกัน เช่น มีแรงจูงใจ ความเชื่อ อารมณ์ ความสามารถ ลักษณะนิสัย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้คนรับรู้สภาพแวดล้อมและการกระทำต่อสภาพแวดล้อมได้ไม่เหมือนกัน แม้ว่าจะอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน

^{๑๖} สิทธิโชค วรรณสันติกุล,จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์,(กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ด ยูเคชั่น ,๒๕๔๖),หน้า ๔๐.

ส่วนปฏิสัมพันธ์ในจิตวิทยาสังคมเป็นวิธีการที่คนสองฝ่ายต่างกระทำต่อกัน ซึ่งทำให้ต่างฝ่ายได้รับอิทธิพลของอีกฝ่ายหนึ่ง พฤติกรรมของฝ่ายหนึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดพฤติกรรมตอบโต้ ปฏิสัมพันธ์อาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่มหรือระหว่างกลุ่มตัวอย่างของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่ม เช่น เด็กชายวัยรุ่นคนหนึ่งจะไปเที่ยวต่างจังหวัดกับเพื่อน จะขออนุญาตจากพ่อหรือแม่ก่อน ถ้าพ่อแม่ไม่อนุญาตก็จะไม่ไป แสดงให้เห็นถึงความปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่หรือเด็กชั้นประถมคนหนึ่งไม่ยอมไปโรงเรียน แสดงถึงพฤติกรรมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสถานการณ์ในโรงเรียนอันได้แก่ความสัมพันธ์กับครู กับเพื่อนในโรงเรียนหรือสภาพการเรียนการสอน การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมทางสังคมดังกล่าวนี้อาจศึกษาว่าปฏิสัมพันธ์เช่นไรที่ทำให้ลูกเชื่อฟังพ่อแม่หรือครูกับเด็กมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะใดจึงส่งผลให้เด็กไม่ยอมไปโรงเรียน จิตวิทยาสังคมศึกษาสาเหตุและผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมทางสังคม^{๑๗}

๒.๒.๔ ประเภทและวิธีการวัดพฤติกรรมจิตวิทยาสังคม

๒.๒.๔.๑ ประเภทพฤติกรรมจิตวิทยาสังคม

การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมเป็นการศึกษาได้จากพฤติกรรม ๓ ระดับ คือระดับบุคคล ระดับระหว่างบุคคล และระดับกลุ่ม ซึ่งอาจจะศึกษารวมๆกันไป ไม่สามารถแยกออกเป็นระดับได้ชัดเจน เช่น ถ้าจะศึกษาเรื่องความรับผิดชอบของเด็กเป็นกลุ่มหนึ่ง อาจจะศึกษาความรับผิดชอบของเด็กแต่ละคนที่ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายคือระดับบุคคล ถ้าศึกษาว่าความรับผิดชอบของสมาชิกกลุ่ม เกิดจากการที่ต้องทำงานร่วมกับเพื่อนๆ จะเป็นการศึกษาระดับระหว่างบุคคลและถ้าพบว่าความรับผิดชอบนี้เป็นลักษณะร่วมกันของเด็กทั้งกลุ่ม เมื่อต้องกาทำงานเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่นจะยังลงความรับผิดชอบสูงหรือไม่ ก็จะเป็นการศึกษาระดับกลุ่ม จากลักษณะเฉพาะของจิตวิทยาสังคมที่กล่าวแล้ว แสดงให้เห็นถึงเนื้อหาของจิตวิทยาสังคมซึ่งครอบคลุม ๔ ประเด็นสำคัญ คือ

๑.เอกัตบุคคล หมายถึง การศึกษาจากบุคคลหนึ่งๆซึ่งมีความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ทักษะคติ และพฤติกรรมส่วนตัว

๒.สภาพแวดล้อมทางสังคม คือ บุคคลรอบตัว กลุ่มคน และความสัมพันธ์ระหว่างคนในลักษณะต่าง ๆ ความคิด ความเชื่อ กฎเกณฑ์ วัฒนธรรม สถานะทางสังคมของกลุ่มที่จะมีอิทธิพลต่อบุคคลแต่ละคน

๓.ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องซึ่งกันแลกันระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อมทางสังคม

๔.ผลของการปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ ผลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นที่ทำให้เกิดความคิดความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งขอบุคคลและคนอื่นหรือกลุ่มที่เป็นสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น

๒.๒.๔.๒ วิธีการวัดพฤติกรรมจิตวิทยาสังคม

^{๑๗} ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, จิตวิทยาสังคมทฤษฎีและปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๕), หน้า ๕๐.

ด้วยเหตุที่จิตวิทยาสังคมมุ่งศึกษาบุคคลอิทธิพลของบุคคลที่มีการแสดงพฤติกรรมต่อกัน และกัน รวมทั้งการรับรู้และการตอบสนองของบุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีต่อสถานการณ์หนึ่งๆ ได้แก่ อิทธิพลของสังคมและการปฏิสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคลอื่นในลักษณะทางเดียว ส่วนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นพฤติกรรมของบุคคลมีทัศนคติซึ่งกันและกันในลักษณะที่มีการโต้ตอบ และมีปฏิริยาต่อกันและกันอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์โดยมีวิธีการวัดพฤติกรรมจิตวิทยาสังคมตามลำดับดังนี้

๑.การสังเกต เป็นวิธีการหลักที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมทางสังคม เป็นวิธีการพื้นฐานในการเก็บข้อมูล อาจใช้ประกอบกับการเก็บข้อมูลโดยวิธีการอื่นซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลชัดเจนขึ้น การสังเกตเป็นการเฝ้ามอง และจดบันทึกพฤติกรรมของผู้ถูกศึกษาอย่างมีแบบแผน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริง อาจเป็นการสังเกตโดยผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัว หรือการสังเกตชนิดที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับสถานการณ์นั้น อาจใช้เครื่องมืออื่นแทนตัวบุคคลในการบันทึกสิ่งที่สังเกต

๒.การใช้แบบสอบถาม เป็นการใช้ข้อความชนิดต่าง ๆ ให้ตอบหรือการให้แสดงความคิดเห็นให้ผู้ตอบเขียนตอบโดยผู้เก็บข้อมูลไม่อยู่ในที่นั้น การวัดพฤติกรรมโดยวิธีการนี้ต้องใช้แบบวัดที่เชื่อถือได้ว่าผู้ตอบจะให้ข้อมูลตามความเป็นจริง

๓.การสัมภาษณ์ เป็นการพูดคุยสนทนาด้วยวาจาตามจุดหมายที่จะศึกษาในแต่ละครั้ง การสัมภาษณ์จะต้องมีการบันทึกเพื่อนำมาวิเคราะห์คำตอบในภายหลัง

๔.วิธีการวัดทางอ้อม เป็นวิธีการที่ใช้เครื่องวัดที่เป็นสิ่งเร้าให้ผู้ตอบสะท้อนความรู้สึกหลังจากได้เสนอสิ่งเร้านั้น ซึ่งมีหลายวิธีการ เช่น ให้เล่าเรื่องจากภาพ การให้โยงความสัมพันธ์ของคำ การต่อประโยคให้สมบูรณ์ เป็นต้น

๕.การวัดที่ไม่ต้องแสดงตัว เป็นการวัดโดยไม่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกศึกษา เช่น เก็บข้อมูลจากระเบียบสะสมของนักเรียนที่มีอยู่แล้วการวัดความรู้สึกหรือของวัตถุหรือเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งแสดงถึงลักษณะและปริมาณการใช้ของเหล่านั้น การวัดร่องรอยที่คนได้กระทำสิ่งหนึ่งไปแล้ว เป็นต้น

๖.การวัดทางสรีระ เป็นการศึกษาพฤติกรรมทางร่างกาย โดยใช้เครื่องมือไฟฟ้าหรืออื่น ๆ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสรีระอันเนื่องมาจากความรู้สึก อารมณ์ ที่เกิดจากความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น การวัดอัตราการเต้นของหัวใจ การเปลี่ยนแปลงความต้านทานกระแสไฟฟ้าบนผิวหนัง เป็นต้น

จากแนวคิดของจิตวิทยาเบื้องต้นทั้งหมดทำให้เห็นว่า จิตวิทยาสังคม คือ การศึกษาพฤติกรรม ความคิด และความรู้สึกของบุคคล หรือปฏิสัมพันธ์ของบุคคลซึ่งเกิดจากความสัมพันธ์กับคนอื่น หรือกลุ่มคน เช่น ศึกษาถึงความรัก ความเกลียด การทำงาน การช่วยเหลือ ความเชื่อถือ การต่อสู้ การสื่อสาร เป็นต้น หรืออาจกล่าวได้ว่า จิตวิทยาสังคม คือการศึกษาถึงความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งได้รับอิทธิพลจากบุคคลอื่นหรือสังคม ไม่ว่าบุคคลหรือสังคมจะอยู่ร่วมด้วยในขณะนั้น อยู่ในความคิดคำนึงหรืออยู่โดยอ้อมก็ตาม

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการพึ่งตนเองของผู้พิการ

๒.๓.๑ ความหมายของการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเองมีความสำคัญที่จะช่วยให้คนพิการสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยตนเอง สามารถดูแลตนเองและครอบครัว รวมทั้งสามารถนำไปสู่การพัฒนาในทุก ๆ ด้านทั้งด้านวิชาการและผู้ทรงวุฒิต่างได้ให้ความหมายการพึ่งตนเองตามลำดับดังนี้

กษิมา วิริยะ^{๑๘} ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองไว้ว่า การพึ่งตนเอง คือ การพึ่งตนเอง หมายถึง การยอมรับและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่กระทำการใด ๆ ได้อย่างถูกต้องและสำเร็จด้วยตนเอง ไม่เป็นภาระหรือปัญหาแก่ผู้อื่น

เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ^{๑๙} (2550: 30) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองไว้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคงสมบูรณ์

เสรี พงศ์พิศ^{๒๐} ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองไว้ว่า การพึ่งตนเอง ได้แก่ การพึ่งตนเอง หมายถึง ความสามารถของคนที่ช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล มีความพอดี ในชีวิต เป็นสภาวะทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตที่เป็นอิสระ มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่พอเพียง เป็นความพร้อมของชีวิตทั้งร่างกายและจิตใจ

สุพัตรา สุภาพ^{๒๑} ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองไว้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การพึ่งตนเอง หมายถึง การรู้จักหารายได้ หาทรัพย์สินไว้เลี้ยงตนเอง โดยไม่เป็นภาระแก่คนอื่น แม้ระหว่างเป็นเด็กและต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ก็ตาม ซึ่งเป็นการรู้จักสร้างตัว สร้างอนาคต หากใครรู้จักช่วยเหลือตนเองแล้วคนๆ นั้นจะเป็นบุคคลที่ไม่ทอดทิ้งอุปสรรคต่อความลำบาก

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี^{๒๒} ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองไว้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การที่ชุมชนมีความสามารถที่จะดำเนินโครงการและลงทุนดำเนินกิจการได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น และยังหมายถึงสมาชิกของชุมชน หรือชาวบ้านสามารถช่วยเหลือตนเองและมีขีดความสามารถที่จะ

^{๑๘} กษิมา วิริยะ^{๑๘}. “การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเองความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เขตการศึกษา ๘.” วิทยานิพนธ์ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕.

^{๑๙} เพ็ญศรี เปลี่ยนขำ วิชาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิชาการ ราชภัฏตะวันตก (2550, กรกฎาคม-ธันวาคม), หน้า ๓๐.

^{๒๐} เสรี พงศ์พิศ, ๑๐๐ ร้อยคำที่ควรรู้. (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗.

^{๒๑} สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๗.

^{๒๒} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: บางกอกบลิ๊อค, ๒๕๓๗), หน้า ๖๒.

แก้ปัญหา หรือสนองความต้องการของตนเองและชุมชนได้มากขึ้น รวมทั้งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างเหมาะสม

กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ^{๒๓} ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การเคารพตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง และไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา หรือเป็นภาระแก่ผู้อื่นหรือหมู่คณะและยังได้กำหนดขอบข่ายของการพึ่งตนเองไว้ ๓ ด้าน คือ

๑. การพึ่งตนเองด้านการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เมื่อมีปัญหาด้านการเรียนสามารถแก้ไขปัญหได้ด้วยวิธีที่ถูกต้องและสุจริตไม่ลอกผลงานของผู้อื่น หรือให้ผู้อื่นทำให้ หรือเอาผลงานของผู้อื่นมาส่งอาจารย์เพื่อเอาคะแนน

๒. การพึ่งตนเองด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น หมายถึง การที่นักเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ไม่สร้างปัญหาหรือเป็นภาระให้แก่กลุ่มสร้างบรรยากาศในการทำงานของกลุ่มให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยเหตุผลและเต็มใจไม่คิดถึงความได้เปรียบเสียเปรียบในระหว่างเพื่อนสมาชิกด้วยกัน

๓. การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่นักเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ในด้านเงินทอง รู้จักหารายได้ในทางสุจริตสำหรับใช้จ่ายส่วนตัว เพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ผู้ปกครอง โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการศึกษาเล่าเรียน เช่น ใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียนรับจ้างส่งขนม ปลูกผักสวนครัว ตลอดจนรู้จักเลือกและใช้เครื่องอุปโภคบริโภคอย่างคุ้มค่า เช่น พยายามซ่อมแซมเสื้อผ้าให้ใช้ประโยชน์ได้อยู่เสมอ เลือกซื้ออาหารให้พอเหมาะไม่เหลือทิ้ง วางแผนการใช้เงินและการเก็บออมอย่างมีสัดส่วน

กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ^{๒๔} ได้แบ่งลักษณะของการพึ่งตนเองเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) ในเชิงปัจเจกบุคคล: การพึ่งตนเอง หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดยปัจเจกชนและครัวเรือน เพื่อบรรลุถึงการมีหลักประกันของการดำรงชีพของเขา ๒) ในลักษณะกลุ่ม: การพึ่งตนเอง หมายถึง สังคมที่มีการจัดระบบเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง และความร่วมมือกับคนอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ทั้งนี้ การพึ่งตนเองอย่างแท้จริง ต้องกินความรวมถึงว่า กลุ่มชนนั้นมีอิสระในการตั้งเป้าหมาย และมีอิสระในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยความพยายามและกำลังของตน

จากความหมายของการพึ่งของผู้พิการข้างต้นพอสรุปความได้ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การที่บุคคลพยายามใช้ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

^{๒๓} หน่วยศึกษานิเทศก์, คู่มือการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง, (กรุงเทพมหานคร : กรมสามัญศึกษา, ๒๕๒๙), หน้า ๒ - ๒๗.

^{๒๔} กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, การพึ่งตนเอง: ศักยภาพในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๓๔.

พยายามที่จะแก้ไขปัญหาในแนวทางที่ถูกต้องได้ด้วยตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือภาระแก่ผู้อื่น การพึ่งตนเองของผู้ของผู้พิการ การยอมรับและเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเอง รวมถึงความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยรวมไปถึงการพึ่งตนเองด้วยการมีอาชีพ และมีรายได้ ตลอดถึงการพึ่งตนเองด้านสังคม หมายถึง การช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นในสังคม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม กล่าวได้ว่าการสนับสนุนคนพิการในฐานะเป็นปัจเจกบุคคลให้มีจิตสำนึกในการพึ่งตนเองเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองในทุกด้านนั้นมีความสำคัญต่อตัวผู้พิการเองนอกจากนี้ยังส่งผลไปถึงบุคคลรอบข้างสังคมและประเทศชาติด้วย

๒.๓.๒ ประเภทของการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเองคือการยอมรับและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองที่กระทำการใด ๆ ได้อย่างถูกต้องและสำเร็จด้วยตนเอง ไม่เป็นภาระหรือปัญหาแก่ผู้อื่น เป็นการพยายามรู้จักตนเอง พิจารณาตนเอง และใช้ความรู้ ความสามารถของตนเองเสียก่อนแล้วจึงหาความช่วยเหลือจากผู้อื่นเมื่อจำเป็น ไม่เป็นคนคอยพึ่งผู้อื่นรำไป ลักษณะของการพึ่งตนเองนั้น ไม่ว่าจะเป็นลักษณะปัจเจกบุคคลหรือลักษณะกลุ่มก็ตาม ต่างก็มีสิ่งที่พึงประสงค์คล้ายกัน คือการพึ่งตนเองอยู่ได้ทั้งในทางกายภาพ เช่น เศรษฐกิจและการปกครองที่เข้าได้กับสังคมตามแบบแผนของตนเอง และการพึ่งตนเองในทางวัฒนธรรมนั้นเช่น มีความเชื่อ มีความรอบรู้พร้อมที่จะร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของสังคม อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม ประเพณีของตนเอง และมีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อกันและกันทำให้มีการพึ่งพาตนเองในหลายๆด้านตามลำดับดังนี้

๑. การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี (T) หมายถึง ความสมดุลระหว่างความต้องการเทคโนโลยีพื้นฐานกับการสนองความต้องการเทคโนโลยีพื้นฐานหรือความสมดุลระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่กับเทคโนโลยีเก่า คำว่า เทคโนโลยี เป็นได้ทั้งเทคโนโลยีที่เป็นวัตถุ (Material) เช่น เครื่องมือ เครื่องจักรกล เกวียน พันธุ์พืช ปุ๋ย และเทคโนโลยีที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-Material) เช่น ความรู้ ความชำนาญ ภาวะผู้นำ การจัดการ การวางแผน การให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ ความเมตตา ความช่วยเหลือเกื้อกูลความกล้า ความรู้จักพอ ในส่วนของกาพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยีหมายถึง การมีปริมาณและคุณภาพของเทคโนโลยีทางวัตถุ เช่น เครื่องไม้เครื่องมือ เครื่องจักรกล และเทคโนโลยีทางสังคม ทั้งนี้เทคโนโลยีหมายความรวมถึงของสมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่นเรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านด้วย รวมทั้งการรู้จักใช้เทคโนโลยีดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการทำนา ทำไร่ หรือการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน การติดต่อค้าขาย การประกอบอาชีพ ด้านการบริการ ซ่อมแซมเครื่องจักร เครื่องมือเทคโนโลยีก็จะช่วยได้และยังอาจช่วยในการสื่อสารติดต่อกับภายนอกชุมชนทำให้ได้ข่าวสารที่ดี ทันทต่อเหตุการณ์รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีทางสังคม เช่น การเป็นผู้นำชุมชนที่ดีการรู้จักวางโครงการการบริหารโครงการ การประชาสัมพันธ์ เพราะฉะนั้นการพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยีย่อมจะส่งผลให้ชุมชนชนบทพึ่งตนเองได้ทางหนึ่ง

๒. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน (E) หมายถึง ความสมดุลระหว่างรายได้กับรายจ่ายของชุมชนชนบท หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความพออยู่พอกินของชาวชุมชน มีรายได้พอกับรายจ่าย ไม่มีหนี้สินชนิดที่ไม่อาจชดใช้คืน (สามารถมีหนี้สินจากการลงทุนเพื่อการเกษตรกรรมหรือธุรกิจได้ คำว่า ชุมชน

ชนบท หมายถึง หมู่บ้านนอกเขตเทศบาล การที่ประชาชนในชุมชนมีอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ และมีความมั่นคงสมบูรณ์พูนสุขพอควรมีรายได้พอเพียงสามารถซื้อหาอาหารหรือปัจจัย ๔ อย่างอื่นได้และยังหมายรวมถึงการที่ชุมชนจะสามารถซื้อสิ่งของยาแก้ป่วยไข้ ไปหาหมอรักษาไข้ หาเครื่องกีฬามาเล่นทำให้สุขภาพแข็งแรง ซึ่งอุปสรรคการศึกษามาช่วยตนเองและลูกหลายในการศึกษาเล่าเรียนทำให้ฉลาดหรือแม้แต่ช่วยด้านการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจจึงช่วยให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ด้วยเหตุนี้

๓. การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ (R) หมายถึง ความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ

ที่ถูกใช้ไปและการทดแทน นั่นคือการมีทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นในชีวิตไว้ใช้ แต่ไม่ใช่มากเกินไปจนดินดูลหรือทำให้เสียดุล รักษาธรรมชาติให้คงความหลากหลาย (Biodiversity) ได้ไว้ให้มากที่สุดคำว่า ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่มีหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น พื้นดิน หิน แร่ธาตุ น้ำป่า สัตว์ รวมทั้งมนุษย์ส่วนที่เป็นสัตว์ โดยการพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาตินั้น ในที่นี้ทรัพยากรธรรมชาติ หมายความว่าถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่โดยธรรมชาติในชุมชน หรือความสามารถในการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาตินั้นและความสามารถในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ไม่ให้เกิดความเสี่ยงไปจนหมดสิ้น หรือไม่ให้เกิดสมดุลธรรมชาติมากนัก เพราะหากชุมชนปราศจากการช่วยเหลือจากธรรมชาติ เช่น ขาดน้ำ ขาดดินที่ดีหรือขาดพืชพันธุ์ไม้ แร่ธาตุสำคัญ ปลูกพืชพันธุ์เศรษฐกิจไม่ขึ้นงอกงาม ซื่อขายของ ธรรมชาติไม่ได้ตามสมควรแล้ว แม้จะพึ่งตนเองได้ทางอื่น บางครั้งก็ไม่สามารถจะพึ่งตนได้

๔. การพึ่งตนเองทางจิตใจ (M) หมายถึง ความสมดุลหรือความมั่นคงของจิตใจซึ่งมีลักษณะกล้า แข็ง มีพลัง สามารถสู้กับความยากลำบาก หรือปัญหาใด ๆ ได้ จิตใจเป็นคุณสมบัติของบุคคลแต่ละคน โดยที่คนในชุมชนควรมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง มีจิตใจใฝ่รู้ ใฝ่พัฒนา มีความรู้ และสามารถในการ ประยุกต์ มีคุณภาพ ลดละอบายมุข และมีความขยันหมั่นเพียร เป็นสภาพจิตใจที่กล้าแข็งในการที่จะต่อสู้ กับปัญหาอุปสรรคในการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ในการปกครองตนเอง ในการ ป้องกันกิลเลสตัดหาไม่ให้โลก โกรธ และหลง หรืออยากได้ อยากดี จนเกินความสามารถของตนเอง การ พึ่งตนเองได้ทางจิตใจของคนในชุมชนนั้นพึ่งตนเองเองได้ก็เพราะคนที่พึ่งตนเองได้ทางจิตใจเป็นคนที่ เข้มแข็ง ปลงใจและปักใจ มั่นใจว่าจะช่วยตนเองได้ พึ่งตนเองและยังเป็นคนที่รู้จักพอ ไม่มีความอยาก จนเกินไป หากมีบุคคลประเภทนี้มากขึ้นเพียงใดย่อมยิ่งช่วยทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้มากขึ้นเพียงนั้น นอกจากการที่บุคคลพึ่งตนเองได้ทางจิตใจยังเป็นรากฐานของการพึ่งตนเองด้านอื่น ๆ เช่น ทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยี

๕. การพึ่งตนเองทางสังคม (S) หมายถึง ความสมดุลหรือความมั่นคงแข็งแรงของกลุ่มคน ครอบครัว ชุมชน หรือองค์การสังคมใด ๆ ในสังคม ซึ่งความเข้มแข็งของหน่วยสังคมเหล่านี้จะทำให้หน่วย สังคมแต่ละหน่วยมีพลังกล้าแข็งสามารถผจญกับงานใหญ่งานยาก หรืออุปสรรคต่าง ๆ ได้ คำว่าสังคม ย่อมจะต้องหมายถึงความรวมถึงวัฒนธรรม ซึ่งคือ กฎ ระเบียบของสังคม ที่คนในสังคมจะต้องยึดถือปฏิบัติ ตาม ทำให้ภาวการณ์ที่กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งๆ มีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่น มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพสามารถ

นำกลุ่มคนเหล่านี้ให้ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ของตนไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยกลุ่มของตนเอง หรืออาจจะขอความร่วมมือช่วยเหลือจากภายนอกก็ได้ ซึ่งภาวะความเป็นปึกแผ่นทางสังคมสืบเนื่องมาจากปัจจัยอื่นอีกทอดหนึ่ง เช่น การศึกษา การสื่อสารระหว่างกันมีความเอื้อเพื่อแผ่อะหว่างกัน รวมทั้งอาจสืบเนื่องมาจากการพึ่งตนเองด้านอื่นที่กล่าวมาแล้ว และการการมีผู้นำที่เข้มแข็งย่อมจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เพราะการพึ่งตนเองได้ทางสังคมช่วยทำให้ชุมชนสามารถดำเนินการใด ๆ ให้บรรลุเป้าหมายด้วยตนเองหรือสามารถหาความช่วยเหลือจากภายนอกเข้ามาช่วยทำให้ชุมชนช่วยตนเองได้ การพึ่งตนเองได้ทางสังคมเป็นเสมือนจุดสุดยอดของการพึ่งตนเองด้านต่าง ๆ ของชุมชน เพราะเป็นการรวมการพึ่งตนเองได้ทางต่าง ๆ ด้วย^{๒๕}

๒.๓.๓ ระดับการพึ่งตนเอง

แนวคิดเรื่องการพึ่งตนคือการยอมรับและมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนที่จะกระทำการใด ๆ ได้อย่างถูกต้องและกระทำได้ด้วยตนเองโดยไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น ซึ่งการพึ่งตนเองได้แก่การพึ่งตนเองด้านการศึกษาและด้านเศรษฐกิจ กับการพึ่งตนเองโดยการทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถริเริ่มและตัดสินใจตลอดจนการกำหนดความต้องการที่จะเป็นประโยชน์กับชีวิตได้ด้วยตนเองการพึ่งตนมี ๓ ระดับคือ

๑.ระดับปัจเจกบุคคล คือ การพึ่งตนเองหมายถึง คนที่สามารถดำรงชีวิตได้จากสิ่งที่เขาหามาได้เองเป็นอิสระได้อย่างแท้จริงโดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับผู้ใดทั้งยังหมายถึงผู้ที่สามารถร่วมมือกันทำงานกับผู้อื่นเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและให้คนอื่น ๆ ช่วยแต่เป็นผู้ที่ไม่พึ่งพาใคร

๒.ระดับชุมชน คือการพึ่งพาตนเอง ชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรและทักษะซึ่งเป็นเจ้าของร่วมกันเพื่อสวัสดิการของตนเองและเพื่อการพัฒนาของเขาเอง จะต้องมีความคิดว่ารัฐบาลหรือหน่วยงานในท้องถิ่นจะมาช่วยวางโครงการและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง

๓.ระดับประเทศเมื่อทุกคนและชุมชนในประเทศพึ่งตนเองได้ประเทศก็สามารถพึ่งตนเองได้ด้วยพลเมืองในประเทศย่อมต้องยอมรับร่วมกันว่าวิถีทางที่จะมุ่งไปข้างหน้าต้องเกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน ใช้ทรัพยากรร่วมกันและความพยายามร่วมกันจึงจะบรรลุอุดมการณ์พึ่งตนเองได้ในที่สุด

จะเห็นว่า การพึ่งพาตนเองเป็นแนวทางการพัฒนาอย่างหนึ่ง ซึ่งตั้งต้นจากความเข้าใจในธรรมชาติของความเป็นหนึ่งที่ชาวไร่ชาวนา ในฐานะที่เป็นมนุษย์อย่างน้อยที่สุดย่อมจะมีพลังสติปัญญาความสามารถอยู่บนพื้นฐานทางธรรมชาติและสาเหตุที่ต้องอยู่ในฐานะยากจน ช่วยตนเองไม่ได้เช่นทุกวันนี้ก็เพราะถูกปิดกั้นในการที่จะพัฒนาสนองจากปัจจัยแวดล้อมธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร และวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน จึงไม่ใช่เรื่องที่จะหยิบหรือยัดเหยียดจากเบื้องสูงไปสู่เบื้องล่าง หากแต่ต้องมุ่งส่งเสริมให้ชาวไร่ ชาวนา ได้ทำความเข้าใจกับปัญหาของตนเอง และคิดค้นหาวิธีแก้ไข

^{๒๕} สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, รายงานการวิจัยเรื่องการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๘), หน้า ๔-๕,

ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่สัมพันธ์ต่อปัญหาความต้องการและความสามารถของตนเองอย่างแท้จริง

๒.๓.๔ ประโยชน์ของการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเองทำให้เกิดประโยชน์โดยตรงคือทำให้มีความสุขตามอัตภาพช่วยเหลือตนเองในกิจการของตนได้มากที่สุด และเข้าร่วมกับสมาชิกในชุมชนช่วยเหลือกันและกันมีขีดความสามารถที่จะแก้ไขปัญหา หรือสนองความต้องการของตนเองและชุมชน แต่เป็นการมุ่งสู่ความเป็นอิสระมิตรภาพต่อกันอย่างไรก็ตาม การช่วยเหลือกันเป็นสิ่งจำเป็น คือพึ่งพาในสิ่งที่เราไม่มี เกื้อกูลสิ่งที่เรามีให้แก่ผู้อื่น การพึ่งพานี้ทำไปเพื่อให้แต่ละบุคคลหรือแต่ละชุมชนพึ่งตนเองได้นั่นเอง จนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการผันผวนทางเศรษฐกิจสังคม และการเมืองการปกครองได้ประโยชน์จากการพึ่งตนเอง จะช่วยให้เกิดการพัฒนาดังในระดัปลุภาคและในระดับมหภาคตามลำดับดังนี้^{๒๖}

๑. ช่วยให้คนตระหนักในคุณค่า ความสามารถ และพลังศักยภาพของตนเอง

๒. ช่วยให้คนสามารถคิด และตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอกหรือบุคคลอื่น แต่มิได้หมายถึงการแยกตนออกจากผู้อื่น การพึ่งพาผู้อื่นเป็นไปอย่างรู้เท่าทัน และไม่แข่งขัน หรือมุ่งครอบงำเหนือกว่า ทั้งไม่ยินยอมให้ผู้อื่นมาทำกับตนด้วย

๓. บุคคลสามารถแก้ไขปัญหา วิเคราะห์ปัญหาได้ด้วยตนเอง รู้ข้อดี ข้อเสียข้อจำกัด และข้อบกพร่องของตนเอง สามารถใช้ทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้

๔. การพึ่งตนเองทำให้เกิดการเป็นตัวของตัวเองในทางความคิด เป็นตัวของตัวเองในทรรศนะการมองปัญหาต่าง ๆ

๕. ช่วยให้ชุมชนหรือประชาชนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยไม่ต้องยึดหรือมุ่งพึ่งพาระบบภายนอก ถ้ามีกิจกรรมทางเศรษฐกิจก็ทำในลักษณะพอเลี้ยงตัวได้ เป็นระบบที่ลดระดับการพึ่งพาจากภายนอกทำให้พออยู่ได้ และประชาชนส่วนใหญ่ได้ประโยชน์

๖. การพึ่งตนเองจะทำให้ประชาชนตื่นตัวในสิทธิและเสรีภาพของเขาเอง สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองอย่างแท้จริง เพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนร่วม

หลักการข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการพึ่งตนเองทำให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาคที่เกิดจากการตระหนักในคุณค่า ความสามารถและพลังศักยภาพของตนเอง สามารถแก้ไขปัญหา วิเคราะห์ปัญหาได้ด้วยตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือภาระแก่ผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเงื่อนไขและประโยชน์ของการพึ่งตนเอง คือ การที่ประชาชนอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชน มีจิตสำนึกร่วม โดยการพึ่งตนเองในเชิงสัมพันธ์ ได้แก่ การพึ่งตนเองในขณะที่พึ่งพาคนอื่น เป็นการพึ่งพาที่

^{๒๖} โฉมสมร เหลือโกศล, *ค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเองกับการอบรมเลี้ยงดู*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๓๔.

นำไปสู่การพึ่งพา นั่นก็คือเป็นการพึ่งพาอาศัยกันอย่างรู้เท่าทันและกรอบการมองเรื่องการพึ่งพานี้จะไม่มุ่งครอบงำเหนือกว่ากัน แต่มุ่งสู่ความเป็นอิสระและเสรีภาพต่อกันโดยช่วยเหลือกันและกันเป็นหลัก เพื่อให้แต่ละบุคคล และแต่ละชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่ให้เป็นภาระของผู้อื่นมากเกินไปในทุก ๆ ด้าน โดยให้มีความสมดุล ความพอดีในชีวิตทั้งสอดคล้องและสมดุลกันระหว่างเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคม/วัฒนธรรม ดังนั้น การพึ่งตนเองนี้จึงเป็นการมองปัญหาต่าง ๆ แล้วจึงตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเองแต่การพึ่งตนเองก็ไม่ได้หมายถึงเพียงบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มเดียวเท่านั้นจะพึ่งตนเองได้ บางครั้งก็ต้องพึ่งพาผู้อื่นหรือกลุ่มอื่นด้วย

จากแนวคิดเรื่องการพึ่งตนเองข้างต้นสรุปความได้ว่า การพึ่งตนเองมีรากฐานมาจากแนวคิดแบบมนุษยนิยม (Humanism) ที่มองในเรื่องคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยเชื่อว่ามนุษย์มีคุณค่า ศักดิ์ศรี และศักยภาพ ความสามารถในตัวเอง ที่จะคิด ทำ พูด ด้วยตัวของตัวเอง หรืออาจกล่าวได้ว่าการพึ่งตนเอง คือ การเป็นตัวของตัวเอง รู้จักและเคารพในตนเอง จะเห็นว่าการพึ่งตนเองมีความสำคัญที่จะช่วยให้คนพิการสามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้ด้วยตนเอง สามารถดูแลตนเองและครอบครัว รวมทั้งสามารถนำไปสู่การพัฒนาในทุก ๆ ด้านเพื่อให้เกิดความอยู่ดีกินดี พึ่งตนเองได้ทั้งด้านจิตใจ เศรษฐกิจ อารมณ์ และสังคม ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าตนเองเป็นคนที่มีความมั่นใจในการดำเนินชีวิตเพื่อตนเอง ครอบครัว และสังคมต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นการลดภาระแก่ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ซึ่งถ้าในสังคมมีสมาชิกแต่ละคนต่างพึ่งตนเองได้หรือยังชีพด้วยตนเองได้ จัดว่าเป็นสังคมที่สงบสุขและมั่นคงระดับหนึ่ง แต่ละคนต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อดำรงตนเป็นหน่วยย่อยที่ดี เพื่อเกี่ยวสัมพันธ์ทางสังคมและพึ่งพากันได้ โดยมองในลักษณะการช่วยเหลือพึ่งพากันในสังคมถ้าจะช่วยเหลือผู้อื่น ตัวเองจะต้องเป็นที่พึ่งให้แก่ผู้อื่นได้ หรือไม่ได้อยู่ในฐานะที่ต้องพึ่งพาผู้อื่น

ในปัจจุบันพบว่ามีผู้นำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาช่วยเหลือคนพิการให้สามารถเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้มากขึ้น การ พัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะสนับสนุนส่งเสริมคนพิการให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมร่วมกับคนปกติโดยไม่เป็นภาระกับผู้อื่น สามารถเข้ารับการศึกษาจนถึงขั้นสูงสุด และประกอบอาชีพได้ โดยการใช้เทคโนโลยีมาพัฒนาขีดความสามารถของคน พิจารณาให้ทัดเทียมคนปกติ เทคโนโลยีถูกนำมาใช้เพื่อการศึกษาโดยเฉพาะการนำมาปรับใช้สำหรับคนพิการ กล่าวคือ คน พิจารณาความสามารถพึ่งตนเองในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Independent Learning) การเรียนเกิดขึ้นได้อย่างสม่ำเสมอและรวดเร็วเทียบเท่ากับคนทั่วไป อย่างไรก็ตาม การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทั้งในด้านการฟื้นฟูสมรรถนะคนพิการ การส่งต่อเข้าสู่ระบบการศึกษา การส่งเสริมอาชีพ และการมีส่วนร่วมทางสังคม ประเด็นสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการยังคงมุ่งเน้นในด้านสาธารณสุขเป็นสำคัญ การส่งเสริมให้คนพิการทางการเคลื่อนไหวได้รับการการศึกษา การฝึกทักษะอาชีพ ตามที่รัฐจัด ให้แก่คนพิการ หลังจากการฟื้นฟูสมรรถนะร่างกายและจิตใจแล้วต่างมีความสำคัญในการสร้างเสริมให้ผู้พิการมีความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติ

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องชีวิตผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา

๒.๔.๑ ชีวิตผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา

สำหรับชีวิตของผู้พิการตามแนวพระพุทธศาสนานั้น จัดเป็นชุดสำเร็จรูปที่เกิดจากการผสมผสานกันอย่างลงตัวขององค์ประกอบของส่วนต่าง ๆ เพราะคำว่ามนุษย์เป็นผลขององค์ประกอบต่างๆ อย่างที่เรียกว่า“องค์รวม” (Holism) ของส่วนผสมต่าง ๆ ทำให้ผู้พิการมีองค์ประกอบชีวิตสำคัญ ๒ ด้านคือ“ด้านร่างกาย”(Body)“ด้านจิตใจ”(Mind) ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา ๒ ประเด็น การวิจัยเพื่อตอบคำถามว่า ชีวิตของผู้พิการมีองค์ประกอบอะไร? และความเป็นผู้พิการกับความเป็นมนุษย์มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ? ในแต่ละประเด็นมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

๒.๔.๒ องค์ประกอบชีวิตผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา

สำหรับชีวิตของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นมนุษย์เหมือนกับสาธารณชนทั่วไป คำว่า “มนุษย์” มาจากศัพท์ภาษาสันสกฤต ๒ ศัพท์ คือ มน + อุษย ในคัมภีร์อริยานัปปทีปิกาสูจิต^{๒๗} แสดงไว้ ๒ นัย คือ มนุษย์ หมายถึง ผู้มีจิตใจสูง และผู้รู้สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ มนุษย์ คือผู้รู้จักสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีใช้ประโยชน์^{๒๘}ชีวิตผู้พิการตามแนวพระพุทธศาสนาถือว่ามี “องคาพยพแห่งชีวิต” ทั้งหมดจัดเป็น “ผลรวม” ของธาตุ ๔ และชั้น ๕ ที่สมมติหรือบัญญัติแล้วเรียกว่าเป็น “มนุษย์” ซึ่งมีส่วนหรือองค์ประกอบต่าง ๆ ของมนุษย์เรียกว่า “หมวด” หรือ “กอง”^{๒๙} หรืออาจจะเรียกว่า “เบญจชั้น”^{๓๐} มี ๕ อย่าง คือ

๑. รูป (Corporeality) หมายถึง ส่วนประกอบของฝ่ายรูปธรรมทั้งหมดอันเป็นร่างกายและพฤติกรรมทั้งปวงหมายเอาส่วนที่เป็นสสารและพลังงานพร้อมทั้งคุณสมบัติและพฤติกรรมของสสารด้วยตามหลักพุทธปรัชญาจัดว่าเป็นรูปทั้งหมด^{๓๑}

๒. เวทนา (Feeling) หมายถึง การเสวยความรู้สึกสุขเรียกว่า สุขเวทนา ทุกข์ เรียกว่า ทุกขเวทนาหรือความรู้สึกอย่างกลางๆกล่าวคือรู้สึกเฉยๆเรียกว่า “อัพยาทเวทนา”ที่เกิดจากผัสสะเป็นการกระทบกันทางประสาททั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย

^{๒๗} พระมหาสมปอง มุทิตโต, คัมภีร์อริยานัปปทีปิกาสูจิต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๓๐๖.

^{๒๘} พระมหาสมปอง ปจฺโจปการี (จานิล), มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔.

^{๒๙} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดศัพท์วิเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๕.

^{๓๐} ส.ช. (ไทย) ๑๗/๘๘/๑๖๗.

^{๓๑} ขุนสรพรกิจโกศล, คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: คณะธรรมสภาจันฉา วัดมหาธาตุ, ๒๕๑๒), หน้า ๑๑

๓. สัญญา (Perception) ได้แก่ กำหนดได้หมายรู้หมายถึงความจำได้เป็นการกำหนดรู้
เครื่องหมายและลักษณะต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้จำอารมณ์คือรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะและธรรมารมณ์ได้

๔. สังขาร (Mental Formation) หมายถึง คุณสมบัติต่าง ๆ ของจิตที่ทำหน้าที่ปรุงแต่งเป็น
เรื่องของการจินตนาการหรือการตรึงตรองนึกคิดในใจให้ติหรือชั่วหรือเป็นกลางๆโดยมีเจตนาเป็นตัวนำทำ
ให้เกิดการแสดงออกทางกาย วาจา ให้เป็นไปต่าง ๆ เป็นที่มาของกรรมคุณสมบัติของจิต คือ ศรัทธา สติ
โอตตปปะ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ปัญญา โลภะ โทสะ โมหะ ทิฏฐิ อัสสา มัจฉริยะ เป็นต้น

๕. วิญญาณ (Consciousness) คือ ความรู้แจ้งทางอารมณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตทางอายตณ
ภายนอก คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ทำให้เกิดการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส การรู้สัมผัส
ทางกายและการรู้อารมณ์ทางใจ

จากองค์ประกอบทั้งหมดชีวิตของมนุษย์ข้างต้นจัดเป็นชุดสำเร็จรูปขององค์ประกอบแห่งชีวิต
มนุษย์การแบ่งมนุษย์ออกเป็น ๕ ส่วนที่เรียกว่าเบญจขันธ์ ถ้าย่อให้สั้นลงก็คงเหลือเพียง ๒ อย่างเท่านั้น
คือ “นาม” และ “รูป”^{๓๒} ส่วนรูปยังคงเป็นรูปที่เกิดจากธาตุทั้ง ๔ ผสมผสานหรือประชุมกันเข้า คือ ธาตุน้ำ
ธาตุดิน ธาตุลม และธาตุไฟ ส่วนนามมี ๔ อย่างคือ เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ย่อลงเป็น
“นาม”^{๓๓} คือชีวิตส่วนที่เป็นนามธรรมทั้งหมด (mentality) องค์ประกอบทั้ง ๒ ฝ่ายนี้มีส่วนสัมพันธ์ซึ่งกัน
และกัน ไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ทั้งรูปและนามต่างมีอัตลักษณ์และมี “คุณลักษณะ” ที่แตกต่างกันโดย
สิ้นเชิง ส่วนที่เป็นรูปคือ “ร่างกาย” นั้นเป็นส่วนที่สามารถจับต้องได้ ส่วนที่เป็น “นาม” เป็นส่วนที่ไม่สามารถ
จับต้องได้และมองไม่เห็นแต่เป็นสิ่งที่อยู่จริงในตัวมนุษย์ได้แก่ ความรู้สึก ความจำ การคิดปรุงแต่ง และ
การรู้แจ้งสิ่งต่าง ๆ ทั้งหมดนี้จัดเป็นส่วนที่เรียกว่า “จิต”^{๓๔}

ในส่วนที่เป็นจิตนี้จัดเป็นวิญญาณขันธ์ซึ่งเป็นตัวยืนโรงให้อีก ๓ ขันธ์ต่างได้อิงอาศัยคือ เวทนา
ขันธ์ สัญญาขันธ์ และสังขารขันธ์^{๓๕} ทั้ง ๓ ขันธ์นั้นจัดเป็น “เจตสิก” กล่าวคือเป็นสิ่งที่อิงอาศัยอยู่กับจิตที่
เกิดและดับพร้อมไปกับจิตมีอารมณ์อย่างเดียวกับจิตเสมอไป พระพุทธศาสนามองว่าชีวิตของมนุษย์
ประกอบด้วยขันธ์ทั้ง ๕ นี้เท่านั้น เป็นที่แน่ชัดว่ามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่เกิดจากการ
“ประสาน” หรือการ “ผสมผสาน” กันอย่าง “ลงตัว” ระหว่างธาตุ ๔ และขันธ์ ๕ ทำให้เกิดสิ่งสมบูรณ์อย่าง
ที่เรียกกันว่า “มนุษย์” หากย่อมนุษย์ให้สั้นลงมีเพียงแค่ “ร่างกาย” (Body) และ “จิตใจ” (Mind) จะเห็นว่า
ในที่สุดแล้วมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาเกิดจากการผสมหรือการประชุมซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของ

^{๓๒} ฐานิสรา ประธานราษฎร์นิก, อพยาคตปัญหาปัญหาที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงพยากรณ์, (กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๙.

^{๓๓} สนิท ศรีสำแดง, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ๑๔ ตุลาการพิมพ์,
๒๕๒๖), หน้า ๔๘.

^{๓๔} พระธรรมโกศาจารย์, เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาสกับชาตรี, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๑), หน้า ๓๘ - ๓๙.

^{๓๕} สมภาร พรหมทา, พระพุทธศาสนากับโทษประหารชีวิต, (วารสารพุทธศาสนศึกษา, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓
กันยายน - ธันวาคม, ๒๕๔๖), หน้า ๗๘.

อวัยวะน้อยใหญ่ต่าง ๆ ที่เกิดจากธาตุทั้ง ๔ และชั้น ๕ ต่างดำเนินไปตาม“ระบบ” คือองค์รวมที่ประกอบไปด้วยองค์รวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างถูกต้องและสมดุล มาเป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกันและองค์รวมนี้จะต้องดำเนินไปด้วยกัน ตัดแยกออกจากกันไม่ได้^{๓๖} เพราะเป็นความสัมพันธ์เชิงองค์รวมของร่างกายมนุษย์อันประกอบไปด้วยองค์ประกอบร่วมที่ถูกรูปธรรมการเข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้น การศึกษาเรื่ององค์ประกอบชีวิตผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการอธิบายชีวิตมนุษย์ได้ครบทุกมิติ ทั้งมิติของการมองแบบแยกแยะรายละเอียดลึกลงไปใน “องค์ประกอบย่อย” รวมไปถึงมิติของ “การมองแบบองค์รวม” อันประกอบขึ้นมาจากองค์ประกอบย่อยดังกล่าว

๒.๔.๓ ชีวิตผู้พิการกับความเป็นมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาถือว่าชีวิตมนุษย์ล้วนเป็นไปตามกระบวนการของธรรมชาติโดยมีความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ซึ่งเป็นกระบวนการของชีวิตที่ดำเนินไปตามกฎแห่งธรรมชาติซึ่งใคร ๆ ไม่อาจปฏิเสธได้ สมดังที่พุทธพจน์ชื่อว่า “เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ เรามีความเจ็บเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้ เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายได้”^{๓๗} ความเจ็บป่วยทางร่างกายส่งผลกระทบต่อทางด้านจิตใจโดยตรงเหตุนี้มนุษย์จึงพยายามแสวงหาวิธีการเอาชนะความเจ็บป่วยด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองปลอดภัยจากอาการเจ็บป่วยนั้น สำหรับผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาที่มีสาเหตุของความพิการที่มีมาแต่โดยกำเนิดและมีไข้โดยกำเนิดก็ตาม พระพุทธศาสนายังมองและประเมินค่าของผู้พิการเป็นมนุษย์และมีความเป็นมนุษย์เหมือนกับสาธารณสุขชนทั่วไปเพียงแต่บุคคลผู้พิการนั้นที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ทั้งหมดหรือบางส่วนที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติหรือการใช้ชีวิตในสังคมอันมีผลมาจากความบกพร่องทางกายหรือจิตใจ

หากพิจารณาชีวิตของผู้พิการตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาในเรื่องของชั้น ๕ แล้วจะพบว่าแม้ผู้พิการจะสูญเสียอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งก็ตาม เพราะมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นชุดสำเร็จรูปที่เกิดจากองค์ประกอบต่าง ๆ เรียกว่า “องค์รวม” (holistic) ยิ่งสะท้อนให้เห็นว่าโดยความเป็นจริงแล้วผู้พิการเป็นมนุษย์และมีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์แบบเหมือนสาธารณสุขชนทั่วไปเพราะผู้พิการต่างมีองค์ประกอบชีวิตที่สำคัญอย่างที่เรียกว่าชั้น ๕ เป็นองค์ประกอบของชีวิตโดยมีรูปและนาม ในส่วนที่เป็นรูปเรียกว่า “กองรูป” คือ ชีวิตส่วนที่เป็นฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด (corporeality) โดยมีธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม และไฟ และส่วนที่เป็น “กองนาม” คือชีวิตส่วนที่เป็นนามธรรมทั้งหมด (mentality) ประกอบด้วย “กองเวทนา” คือชีวิตส่วนที่เป็นการเสวยอารมณ์ (feeling, sensation) “กองสัญญา” คือชีวิตส่วนที่เป็นความจำได้หมายรู้ (perception) “กองสังขาร” คือชีวิตส่วนที่เป็นความปรุงแต่งทางจิต (mental formations, volitional activities) และ “กองวิญญาน” คือ ชีวิตส่วนที่เป็นความรู้แจ้งอารมณ์ (consciousness) องค์ประกอบทั้ง ๒ ฝ่ายนี้มีส่วนสัมพันธ์ซึ่งกันและกันไม่สามารถแยกขาดจากกันได้

^{๓๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖, ๕๙.

^{๓๗} อจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๗/๙๙-๑๐๐.

แม้ผู้พิการจะสูญเสียจะมีความพิการ แต่ปัญหาความพิการก็ไม่ได้ “บั่นทอน” หรือทำให้ “สูญเสีย” ความเป็นมนุษย์ของผู้พิการได้ลงได้ คนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่สามารถทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติและสังคมได้ตามโอกาสและศักยภาพของคนพิการ ประเด็นสำคัญคือผู้พิการควรมีความรู้ถึง “ความแปลกแยก” และรู้สึกว่าตนเองมีความแตกต่างในสังคม เพราะผู้พิการมีความคิดในจุดหนึ่งว่าเป็นคนที่มีสิ่งไม่เหมือนคนทั่วไปจึงทำให้เกิดความแปลกแยกจากสังคม มีวิถีชีวิตที่แตกต่างไป นั้นเป็นแนวคิดเดิมที่ครอบผู้พิการไว้ แต่ผู้พิการที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพแล้วจะมีความหวัง กำลังใจมี “อัตลักษณ์ในตัวตน” (Identity) ที่มีความสามารถและแสดงความสามารถในสังคมให้เห็นเชิงประจักษ์ได้ การปิดกั้นทางโอกาส การเลือกปฏิบัติ ความไม่เท่าเทียมและการกดขี่ในสิทธิและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ทำร้ายคนพิการ ดังนั้น ผู้พิการควรได้รับ “โอกาส” จากสังคมเพราะผู้พิการมีความต้องการในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น ความต้องการด้านการศึกษา ซึ่งผู้พิการทุกคนต้องมีความรู้เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ความรอบรู้ในเรื่องราวของชีวิตความเป็นอยู่ด้านต่าง ๆ เหมือนกับคนทั่วไป ที่ควรได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นในชีวิต การเรียนรู้ในสังคม ความต้องการด้านอาชีพ สิ่งจำเป็นที่สุดของคนพิการ เพื่อความมั่นคงในชีวิตและดำรงชีพได้ มีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว การมีงานที่มั่นคง อาชีพที่เหมาะสม มีตลาดรองรับผลผลิต มีการจ้างงานในตำแหน่ง เงินเดือนที่เหมาะสม การได้รับการฝึกอาชีพและความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการในสังคม เป็นต้น

การให้โอกาสในด้านต่าง ๆ กับผู้พิการจึงเป็นสร้างเสริมอำนาจ (Empowerment) กล่าวคือทำให้ผู้พิการมีส่วนร่วม การควบคุม การมีอำนาจในการตัดสินใจ การกำหนดทางเลือกและทรัพยากรให้แก่ตนเองของคนพิการโดยมีเป้าหมายเพื่อการจัดสรรอำนาจและการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจเสียใหม่เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่าน (Transformation) ของบุคคลและสังคมการเปลี่ยนแปลงสำนึกสาธารณะและการบรรลุความต้องการของผู้พิการ และการนำไปสู่การปลดปล่อย (Emancipatory) ปราศจากการกดทับกดขี่จากสังคม เพราะผู้พิการมีความเท่าเทียมกับสาธารณชนในเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน และมีสิทธิพลเมือง เพราะผู้พิการต้องการยอมรับของคนในสังคม เหมือนเช่นคนปกติ นอกจากนี้คนพิการส่วนยังมีศักยภาพหรือมีพลังที่จะนำออกมาสู่สังคมไม่เหมือนกัน ในด้านของความร่วมมือและสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในสิ่งที่คนพิการเห็นว่าจะเป็นประโยชน์กับตนเองและครอบครัว

ดังนั้น ผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนามีความเป็นมนุษย์อย่างเต็มตัว และผู้พิการควรได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากสังคมโดยในเบื้องต้นควรมี “การเรียนรู้” และ “รับฟัง” ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้พิการ สังคมควรแสดงออกถึงการยอมรับ และตระหนักถึงปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดในการดำรงชีวิตของผู้พิการ ปัญหาอาจได้แก่ ทักษะคิดที่เป็นลบต่อตนเองทักษะที่ว่าความพิการเป็นภาระ เป็นกรรมเก่า ตลอดจนสังคมแสดงความไม่เข้าใจ เฟงเล้งข้อจำกัดทำให้เกิดข้อรังเกียจที่จะยอมรับคนพิการให้ประกอบอาชีพ หรือให้ได้มีโอกาสใช้ชีวิตใกล้เคียงกับผู้ไม่พิการที่สุด ฉะนั้น การพัฒนาคนพิการให้มีส่วนร่วมในการรับรู้ รับฟัง สื่อสาร ปัญหาแก่ผู้อื่นเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้พิการได้การปลุกจิตสำนึกใหม่กับตนเองทำให้ให้คนพิการมีความผูกพันต่อเป้าหมายในการดำรงชีวิตอย่างมีกำลังใจ มีเป้าหมายในชีวิตตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ต่อไป

๒.๔.๔ สถานภาพของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา

สำหรับผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาแม้ว่าจะเป็นบุคคลที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ทั้งหมดหรือบางส่วนที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอยู่อย่างปกติ หรือการใช้ชีวิตในสังคมอันมีผลมาจากความบกพร่องทางกายหรือจิตใจไม่ว่าจะเป็นมาแต่กำเนิดหรือไม่ก็ตาม แต่พระพุทธศาสนาถือว่าผู้พิการมีความมนุษย์ที่มีศักยภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิต สถานภาพของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาได้ถูกจำแนกออกไปตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาคือพระวินัยกับพระธรรมในแต่ละประเด็นต่างมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

๒.๔.๔.๑ สถานภาพของผู้พิการตามหลักพระวินัย

พระวินัยตามหลักพระพุทธศาสนาคือพระพุทธานุญาตเป็นประมวลพระวินัยปิฎกว่าด้วยเรื่องระเบียบ ข้อปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีดำเนินกิจการต่าง ๆ ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ พระวินัยซึ่งเป็นพระพุทธานุญาตนี้ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทโดยมีอาทิพรหมจริยกาสิกขาและอภิสมาจาริกาสิกขา^{๓๘} ที่พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นในโลกเมื่อ ๒๕๐๐ ปีที่ผ่านมาซึ่งการอยู่ร่วมกันในสังคมยุคแรกของพระพุทธศาสนานั้นได้มีรูปแบบการอยู่ร่วมกันในลักษณะสังคมของบรรพชิตที่เรียกว่า “สังฆะ” คือ กลุ่มบุคคลมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ซึ่งจะพบว่าระบบสังฆะนี้เองที่เป็นบ่อเกิดของพระวินัยอันเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานกลางที่สังคมพึงยอมรับและปฏิบัติร่วมกันทั้งในส่วนที่เป็น “ข้อห้าม” และ “ข้ออนุญาต” โดยคำว่าสังฆะนั้นยังมีความหมายอีกนัยหนึ่งคือพระสงฆ์จำนวน ๔ รูปขึ้นไปซึ่งเป็นจำนวนของพระสงฆ์ที่สามารถทำสังฆกรรมและประกอบพิธีกรรมบางอย่างของสังคมได้แล้วยังหมายถึงจำนวนพระภิกษุสงฆ์สามเณรที่รวมกันอยู่เป็นสังคม (Society) ที่มีการทำกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งนับเป็นเรื่องธรรมดาของสังคมโดยทั่วไปที่จะต้องมีปัญหาอันเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว

ในการตั้ง “สังคมสงฆ์” ในสมัยพุทธกาลของพระพุทธองค์นั้น ส่วนมากสมาชิกของสังคมสงฆ์ล้วนเป็นพระอรหันต์ทำให้ไม่มีปัญหาในเรื่องของการกระทบกระทั่งหรือการก่อปัญหาทางสังคมอันส่งผลต่อการบัญญัติพระวินัยมากนัก ทั้งนี้เพราะ สมาชิกล้วนแต่เป็นผู้มีแต่ปัญญาเป็นเครื่องชี้นำ และไม่มีกิเลส ดังนั้น การกำหนดรูปแบบของเงื่อนไขการอยู่ร่วมกันที่เรียกว่าศีลหรือวินัยอันเป็นข้อบังคับทางสังคมจึงไม่ปรากฏ ต่อมาเมื่อสังคมสงฆ์ได้ขยายตัวมากขึ้นอันเนื่องมาจากการเปิดรับสมาชิกเข้ามาบวชทำให้จำนวนสมาชิกในสังคมสงฆ์นั้นมีมากขึ้นตามไปด้วยหรือที่เรียกว่าสงฆ์ได้ถึงความเป็นสังคมที่มีลักษณะ “สังฆพหุลตา” คือ ความเป็นสังคมที่มีความหลากหลาย อันจะทำให้ยากต่อการดูแลของผู้มีหน้าที่ปกครองเพราะผู้ที่เข้ามาบวชศึกษาและมีกิเลสเป็นพื้นฐาน

หลักการในการกรองหรือคัดสรรบุคคลเข้าสู่สังคมสงฆ์นั้น สำหรับผู้พิการตามหลักวินัยบัญญัติมีสถานภาพหรือคุณสมบัติบางประการที่มี “ข้อจำกัด” ทำให้ไม่มีสภาพเอื้อต่อการได้รับการพัฒนาได้โดยพระพุทธศาสนาจำแนกผู้พิการออกเป็น ๒๗ ประเภท^{๓๙} โดยมีคนมือด้วน คนเท้าด้วน คนทั้งมือและเท้า

^{๓๘} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๑๙/๑๘๔-๑๘๗.

^{๓๙} วิ.ม. (ไทย) ๔/๔๗-๕๗/๕๙-๖๙,

ด้วน คนหูวิ่น คนจมูกแห้ว คนทั้งหูวิ่นและจมูกแห้ว คนนิ้วมือและนิ้วเท้าขาด คนง่ามมือง่ามเท้าขาด คนเอ็นขาด คนมือเป็นแผ่น คนค่อม คนเตี้ย คนคอพอก คนเท้าบุก คนมีรูปร่างไม่สมประกอบ คนตาบอดข้างเดียว คนง่อย คนกระจอก คนเป็นโรคอัมพาต คนเคลื่อนไหวเองไม่ได้ คนตาบอดสองข้าง คนใบ้ คนหูหนวก คนทั้งบอดและใบ้ คนทั้งใบ้ทั้งหนวก และคนทั้งบอดทั้งใบ้และหนวก ผู้พิการเหล่านี้ตามหลักพระวินัยถูกจำกัดกล่าวคือไม่สามารถบรรพชาและอุปสมบทได้ ห้ามมิให้ผู้พิการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ และหากพระอุปัชฌาย์รูปใดอุปสมบทให้ผู้พิการ ก็จะเป็นผู้มีความผิดทางพระวินัย คนพิการเหล่านี้พระอุปัชฌาย์ห้ามบวชให้รูปใดบวชให้ต้องอาบัติทุกกฏ ถึงแม้ว่าบุคคล ๒๗ จำพวกเหล่านี้พระพุทธศาสนาจะห้ามไม่ให้บวช แต่ถ้าบวชแล้วสงฆ์สามารถเรียกเข้าหมู่ได้ ซึ่งมีความแตกต่างจากคนพิการบางกลุ่ม^{๔๐}ซึ่งมีกลุ่มที่มีได้ทรงห้ามบวชโดยเด็ดขาด ได้แก่ คนถูกสักหมายโทษ คนมีรอยเขียนด้วยหว่าย คนมีหมายจับ คนมีโรคหรือรัง และคนชราทุพพลภาพ กลุ่มผู้พิการดังกล่าวจัดเป็น “อภัพบุคคล” คือคนที่ไม่ควรให้บวชทั้ง ๕ ประเภทนี้จัดว่าเป็นผู้พิการในทางวินัยบัญญัติห้ามบวช แต่ถ้าบวชมาแล้วก็สามารถอยู่ในหมู่สงฆ์ได้ และคนพิการที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามบวชอย่างเด็ดขาด โดยมี บัณเฑาะก์ คนลักเพศ คนเข้ารีตเดียรฉัตร สัตว์ดิรัจฉาน คนฆ่ามารดา คนฆ่าบิดา คนฆ่าพระอรหันต์ คนประทุษร้ายภิกษุณี คนทำลายสงฆ์ คนทำร้ายพระศาสดาจนถึงห้อพระโลหิต และอุกโตพยัญชนก ผู้พิการเหล่านี้ถือว่าเป็นกลุ่มผู้พิการที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไม่ให้บวชและห้ามให้คณะสงฆ์รับเข้าหมู่ ถ้ายังบวชอยู่ก็ให้คณะสงฆ์พึงสั่งให้สึกที่ทรงห้ามบวชอย่างเด็ดขาดที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้คณะสงฆ์รับหรือเรียกเข้าหมู่ เพราะว่าเขาขาดคุณสมบัติที่จะเป็นพระภิกษุสงฆ์ตามหลักพระพุทธศาสนา

๒.๔.๔.๒ สถานภาพผู้พิการตามหลักพระธรรม

สำหรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนามีลักษณะที่เป็นคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบซึ่งเป็นของ “สัจธรรม” หรือเป็นเรื่องของ “ธรรมชาติ” (Nature) เป็นกฎของธรรมชาติที่เป็นความจริงที่ปราศจากสิ่งดลบันดาลใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจาก “การตื่นรู้” หลังจากพระองค์ทรงค้นพบแล้วพระพุทธองค์ทรงประกาศและ “เปิดเผย” ชุดคำสอนดังกล่าวเป็นสิ่งที่ช่วยชี้แนะและชี้ นำให้มนุษย์ได้วามนุษย์ควรกระทำอย่างไร การกระทำอย่างไรหนูก ไม่ถูก ดี ไม่ดี ควร ไม่ควรตลอดจนคำถามว่าอะไรคือเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ (The Final Good for Man)^{๔๑} มนุษย์ต้องพัฒนาตนเองอย่างไรถึงจะได้รับประโยชน์จากพระพุทธศาสนามากที่สุดเพราะพระพุทธศาสนาเชื่อว่ามนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสามารถฝึกฝนและพัฒนาตนได้เสมอ

สำหรับคนพิการตามหลักพระพุทธศาสนาแม้ผู้พิการจะประสบปัญหาที่เกิดกับคุณภาพชีวิตของผู้พิการ เป็นที่ทราบดีว่าร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นเมื่อคนพิการมีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจมาก ๆ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการเอง เนื่องจากเกิด

^{๔๐} วิ.ม. (ไทย) ๔/๔๗-๕๗/๕๙-๖๙,

^{๔๑} Wheelight, Aristotle : Nicomachean Ethics, (U.S.A : the Odyssey Press, Inc., 1925), p.160,

ข้อจำกัดในด้านของการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ฉะนั้นผู้ฝึกการจึงมีพฤติกรรมแปรปรวนผิดปกติไปกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอย่างสมบูรณ์ และด้อยโอกาสในการรับผิดชอบต่อตนเองด้วย นอกจากนี้ ยังมีผลกระทบต่อนตนเองในแง่ของการมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งด้อยโอกาสในแง่ของการทำงาน และด้อยประสิทธิภาพในการทำงานด้วยความพิการไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุใด ทั้งที่เกิดทางร่างกายหรือเกิดที่จิตใจ ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบหลายประการทั้งต่อตัวผู้ฝึกการเองหรือต่อบุคคลรอบข้างและรวมไปถึงทางสังคมด้วย^{๔๒}

นอกจากนี้แล้วผู้ฝึกการยังปัญหาที่เกิดกับจิตใจของผู้ฝึกการโดยตรงซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ กล่าวคือ คนพิการที่มีรูปลักษณ์ผิดปกติ จะรู้สึกอับอาย ท้อแท้ รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า มีการวาดมโนภาพและอยากจะเป็นดั่งฝัน แต่เมื่อทำไม่ได้ก็ก่อให้เกิดอารมณ์วิปริตแปรปรวน มองโลกและผู้อื่นในแง่ร้าย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อสภาพร่างกายพิการก็ทำให้จิตใจไม่เป็นสุข มีผลก่อให้เกิดความผิดปกติของระบบประสาท สมอง เกิดการเจ็บป่วยทางจิตเวชได้ ผลกระทบที่เกิดจากความพิการทางกายมาสู่ปัญหาด้านสุขภาพจิตนั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายได้อีกเช่นกัน อาทิเช่น การเกิดโรคแทรกซ้อน^{๔๓}

สำหรับพระพุทธศาสนาถือว่าแม้ผู้ฝึกการนั้นมีข้อจำกัดด้านพระวินัยก็จริง แต่ในทางหลักธรรมนั้น กลับพบว่าผู้ฝึกการสามารถจะเรียนรู้และปฏิบัติได้เหมือนสาธารณชนทั่วไป เพราะตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์นั้นเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยตัวของฝึกการเองก็เป็นมนุษย์ที่มีคุณสมบัติเชิงบวกที่พร้อมจะพัฒนาได้เสมอ สามารถที่เปลี่ยนแปลงตัวเอง และเป็นผู้หาเหตุออกจากความทุกข์ได้ด้วยตนเอง ผู้ฝึกการสามารถปฏิบัติธรรมได้โดยไม่ต้องผ่านการบรรพชาและอุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาก็ได้ เพราะการปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนสอนในพระพุทธศาสนาคือการฝึกหัดให้เป็นคนที่ดีใจดีและมีความสงบก็เท่ากับเป็นการได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเช่นกัน

ประเด็นสำคัญคือพระพุทธศาสนาไม่มีคำสอนเรื่องพระเจ้า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนเกิดขึ้นแต่ “เหตุปัจจัย และเงื่อนไข” ไม่มีผู้ใดสร้างหรือกำหนดให้เป็นผู้ฝึกการหรือไม่ฝึกการพระพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์เองสามารถกำหนดรู้ความทุกข์ หาสาเหตุของความทุกข์ และออกจากความทุกข์ได้ด้วยตนเอง จุดนี้เองเป็นจุดที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์กล่าวคือ มนุษย์เป็นผู้ฝึกตนเองได้ด้วยตนเอง ถ้ามีเจตนาจะฝึก และเปลี่ยนแปลง สัตว์ต้องได้รับการฝึกจึงจะพัฒนาได้ การที่มนุษย์สามารถฝึกตนเองได้ พัฒนาตนเองได้ มนุษย์จึงเป็น “จุดศูนย์กลางของการพัฒนา”^{๔๔} พระพุทธศาสนาเน้นการพัฒนาตนอย่างสูงสุดของมนุษย์จากภายใน (Inner Development) เพื่อพัฒนาให้ถึงจุดหมายสูงสุด คือ นิพพาน และผู้ฝึกการนั้นเป็นผู้มี

^{๔๒} พชรินทร์ วนิชานนท์, การดูแลบุคคลพิการ. (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔) หน้า ๓๓๓-๓๓๔.

^{๔๓} พงศ์ประภา กาญจนพูน, ปัญหาทางสังคมและจิตวิทยาเกี่ยวกับคนพิการ, กรมประชาสงเคราะห์ ๒๒ (กันยายน-ตุลาคม, ๒๕๒๐), หน้า ๗๑-๗๒.

^{๔๔} พระธรรมปิฎก ,(ป.อ.ปยุตโต). (๒๕๓๙). จะพัฒนาคนได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิกการพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า

เจตนาที่มีความสามารถเริ่มที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนให้ได้ใช้ความพยายามอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะปรับปรุงระดับความสามารถในการใช้ชีวิตในทางธรรมได้อย่างมีความสุข

๒.๕ แนวคิดและทฤษฎีเรื่องการดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา

หลักคำสอนเรื่องความทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนานับว่าเป็นหลักคำสอนที่เชื่อมโยงถึงความเป็นสากลกล่าวคือความทุกข์ถูกกล่าวถึงเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ประจำโลกเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ประจำในมนุษย์และสรรพสิ่ง โดยเฉพาะความทุกข์ที่เกิดกับมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจกับความทุกข์อย่างถ่องแท้ หากมนุษย์ยอมรับว่าความทุกข์เป็นแค่ส่วนหนึ่งของชีวิตที่มนุษย์จะต้องก้าวข้ามพ้นเพื่อต้องการชนะความทุกข์นั้น การรู้จักความทุกข์ในลักษณะเช่นนี้ส่งผลทำให้มนุษย์สามารถเปลี่ยนวิกฤติแห่งทุกข์ให้เป็นโอกาส ยอมทำให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จกับความสุขในชีวิต แต่การที่มนุษย์ไม่มีความรู้และความเข้าใจหรือไม่ยอมรับความทุกข์ พยายามหลบหลีกความทุกข์ ก็ยังประสบกับความทุกข์อยู่ร่ำไป ดังนั้นการทำความเข้าใจเรื่องของความทุกข์ว่า ความทุกข์คืออะไร ? และความทุกข์มีกี่ประเภท ? เป็นประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยจะได้ศึกษาตามลำดับดังนี้

๒.๕.๑ ความหมายของความทุกข์

หลักคำสอนเรื่องของความทุกข์จัดเป็นชุดคำสอนที่มีสาระที่สำคัญประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา ทำให้มีนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาต่างได้ให้ความหมายของคำว่า “ทุกข์” ที่น่าสนใจตามลำดับดังนี้

คำว่า ทุกข์ แปลว่า สภาวะที่บีบคั้นของธรรมชาติ หมายเอาสิ่งทั้งหลายทั้งปวงมีลักษณะที่เป็นทุกข์ มองดูแล้วทำให้เกิดความเวทนา นำให้เกิดความทุกข์ใจแก่ผู้มีความเห็นอย่างแจ่มแจ้งในสิ่งนั้น ๆ โดยมีสภาวะของขันธ ๕ เป็นตัวทุกข์ อันมีต้นเหตุเป็นมูลเหตุแห่งทุกข์^{๔๕}

คำว่า ทุกข์ หมายถึง สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก หรือสภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดและความดับสลาย เนื่องจากต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง เป็นอาการแห่งทุกข์ที่ปรากฏขึ้นหรืออาจปรากฏขึ้นได้แก่คน จัดเป็นสภาพที่ทนได้ยาก ที่มีความรู้สึกไม่สบายเกิดเป็นความทุกข์ทั้งทางกายและทางใจ^{๔๖}

คำว่า ทุกข์ เป็นคำสำเร็จมาจากอุปสรรคกล่าวคือ ท + ก หรือ ข โดยมาจากคำว่า ขม ซึ่งมีความหมายคือ ทน ซึ่งแปลว่า สภาพที่ทนได้ยาก หมายถึง สิ่งทั้งหลาย ที่เกิดขึ้นมาแล้ว ไม่สามารถจะดำรง

^{๔๕} ส.ข. (ไทย) ๓/๓ /๔๔, ม.อ. (ไทย) ๔/๘๖-๙๐/ ๙๖- ๑๓.

^{๔๖} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๓๕,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕.

คงที่อยู่ตามสภาพเดิมได้ตลอดกาล เพราะสิ่งทั้งหลายต้องเปลี่ยนแปลงสิ่งทั้งหลายจึงทนอยู่ตามสภาพเดิม ได้ยากซึ่งเรียกว่าทุกข์อันเป็นมาจากอนิจจัง^{๔๗}

คำว่า ทุกข์ เป็นลักษณะที่ ๒ ของไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นผลเกี่ยวข้องกับลักษณะที่ ๑ คือ อนิจจัง กล่าวคือ สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ หรือสิ่งที่เป็นทุกข์ เพราะความไม่เที่ยง โดยทั่วไปคำว่าทุกข์ ถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Suffering และมักใช้ใน ๓ ความหมาย คือ ความหมายที่ ๑ ทุกข์ หมายถึง ความไม่สบายกายไม่สบายใจ ซึ่งตรงข้ามกับคำว่าสุข ทุกข์ในลักษณะนี้ หมายถึง ทุกขเวทนา ซึ่งเป็นหนึ่งในขั้น ๕ ความหมายที่ ๒ ทุกข์ คือ ทุกขลักษณะ ซึ่งเป็นทุกข์ในไตรลักษณ์ และความหมายที่ ๓ ทุกข์ หมายถึง ประสบการณ์ทางจิตที่เจ็บปวดทรมาน หรือ สภาวะที่บีบคั้นซึ่งเกิดมาจากความยึดมั่นถือมั่นในขั้น ๕ ว่าเป็นตัวตน^{๔๘}

คำว่า ทุกข์ คือ ความบีบคั้นอยู่ตลอดเวลาคือถูกบีบคั้นอยู่ตลอดเวลาด้วยความเกิดขึ้นความเสื่อมโทรม และความแตกสลายและบีบคั้นขัดแย้งอยู่ตลอดเวลาทั้งกับสิ่งที่ประกอบอยู่ด้วย หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับด้วย ต่างก็เกิดขึ้น ต่างก็โทรมไปต่างก็แตกสลาย หรือสภาพที่ทนได้ยากคือคงทนอยู่ไม่ไหว หมายความว่าคงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้จะต้องหมดสภาพไป และเป็นที่ตั้งแห่งทุกข์ คือเป็นที่รองรับของความทุกข์ หรือ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิด หมายเอาความว่าทำให้เกิดความทุกข์ต่าง ๆ เช่น ทุกขเวทนา คือความรู้สึกทุกข์ หรือ ความรู้สึกบีบคั้น เป็นต้น โดยที่สุดแล้ว คำว่าทุกข์ หมายเอาสภาพแย้งต่อความสุขคือ ปฏิเสธความสุขหรือ กีดกันความสุขอยู่ในตัว หมายความว่าตามความเป็นจริงแล้วความสุขที่เป็นตัวสภาวะจริง ๆ ก็มีเพียงแต่ ความรู้สึกสุขเท่านั้น อธิบายว่าตัวสภาวะที่เป็นพื้นฐานได้แก่ทุกข์ คือความบีบคั้นกดดันขัดแย้งที่เป็นลักษณะอย่างหนึ่งของสังขารทั้งหลายความบีบคั้นกดดันขัดแย้งนี้ ก่อให้เกิดความรู้สึกบีบคั้นกดดันขัดแย้งที่เรียกว่า ความรู้สึกทุกข์ด้วย^{๔๙}

จากความหมายของคำว่าทุกข์ข้างต้นจะเห็นว่า คำสอนเรื่องทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ความทุกข์คือสภาพที่ทนได้ยาก แย้งต่อความสุข ทรมาน เจ็บปวด ถูกบีบคั้นอยู่ตลอดเวลาทั้งกาย และใจ ด้วยภาวะที่เป็นไปตามธรรมชาติที่ครอบคลุมสรรพสิ่ง ทำให้สรรพสิ่งทั้งหลายไม่สามารถที่จะรักษาสภาพเดิมไว้ได้ เนื่องจากสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่มีความเป็นใหญ่ของตนเอง ต้องอาศัยปัจจัยอื่นเกิดขึ้นในรูปของ กระแสต่อเนื่อง ด้วยการยึดมั่นในขั้นห้ามีสภาพเป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์ จะเห็นว่าหลักคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาโดยมากจะเน้นในเรื่องทุกข์กับการดับทุกข์ เพราะถือว่าชีวิตบุุคคลอยู่ภายใต้อำนาจของ ความทุกข์และต่างดำเนินไปตามกระแสของความทุกข์ ดังมีคำที่เป็นความจริงอยู่ว่า ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสิ้นไปนอกเสียจากความทุกข์เท่านั้นที่เกิดขึ้นตั้งอยู่และเสื่อมไปนอกจากทุกข์แล้วไม่มีอะไรเกิดหรือดับไป

^{๔๗} Rhys Davids, William T.W. **Pali English Dictionary**, Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd, 1989. P. 324.

^{๔๘} Encyclopidia IV, P. 6 9 6 . , Dukkha. The three basic facts of existence II, Buddhist Publication Society Kandy Srilanka, 1973, p. 81.

^{๔๙} วิสุทธิ.ภิกขา (ไทย) ๗/๒๕๖.

อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงมนุษย์เกิดมาแล้วไม่สามารถหลีกเลี่ยงที่จะต้องประสบกับความทุกข์ทั้งนี้เพราะในความเป็นจริงแล้วมนุษย์ตกอยู่ภายใต้อาณัติหรือตกอยู่ภายใต้ของความทุกข์เสมอโดยความทุกข์ของมนุษย์สามารถแบ่งออกเป็น ๒ อย่างคือ ความทุกข์ทางกายและความทุกข์ทางใจ ทางกายเป็นความทุกข์ที่เกิดในส่วนที่เป็นกาย โดยมีการเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ในส่วนความทุกข์ทางใจมีการปรารถนาในสิ่งใดแล้วไม่ได้ในสิ่งนั้นหรือการพลัดพรากจากสิ่งที่รัก โดยกระทั่งที่สุดแล้วการประสบกับสิ่งไม่รักไม่น่าปรารถนาแล้วก็ส่งผลทำให้เป็นทุกข์เป็นสิ่งที่มนุษย์ต่างอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติของชีวิตมนุษย์

๒.๕.๒ ประเภทของความทุกข์

หลักคำสอนเรื่องทุกข์จัดเป็นชุดคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา ความจริงประการแรกทีพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ คือ ความทุกข์ ชีวิตของมนุษย์ทุกคนเป็นกระบวนการแห่งความทุกข์ เป็นกระบวนการที่เต็มไปด้วยความลำบาก ความเจ็บปวด ความเหน็ดเหนื่อย ในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความคงอยู่ ความทุกข์ทั้ง ชนิดเข้าโจมตีชีวิตไม่มีเวลาว่างเว้นชีวิตเป็นกระบวนการแก้ทุกข์อันไม่รู้จักจบสิ้น^{๕๐} การที่พุทธศาสนาสอนเรื่องทุกข์ มีจุดประสงค์สำคัญคือต้องการชี้ให้เห็นว่า อะไรคือความจริงของโลกและชีวิต เมื่อรู้ความจริงแล้วการที่เราจะเรียนรู้ว่าควรจัดการอย่างไรกับชีวิต^{๕๑} ได้อย่างถูกต้องความทุกข์จำแนกออกเป็นอย่าง ๒ ด้านคือ

๒.๕.๒.๑ ความทุกข์ระดับกายภาพ

คำว่า ความทุกข์ด้านกายภาพ หมายถึง ความทุกข์ทางกาย (Physical Suffering) เป็นปัจจัยให้เกิดทุกข์ ความทุกข์ในกลุ่มนี้ประกอบด้วยความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย โดยมีความเกิดเป็นปัจจัยหลักของความทุกข์ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในด้านร่างกายพระพุทธศาสนามองนามและรูปล้วนเป็นผลที่เกิดจากการบูรณาการ (integration) หรือการรวมตัวกันหรือการผสมผสานกันจนเกิดเป็นภาวะเอกพันธ์ (homogeneity) ของระบบธาตุทั้ง ๖ โดยมีธาตุดิน เป็นต้น ทั้งที่เป็นธาตุภายในและธาตุภายนอกร่างกาย ส่งผลให้ระบบชีวิตถือกำเนิดขึ้นและดำเนินต่อไปอย่างเป็นปกติราบใดที่ธาตุเหล่านั้นยังทรงสภาวะของตนหรือปัจจัยเกื้อกูลต่อชีวิตยังรักษาความสมดุล “ร่างกายเสียสมดุล” หมายถึงภาวะแห่งการสูญเสียความสามารถในการจัดระเบียบ ซ่อมแซม และสร้างตัวเองของสิ่งมีชีวิต ภูมิคุ้มกันโรคบกพร่องขาดความสามารถในการต้านทานโรค ซึ่งจะส่งผลให้ร่างกายอ่อนแอ ไม่แข็งแรง เจ็บป่วย เป็นความทุกข์คือความทุกข์กาย (pain) หรือโรคทางกาย (physical diseases)

สำหรับผู้พิการที่มีความความผิดปกติของอวัยวะในร่างกายแล้วยังส่งผลทำให้เกิดความแปรปรวนทางจิตใจ โดยทำให้เกิดปมด้อยขึ้นมาภายในจิตใจเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น และหาทางแก้ไขโดยอัตโนมัติ

^{๕๐} แสง จันทร์งาม, พุทธศาสนวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร ๒๕๓๕), หน้า ๒๗๓ - ๒๗๔,

^{๕๑} สมภาร พรหมทา, รากเหง้าของเราคือทุกข์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วารสารปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

เพื่อหาทางชดเชยและขับปมด้อยนั้นเสีย นอกจากนี้ผู้พิการที่มีลักษณะผิดปกติทางร่างกาย จะมีผลในด้านลบต่อการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ลักษณะด้อยทางร่างกายจะส่งผลต่อจิตใจ โดยที่ผู้พิการมักจะรู้สึกว่าตนเองสูญเสียสิ่งที่มีค่าไปเป็นความรู้สึกว่าตนเองด้อยกว่าผู้อื่นเมื่อต้องเข้ากลุ่มหรืออยู่ในสังคม ความรู้สึกนี้เกิดขึ้นได้กับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนปกติหรือคนพิการไม่มากก็น้อยผลกระทบที่เกิดจากความพิการทางกายกับส่งผลปัญหาด้านสุขภาพจิตนั้น และสามารถส่งผลสะท้อนกลับไปสู่สุขภาพกายได้อีกเช่นกัน เพราะร่างกายและจิตใจเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้นเมื่อคนพิการมีปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจมาก ๆ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการเอง เนื่องจากเกิดข้อจำกัดในด้านของการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ จึงมีพฤติกรรมแปรปรวนผิดปกติไปกลายเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคมอย่างสมบูรณ์ และด้อยโอกาสในการรับผิดชอบต่อตนเองด้วย

๒.๕.๒.๒ ความทุกข์ระดับจิตภาพ

สำหรับความทุกข์ระดับจิตภาพ คือ ความทุกข์ทางใจ (Mental Suffering) เป็นสภาวะบีบคั้นทางด้านจิตใจ หรือ สถานการณ์ทางอารมณ์เมื่อมีสิ่งภายนอกมากระตุ้น ความทุกข์ในกลุ่มนี้ประกอบด้วย ความไม่ประสพกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักและความไม่ได้สิ่งทีปรารถนา และมักแสดงออกเป็นอาการความโศก ความคร่ำครวญ ความทุกข์กาย, ความทุกข์ใจและความคับแค้นใจเป็นการเสียสมดุลในระดับจิตใจ เป็นภาวะแห่งการสูญเสียความสามารถในการควบคุมความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น โกรธ ฉุนเฉียว โสกะ คือ ความเศร้าโศก (sorrow) ปรีทเวหะ คือ ความคร่ำครวญ (lamentation) โทมน์ส คือ ความทุกข์ใจ (grief) อุบายาส คือ ความคับแค้นใจ (despair) รวมถึงการสูญเสียคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต ซึ่งจะส่งผลให้เกิดภาวะความตึงเครียด (stress) ความวิตกกังวล (anxiety) ความซึมเศร้า สุขภาพจิตเสื่อม เป็นโรคจิต (mental diseases) โรคประสาท (neurosis) นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบให้เกิดบุคลิกภาพที่ผิดปกติ (personality disorder) ได้ด้วย ความทุกข์ทางใจตามหลักพระพุทธศาสนาเกิดมาจากกิเลสตัณหาโดยมีโลภะ (desire) โทสะ (hatred) และโมหะ (delusion)^{๕๒} เป็นตัวบ่อนทำลายความสมดุลของดุลยภาพจิตใจ (emotional equilibrium) ทำให้เกิดการเสียสมดุล (imbalance or disequilibrium) ในด้านจิตใจของมนุษย์

ดังนั้น ความทุกข์ทางจิตใจเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรได้รับการเยียวยาและรักษาเพราะคนทั่วไปเมื่อต้องเผชิญกับสิ่งภายนอกที่ทำให้กระทบกับจิตใจ ก็ไม่สามารถสกัดกั้นความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นภายในจิตใจได้ ดังนั้นหนทางที่เป็นไปได้คือ การเยียวยารักษาให้ความทุกข์นั้นบรรเทาลง พระพุทธศาสนามองว่าปัญหาด้านจิตใจเกิดจากความขัดแย้งภายในจิตใจของมนุษย์ที่มีสาเหตุมาจากแรงปรารถนาของความอยากซึ่งเป็นความต้องการที่ไม่สามารถตอบสนองความปรารถนานั้นได้ ปัญหาเช่นนี้พระพุทธศาสนาเรียกว่า “ทุกข์ทางใจ” สำหรับผู้พิการนั้นจัดเป็นบุคคลที่มีรูปลักษณะหรือภาพของตนเองซึ่งเกิดขึ้นในใจ หรือแนวความคิดของตนเอง โดยการศึกษถึงการเปลี่ยนแปลงในมโนภาพของรูปร่างของตน เมื่อร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่ง

^{๕๒} อ.จ.ฉก (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๘.

สูญเสียไป อาจเป็นการสูญเสียในหน้าที่ของอวัยวะนั้น ๆ เช่น การผ่าตัดบางอย่าง หรือมีการเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนต่าง ๆ ภายในร่างกาย เหล่านี้พบว่าย่อมทำให้จิตใจแปรปรวนไปด้วย การมีมโนภาพในร่างกายเปลี่ยนแปลงไปนั้น มีผลกระทบต่อผู้พิการที่อยู่ในวัยเด็กเป็นอย่างมาก เป็นการยากในอันที่จะให้เกิดความสมบูรณ์ในทางจิตใจได้เท่าที่ควร เมื่อเจริญเติบโตขึ้นมาแล้วจะมีปัญหาทางประสบการณ์ของชีวิต และปัญหาทางอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้พิการนั้นล้วนเป็นปัญหาของความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย จิตใจและอารมณ์ กล่าวคือ คนพิการที่มีรูปลักษณะผิดปกติ จะรู้สึกอับอาย ท้อแท้ รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า มีการขาดมโนภาพและอยากจะเป็นดังฝัน แต่เมื่อทำไม่ได้ก็ก่อให้เกิดอารมณ์วิตติแปรปรวน มองโลกและผู้อื่นในแง่ร้าย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อสภาพร่างกายพิการก็ทำให้จิตใจไม่เป็นสุข ส่งผลต่อการมีพฤติกรรมถอยหลัง แยกตัวเอง เฉื่อยชา ไม่ให้ความร่วมมือ ตลอดจนมีอารมณ์แปรปรวนเสมอ มีปฏิกิริยาทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม เช่น โกรธ ร้องไห้ หัวเราะโดยไม่มีเหตุผล เป็นต้น

๒.๕.๓ การเกิดและการดับทุกข์ตามแนวพระพุทธศาสนา

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาส่วนมากจะเน้นเรื่องทุกข์กับการดับทุกข์ ทั้งนี้เพราะถือว่าตรารบใดที่มนุษย์ยังมีชีวิตและมีสภาพเป็นปุถุชนชีวิตมนุษย์ก็จะดำเนินไปด้วยความทุกข์ แนวคิดเรื่องความทุกข์ จึงถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญ เพราะเป็นสภาวะธรรม หรือธรรมชาติที่มักจะเกิดขึ้นกับมนุษย์อยู่เป็นประจำ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์จึงเป็นภารกิจหรือเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะต้องกำจัด บำบัด หรือบรรเทาตลอดจนกระทำการดับทุกข์ หากไม่แล้วชีวิตมนุษย์ก็จะประสบกับความทุกข์อยู่ตลอดไป ดังนั้น การรู้เรื่องการเกิดของความทุกข์ว่าความทุกข์เกิดมาจากสาเหตุอะไร และหากมนุษย์จะดับความทุกข์จะต้องมีหลักปฏิบัติในการดับทุกข์ได้อย่างไร ประเด็นปัญหาผู้ศึกษาจะได้ศึกษาตามลำดับดังนี้

๒.๕.๓.๑ การเกิดทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา

ความทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนาจัดเป็นผลที่เกิดจากมาจากสาเหตุซึ่งถูกจัดให้เป็นสิ่งที่เรียกว่า “บ่อเกิดแห่งทุกข์” โดยความทุกข์นั้นมีบ่อเกิดและการบวนการเกิดมาจากอำนาจของ “ตัณหา” ตามหลักของอริยสัจ ๔ ถูกจัดให้อยู่ในฐานะ “สมุทัย” เป็นสาเหตุของการเกิดทุกข์มี ๓ ประการ คือ^{๕๓}

๑. กามตัณหา หมายถึง ความทะยานอยากในกามารมณ์ คำว่า กาม มีความหมายสองนัย นัยแรก กามคือสิ่งเข้ายวนความปรารถนาที่อยู่นอกตัว นัยที่สองกามคือความปรารถนาสิ่งเข้ายวนใจ กามสองนัยนี้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกถ้าฟัง รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัสและธรรมารมณ์ไม่พอจะเป็นกามได้ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยแปรสิ่งเหล่านี้ให้เป็นกามคือความปรารถนาอันซ่อนอยู่ลึกๆภายในจิตใจ โดยมีสิ่งตอบสนองความทะยานอยากได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส ทางกาย สัมผัสทางใจ ที่น่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ เช่น อยากเห็นรูปที่สวยงามอยากฟังเสียงเพราะ อยากดมกลิ่นที่หอม อยากรับประทานอาหารที่มีรสอร่อย อยากสัมผัสถูกต้องสิ่งที่นุ่มนวลอ่อนละมุนอยากจะประสบแต่อารมณ์ที่น่ายินดี น่าพอใจ ประทับใจ

^{๕๓} ส.ม.(ไทย) ๙/๐๘/๕๙๓.

ความปรารถนาสิ่งสนองตอบตัวเองของตนเองโดยที่สิ่งนี้ไม่ใช่ตัวเราแต่เป็นสิ่งที่นอกตัวเราซึ่งเป็นบุคคลหรือสิ่งของก็ได้นามธรรมหรือรูปธรรมก็ได้

๒. ภาวตัณหา คือ ความทะยานอยากในความมี และความเป็น จัดเป็นความทะยานอยากในความมีและความเป็น ความอยากเป็นนั่นเป็นนี่ เช่น อยากเป็นคนสวย อยากเป็นคนรวย อยากเป็นคนสุขภาพดี อยากเป็นที่นับหน้าถือตาของบุคคลทั่วไป และต้องการจะให้เป็นอย่างนั้นตลอดไป ไม่อยากให้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น ยอมรับไม่ได้หรือไม่ยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงจึงต้องทำทุกอย่างทุกวิธีที่จะรักษาความมี ความเป็นนั้นไว้โดยที่สุดแม้กระทั่งความอยากมีชีวิตอยู่นาน ๆ ไม่อยากตาย เป็นพลังหล่อเลี้ยงการดำรงอยู่ของชีวิต ไม่ว่าชีวิตนั้นจะตกอยู่ในสภาวะอันเลวร้ายหมดหวังสักปานใดก็ตาม ภาวตัณหาเป็นพลังความปรารถนาที่แสดงออกเป็น ๒ ระดับ คือ เป็นพลังเร้นลับที่หล่อเลี้ยงการดำรงอยู่ของชีวิตอย่างอัตโนมัติ อย่างที่บางครั้งเราเองก็ไม่สามารถเข้าใจได้ภาวตัณหาในความหมายนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นความปรารถนาที่จะคงอยู่ และ ความปรารถนาที่จะให้ตนเองเป็นอะไรสักอย่างหนึ่งที่มีความหมายในสายตาของผู้อื่น

๓. วิภวตัณหา ได้แก่ ความทะยานอยากไม่เป็นนั่นเป็นนี่ เป็นความอยากในเชิงปฏิเสธกล่าวคือตนเองไม่ชอบใจ ไม่ปรารถนาสิ่งใดแล้ว ก็อยากที่จะไม่เป็นในสิ่งนั้นหรืออย่างนั้น ๆ เช่น อยากไม่แก่ อยากไม่เจ็บป่วย อยากไม่ตาย อยากที่จะไม่ให้เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นที่ไม่ชอบใจ ไม่ปรารถนา ความทะยานอยากในวิภพหรือความทะยานอยากที่ปราศจากภพซึ่งเมื่อแยกแยะสาเหตุหรือบ่อเกิดแห่งทุกข์^{๕๔} หากถามตัณหาและภวตัณหาไม่สามารถสนองตอบให้รู้สึกมีชีวิตเต็มได้ตัณหาชนิดสุดท้ายอันได้แก่วิภวตัณหา จะแสดงตัวออกมาวิภวตัณหาเหมือนกับภวตัณหาตรงที่เป็นแง่หนึ่งของการกล่าวอีกอย่างคือ อหังการประกอบด้วยเนื้อหา ๒ ส่วน คือ ภาวตัณหา และวิภวตัณหา ภาวตัณหาทำหน้าที่เชิงบวก วิภวตัณหาทำหน้าที่เชิงลบ วิภวตัณหา คือ พลังผลักดันที่สะท้อนให้เห็นว่าในเมื่อตัวตนไม่สามารถทำให้เต็มสมบูรณ์ได้ด้วยสิ่งใด ตัวตนก็ไม่สมควรจะดำรงอยู่ต่อไป

จากหลักการของการเกิดความทุกข์ข้างต้นจะเห็นว่า การเกิดของความทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนานั้นสิ่งที่เป็นบ่อเกิดที่สำคัญที่สุด “ตัณหา” คือ ความทะยานอยากทั้ง ๓ ประการ คือ กามตัณหา ภาวตัณหา และวิภวตัณหา ตัณหาตามหลักพระพุทธศาสนาจึงถูกจัดให้เป็น “บ่อเกิดของความทุกข์” อยู่ในฐานะของสิ่งที่เป็นสาเหตุหรือบ่อเกิดความทุกข์หรือตัณหาเป็นปัจจัยหลักแห่งการเกิดทุกข์ ดังนั้น การกำจัดบ่อเกิดหรือสาเหตุของความทุกข์คือตัณหาเป็นหน้าที่สำคัญสำหรับผู้ประสงค์จะกำจัดความทุกข์เพื่อก้าวข้ามไปสู่ความดับทุกข์ต่อไป

๒.๕.๓.๒ การดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา

^{๕๔} ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา, “ทุกข์ในพุทธปรัชญา มุมมองจากลัทธิอาร์วิน”,วารสารพุทธศาสนศึกษา, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๓๓) : ๓๓.

การปฏิบัติในการดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนาจัดเป็นเรื่องของ“มรรค”คือทางที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์^{๕๕} เป็นหลักของศาสนาที่มีความสำคัญในการก้าวเข้าสู่จุดหมายปลายทางของการดับทุกข์ซึ่งมรรคเปรียบเสมือน “แผ่นที่และเข็มทิศ”ที่มีความจำเป็นสำหรับผู้เดินทางที่ไม่ต้องการเสียเวลาในการเดินทางสู่เป้าหมายเป็นหัวใจหรือตัวศาสนา^{๕๖} มรรคจึงเป็นระบบของความประพฤติปฏิบัติที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความจริงของธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานที่เป็นไปเพื่อบรรลุประโยชน์ที่พึงมุ่งหมายของชีวิต และอำนวยความสะดวกสภาพชีวิต สภาพสังคมที่เกื้อกูลแก่การบรรลุจุดหมาย^{๕๗} มรรคเป็นทางสายกลาง (The Middle Path หรือ Middle Way) ในการประพฤติปฏิบัติสำคัญเพื่อให้ถึงเป้าหมายแห่งความดับทุกข์มี ๘ ประการ คือ

๑. สัมมาทิฐิ (Right View หรือ Right Understanding) หมายถึง ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาดที่มีความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้อง เป็นความเห็นชอบในเรื่องของความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกข์ สมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์)

๒. สัมมาสังกัปปะ (Right Thought) คือ ความดำริชอบ เป็นความคิดความตั้งใจที่ถูกต้อง กล่าวคือเป็นความคิดที่มีหรือประกอบด้วยปัญญาเป็นแสงสว่างนำหน้า มิให้กระบวนการตมหาเกิดขึ้นได้ โดยจะไม่หมกมุ่นในกาม พยาบาทและการเบียดเบียน เป็นกระบวนการทางจิตที่เห็นได้ชัดว่าความดำรินั้นเป็นความดำริที่สอดคล้องรับกับหลักของสัมมาทิฐิที่มีให้กระบวนการแห่งทุกข์ ตามระบบปฏิจจสมุปปาทเกิดขึ้นได้ แต่กลับเปลี่ยนทางแห่งความดำริผิดที่ชักนำโดยตัณหาให้มาเป็นความดำริออกจากกาม ไม่พยาบาทและไม่เบียดเบียนตนเองและคนอื่นเป็นการสะท้อนให้เห็นว่ารู้จัก “คิดได้และคิดเป็น” เป็นการสร้างทักษะทางความคิดที่เหมาะสม (Thinking Skill) จึงเป็นหนทางลดความทุกข์ได้^{๕๘}

๓. สัมมาวาจา (Right Speech) ได้แก่ วาจาชอบ เป็นการเจรจาชอบโดยปราศจากการดเว้นจากวจีทุจริต ๔ คือ เว้นจากการพูดเท็จ คือ ให้พูดความจริง เว้นจากการพูดส่อเสียด คือ การพูดประสาณสามัคคี เว้นจากการพูดคำหยาบ คือ การพูดอ่อนหวาน เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ คือ การพูดมีประโยชน์ การพูดชอบส่งผลทำให้เกิดฉลาดความสงบและเป็นประโยชน์จัดเป็นการพูดจาย่างถูกต้อง

๔. สัมมากัมมันตะ (Right Action) หมายถึง ความกระทำชอบ เป็นการกระทำงานโดยชอบหรือที่ถูกต้องตามหลักครรลองคลองธรรมเรียกว่า “สัมมาชีพ” โดยเว้นการประกอบอาชีพที่เป็นโทษ เรียกว่า

^{๕๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๘๔๓.

^{๕๖} พุทธทาสภิกขุ, อริยมรรคทางดับทุกข์ คู่มือดับทุกข์ฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร:ธรรมสภา, ๒๕๐๓), หน้า ๙๑ - ๙๓.

^{๕๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๐๐.

^{๕๘} วิทยา นาควัชระ, วิธีคิด ให้ชีวิตเป็นสุข, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๗ - ๑๐๙.

“มิจฉาชีพ” ประกอบแต่การงานที่ไม่มีโทษด้วยการเว้นจากการทุจริตทุกประการ ประกอบแต่ความสุจริต ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในทางที่ถูกที่ควร ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น แต่ทำงานเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของการปฏิบัติธรรม ทำงานไปดับกิเลสไป เพราะในงานมีสติ มีปัญญา มีสมาธิ มีศีลอยู่อย่างครบถ้วนจึงต้องเชื่อมโยงวิถีชีวิตกับวิถีธรรมเข้าด้วยกันประสานกันอย่างกลมเกลียว งานก็ได้ใจก็บริสุทธิ์ เพราะยิ่งทำงาน ธรรมะยิ่งงอกงาม เพราะการทำงานนั้นมีสติและปัญญาเป็นแสงสว่างนำทางตลอดเวลา

๕. สัมมาอาชีวะ (Right Livelihood) คือ ความเลี้ยงชีพชอบ เป็นการประกอบอาชีพที่ถูกต้องซึ่งรวมทั้งการทำงานและการเลือกอาชีพและการใช้จ่ายทรัพย์ที่ได้มาจากการประกอบอาชีพอย่างถูกต้องเหมาะสมคุ้มค่า การงานอาชีพที่เอื้อต่อการดับทุกข์ต้องเป็นอาชีพที่ทาไปเพื่อเลี้ยงกายและเลี้ยงใจให้มีสุขภาพดีพอๆ กัน กล่าวคือให้ร่างกายแข็งแรงพอที่จะต้านทานโรคร้ายไข้เจ็บและจิตใจแข็งแรงพอจะต่อต้านการรุกรานของกิเลส ร่างกายสมบูรณ์ไร้โรคร้ายเบียดเบียนใจสมบูรณ์ไร้กิเลสสามารถ

๖. สัมมาวายามะ (Right Effort) ได้แก่ ความพยายามชอบ เป็นความพากเพียรที่จะขจัดกิเลสที่เกิดขึ้นแล้วหรือเคยเกิดให้หมดไป ระวังกิเลสที่จะเกิดใหม่มิให้เกิดขึ้นอีก เมื่อจิตว่างจากการรบกวนของกิเลส ก็ถือโอกาสทำปัญญา ศีลและสมาธิให้มีมากขึ้นตามลำดับ เพื่อปิดช่องทางของกิเลสที่จะเข้าไปรบกวนใจ แม้ว่าจะสร้างกุศลคือ ปัญญา ศีล และสมาธิ ให้เข้มแข็งได้ตามความเหมาะสมแล้วแต่ถ้ายังไม่มั่นคงก็ยังไม่ประมาทไม่ได้จะต้องหมั่นประกอบกุศลด้วยการกระทำความดีเป็นประจำ

๗. สัมมาสติ (Right Mindfulness) หมายถึง ความระลึกชอบตามหลักของสติปัฏฐาน ๔ เป็นการพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ เรียกว่า กายานุปัสสนา พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ เรียกว่า เวทนานุปัสสนา พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ เรียกว่า จิตตานุปัสสนา พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสียได้ เรียกว่า ธัมมานุปัสสนา การระลึกชอบตามหลักของสติปัฏฐาน ๔ จัดเป็น “ความรู้สึกรู้ตัวพร้อม” อย่างถูกต้องประจุนประจาวสำคัญที่จะเฝ้าดูอาคันตุกะที่เข้ามาเยี่ยมเยือนใจโดยสติมีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ตามดูตามรู้ตามเห็นอย่างใกล้ชิด

๘. สัมมาสมาธิ (Right Concentration) ได้แก่ ความมั่นคงแห่งจิต เป็นภาวะที่จิตใจไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ส่ายไปส่ายมา มีจิตแน่วแน่ มีอารมณ์เป็นหนึ่งเรียกว่า “เอกัคคตา” มีความสงบไม่หวั่นไหว เป็นความมั่นคงของจิตอย่างถูกต้องมีความหนักแน่นจนสามารถทำงานสอดประสานกับปัญญาจัดตัดมหาได้อย่างรวดเร็วทันท่วงที สัมมาสมาธิ ทำหน้าที่ปกป้องรักษาความบริสุทธิ์ของจิต ความมั่นคงของจิต และความอ่อนโยนยืดหยุ่นของจิต ที่พร้อมจะทำหน้าที่รับรู้ในเรื่องราวต่าง ๆ อย่างไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจของอารมณ์ต่าง ๆ จัดเป็นเป็นความมั่นคงที่สมบูรณ์สามารถเผชิญหน้าอารมณ์ได้ทุกชนิดแต่ไม่ติดอารมณ์ใด ๆ

จากหลักของมรรคข้างต้นจะเห็นว่า การปฏิบัติหรือการดำเนินชีวิตตามทางสายกลางโดยมีองค์ ๘ ประการนั้นจัดเป็นข้อปฏิบัติกลางๆโดยไม่ตึงเกินไปและไม่หย่อนเกินไป พอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีชีวิตที่ดีงาม เป็นหลักคำสอนที่สามารถสร้าง “ดุลยภาพ” หรือความ “สมดุล” ในการดำเนินชีวิตให้มีความถูกต้องตามหลักของ “มัชฌิมาปฏิปทา” ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่มีความพอดีที่จะทำให้ทำให้ผู้ปฏิบัติตามเข้าสู่

เป้าหมายสำคัญตามหลักพระพุทธศาสนานั้นคือการดับทุกข์ได้^{๕๙} ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจคือการจะดับทุกข์จะต้องดับที่ความรู้สึกว่ามีตัวตนและของฉันหรืออหังการและมมังการโดยเครื่องมือที่ใช้ดับทุกข์คือหลักอริยมรรค

๒.๕.๔ หลักพุทธธรรมที่เสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณผู้พิการ

๒.๕.๔.๑ หลักพุทธธรรมสำหรับการเปลี่ยนจิตสำนึกใหม่

หลักพุทธธรรมที่ช่วยสร้างเสริมในส่วนที่เป็นมุมมองและท่าทีต่อโลกทัศน์และชีวิตศันในลักษณะของเชิงบวกเป็นการเปลี่ยนจิตสำนึกใหม่สำหรับผู้พิการทำให้ผู้พิการมีความสำนึกหรือตระหนักในคุณค่าของตนเองซึ่งเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองในทางที่ดี มีความเข้าใจในตนเอง ยอมรับตนเอง มีอำนาจในการควบคุมตนเองและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข การที่บุคคลไม่ตระหนักในคุณค่าของตนเองไม่ยอมรับและเข้าใจตนเอง บุคคลนั้นจะมีความไม่มั่นใจต่อสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และอาจก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพจิตตามมาได้หลักพุทธธรรมสำหรับการเปลี่ยนจิตสำนึกใหม่สำหรับผู้พิการโดยมีหลักสัมมาทิฐิและหลักกรรมซึ่งเป็นหลักพุทธธรรมที่การส่งเสริมการปรับเปลี่ยนความคิดเชิงลบให้เป็นความคิดเชิงบวกโดยมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

๑. หลักสัมมาทิฐิ : การสร้างเสริมความคิดเชิงบวก

คำว่า สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ เป็นความเห็นถูกต้องโดยมองเห็นและมีความเชื่อว่าบุคคลทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่ว บาบบุญมีจริง นรกสวรรค์ในโลกอื่นมีจริง มารดาบิดาเห็นถูกเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การดำเนินชีวิตประจำวัน^{๖๐} มีความสำคัญที่ต้องมีความเข้าใจอย่างถูกต้องเป็นประการแรกในเรื่องโลกและชีวิต เมื่อมีความเห็นที่ถูกต้องแล้ว การดำเนินชีวิตจะเป็นไปอย่างถูกต้องทั้งความคิด ทั้งคำพูด และทั้งการกระทำก็จะปรากฏออกมาในทางที่ดีงามที่มีประโยชน์และมีความเกื้อกูลแก่มหาชน^{๖๑} หลักสัมมาทิฐิเป็นหลักคำสอนที่สะท้อนหรือชี้ให้เห็นถึงจุดยืนแบบสายกลางของพระพุทธศาสนา^{๖๒} ที่มีความยืดหยุ่นสูงสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกขอบเขตแห่งประสบการณ์ความรู้ และความเข้าใจของมนุษย์^{๖๓} เพราะสัมมาทิฐิมีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตเป็นอย่างมาก คือเป็นทั้งตัวชี้แนะและกำกับทิศทางการพัฒนาชีวิตตั้งแต่ต้นจนจบพระพุทธศาสนาจึงเน้นให้สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิขึ้นก่อน คือปัจจัยภายนอก ได้แก่การคบหากัลยาณมิตร และการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่

^{๕๙} ศ.ดร.สมภาร พรหมทา, “ทุกข์ในพุทธปรัชญา มุมมองจากลัทธิदारวิน”, วารสารพุทธศาสนศึกษา, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๓๓) : ๖๗.

^{๖๐} วคิน อินทสระ, **แก่นพุทธศาสตร์ (อริยสัจ๔)**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, พ.ศ.๒๕๓๐), หน้า ๒๘ - ๓๔.

^{๖๑} **อ.จ.เอกก.** (ไทย) ๒๐/๓๐๙/๔๐.

^{๖๒} Yogavacara Rahula, **The way to peace and Happiness**, (Sri Lanka: Systematic Print (Pvt.)Ltd,1996). pp.136,141.

^{๖๓} David J. Kalupahana, **Ethics in Early Buddhism** (Honolulu : The University Press of Hawaii,1995), pp.79..

เหมาะสม และปัจจัยภายใน ได้แก่ การคิดโดยอุบายอันแยบคาย เมื่อสัมมาทิฐิเกิดขึ้นมาแล้วถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชีวิตตามหลักอริยมรรคได้เริ่มขึ้นแล้ว เมื่ออยู่ระหว่างการดำเนินชีวิตตามมรรคนั้น สัมมาทิฐิจะแสดงบทบาทเป็นตัวนำและกำกับกระบวนการพัฒนาชีวิตมนุษย์โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน^{๖๔}

สำหรับผู้พิการนับตั้งแต่อดีตกาลที่ผ่านมาผู้พิการต่างถูกสังคมและโครงสร้างทางสังคมประเมินว่าเป็นชายขอบของสังคมทำให้ผู้พิการกลายเป็นส่วนเกินของสังคมโดยปริยาย สำหรับผู้พิการในสายตาและความรู้สึกของสาธารณชนกลับถูกมองและถูกประเมินว่าเป็นคนมีกรรมที่เกิดมาไม่สมประกอบเหมือนคนปกติทั่วไป และมีชีวิตที่ดำรงอยู่ ด้วยวิถีชีวิตที่มีคุณภาพชีวิต ที่ไม่เหมือนกับคนทั่วไป โอกาสต่างๆที่คนพิการจะได้รับจึงด้อยกว่าคนปกติไปด้วย สังคมมองว่าเป็นผู้ทำให้เกิดความไม่สงบ ไม่เจริญตาเจริญใจแก่ส่วนรวม ทำให้ผู้พิการเหล่านี้ไม่มีความมั่นใจในความเป็นมนุษย์และไม่สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่มนุษย์ทุกสถานะอย่างเท่าเทียมกันทั้งนี้เพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาทั้งหมดต่างว่าด้วยเรื่องของมนุษย์ล้วนที่มี “มนุษย์เป็นศูนย์กลาง” หากมนุษย์มีความรู้ที่ประกอบด้วยสัมมาทิฐิเป็นพื้นฐานและความประพฤตินี้เป็นที่ดี การมีความรู้ดีและการทำความดีเป็นเครื่องชี้บอกและตัดสินระหว่างความเหมือน (Likeness) และความแตกต่าง (Differences) ระหว่างผู้พิการกับสาธารณชนทั่วไป ดังนั้น การใช้มีความรู้ดีเรียกว่า “วิชา” และการมีความประพฤติดีเรียกว่า “จรรยา” เป็นเครื่องวัดความเหมือนและความแตกต่างของมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังสอนให้มนุษย์มีมุมมองเชิงบวกและปฏิบัติต่อสรรพสัตว์อย่างเท่าเทียมกันตามหลักของสัมมาทิฐิที่สามารถสอนให้มนุษย์มองทุกสิ่งทุกอย่างตามสภาวะที่เป็นอยู่ คือ มองทุกอย่างตามสภาวะที่เป็นจริง ทุกคนอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติของ การเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป อยู่ภายใต้กฎธรรมชาติของไตรลักษณ์ ๓ ประการ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ดังนั้น หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงเป็นชุดคำสอนที่ครอบคลุมการคิดการทำ และการพูด ที่เต็มไปด้วยความเมตตา และมีสติ โดยใช้ปัญญาพิจารณาสภาวะทุกอย่างตามที่เป็นจริงในปัจจุบัน ผู้พิการก็เช่นกัน พระพุทธศาสนาสอนให้ผู้พิการมองและยอมรับตามสภาวะที่เป็นอยู่ตามความเป็นจริงด้วยความเมตตาและความกรุณาผ่านการคิด การพูด และการกระทำต่อผู้พิการที่มีความรู้สึกรู้เห็นพื้นฐานที่เสริมสร้างความคิดเชิงบวกด้วยการความตระหนักรู้ว่าทุกคนรักสุขและเกลียดทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้น

การเสริมสร้างความคิดเชิงบวกต่อผู้พิการไม่ว่าจะเป็นผู้พิการด้านใด มากมายเพียงไรก็ตามแต่ ในเบื้องต้นของการมองมีความคิดเชิงบวกต่อผู้พิการจะทำให้ผู้พิการมีความมั่นใจในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และมีอัตลักษณ์ (Identity) เป็นของตนเองโดยที่สุดทำให้ผู้พิการนั้นมีความเป็นบุคคล (Personhood) มีคุณค่าของความเป็นคนที่สมบูรณ์นั่นเอง เมื่อผู้พิการมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ทำให้มีความมั่นใจและ “มั่นคง” ในความเป็นมนุษย์ของตนเอง ความมั่นคงของความเป็นมนุษย์ (Human

^{๖๔}พระมหาสมบูรณ วฑฒิกโร (พรธมน), “สัมมาทิฐิกับการพัฒนาชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา”, สารนิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๔๓.

Security) สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยสังคมเปิดโอกาสและเปลี่ยนมุมมองต่อผู้พิการในลักษณะเชิงบวกที่ โดยปราศจากการถูกคุกคาม การตระหนักถึงความแตกต่างบนความหลากหลายเป็นสิ่งสวยงาม ที่คนและสรรพสิ่งทั้งหลายต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ตามหลักปรัชญาจุ่มบบาท คำสอนเหล่านี้สนับสนุน “คุณค่าความเป็นมนุษย์” “ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์” และ “ความมั่นคงของความเป็นมนุษย์” ของผู้พิการทั้งสิ้น ยิ่งในปัจจุบันคุณค่าของผู้พิการในปัจจุบันมีปรากฏให้เห็นอย่างสม่าเสมอว่า คุณภาพชีวิตของคนพิการไม่แตกต่างไปกว่าคนปกติและมีอัจฉริยภาพมากกว่าคนปกติด้วยซ้ำไปจึงไม่น่าแปลกที่จะได้เห็นคนพิการยืนอยู่บนแท่นแห่งเกียรติยศเช่นเดียวกับคนปกติทั่ว ๆ ไปอย่างชัดเจนในทางสังคมทุกวันนี้

๒. หลักกรรม : กรรมแก่กับการเปลี่ยนโชคชะตาใหม่

คำว่ากรรมตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การกระทำแต่เป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา การกระทำกรรมนั้นต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาที่เป็นความจงใจในการกระทำสมดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรมบุคคลจงใจแล้วย่อมกระทำกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจ”^{๖๕} แต่การกระทำใดเกิดขึ้นหรือกระทำลงไปโดยปราศจากเจตนาพระพุทธศาสนาไม่จัดการกระทำนั้นว่าเป็นกรรมแต่จัดให้เป็นการกระทำที่เรียกว่า “กิริยา” คือเป็นอาการสักแต่ว่ากระทำกรรมและวิบากกรรมต่างดำเนินไปตามกฎแห่งกรรมหรือเป็นไปตามกฎของ ธรรมชาติเพราะชีวิตมนุษย์ โลก และธรรมชาติเป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งหมดนี้ต้องอาศัยเหตุปัจจัยจึงจะเกิดขึ้นได้ไม่มีสิ่งใดที่จะเกิดขึ้นเองลอย ๆ โดยไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่น^{๖๖} สิ่งเหล่านี้ขณะที่มันดำรงอยู่ก็ต้องอาศัยเงื่อนไขปัจจัยต่าง ๆ สำหรับเกื้อหนุนค้ำจุนการดำรงอยู่และเมื่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปและการเปลี่ยนแปลงของมันก็ต้องอาศัยเหตุปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกันการที่สิ่งต่าง ๆ มี “การเกิดขึ้น” “ดำรงอยู่” และ “เปลี่ยนแปลง”ไหลเวียนไปตาม “กระแสของมีความเป็นเหตุปัจจัย” สืบต่อกันและกันเรียกว่า “กฎธรรมชาติ”(Law of Nature)^{๖๗} กฎแห่งกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของกฎธรรมชาติ ^{๖๘} อย่างเป็นทางการ “นิยาม ๕”(Order)^{๖๙} ในส่วนกฎแห่งกรรมเรียกกฎเรียกว่า “กรรมนิยาม”(Moral Laws) เป็นส่วนที่ว่าด้วยเรื่องการทำกรรมและการให้ผลของกรรมของมนุษย์โดยตรง

^{๖๕} อจ.ฉก (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๗.

^{๖๖} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **พุทธศาสนากับปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๓), หน้า ๙๘.

^{๖๗} ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, **พุทธศาสน์เบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.อาร์.มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๙๘.

^{๖๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๙ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๕๒ – ๑๕๓.

^{๖๙} T.W.Phrys Davids, **Pali English Dictionary**, (London: Routhedge & Kegan Paul Ltd, 1972), p.368.

นอกจากนี้แล้วหลักกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาได้ถูกนำมาอธิบายความเป็นมาของสรรพสัตว์ว่า สรรพสัตว์นั้นมีความแตกต่างกันอย่างไร เป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจนว่า สรรพสัตว์ที่อาศัยอยู่ร่วมโลกนี้ อะไรคือสิ่งที่ทำให้มนุษย์และสัตว์เหล่านั้นมีความแตกต่างกันอย่างไร? ปัญหาข้อสงสัยดังกล่าวถูกอธิบายผ่านหลักกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างปฏิเสธไม่ได้ แม้แต่ปัญหาความพิการที่เกิดขึ้นกับผู้พิการหากพิจารณาตามหลักคำสอนเรื่องกรรมและผลของกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาแล้วพบว่าความพิการที่เกิดขึ้นกับผู้พิการเป็นเรื่องของกรรมและวิบากกรรมโดยตรง แต่พระพุทธศาสนาปฏิเสธความเชื่อที่ว่า“ทุกอย่าง”ล้วนเป็นไปตามอำนาจของกรรมเก่าที่ผูกขาดหรือเป็นสิ่งที่กำหนดชะตาชีวิตมนุษย์โดยสิ้นเชิง พระพุทธศาสนา มองต่างจากความเชื่อว่ามีมนุษย์อยู่ภายใต้อำนาจของกรรมเก่า พระพุทธศาสนามีความเชื่อว่ามีมนุษย์อยู่ในฐานะ “ผู้มีความสามารถ” ที่จะเลือกในการเปลี่ยนแปลงชีวิตตนเองได้ เพราะการกระทำของมนุษย์ในปัจจุบันเปิดโอกาสให้ผู้พิการได้เลือกและตัดสินใจในการกระทำกรรมที่จะเปลี่ยนแปลงชะตาชีวิตของตนเอง สมดังพุทธพจน์ชื่อว่า “มนุษย์มีอาร์พชาติ คือ ความคิดริเริ่ม นิกมชาติ คือ ความพวกเพียร และปรักกมชาติ คือ ความบากบั่น ที่จะทำให้เกิดการตรัสรู้ได้”^{๗๐} และพุทธพจน์ชื่อว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่สำเร็จด้วยใจ หากว่าบุคคลมีใจชั่ว จะพูดก็ตาม จะทำก็ตาม ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป ดุจล้อเกวียนที่หมุนตามรอยเท้าโคฉะนั้น ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่สำเร็จด้วยใจ หากว่าบุคคลมีใจผ่องใส จะพูดก็ตาม จะทำก็ตาม สุขย่อมติดตามเขาไป ดุจเงาที่ติดตามตน ฉะนั้น”^{๗๑}

จากพุทธพจน์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นผู้สามารถตัดสินใจที่จะกระทำกรรมใหม่หรือสามารถสร้างสิ่งใหม่ได้ ชีวิตไม่ได้ถูกกรรมเก่าเป็นสิ่งที่ควบคุมบังคับอย่างสิ้นเชิง พระพุทธศาสนา มองว่ากรรมเก่าเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการของกรรมคือเป็นเหตุปัจจัยส่วนที่ผ่านมาในอดีต ซึ่งส่งผลเกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันอันเป็นผลมาจากการสะสมกรรม แต่ในกระบวนการของกรรมนั้นแต่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับ“ปัจจุบันกรรม” เพราะจะยิ่งหากผู้พิการได้กระทำกรรมปัจจุบันได้ผลดีซึ่งจะส่งผลเป็นประโยชน์ต่อไปข้างหน้าได้มากที่สุด^{๗๒} ในปัจจุบันพบว่าผู้พิการจำนวนหลายคนที่สามารถพิสูจน์ให้สาธารณชนทั่วไปได้เห็นอย่างประจักษ์แล้วว่า แม้ตัวจะเป็นผู้พิการมีความพิการแต่เฉพาะทางร่างกายเท่านั้น แต่ภายในจิตใจและมันสมองมิได้พิการไปด้วย

๒.๕.๔.๒ หลักพุทธธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน

๑. หลักพรหมวิหารธรรม : หลักคุณธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ

^{๗๐} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๒๓๒/๑๖๔.

^{๗๑} ขุ.ข. (ไทย) ๒๕/๑ - ๒/๒๓ - ๒๔.

^{๗๒} วคิน อินทสระ, หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔.

คำว่า พรหมวิหาร (holy abidings; sublime states of mind) คือ คุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหมในฐานะเป็นผู้ใหญ่หรือเป็นผู้ประเสริฐ^{๗๓} ความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์หลักพรหมวิหารธรรมเป็นหลักธรรมที่เป็นหลักปฏิบัติที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามแล้วมี “ความเป็นผู้ใหญ่” เป็นคุณธรรมที่ต้องมีประจำใจใช้เป็นควบคุมความประพฤติจึงจะเชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ^{๗๔} โดยมีองค์ประกอบ ๔ อย่าง คือ

๑. เมตตา (loving-kindness; friendliness) หมายถึง ความรักใคร่เป็นปรารถนาที่จะให้คนอื่นเป็นสุขเมตตาเป็นความรักใคร่ที่ปราศจากราคะคือความกำหนัด แต่เป็นความปรารถนาให้เกิดความสุข ความเจริญแก่ผู้อื่น ความปรารถนาดีอยากให้มีมีความสุข ความมีจิตอันแผ่เมตตาและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วหน้า หลักความเมตตาเป็นการช่วยเหลือเพื่อนกันไว้ ย่อมเป็นที่ตั้งแห่งการให้ระลึกถึงกันทำให้เกิดความรักความเคารพเป็นไปเพื่อสงเคราะห์กันไม่วิวาทกัน สามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเมื่อมีเมตตากันย่อมคิดที่จะเกื้อกูลกันให้มีความสุข เป็นคุณธรรมเครื่องปราบและทำลายความโกรธ ความพยายาม ความผูกโกรธความปรารถนาดีมีเมตตา ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข^{๗๕} ความรักจะเกิดขึ้นได้ถ้ารู้จักมองแง่ดีหรือส่วนที่ดีของบุคคลอื่น ถ้าพบส่วนเสียต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัยเมื่อพบส่วนดีจดจำไว้เป็นการมองแง่ดีของคนอื่น^{๗๖}

๒. กรุณา (compassion) คือ ความสงสาร ด้วยการคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ เป็นความห่วงใยเมื่อเห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ร้อนแล้วปรารถนาเพื่อจะปลดเปลื้องความทุกข์ร้อนเป็นความคิดที่คิดสงสารจะช่วยให้เขาพ้นทุกข์โดยมีความใส่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนคนอื่น หลักความกรุณานั้นเป็นการแสดงความกรุณาต่อบุคคลอื่นเมื่อเห็นบุคคลอื่นเดือดร้อน พยายามหาทางช่วยเหลือบรรเทาให้ความทุกข์ของบุคคลอื่นนั้นลดน้อยลงหรือพ้นไปจากความทุกข์ความเดือดร้อนนั้น สำหรับผู้ที่มีความกรุณาอ่อนพุดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานน่าฟัง ไม่กล่าววาจาหยาบคาย มีจิตใจอ่อนโยน ไม่มีความแข็งกระด้างหรือโหดร้ายทารุณ

๓. มุทิตา (sympathetic joy; altruistic joy) หมายถึง ความพลอยยินดี เป็นความชื่นบาน ความพลอยยินดีในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีหรือความยินดีในเมื่อผู้อื่นมีความสุข มีจิตใจผ่องใสบันเทิงประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสรรพสัตว์ผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป ความเบิกบานพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีความเจริญก้าวหน้าพลอยชื่นชมยินดี

^{๗๓} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), **รวมธรรมะ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙๕ - ๒๐๓.

^{๗๔} พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), **ศาสนากับสันติภาพ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แปดสปีเจ็ด ๒๕๔๕ จำกัด, ๒๕๔๗) หน้า ๓๗.

^{๗๕} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), **ธรรมบุญ : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่งดงาม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐.

^{๗๖} พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๔๐.

ต่อความสำเร็จของผู้อื่นมีจิตใจแจ่มใสเบิกบานโดยบริสุทธิ์ มีความจริงใจพลอยยินดีปรีดาปราโมทย์บันเทิงใจไม่มีความอิจฉาริษยาผู้อื่น มุทิตาจึงเป็นหลักธรรมคำสอนที่แสดงให้เห็นลักษณะของบุคคลที่ใจกว้างไม่คับแคบ

๔ อุเบกขา (equanimity; neutrality; poise) ได้แก่ ความวางเฉย ด้วยการมีท่าทีแบบเป็นกลางๆโดยไม่ดีใจและไม่เสียใจเกินควร เป็นการวางตนเป็นกลางที่จะให้ดำรงตั้งตนอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือโดยมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมไม่เอนเอียงด้วยรักหรือชังที่เกิดจากพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วไม่ว่ากรรมดีและกรรมชั่วสมควรแก่เหตุ รู้จักตรวจสอบวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉย สงบใจ และมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบต่อตนได้ดี เขาสมควรรับผิดชอบต่อตนเองหรือเขาได้รับผลอันสมควรกับความรับผิดชอบของเขาการมีใจอุเบกขาทำให้เกิดการไม่เหยียบย่ำซ้ำเติมเมื่อคนอื่นถึงความวิบัติ รู้จักวางตนเป็นกลางไม่เข้าข้างไม่ถือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะตัดสินเอาตามความถูกต้องเป็นหลักไม่คำนึงถึงความถูกต้องของใครทั้งสิ้นถูกเป็นถูกผิดเป็นผิดทำให้การตัดสินอย่างเที่ยงธรรมแก่ทุกคนเสมอ

จากหลักของพรหมวิหารธรรมข้างต้นจะเห็นว่า หลักพรหมวิหารธรรมเป็นหลักธรรมที่เปรียบเสมือนเป็นเครื่องอยู่ของพรหม เป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม เป็นหลักธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความเป็นผู้ใหญ่หรือมีความเป็นผู้ประเสริฐ เป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุขโดยให้ผู้ปฏิบัตินำไปใช้โดยในเบื้องต้นนั้นให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสรรพสัตว์และบุคคลทั้งหลายด้วยอำนาจของเมตตาซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูล ต่อจากนั้นเมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิดว่าเขามีความทุกข์เดือดร้อนก็ปฏิบัติช่วยบำบัดทุกข์ให้ด้วยอำนาจของกรุณาซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์ จากนั้นครั้งใดเห็นเขามีสุขไม่มีทุกข์ ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วยอำนาจของมุทิตาซึ่งมีอาการพลอยยินดี และเมื่อไม่มีกิจที่ควรจะทำต่อไปก็อุเบกขาด้วยอำนาจของอุเบกขาด้วยการดูอยู่ด้วยความใจเป็นกลางทำให้ชีวิตมีความสงบสุขและประสานความสามัคคีของสังคมต่อไป

๒. หลักอิทธิบาท ๔ : หลักธรรมที่เสริมสร้างความสำเร็จ

คำว่า อิทธิบาท หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการนั้น ๆ^{๗๗}หรือเป็นทางที่นำไปสู่การประสบความสำเร็จเป็นข้อปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จด้วยดี^{๗๘}ด้วยการกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยใจรัก ด้วยความพากเพียร ด้วยใจจดจ่อและใช้ปัญญาไตร่ตรองอย่างสม่ำเสมอแล้วความสำเร็จจะไม่หนีไป

^{๗๗} แสงอรุณ โปรรังกูระ, พุทธศาสน์ , (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารตำรา สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบันราชภัฏธนบุรี , ๒๕๓๙), หน้า ๒๒๘ - ๒๒๙

^{๗๘} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล), ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๙.

ไหนด^{๗๙} เป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มุ่งให้ผู้ปฏิบัติตามบรรลุถึงความสำเร็จอันประกอบด้วยหัวข้อธรรมมี ๔ ประการคือ

๑. ฉันทะ ได้แก่ ความพอใจในการทำงานด้วยการมีใจรักงานและรักจุดหมายของงานมีใฝ่ใจรักงานที่ทำอยู่เสมอ และต้องการจะทำให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปฉันทะนี้เป็นแรงจูงใจสำคัญในอันที่จะก่อให้เกิดการกระทำปรากฏชัดที่การมีใจรักในสิ่งที่ทำ อันเกิดจากความเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำถือว่าเป็นสัญญาใจและเป็นใจที่ผูกพันด้วยความเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำอย่างเต็มเปี่ยม เพราะการมีใจรักในการทำงานถือว่าสำคัญมาก ถ้าเป็นการฝืนใจรัก ฝืนทำไปก็มีแต่จะทุกข์ทรมานตนเอง ถ้ามีใจรักอย่างแรงกล้าแล้ว พลังสร้างสรรค์จะบังเกิดขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์ ความรักความใฝ่ใจปรารถนาต่อภาวะดีงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้น ๆ ของงานนั้นอยากทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ดีงามนั้น เมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมาย ก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจ เมื่องานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็มีความชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต

๒. วิริยะ หมายถึง ความเพียร โดยที่ความเพียรเป็นความอาจหาญแกลัวกล้าบากบั่นก้าวไปใฝ่สู่มิย่อท้อและไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เป็นคุณสมบัติสำคัญที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในเป้าหมายของชีวิต เพราะเป็นเหตุนำความสำเร็จ และความสุขมาให้ ลักษณะของวิริยะจะเป็นความขยันหมั่นประกอบหมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้งและไม่ท้อถอย เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทํานั้น

๓. จิตตะ คือ ความคิดจดจ่อ การมีจิตฝักใฝ่อยู่ในงานที่ทำเป็นความคิดจดจ่อหรือเอาใจฝักใฝ่ด้วยการความมีจิตผูกพันอยู่กับงานนั้น โดยไม่ปล่อยหรือไม่ห่างไปไหนตั้งใจรับรู้ในงานที่ทำและทำงานนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป เผ้าคิดถึงงานนั้นสม่ำเสมอ เมื่อทำงานใดก็จดจ่ออยู่กับงานนั้นเป็นใจที่จดจ่อและมีความรับผิดชอบงาน เมื่อมีใจจดจ่อและรับผิดชอบต่องานแล้วก็จะทำให้เราเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วจะตัดสินใจทำอะไรก็จะมีสติปัญญาดีพอที่จะมีความผิดพลาดน้อยลงตามไปด้วย การมีความจิตฝักใฝ่ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยเป็นการทำงานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

๔. วิมังสา หมายถึง ความไตร่ตรองด้วยการหมั่นใช้ปัญญาสอบสวนพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุและผลในงานที่ทำ เป็นการรู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองและพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาข้อยิ่งหย่อนหรือเกินเลยตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล รู้จักทดลองและคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงมีการวางแผนก่อนลงมือทำงาน เมื่อเกิดปัญหาที่รู้จักพิจารณาหาทางแก้ไข วิมังสาเป็นการทบทวนในสิ่งที่ได้คิดและได้ทำมา อันเกิดจากการมีใจรักและศรัทธา แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ โดยใช้วิจรรย์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ แล้วนำไปสู่การทบทวนตัวเองและสิ่งที่ได้คิดได้ทำ

^{๗๙} สอนอง วรอุไร, *ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อัมรินทร์, ๒๕๕๐), หน้า ๙๗.

มาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นการทบทวนความคิดก็เพื่อตรวจสอบความคิดและการทำว่า การกระทำทำอย่างนั้นมีจุดประสงค์เพื่ออะไรเพื่อความสุขของตัวเองหรือเพื่อความสงบสุขของสังคมจะทำให้รู้ว่าเราควรอยู่ ณ จุดไหนของสังคมหรือเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างไรเพื่อไปสู่การสร้างสรรค์ตนเองและสังคมที่งดงาม^{๘๐}

หลักอิทธิบาท ๔ ข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า หลักอิทธิบาทตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามประสบความสำเร็จเปรียบเสมือนบันไดนำไปสู่ความสุขและนำไปสู่ความสำเร็จ คนเราเมื่อมีความรักและความพอใจในการทำงานส่งผลทำให้มีความขยันหมั่นเพียรมีความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอส่งผลทำให้การทำงานย่อมมีประสิทธิภาพมากขึ้นและคนทำงานต่างย่อมมีความสุขในการทำงานหลักอิทธิบาทจึงเป็นหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาที่เป็นทางแห่งความสำเร็จให้สามารถปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามความประสงค์เป็นสูตรสำเร็จของชีวิตกล่าวคือเป็นหลักคุณธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จตามประสงค์โดยหวังความสำเร็จในสิ่งใดต้องทำตนให้สมบูรณ์หรือครบตามหลักของอิทธิบาททั้ง ๔ แล้วก็จะประสบกับความสำเร็จนั่นเอง

๓.หลักสังคหวัตถุ ๔ : หลักธรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี

คำว่า สังคหวัตถุ หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องช่วยเหลือกัน ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน^{๘๑} ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี^{๘๒} เป็นการช่วยเหลือหรืออุดหนุนซึ่งกันและกัน^{๘๓} หลักการสงเคราะห์การผูกมิตรวิธีที่จะผูกมิตรนั้นจำเป็นต้องมีเครื่องมือยึดเหนี่ยวน้ำใจกันให้ต่างคนต่างมีความรักใคร่นิยมชมชอบสนิทสนมกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทำให้ทวีความรักความเคารพแนบแน่นยิ่งขึ้น หลักสังคหวัตถุซึ่งเป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคีเป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นการปลูกไมตรีเต็มน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุขประกอบด้วยหลัก ๔ ประการ ดังนี้

๑. ทาน (Giving) หมายถึง การให้ เป็นการการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอน ถือเป็นการฝึกตนให้มีการสละออกซึ่งสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ และมีใช้วัตถุสิ่งของ ในทางพระพุทธศาสนา ถือว่า การให้ธรรมเป็นทานประเสริฐกว่าการให้ทั้งปวง การให้การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยการให้สิ่งของหรือให้ความรู้และแนะนำสั่งสอนด้วยน้ำใจไมตรีมี ความโอบอ้อมอารีจะช่วยผูกใจคนไว้ได้การทำทานจะไม่สูญเปล่าผู้ที่ให้สิ่งที่ดีย่อมได้รับสิ่งที่ดีตอบ การให้ทานอาจให้ได้ ๒ วิธีด้วยกัน คือ อามิสทานคือการให้สิ่งของแก่เพื่อนหรือผู้อื่นที่

^{๘๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) , **พุทธธรรม** , พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๒), หน้า ๘๔๒ – ๘๔๔.

^{๘๑} บุญศิริ ชาลิตธารง, **ธรรมโอสถ**, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๓๑.

^{๘๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๖.

^{๘๓} สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), **สังคหวัตถุ ๔**, (กรุงเทพมหานคร :มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑.

ต่อยกว่ารวมทั้งการให้รางวัลต่าง ๆ และธรรมทาน หมายถึง การให้ธรรมการให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน หรือการให้ในสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์

๒. ปิยวาจา (Kindly Speech) คือ วาจาเป็นที่รัก เป็นการพูดด้วยวาจาอดุติมน้ำใจซาบซึ้งใจ หรือเป็นการกล่าวคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวานสมาน ทำให้เกิดความสามัคคีเกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผล เป็นหลักฐานจูงใจให้ยอมตาม เป็นคำพูดอันเป็นสุภาสิต เป็นคำที่สามารถเข้าถึงจิตใจของผู้รับฟัง สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นคำพูดที่เป็นกันเอง ชวนให้ผู้อื่นอยากฟังและเข้ามาขอคำปรึกษาคือวจีสัจจิริต มีเจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการกล่าวเท็จ กล่าวสอดเสียด กล่าวเพื่อจ้อ และกล่าวคำหยาบ ทำให้ผู้ที่กล่าวมีความเป็นผู้มีวาจนารัก

๓. อุตถจริยา (Useful Conduct) ได้แก่ การปฏิบัติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการงาน ต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไข ปรับปรุง ส่งเสริมในทางจริยธรรม เป็นการช่วยเหลือ เกื้อกูลกันชักชวนประกอบกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ในการพัฒนาจิตและปัญญา เป็นการ ประพฤติประโยชน์ทำประโยชน์แก่เขาหลักธรรมข้อนี้มุ่งสอนตน ๒ ด้าน คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ และ การทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรมด้วยการทำตนให้เป็น ประโยชน์ด้วยการทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วยการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนฝึกฝนอบรมตนให้ เป็นคนเจริญด้วยความรู้ความสามารถมีคุณธรรมเป็นบุตรที่ดีของบิดาและมารดาเป็นศิษย์ที่ดีของครู อาจารย์เป็นนักเรียนที่ดีของสถานศึกษาเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติตลอดจนเป็นศาสนิกชนที่ดีของ พระพุทธศาสนาตลอดไป และการทำในสิ่งที่ เป็นประโยชน์คือ เมื่อทำตนให้เป็นประโยชน์แล้วก็ต้องสร้าง ตนให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่นด้วยการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันไม่นิ่งดูตายมีน้ำใจไมตรีต่อกันบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์ตามสติกำลัง

๔. สมานัตตตา (Even and Equal Treatment) หมายถึง ความมีตนเสมอ ความประพฤติ ปฏิบัติดีต่อผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลายและเสมอในสุขทุกข์ โดยร่วม รับรู้ ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรม ในแต่ละกรณี การเอาตัวเข้าสมานคือการทำตนเสมอต้นเสมอปลายตลอดถึงวางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ ในสังคมเช่น เป็น หัวหน้าครอบครัวเป็นบิดามารดาเป็นครูอาจารย์เป็นเพื่อนบ้านกัน เป็นต้น ตนอยู่ในฐานะอะไรก็ วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่เป็นอยู่และทอย่างเสมอต้นเสมอปลาย และการปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ ต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาคไม่เอาวัดเอาเปรียบผู้อื่นเสมอในสุขและทุกข์คือร่วมสุขร่วมทุกข์กันร่วม รับรู้ปัญหาและร่วมแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์ของสังคม^{๘๔}

จากหลักสังคหวัตถุข้างต้นจะเห็นว่า หลักสังคหวัตถุตามหลักพระพุทธศาสนา จัดเป็นธรรมอันเป็น เครื่องช่วยเหลือกัน หมายถึง การผูกมิตรวิธีที่จะผูกมิตรนั้นจำเป็นต้องมีเครื่องมือยึดเหนี่ยวน้ำใจกันให้ต่าง

^{๘๔} พระภิกษุภิกษุ (เสริมชัย ชยมงคล), **ตอบปัญหาธรรมปฏิบัติ**, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์เอช ทีพี เพรส, ๒๕๔๒), หน้า ๘๓.

คนต่างมีความรักใคร่นิยมชมชอบสนิทสนมกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันทำให้ทวีความรักความเคารพ แนบแน่นยิ่งขึ้นคุณธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ จึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจกันไว้^{๘๕} เสมือนหนึ่ง สลัก เพลารถ ถ้าหลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจเหล่านี้ไม่มี บุคคลก็จะไม่เป็นที่น่าเคารพ รักใคร่ ยกย่องนับ ถือ เราจึงต้อง คอยศึกษาและเหมือนเตือนสติตนเองไว้ตลอดว่าในแต่ละฐานะ ที่เราเป็นอยู่นั้น มีหน้าที่ อะไรบ้าง เมื่อรู้ แล้วก็ต้องปฏิบัติตามหน้าที่นั้นให้สมบูรณ์นอกจากนี้เราก็ต้องทำตนให้เสมอต้น เสมอปลายด้วย คือเคย วางตัวกับคนอื่นในทางที่ดียังไง แม้ว่าเราจะได้ดีไปได้ดีไปแล้ว ก็ต้องไม่ล้มตัวยังคงปฏิบัติตัวเหมือน เช่นเดิมนั้นไม่เปลี่ยนแปลงหรือว่าเมื่อเราเห็นคนอื่นเขาได้ดีก็ต้องแสดงออกให้เขารับรู้ว่ามีมิตินดีกับ เขาอย่างจริงใจ ไม่คิดกลั่นแกล้งใส่ร้ายป้ายสีเขา ถ้าทำได้อย่างนี้เราก็ย่อมจะเป็นที่รักที่พอใจของทุกคน รอบข้าง

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยเรื่อง“รูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตาม หลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย”เพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรมในด้านเนื้อหาอย่างชัดเจนผู้วิจัยได้ศึกษา และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)^{๘๖} ได้แสดงความเห็นว่า พระพุทธศาสนาให้แก่ปัญหาทุกอย่าง แม้แต่ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม โดยหลักการแก้ปัญหาแบบพุทธมีลักษณะสำคัญคือเป็นการแก้ปัญหาที่เหตุ ปัจจัยอย่างหนึ่ง เป็นการแก้ปัญหาของมนุษย์โดยฝีมือของมนุษย์อย่างหนึ่ง ที่ว่าแก้โดยเหตุปัจจัยก็ว่าเป็น กลางๆ ไม่จำกัดเฉพาะข้างนอกหรือข้างใน ที่ว่าแก้ปัญหามนุษย์โดยมนุษย์เอง ก็จะได้เห็นได้จากที่พระพุทธ องค์ทรงชี้ให้มนุษย์มองปัญหาของตนที่ตัวของมนุษย์เองคำสอนพระพุทธศาสนาสอนให้แก่ปัญหาทั้งด้านนอก ด้านในทั้งสังคมและจิตใจของบุคคลคือมีคำสอนชั้นศีลเป็นด้านนอกชั้นจิตและปัญญาเป็นด้านใน

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร วิฑูรย์)^{๘๗} ได้แสดงมุมมองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตของมนุษย์ไว้ว่า ปัญหาชีวิตที่เกิดจากความเครียดว่าเป็นปัญหาสุขภาพและชีวิตที่กำลังเกิดขึ้นมากในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ เพราะเหตุที่ความเจริญทางด้านจิตใจตามไม่ทันความเจริญทางด้านวัตถุ ซึ่ง

^{๘๕} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมบุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๘๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๙.

^{๘๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) , **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๙๑๗.

^{๘๗} พระธรรมวิสุทธิกวี(พิจิตร วิฑูรย์), **บทอบรมสมาธิภาวนาหลักสูตรขั้นต้น**, (กรุงเทพมหานคร :โรง พิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๕๕.

กำลังมีเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันและท่านก็แนะนำวิธีปฏิบัติให้เกิดความปล่อยางว่า เมื่อเกิดอะไรขึ้นให้รวมลงในพระไตรลักษณ์ให้หมด คือ ถ้าอะไรเกิดขึ้นในชีวิตเรา ไม่ว่าจะดีหรือไม่ดี ก็ให้รวมลงไปว่า สิ่งเหล่านั้นมันไม่เที่ยง มันเป็นทุกข์ และมันเป็นอนัตตา ไม่มีอะไรเป็นของเราที่แท้จริงเลย จึงไม่ควรเข้าไปยึดมั่นถือมั่น แม้แต่ปัญหาความยุ่งยากในชีวิตอะไรก็ตามที่ยังแก้ไม่ตกให้เห็นว่าสิ่งใดเกิดขึ้น สิ่งนั้นต้องดับ นี่คือกฎธรรมชาติอย่างหนึ่งของสิ่งทั้งหลายไม่ต้องไปบังคับหรือยึดมั่นมากจนเกินไป เพราะถือมั่นมากทุกข์มาก และทำให้เครียดมากด้วย

พระมหาปริชาพล ตียนันท์^{๘๘} ได้ศึกษา “เรื่องการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้หลักพุทธธรรมให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตแก่ศาสนิกชนในสังคมปัจจุบัน: ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร” พบว่า พระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นมาก็ด้วยความมุ่งหมายที่ปลดปล่อยบรรเทาและแก้ไขปัญหาชีวิตที่มนุษย์กำลังประสบอยู่เฉพาะหน้านั้นคือความทุกข์อันเป็นสถานะที่บีบคั้นอันไม่พึงประสงค์ ไม่น่าพึงพอใจสำหรับมนุษย์ทุกคน พระพุทธองค์ในฐานะพระศาสดาได้ทรงประกาศสัจธรรมของชีวิต และได้ทรงชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาหรือวิธีดับทุกข์ให้บรรลุถึงความสุขด้วยหลักมัชฌิมาปฏิปทา อันเป็นทางสายกลางที่หลีกเลี่ยงจากส่วนที่สุดโต่งทั้งสายกลางที่พอเหมาะพอดีต่อการประพฤติปฏิบัติด้วยเหตุนี้จึงทำให้การอุบัติขึ้นของพระพุทธศาสนาเป็นจุดดวงอาทิตย์อุทัยขึ้นมาพร้อมกับแสงสว่างอันเจิดจ้า ทำลายเสียซึ่งความมืดบอดทางปัญญาให้มหาชนในโลกได้รับแสงสว่าง เป็นเครื่องนำทางชีวิตเป็นเข็มทิศชี้ทางเข้าสู่ความสุข ความบริสุทธิ์อันไพบูลย์ สมศักดิ์ศรีแห่งความพากเพียรพยายามด้วยเรี่ยวแรงของมนุษย์ทุกหมู่เหล่า

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และ วิธาน สุชีวกุปต์^{๘๙} ได้กล่าวไว้ในหนังสือหลักการดำรงชีวิตในสังคมว่า ปัญหาชีวิตและแนวทางแก้ไขตามหลักศาสนาว่าชีวิตทุกรูปนามที่ปรากฏขึ้นมาไม่ว่าจะฐานะอะไร ล้วนมีปัญหาทั้งสิ้นสิ่งที่แตกต่างกันคือความยากง่ายมากน้อยของปัญหาเท่านั้น เมื่อมนุษย์ดำรงชีวิตในสังคมแล้ว ซึ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือวิถีโลกหรือที่ทางพระเรียกว่าโลกธรรมอันได้แก่การได้มาเสียไปได้เลื่อนตำแหน่งบางครั้งถูกถอดยศ ลดตำแหน่ง นินทา สรรเสริญสุขทุกข์ๆ สลับกันไปอย่างนี้มนุษย์จึงควรศึกษาโลกทัศน์ตามความเป็นจริงและปฏิบัติตามแนวของปรัชญาและหลักของศาสนาก็จะทำให้เกิดความสมหวัง ความรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งการเกิดกำลังใจในอันที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตได้

วศิน อินทสระ^{๙๐} ได้กล่าวไว้ในหนังสือหลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนาว่าพระพุทธศาสนานั้นอยู่ในสายปรัชญาจิตนิยมเมื่อพิจารณาในแง่ของจิตเห็นว่าถ้าจิตใจของคนดีแล้วทุกอย่างจะดีตาม จิตเป็นผู้นำ

^{๘๘} พระมหาปริชาพล ตียนันท์, การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการใช้หลักพุทธธรรมให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตแก่ศาสนิกชนในสังคมปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๕), หน้า ๖๙.

^{๘๙} ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และ วิธาน สุชีวกุปต์, หลักการดำรงชีวิตในสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒๓.

^{๙๐} วศิน อินทสระ, หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

โลก สังคมมนุษย์จะเป็นอย่างไรสุดแล้วแต่จิตใจของมนุษย์ในสังคมนั้น พระพุทธศาสนาจึงเน้นเรื่องจิต การอบรมจิต ฝึกฝนจิตทำจิตให้ดี เรื่องเศรษฐกิจจะดีขึ้นเองเพราะมนุษย์ที่ใจดีแล้ว ความโลภ ความโกรธ ความหลงจะลดน้อยลงจนถึงกับไม่มีเลยความเดือดร้อนหรือปัญหาชีวิตในสังคมนั้นอันมีอยู่ไม่ขาดสายนั้นเพราะ โลภ โกรธ หลงในจิตใจมนุษย์นั่นเอง หาใช่วัตถุไม่เพียงพอไม่ สังเกตได้จากบุคคล แม้จะมีวัตถุของกินของใช้เหลือเฟือเพื่อแล้วก็ยังมีความเดือดร้อนและปัญหาชีวิตสารพัดอย่าง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๑} ได้แสดงความเห็นว่า การพัฒนามนุษย์เป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนามนุษย์คือปัญญา เพราะทำให้รู้จักสิ่งทั้งหลายและรู้ที่จะปฏิบัติต่อสิ่งนั้นอย่างไร การพัฒนาจะเป็นไปพร้อมกันทั้ง ๓ ด้าน คือ พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิต พัฒนาปัญญา

พระมหาอุดม สารเมธี, นายสัตหัต จันทรืทาทอง และนายชำนาญ เกิดช่อ^{๑๒} ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ความพิการของมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบความหมาย ประเภทและสาเหตุความพิการของมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา ศักยภาพผู้พิการและแนวทางการฟื้นฟู ศักยภาพผู้พิการเชิงพุทธรวมถึงหลักธรรมที่ส่งเสริมความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของผู้พิการในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ผู้พิการตามความหมายทั่วไปมุ่งถึงความพิการทางร่างกายซึ่งตรงกับความหมาย ทางพระพุทธศาสนาที่มีการจัดแบ่งประเภทผู้พิการไว้หลากหลาย ผู้พิการบางประเภทไม่สามารถให้บวชได้ บางประเภททอนุโลมให้บวชได้ตามหลักพระธรรมวินัยบัญญัติพระพุทธศาสนายังกล่าวถึงความพิการทางใจ ซึ่งหมายถึงจิตที่ถูกกิเลสครอบงำทำให้มนุษย์มีจิตมีตมมไร้แสงสว่างคือปัญญาที่พาตัวเองหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งมวล ส่วนสาเหตุของความพิการมีทั้งแนวคิดแบบประจักษ์นิยมและความเชื่อเรื่องกรรมเก่า ซึ่งต้องใช้ปัญญาทำความเข้าใจเรื่องกรรมเก่าให้ถูกต้อง พระพุทธศาสนาเปิดโอกาสผู้พิการเข้าถึงหลักปฏิบัติเพื่อบรรลุลความพ้นทุกข์โดยมีจำกัดสิทธิ์ แต่หลักวินัยบัญญัติบางประการเกี่ยวกับผู้พิการยังต้องถือปฏิบัติ ศักยภาพของผู้พิการ สังคมควรมีส่วนร่วมและเปิดโอกาสให้ผู้พิการแสดงความสามารถของตนในเชิงสร้างสรรค์ องค์กรศาสนาควรมีเครื่องมือหรือสื่อการเรียนรู้ธรรมะสำหรับผู้พิการให้สะดวกมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ควรคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการที่จะเข้าถึงการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติธรรม ผลการวิจัยภาคสนามพบว่า ผู้พิการที่ประสบความสำเร็จในชีวิตส่วนใหญ่ มีหลักปรัชญาชีวิตและวิธีดำเนินตนที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางศาสนา การใช้ชีวิตภายใต้ความพิการของร่างกายมิได้เป็นอุปสรรคต่อ กำลังใจในการมีชีวิตอยู่มากนัก แต่กลับเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้พิการมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองทั้ง ทางด้านการศึกษา ศิลปะ การเป็นผู้นำทางสังคม ความกล้าคิดกล้าทำในสิ่งสร้างสรรค์จนสังคมเห็น ประจักษ์ได้ สังคมจึงควรสร้างโอกาสแก่ผู้พิการและปฏิบัติต่อผู้พิการด้วยความเป็นมิตร ตามหลักพรหม

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สหธรรมิก, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕.

^{๑๒} พระมหาอุดม สารเมธี, นายสัตหัต จันทรืทาทอง นายชำนาญ เกิดช่อ, รายงานการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความพิการของมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา”, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

วิหาร ๔ เกื้อหนุนตามหลักสังคหัตถ์ ๔ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสร้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้เท่าเทียมกันในสังคม

ปาริชาติ สุวรรณบุปผาและคณะ^{๙๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างพลังในการดำรงชีวิตและทัศนคติที่เหมาะสมของคนพิการกรณีคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” พบว่า การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำสอน วิธีคิด และท่าทีแบบพุทธที่สนับสนุนศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และการพัฒนาตนเองของคนพิการ เพื่อใช้พลังทางศาสนาในการเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อตนเอง รวมทั้งศึกษาทัศนคติและความต้องการของคนพิการที่ประสงค์ให้ชุมชนศาสนาตอบสนองชุมชนของตน วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาทั้งภาคเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อผู้พิการและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 20 คน ได้ข้อสรุปดังนี้คือ คำสอนในพระพุทธศาสนาในระดับกฎเกณฑ์สูงสุด (Eternal Principle) มิได้มีข้อระบุว่าความพิการเป็นข้อจำกัด มิให้คนพิการสามารถพัฒนาทางจิตภาวนาเพื่อบรรลุถึงจุดหมายสูงสุดคือ นิพพานได้ ส่วนคำสอน และพระวินัยบางประการที่ไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมการมีพื้นที่ และการมีสิทธิในมิติทางศาสนา เช่นการบวชนั้น เป็นคำสอนที่อาจเกี่ยวเนื่องกับบริบททางด้านสังคม และวัฒนธรรม เป็นคำสอนในระดับ Cultural Expression) ผู้พิการและสังคมควรรู้เท่าทันคำสอนทั้งสองระดับนี้ นอกจากนั้น ถ้าผู้พิการและสังคมเข้าใจคำสอนเรื่องกรรมและปฏิจกสมุปาบทอย่างบูรณาการแล้ว ก็จะเป็นเครื่องสนับสนุน ศักดิ์ศรี ความมั่นคงแห่งการเป็นมนุษย์ของคนพิการ และเอื้อต่อการพัฒนาตนในระดับสูงยิ่งขึ้นได้ ผลการสัมภาษณ์ ผู้พิการส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อตนเอง และสังคมยังมีท่าทีไม่เหมาะสมในการให้โอกาสต่อคนพิการ ชุมชนสงฆ์ยังไม่สามารถตอบสนองให้คนพิการได้พึงพิงในฐานะที่เป็นบ่อเกิดของธรรมบ่าบัด ธรรมชาติบ่าบัด และชุมชนบ่าบัดได้เท่าที่ควรจะเป็น ข้อเสนอแนะจากการศึกษา ได้แก่ บุคลากร และทรัพยากรของชุมชนศาสนาที่มีอยู่ควร “ทำความเข้าใจ และเปลี่ยนแปลง” ในการร่วมสร้างทัศนคติในทางบวก แนวคิด และความสามารถที่เหมาะสม ให้ผู้พิการและสังคม ได้มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อกัน นอกจากนั้น อาจสมควรมีการพิจารณาประเด็นการบวชร่วมกันเพื่อหาทางออก โดยไม่ขัดกับพระธรรมวินัย ข้อเสนออื่น เช่น การจัดเวที “สานเสวนา” ระหว่างผู้พิการ และสังคมเครือข่าย โดยมีชุมชนศาสนาเป็นผู้ร่วม ตลอดจนการผลิตเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเข้าถึงธรรมะของผู้พิการ เพื่อให้ผู้พิการได้ใช้มิติทางศาสนาในการสร้างพลังให้เป็นคนที่มีสมบูรณ์ และมีการดำรงชีวิตที่มีความสุข และเป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

^{๙๓} ปาริชาติ สุวรรณบุปผา และคณะ, “พระพุทธศาสนากับการเสริมสร้างพลังในการดำรงชีวิตและทัศนคติที่เหมาะสมของคนพิการกรณีคนพิการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) และศูนย์ศิรินครเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพคนทางการแพทย์แห่งชาติกรกฎาคม,๒๕๕๙).บทคัดย่อ

รัชณี สรรเสริญ และคณะ^{๙๔} ได้ศึกษาการบูรณาการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในสถานบริการปฐมภูมิ: บทเรียนรู้จากประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า หน่วยบริการระดับปฐมภูมิส่วนใหญ่จัดระบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ตามแนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานดำเนินการปรับปรุงเครือข่ายการดูแลสุขภาพ และการให้บริการการส่งต่อทางการแพทย์ เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพและการป้องกันความพิการ โดยหน่วยบริการปฐมภูมิเริ่มดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ รวมถึงการ บูรณาการแนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาสุขภาพของชุมชน เช่น การสนับสนุนทุน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน การระดมคนพิการ ครอบครัวและสมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพมากขึ้น ตลอดจนการฟื้นฟูสมรรถภาพตามความต้องการของคนพิการเป็นฐาน แต่อย่างไรก็ตามบุคลากรทางสุขภาพยังได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และความรู้ความชำนาญเฉพาะทาง ตลอดจนการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างจำกัดส่วนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน มีบทบาทเป็นพันธมิตรและร่วมดำเนินงานการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในระดับปานกลาง ดังนั้น เพื่อการปรับปรุงการดำเนินงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในหน่วยบริการปฐมภูมิมีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญและลงทุนทั้งการส่งเสริมความรู้และพัฒนาทักษะผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย การสร้างความมั่นใจในระบบสนับสนุนการดำเนินงานการใช้เครือข่ายที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาความร่วมมืออย่างเป็นหุ้นส่วนระหว่างบุคลากรทางสุขภาพ ชุมชน คนพิการ และครอบครัวอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อเป็นการส่งเสริมและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนพิการอย่างมีประสิทธิภาพ

บังอร วิลาวลัย และ ประณต นันทิยะกุล^{๙๕} ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาพบว่า ๑) ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่สำคัญคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรีจัดการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับคนพิการโดยสอบถามความคิดเห็นของคนพิการไม่มากเท่าที่ควร ๒) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่สำคัญคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรีควรจัดการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับคนพิการโดยสอบถามความคิดเห็นของคนพิการก่อน และ ๓) ปัจจัยที่สนับสนุนแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการให้ประสบความสำเร็จคือ การที่บุคลากรเอาใจใส่ ทุ่มเท และเสียสละสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมอาชีพคนพิการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

^{๙๔} รัชณี สรรเสริญ และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่องการบูรณาการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในสถานบริการปฐมภูมิ: บทเรียนรู้จากประเทศไทย, (ชลบุรี: วารสารการพยาบาลและการศึกษา, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๕๓), หน้า ๙๙-๑๑๓.

^{๙๕} บังอร วิลาวลัย และ ประณต นันทิยะกุล, รายงานการวิจัย เรื่องการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดปราจีนบุรี ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, (ปทุมธานี : วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๖๐), หน้า ๑๔๓-๑๕๐.

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการแห่งชาติ^{๖๖} ได้ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล ในการดาเนินการศึกษา เรื่อง “การติดตามการเข้าถึงสิทธิของผู้พิการและการพัฒนารูปแบบระบบสวัสดิการที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของผู้พิการ” เพื่อดาเนินการสำรวจ วิเคราะห์ รวบรวม จัดเก็บ และนำเสนอข้อมูล สถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้พิการ ตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตผู้พิการที่พัฒนาขึ้น ในลักษณะข้อมูล สารสนเทศ เพื่อนำเสนอต่อผู้บริหาร หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเป็นข้อมูลในการกำหนด นโยบาย และจัดหาแผนงาน/โครงการเชิงบูรณาการเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยดาเนินการในพื้นที่ ๓๒ ตำบลนาร่องในพื้นที่ทั่วประเทศ จากผลการศึกษา ดังกล่าว ได้มีข้อเสนอแนะที่สำคัญดังนี้ ๑) ควรมีการขยายผลการเก็บข้อมูลผู้พิการให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ในรูปแบบของคณะทำงานเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ และ ๓) ควรมีการพัฒนาสารสนเทศด้านสถานการณ์คุณภาพชีวิตของผู้พิการอย่างเป็นระบบ

บุญสืบ โสโสม และคณะ^{๖๗} ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับบุคคลที่มีความพิการ:พระพุทธรูปบาท สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. กรณีศึกษา จากเครือข่ายภาคีสุขภาพ. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธรูปบาท สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ผลการวิจัยระยะวิเคราะห์สถานการณ์พบว่าต้องพัฒนาศักยภาพผู้ดูแล อาสาสมัคร พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อดูแลคนพิการ พัฒนาระบบบริการเพื่อลดภาระผู้ดูแล และให้บริการที่คำนึงถึงเรื่องเพศภาวะ ดังนั้นจึงนำมาสู่กระบวนการพัฒนาที่ประกอบด้วย การสาธิตโปรแกรม การสร้างเสริมสุขภาพที่มีความละเอียดอ่อนเชิงเพศภาวะ การมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายบริการสุขภาพ ที่เป็นสหสาขาวิชาชีพ และเพิ่มจำนวนคนใจดีให้เพียงพอ และพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อดูแลคนพิการอย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์ของการพัฒนาชี้ให้เห็นว่าอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อดูแลคนพิการสามารถให้บริการแบบเป็นเจ้าของไข้ (case management) เชื่อมต่อการดูแลกับสหสาขาวิชาชีพเพื่อให้คนพิการเข้าถึงบริการส่งเสริมสุขภาพได้อย่างแท้จริง ข้อค้นพบจากการศึกษาเสนอแนะว่าการให้บริการแบบสหสาขาวิชาชีพ การจัดทำ day care ในชุมชน และการจัดทำโปรแกรมพัฒนาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรได้รับการสนับสนุนให้ดาเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อในไปสู่การพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพคนพิการให้มีความยั่งยืน อย่างแท้จริง

^{๖๖} กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ,รายงานการวิจัย เรื่องการติดตามการเข้าถึงสิทธิของผู้พิการ และการพัฒนารูปแบบระบบสวัสดิการที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของผู้พิการ.(กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายและวิชาการ กลุ่มวิจัยและวิชาการ.๒๕๕๗), หน้า ๑ .

^{๖๗}บุญสืบ โสโสม และคณะ,รายงานการวิจัย เรื่องกระบวนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับบุคคลที่มีความพิการ:พระพุทธรูปบาท สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. กรณีศึกษาจากเครือข่ายภาคีสุขภาพ. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธรูปบาท สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข,(สระบุรี: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี พระพุทธรูปบาท, ๒๕๕๕) ,หน้า ๑ .

ยศพล เหลืองโสมนภา^{๔๘} ได้ศึกษาคุณภาพชีวิต ปัญหาและความต้องการของผู้พิการในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่าการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ผู้พิการเป็นบทบาทที่สำคัญของทุกองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา คุณภาพชีวิต ปัญหาและความต้องการของผู้พิการในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง จันทบุรี โดยใช้รูปแบบการวิจัยผสมระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในการศึกษาเชิงปริมาณ จะศึกษาจากประชากรผู้พิการทุกคนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ผู้พิการทางการมองเห็น ทางกายและการเคลื่อนไหวทั้งหมด จำนวน ๖๔ คน และผู้พิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ ซึ่งจะเก็บข้อมูลผ่านจากผู้ดูแลทั้งหมดจำนวน ๑๖ คน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๘๐ คน ส่วนการศึกษาเชิงคุณภาพจะศึกษาจากตัวอย่างผู้พิการทางการมองเห็น ทางกายและการเคลื่อนไหว จำนวน ๑๐ คน ผลการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่าผู้พิการมีข้อเสนอในประเด็นต่าง ๆ ที่อยากให้ช่วยเหลือในเรื่องการจัดหา อาชีพดังต่อไปนี้ ๑. การสนับสนุนเรื่องเงินทุนในการประกอบอาชีพ ๒. คำแนะนำในเรื่องการจัดทำอาชีพ ต่อยอดจากเงินกองทุนที่ได้จากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี ๓. การหาอาชีพเสริม

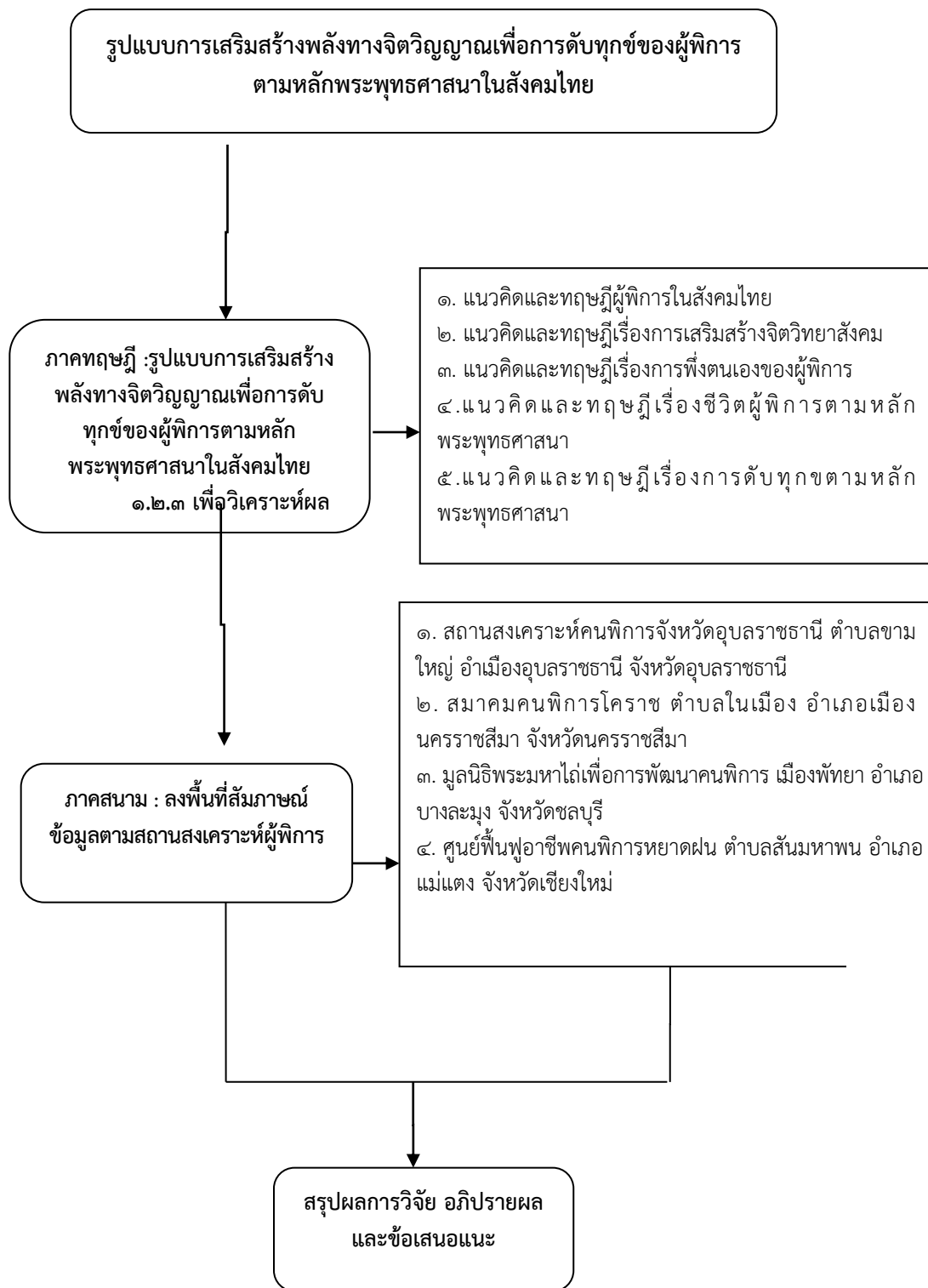
พระมหาอุดม สารเมธี และคณะ^{๔๙} ทำการศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ความพิการของมนุษย์ทาง พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ผู้พิการตามความหมายทั่วไปมุ่งถึงความพิการทางร่างกายซึ่งตรงกับความหมาย ทางพระพุทธศาสนาที่มีการจัดแบ่งประเภทผู้พิการไว้หลากหลาย ผู้พิการบางประเภทไม่สามารถให้บวชได้ บางประเภทอนุโลมให้บวชได้ตามหลักพระธรรมวินัยบัญญัติพระพุทธศาสนายังกกล่าวถึงความพิการทางใจซึ่งหมายถึงจิตที่ถูกกิเลสครอบงำทำให้มนุษย์มีจิตมีดมนไร้แสงสว่างคือปัญญาที่พาตัวเองหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหมด ส่วนสาเหตุของความพิการมีทั้งแนวคิดแบบประจักษ์นิยมและความเชื่อเรื่องกรรมเก่า ซึ่งต้องใช้ปัญญาทำความเข้าใจเรื่องกรรมเก่าให้ถูกต้อง พระพุทธศาสนาเปิดโอกาสผู้พิการเข้าถึงหลักปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพานทุกขโดยมีจำกัดสิทธิ์ แต่หลักวินัยบัญญัติบางประการเกี่ยวกับผู้พิการ ยังต้องถือปฏิบัติ ศักยภาพของผู้พิการ สังคมควรมีส่วนร่วมและเปิดโอกาสให้ผู้พิการแสดงความสามารถของตนในเชิงสร้างสรรค์ องค์กรศาสนาควรมีเครื่องมือหรือสื่อการเรียนรู้ธรรมะสำหรับผู้พิการให้สะดวกมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ควรคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการที่จะเข้าถึงการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติธรรม

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๔๘} ยศพล เหลืองโสมนภา และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่องคุณภาพชีวิต ปัญหาและความต้องการของผู้พิการในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี, (จันทบุรี: วิทยาลัยพยาบาล พระปกเกล้า จันทบุรี, ๒๕๕๒), หน้า ๑ .

^{๔๙} พระมหาอุดม สารเมธี และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่องการวิเคราะห์ความพิการของมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา, (อยุธยา:สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑) หน้า ๖๘-๗๑.

สำหรับการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย” ผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย (Research Process) ตามแผนผังดังต่อไปนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย ๒) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย และ ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยรูปเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยเป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยโดยผู้วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อจะได้เข้าใจข้อมูลเบื้องต้น และนำไปสู่สร้างกรอบความคิดการวิจัยเพื่อให้เห็นรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย ว่าควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้พิการ ผู้บริหารองค์กรคนพิการ และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการ ใน ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี

ตำบลขามใหญ่ อำเภออุบล ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสนมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๓๗ คน จากนั้นผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยที่ไม่ขึ้นำคำตอบ ผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย

๓.๒.๑ ประชากรในการวิจัย คือ ผู้พิการ ผู้บริหารองค์กรคนพิการ และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการ ใน ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี ตำบลขามใหญ่ อำเภออุบล ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสนมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๓๗ คน

๓.๒.๒ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ในการสัมภาษณ์ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้พิการ ใน ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี ตำบลขามใหญ่ อำเภออุบล ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสนมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผู้บริหารองค์กรและเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการ และคนพิการ จำนวน ๓๗ คน

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่มีลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Questions) และแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่เกี่ยวกับ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเองโดยการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิดเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยแล้วกำหนดเป็นข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย ๒ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ สอบถามข้อมูลทั่วไป เป็นคำถามเลือกตอบตามความเป็นจริงเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และการเข้าถึงข่าวสารของผู้พิการ

ส่วนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยที่ไม่มีการชี้นำคำตอบซึ่งผู้วิจัยจะใช้ทั้งแบบบันทึกเสียงกล้องถ่ายรูปรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประชากรในการวิจัย ที่ผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกมาตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษาและสามารถตอบคำถามการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลจากคนฝึกต้นแบบเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยโดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลตามลำดับดังนี้

๓.๔.๑ ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หัวหน้าส่วนราชการ หัวหน้าชุมชนหรือหัวหน้าองค์กรผู้ฝึก ในกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายช่วยให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

๓.๔.๒ ผู้วิจัยออกเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกขั้นตอน เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมารวบรวมเพื่อวิเคราะห์ต่อไป

๓.๔.๓ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายคือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตมาพิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล แล้วจึงนำมาสรุปข้อมูล แยกข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่ตามลักษณะของข้อมูลและประเด็นในการศึกษาข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตีความหมายอธิบายตามลักษณะของความสัมพันธ์เชื่อมโยงในประเด็นต่างๆในภาพรวมผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักความเป็นเหตุเป็นผลอาศัยการตีความ (Interpretation) จากเนื้อหาข้อมูลในเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมทั้งตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบและเข้าใจรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย ๒) เพื่อศึกษาการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย และ ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย จากการศึกษาศูนย์คนพิการทั้ง ๔ ศูนย์ ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยตามลำดับดังนี้

๔.๑. ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

๔.๒ ศึกษาการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

๔.๓ วิเคราะห์ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

๔.๔ องค์กรความรู้ใหม่จากการศึกษาวิจัย

๔.๑.รูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

ในส่วนของรูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณในการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยมีการเสริมสร้างจิตวิญญาณในการดับทุกข์ของผู้พิการโดยการจัดสวัสดิการสำหรับผู้พิการโดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนดำเนินการเป็นจำนวนมาก บางหน่วยงานดำเนินงานในรูปแบบที่หลากหลาย บางหน่วยงานดำเนินงานเฉพาะอย่างมากร้อยแต่แตกต่างกันไป ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะนำเสนอการรูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณในการดับทุกข์ของผู้พิการที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการในสังคมไทยที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้พิการทั้ง ๔ ศูนย์ตามลำดับดังนี้

๑.รูปแบบการดับทุกข์ผู้พิการด้านการแพทย์

การดูแลสุขภาพของคนพิการเป็นการให้บริการรักษาพยาบาลการเจ็บป่วยเหมือนประชาชนทั่วไปแล้วยังต้องมีการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพต่าง ๆ อีกด้วยเพื่อช่วยให้คนพิการสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม ในส่วนของการดูแลสุขภาพนั้น คนพิการเป็นกลุ่มที่มีความต้องการใช้บริการดูแลสุขภาพมากกว่าคนทั่วไปและความต้องการบริการทางการแพทย์ของกลุ่มคนพิการมีความซับซ้อนมากกว่าผู้ป่วยปกติทั่วไปเนื่องจาก คนพิการบางรายมีความพิการซ้ำซ้อน^{๑๐๐} สำหรับรูปแบบการดับทุกข์ผู้พิการด้าน

^{๑๐๐} สัมภาษณ์นายอิศรานูวัฒน์ กลัดแก้ว, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

การแพทย์เป็นเรื่องของการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางแพทย์จากบุคลากรทางการแพทย์ บริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีการแพทย์ในสถานพยาบาลของรัฐ บริการอุปกรณ์เครื่องช่วยผู้พิการ บริการซ่อมแซมหรือเปลี่ยนแปลงชิ้นส่วนกายอุปกรณ์เครื่องช่วยผู้พิการ สิทธิเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะความต้องการด้านสุขภาพการดูแลสุขภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กับการศึกษาและอาชีพที่ผู้ทั่วไปและผู้พิการต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแลให้มีสุขภาพอนามัยที่ดีสิ่งสำคัญประการแรก คือ การป้องกันไม่ให้เกิดความพิการตั้งแต่การตั้งครรภ์และการคลอด ตลอดจนการเจริญเติบโตตามวัยต่าง ๆ การได้รับวัคซีนหากผู้พิการก็ได้รับการดูแลและการฟื้นฟู โดยเฉพาะผู้พิการอาจมีความพิการแต่ละประเภทและความพิการซ้ำซ้อนที่มีความแตกต่างกันไป การดูแลสุขภาพอนามัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง การมีหลักประกันสุขภาพ (บัตรทอง) การได้รับยาที่จำเป็นโดยเฉพาะทางจิตเวชที่ต้องรับประทานประจำ ซึ่งสำนักงานการสร้างหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ(สปสช.) ไม่ได้ระบุไว้ในบัตรทอง ผู้ป่วยต้องซื้อเอง มีภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่ยากลำบาก เหน็ดเหนื่อย เสียค่าใช้จ่ายสูง การรอคอยที่นาน การไม่สามารถสื่อสารและรับรู้ ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ เช่น ผู้พิการทางการได้ยิน โรงพยาบาลขาดล่าม การสื่อสารไม่เข้าใจกัน การเจ็บป่วยแล้วได้รับการดูแลที่มีมาตรฐานและเพียงพอ การให้บริการที่เป็นธรรมชาติ ความสะดวกให้กับผู้พิการ เช่น ความรวดเร็ว มีช่องทางด่วนเฉพาะ ผู้พิการมีความต้องการมากกว่าคนปกติ เพื่อเสริมความต้องการจุดนี้ของผู้พิการ^{๑๐๑} ผู้พิการคนพิการจำนวนมากมีความจำเป็นในการส่งเสริมสุขภาพ เช่นเดียวกันหรืออาจมากกว่าประชากรทั่วไป คนพิการมีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาสุขภาพเช่นคนทั่วไป แต่พวกเขาอาจมีปัญหสุขภาพอื่น ๆ เพิ่มอีกอันเป็นผลจากสภาวะสุขภาพที่อ่อนแอ (อาจสัมพันธ์กับความพิการหรือไม่ก็ได้) คนพิการและครอบครัวมักมีความตระหนักถึงการมีสุขภาพดีและการรักษาสุขภาพน้อยมาก การดูแลสุขภาพของคนพิการเป็นการให้บริการรักษาพยาบาลโดยมีรูปแบบในการดูแลผู้พิการตามลำดับดังนี้^{๑๐๒}

๑.การส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การส่งเสริมสุขภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มการควบคุมสุขภาพและปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับสุขภาพ กลยุทธ์และวิธีการ ต่าง ๆ ที่มีอยู่มุ่งเน้นโดยตรงที่การสร้างเสริมทักษะของบุคคลและการปรับเปลี่ยนบริบททางสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเพื่อบรรเทาผลกระทบต่อสุขภาพของผู้พิการ

๒.การป้องกันโรค ได้แก่ การป้องกันโรคมีความเชื่อมโยงกับการส่งเสริมสุขภาพอย่างใกล้ชิด การป้องกันปัญหาเรื่องสุขภาพโดยมีโรคความผิดปกติและการบาดเจ็บเกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคระดับปฐมภูมิ (การหลีกเลี่ยง) การการป้องกันโรคระดับทุติยภูมิ (การวินิจฉัยและให้การรักษาอย่างรวดเร็ว) การป้องกันโรคระดับตติยภูมิ (การฟื้นฟูสมรรถภาพ)

^{๑๐๑} สัมภาษณ์นางรัตนาภรณ์ บุญเพิ่มพูน, ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์, สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์นายบัณฑิตภักดิ์ พัฒนา, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

๓.การรักษาทางการแพทย์ คือ การตรวจพบตั้งแต่แรกเริ่ม การประเมินและการรักษา ปัญหาสุขภาพและความบกพร่องที่ตามมาโดยมีจุดประสงค์เพื่อรักษาหรือจำกัดผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่บุคคลซึ่งการรักษาทาง การแพทย์นี้อาจทำได้ทั้งในระดับปฐมภูมิ ทติภูมิหรือตติภูมิ การฟื้นฟูสมรรถภาพ การฟื้นฟูสมรรถภาพ เป็นชุดของมาตรการที่ทำให้คนพิการสามารถบรรลุและรักษาความสามารถสูงสุดภายใต้สิ่งแวดล้อมของพวกเขาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทั้งบุคคลที่มีความพิการแต่กำเนิดและพิการภายหลัง บริการฟื้นฟูสมรรถภาพมีตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับเฉพาะทางและมีการดำเนินการในหลายแห่งแตกต่างกัน เช่น โรงพยาบาล บ้านและชุมชน การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยเริ่มจากหน่วยงานด้านสุขภาพแต่ต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

๔.อุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการ หมายถึง อุปกรณ์ ที่ถูกออกแบบ จัดทำหรือดัดแปลงเพื่อช่วยบุคคลในการทำกิจกรรมเฉพาะอย่าง คนพิการจำนวนมากได้รับประโยชน์จากการใช้อุปกรณ์เครื่องช่วย อุปกรณ์เครื่องช่วยคน พิจารณาดังต่อไปนี้แก่อุปกรณ์ช่วยในการเคลื่อนที่ (เช่น ไม้เท้า รถนั่งคนพิการ) ภาย อุปกรณ์เทียม (เช่น ขาเทียม) ภายอุปกรณ์เสริม (เช่น เครื่องตามมือ) อุปกรณ์ช่วยการเห็น (เช่น แว่นตา ไม้เท้าขาว) และอุปกรณ์ช่วยการได้ยิน (เครื่องช่วยฟัง) ควรมีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้งาน อุปกรณ์ การซ่อมการ เปลี่ยนใหม่และการปรับสภาพแวดล้อมในบ้านและชุมชนทั้งนี้เพื่อให้การใช้อุปกรณ์ เครื่องช่วยต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากรูปแบบการดับทุกข์ของผู้พิการข้างต้นจะเห็นว่าวิธีการดูแลผู้พิการทางด้านการแพทย์ ๔ อย่างคือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาทางการแพทย์ และอุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการ การดูแลสุขภาพของคนพิการอาจจะมีการกำหนดไว้ในกฎหมายอย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพียงใดก็คงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนพิการ หากในทางปฏิบัติผู้ที่เกี่ยวข้องไม่คำนึงถึงอุปสรรคของการเข้าถึงบริการ โดยเฉพาะทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน อาทิเช่น จำนวนบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมในการให้บริการ คนพิการจำนวนของสถานบริการ งบประมาณในการให้บริการ ระบบการขนส่งที่เอื้อต่อคนพิการเพราะ การเข้าไม่ถึงบริการก็ทำให้เกิดการลิดรอนสิทธิของคนพิการเช่นกัน^{๑๐๓} นอกจากนี้ในการให้บริการด้าน สุขภาพการให้บริการสุขภาพแก่คนพิการจำเป็นต้องคำนึงถึงเครื่องมือ/อุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จะนำมาใช้ ต้องมีความเหมาะสมกับสภาวะทางร่างกายที่แตกต่างจากคนทั่วไปด้วย^{๑๐๔} เพราะอุปสรรคของการใช้ บริการด้านสุขภาพของกลุ่มคนพิการประการหนึ่ง คือ การเข้าไม่ถึงเครื่องมือ/อุปกรณ์ทางการแพทย์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ที่มีใช้ในสถานพยาบาลทั่วไป ไม่สามารถใช้กับคนพิการได้เช่น เติงตรวจที่สูงกว่า รถเข็นทำให้การเคลื่อนย้ายคนพิการจากรถเข็นขึ้นเตียงตรวจไม่สะดวก หรืออุปกรณ์ตรวจสำหรับผู้หญิงที่ พิจารณากลางผู้บริหารสถานพยาบาลจึงต้องตระหนักถึงปัญหาความจำเป็นในการใช้อุปกรณ์ เหล่านี้และ เสาะแสวงหาอุปกรณ์เหล่านี้เตรียมไว้ให้บริการสำหรับคนพิการ เพราะการที่มีอุปกรณ์ที่เอื้อสำหรับคน

^{๑๐๓} สัมภาษณ์นายณรงค์ รัตนโสภา, หัวหน้าฝ่ายวิชาการ มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์นายสมาน วงศ์กาวิ, อุปนายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

พิการเป็นปัจจัยหนึ่งในการตัดสินใจ(self-determination) ใช้บริการด้านสุขภาพของคนพิการได้อย่างถูกต้องต่อไป^{๑๐๕}

๒.รูปแบบการดับทุกข์ของผู้พิการด้านการศึกษา

การดับทุกข์ของผู้พิการด้านการศึกษา ผู้พิการถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลของสังคมหากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องย่อมมีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพที่จะประกอบอาชีพ พึ่งพาตนเอง และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข รวมทั้งการช่วยสร้างสรรค์สังคมได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป การส่งเสริมพัฒนาคนพิการได้เต็มศักยภาพ ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การค้นพบความพิการ การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพ การให้การศึกษ การพัฒนาทักษะสังคม และการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ มุ่งเน้นพัฒนาความสามารถคนพิการให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม หรือแรกพบความพิการให้การศึกษอบรมให้รู้จักสิทธิ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี มีอาชีพ มีงานทำ สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคม ช่วยเหลือตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ^{๑๐๖}

การศึกษาสำหรับผู้พิการในประเทศไทยมีการบริหารจัดการสวัสดิการด้านการศึกษาสำหรับผู้พิการในสังคมไทยเป็นระบบสวัสดิการที่มีความครอบคลุมและสนองความต้องการของผู้พิการในรูปแบบที่หลากหลายอยู่แล้วโดยการจัดการศึกษามีความครอบคลุมและความเพียงพอเห็นได้จากการดำเนินงานขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนหลายแห่ง ที่ร่วมกันจัดการศึกษาในหลายรูปแบบทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษา นอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และ ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๑๐ “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

นอกจากนี้การจัดการศึกษาสำหรับบุคคล ซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือผู้มีร่างกาย หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลด้อยโอกาสต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ รูปแบบของสวัสดิการด้านการศึกษาสำหรับผู้พิการมีฐานคิดที่สำคัญจากตัวระบบกฎหมายถือว่าเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นธรรมต่อผู้พิการในการได้รับสิทธิและประโยชน์ด้านการศึกษาอีกนัยหนึ่งที่สะท้อนให้เข้าใจว่า“ความเหมาะสมตามความต้องการจำเป็นสำหรับผู้พิการกล่าวคือ

^{๑๐๕} สัมภาษณ์นางพรจันทร์ เกียรติศิริโรจน์, นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์นายจักรกฤษ วัฒนสันติ, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ลักษณะสวัสดิการที่เกิดขึ้นเป็นการกำหนดหรือการออกแบบสวัสดิการที่ตรงตามความต้องการจำเป็นของผู้พิการ^{๑๐๗}

การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในวรรคสองเป็นเรื่องของการจัดการศึกษาให้ตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง และสอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการแห่งชาติฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ รวมทั้งกฎหมายและปฎิญญาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้พิการได้รับบริการทางการศึกษาตรงตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล และสามารถดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living: IL) ได้ในทุกบริบทของสังคมภายใต้นโยบายสังคมไทยไม่ทิ้งกัน เพื่อให้รับทราบถึงข้อมูลที่ทางรัฐบาลกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้พิการในด้านสวัสดิการด้านการศึกษาของผู้พิการ

ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ แบ่งโครงสร้างการบริหารออกเป็น ๕ องค์กรหลัก คือ ๑) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ๒) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ๓) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๔) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ๕) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หน่วยงานดังกล่าวมีบทบาทภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับและทุก ประเภท การศึกษาตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ^{๑๐๘}รวมทั้งการ จัดการศึกษาสำหรับผู้พิการทุกประเภทซึ่งครอบคลุมการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI) การเตรียมความพร้อมและประสานส่งต่อจนถึงวัยเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา รวมทั้งการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย รูปแบบวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมสำหรับผู้พิการทุกประเภทตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ และสามารถจำแนกการจัดบริการทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับผู้พิการ ๙ ประเภทความพิการ ตามหน่วยงานหรือองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการตามลำดับ ดังนี้

๑. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บริการการศึกษาในระบบ ๓ รูปแบบ ดังนี้

๑. โรงเรียนเฉพาะความพิการ จำนวน ๔๓ โรง ใน ๓๕ จังหวัด ให้นักเรียนพิการที่มีความ พิการในระดับรุนแรงจากผู้พิการในวัยเรียนทั่วประเทศ เข้าเรียนแบบประจำในทุกช่วงชั้น (ปฐมวัย ถึง มัธยมศึกษาตอนปลาย) แบ่งเป็น ๔ ประเภทสถานศึกษาซึ่งมีการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ ได้แก่

๑.๑ โรงเรียนที่สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

๑.๒ โรงเรียนที่สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติ

^{๑๐๗} สัมภาษณ์นางสาวมณีรัตน์ ตันตวรธรณะ, นายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์นางคามัน ศรีสะอาด, หัวหน้าฝ่ายธุรการมูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

๑.๓ โรงเรียนที่สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

๑.๔ โรงเรียนที่สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ

๒. ศูนย์การศึกษาแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

๒.๑ ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา

๒.๒ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดการดำเนินการดังกล่าว มีการให้บริการทางการศึกษาสำหรับผู้พิการแบบหมุนเวียน (ประจำ และไป-กลับ) ตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การให้บริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่ม สำหรับผู้พิการทั้ง ๙ ประเภทความพิการ ด้วยการให้บริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ และ การปรับบ้านเป็นห้องเรียนเปลี่ยนพ่อแม่เป็นครู ที่โรงเรียนทั่วไปที่จัดการเรียนร่วม และที่สถานพยาบาล (กรณีเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง) เพื่อเตรียมความพร้อมและประสานส่งต่อเข้าสู่ระบบการศึกษา ตามลำดับรวมทั้งการให้บริการองค์ความรู้ด้านการศึกษาพิเศษแก่พ่อแม่ ผู้ปกครองและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องการจำแนกความพิการตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการสามารถจำแนกความพิการเป็น ๙ ประเภทความพิการ ดังนี้

๑. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น

๒. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

๓. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

๔. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ

๕. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

๖. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา

๗. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์

๘. บุคคลออทิสติก

๙. บุคคลพิการซ้ำซ้อน

๑.๓ การจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไป สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามนโยบายของรัฐบาลในปี พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการประกาศให้เด็กพิการทุกคนที่อยากเรียน ต้องได้เรียน ดังนั้น จึงมีการรับนักเรียนพิการเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไป

ในการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัด บริการทางการศึกษาสำหรับผู้พิการทั้ง ๙ ประเภทความพิการใน ๓ รูปแบบข้างต้น

๑.สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้การศึกษาสำหรับผู้พิการในรูปแบบสถานศึกษาเรียนร่วมในระดับอาชีวศึกษา

๒. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาให้บริการการศึกษาสำหรับผู้พิการในรูปแบบเรียนร่วมกับนักศึกษาทั่วไปตั้งแต่ระดับต่ำกว่าระดับปริญญาตรีจนถึงระดับปริญญาเอก

๓. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการมีหน่วยงานที่ให้บริการทางการศึกษาสำหรับผู้พิการ ๒ หน่วยงาน คือ ๑) สำนักบริหารงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จัดการศึกษาพิเศษสำหรับผู้พิการในระบบ ๒ รูปแบบ ๑) โรงเรียนเฉพาะความพิการ ๒) โรงเรียนเอกชนจัดการเรียน โดยแบ่งเป็น และ ๒) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายรับบริการและมีวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจนมีรูปแบบหลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามศักยภาพที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้โดยจำแนกเป็น การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่อง ได้จำแนกเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพให้มีความสำคัญกับการจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น และการฝึก อบรมที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลายและทันสมัยสามารถให้บริการ ได้อย่างกว้าง การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนมุ่งจัดโดยใช้รูปแบบการฝึกอบรมการเข้าค่าย การประชุมสัมมนา การศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรูปแบบอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำความรู้ไปพัฒนาสังคมชุมชน และการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตมุ่งจัดให้กับทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยจัดกิจกรรม การศึกษาที่มุ่งเน้นให้ทุกกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความสามารถในการจัดการชีวิตของตนเองให้อยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข โดยเน้นกิจกรรมของสถานศึกษา ๓ D ได้แก่ การปกครองระบบประชาธิปไตย ที่มี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (democracy) มีคุณธรรม จริยธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย (decency) และมีภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด (drug-free) รวมทั้ง กิจกรรมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน^{๑๐๙} การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ จึงเป็นการรวมพลังระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กร ชุมชน องค์กรคนพิการ ผู้ปกครองคนพิการ และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกระบบและครบวงจร จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมพัฒนาระบบการทำงานร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนโยบายการศึกษาพิเศษสำหรับคนพิการ^{๑๑๐}

๑.ด้านการบริการ ให้ผู้พิการได้เรียนตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ โดยเน้นให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ให้โอกาสเด็กพิการได้เรียนทั้งด้านภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ในหลักสูตรสามัญและให้ฝึกวิชาชีพเพิ่มเติมไปด้วย เพื่อให้คนพิการสามารถพัฒนาตนเองให้เพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้

^{๑๐๙} สัมภาษณ์นายณรงค์ รัตนโสภา, หัวหน้าฝ่ายวิชาการ มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์นายจักรกฤษ วิมลสันติ, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒. ด้านโอกาสทางการศึกษา ให้ผู้พิการมีโอกาสได้รับการศึกษาทัดเทียมกับเด็กปกติ และให้คนพิการหญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา

๓. ด้านการจัดการศึกษา ต้องจัดให้คนพิการทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียน โดยขยายการบริการทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน เน้นการร่วมและการจัดให้สอดคล้องกับประเภทและระดับของความพิการ

๔. ด้านการรับนักเรียน ปรับ กฎ ระเบียบให้เอื้อต่อการรับเด็กพิการทุกคน และให้รับตั้งแต่แรกเกิด หรือแรกพบความพิการ โดยรัฐควรเพิ่มบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ให้ทั่วถึงทั้งในเขตเมืองและชนบท ต้องทำทะเบียนเพื่อรับรองความพิการที่ต้องได้รับการช่วยเหลือตามกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย สื่อ สิ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษาของคนพิการ

๕. ด้านหลักสูตร ต้องพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับประเภทและระดับของผู้พิการโดยให้เด็กเป็นหลักในกระบวนการเรียนรู้เรียนด้วยตนเองจากการฝึกปฏิบัติ ให้เด็กพิการทุกประเภทสามารถสื่อความหมายและปรับพฤติกรรมให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

๖. ด้านบริหารการศึกษา ให้มีคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ เป็นหน่วยประสานงานกลาง และกำกับการบริหาร, โดยประสานกับกรมและจังหวัด และระดมความร่วมมือจากสถานศึกษา และสถานพยาบาลมาร่วมกันจัด, และต้องสำรวจจำนวนผู้พิการให้ตรงความเป็นจริง, รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าใจถึงการบริการทางการศึกษา และฝึกอบรมพ่อแม่ให้รู้จักดูแลลูกพิการตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ

๗. ด้านทรัพยากร ให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรและวิชาการแก่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาเพื่อคนพิการ และให้ภาคเอกชน ชุมชนเข้ามาร่วมจัดการศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานมีคุณภาพ ทั้งถึง และมีประสิทธิภาพ โดยจะพิจารณาให้หน่วยงานการศึกษาเพื่อคนพิการ ซึ่งอาจพัฒนาไปเป็นองค์กรมหาชนในอนาคต หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ

๘. ด้านบุคลากร ให้สถาบันอุดมศึกษาปรับปรุงการผลิตครูการศึกษาพิเศษให้พอเพียงและมีคุณภาพ และให้มีรายวิชาการศึกษาพิเศษในหลักสูตรการฝึกหัดครู นอกจากนี้ พัฒนาครูประจำการให้มีเทคนิคการสอนที่ทันสมัย ตามหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

๙. ด้านการประเมินคุณภาพ จัดให้มีเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสำหรับการศึกษาเพื่อคนพิการ โดยเฉพาะ และมีระบบประเมินคุณภาพผู้สอนผู้บริหารสถานศึกษาโดยมีคณะกรรมการร่วมประเมินประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรคนพิการ และผู้ปกครอง

๑๐. ด้านการส่งเสริมเอกชน ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชน และองค์กรเอกชนที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกระดับ ทุกระบบ และทุกรูปแบบ โดยรัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากร ให้เท่าเทียมกับการจัดการศึกษาของรัฐ

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ มีการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมีทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ซึ่งพอสรุปรูปแบบสำคัญ ๆ ได้ดังนี้ ๑) การเรียนร่วม ๒) โรงเรียนศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ ๓) การจัดในครอบครัว ๔) การจัดโดยชุมชน ๕) การจัดในสถานพยาบาล ๖) การจัดในศูนย์การศึกษาพิเศษและ ๗) การจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

การจำแนกความพิการเพื่อจัดการศึกษาสำหรับคนพิการการจัดการเรียนการสอนแก่เด็กพิการหรือผู้ที่มีความบกพร่อง ย่อมแตกต่างกันไปตามความพิการหรือความบกพร่องของแต่ละประเภท จึงจำเป็นต้องมีการจำแนกความพิการหรือความบกพร่องให้ชัดเจน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องตามความต้องการจำเป็นและศักยภาพของคนพิการ ให้บังเกิดในการพัฒนาอย่างแท้จริง กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดประเภทความพิการไว้ ๙ ประเภท ดังนี้

๑. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น
๒. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
๓. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
๔. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ
๕. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
๖. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา
๗. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์
๘. บุคคลออทิสติก
๙. บุคคลพิการซ้ำซ้อน

จะเห็นว่า การศึกษาถือว่าการสร้างเสริมความเจริญงอกงามให้กับผู้ได้รับการศึกษา การอบรมบ่มเพาะให้ เป็นดีมีอาชีพ นับเป็นด่านแรกที่สำคัญสำหรับผู้พิการซึ่งทุกคนต้องมีความรู้เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต อยู่ในสังคมความรอบรู้ในเรื่องราวของชีวิตความเป็นอยู่ด้านต่าง ๆ เหมือนกับผู้ที่ทั่วไป ทั้งการศึกษาจะเป็นตัวสร้างงานสร้างอาชีพให้กับผู้พิการจึงเป็นเสมือนเครื่องมือที่จะช่วยในการหาผลการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องที่จะเป็นในชีวิต การเรียนรู้ในสังคมส่วนใหญ่มีปัญหาในผู้พิการทุกประเภท เช่น ผู้พิการทางสายตาไม่มีคอมพิวเตอร์อักษรเบลล์ ไม่สามารถอ่านหนังสือ คนหูหนวก ไม่มีล่าม ผู้ทางจิตหรือพฤติกรรม ไม่สามารถเข้าเรียนร่วมกับนักเรียนปกติได้ การรับรู้การ ประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม/สมาคมผู้พิการที่พวกตนสังกัดการสร้างเสริมความรู้ในสังคมเอกสารดูแลผู้พิการสำหรับผู้ดูแลผู้พิการ รวมทั้งการแก้ปัญหาต้นเหตุของความพิการ การป้องกันความพิการซ้ำซ้อน ซึ่งต้องมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนและการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น แต่ในชนบทจะแตกต่างกับในเมือง ผู้ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการศึกษา การส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อเพื่อการประกอบอาชีพที่ดีกว่าผิดกับผู้พิการที่มีโอกาสน้อยใน

การศึกษามีปัญหาในแต่ละประเภทผู้พิการโดยเฉพาะชนบทจะมีความแตกต่างทางการศึกษาจะล่าช้า เพราะตามหมู่บ้านตามชุมชนจะไม่ให้ความสำคัญเท่าไร อันเป็นอุปสรรคอย่างมากในการพัฒนาการศึกษา^{๑๑๑}

๓.รูปแบบการดับทุกข์ของผู้พิการด้านสังคม

รูปแบบการดับทุกข์ของผู้พิการด้านสังคม สำหรับผู้พิการจะช่วยสร้างเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดี พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของผู้พิการให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามควรแก่อัตภาพ ทั้งนี้ ผู้พิการอาจมีรายได้ประจำหรือไม่มีก็ได้ บริการทางสังคมมีความแตกต่างจากการบริการสาธารณสุขและการสาธารณสุขภาคเพราะเป็นบริการที่เน้นส่งเสริมสวัสดิภาพทางสังคมที่ดีของผู้พิการเป็นบุคคลมากกว่าการจัดสรรบริการทางกายภาพหรือโครงสร้างปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจจากองค์ประกอบของสวัสดิการสังคม ในความหมายกว้างให้ภาพขององค์ประกอบย่อย ๆ ที่นำมารวมกันแล้วเป็นภาพรวมว่า ผู้พิการทุกคนจะมีสวัสดิภาพสังคมที่ดีหรือสวัสดิการสังคมที่ดีความต้องการเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพสำหรับผู้พิการ การจัดอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือบริการสาธารณสุขสำหรับผู้พิการ การจัดสถานสงเคราะห์ผู้พิการ บริการจากรัฐในการช่วยเหลือคดีความ การบริการช่วยเหลือผู้พิการในชุมชน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งความมั่นคงทางสังคม นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะมนุษย์มีความต้องการในปัจจุบัน ๔ ในการดำรงชีวิตทั้งอาหารที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค การที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างเช่นผู้ทั่วไป นั้นหมายถึงมีความมั่นคงมีจิตใจที่เป็นสุขมีความพอเพียงแก่ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผู้พิการทุกคนต้องการความมั่นคงในชีวิตความปลอดภัยและมีสิทธิเท่ากับผู้ปกติ มีรายได้ มีอาชีพที่จะดำรงตนอยู่ได้ นั่นคือมีความต้องการปัจจัย ๔ เฉากเช่นเดียวกับทุกคน องค์ความรู้ในการดำรงชีพ รอบรู้ทันเหตุการณ์ และสามารถปรับตัวในยุคโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ในอนุสัญญาฯ ยังกล่าวถึงหลักการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการอันเป็นสาธารณะ (Accessibility) ซึ่งมี ๓ ประการ คือ^{๑๑๒}

๑.การปรับสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ อาคารสถานที่ รวมถึงการคมนาคมขนส่ง สารสนเทศ และการสื่อสาร และบริการต่าง ๆ ฯลฯ ให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป โดยการออกแบบที่เป็นสากลและเป็นธรรม หรือที่เรียกว่า “อารยะสถาปัตย์” (Universal Design) ต่อคนทุกกลุ่ม เช่น การออกแบบและก่อสร้างร่วมให้คนทุกกลุ่มรวมถึงคนพิการที่ใช้เก้าอี้เข็นสามารถใช้ได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป การออกแบบบริการข้อมูลผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้อยู่ในรูปแบบที่ทุกคนรวมถึงคนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ เป็นต้น

^{๑๑๑} สัมภาษณ์นายธนัญญ์โชค บุญพงศ์ปริตร, ผอ.ศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์นางรัตนารณณ์ บุญเพิ่มพูน, ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์ ๓ สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒. การจัดให้มีเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive Technology) สำหรับคนพิการแต่ละประเภท เช่น เครื่องช่วยฟังสำหรับคนหูหนวก โปรแกรมอ่านจอภาพคอมพิวเตอร์สำหรับคนตาบอด หรือป้ายบอกทางซึ่งใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ เป็นต้น

๓. การให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมหรือสมเหตุผล (Reasonable Accommodation) เพื่อลดการเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการแต่ละประเภท เช่น การจัดบริการล่ามภาษามือให้แก่คนหูหนวก การให้มีผู้ช่วยคนพิการสำหรับคนพิการที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อันไม่อาจตอบสนองได้โดยวิธีการทั่วไป รวมถึงความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

นอกจากสวัสดิการภาครัฐให้ความช่วยเหลือผู้พิการมากกว่าการเพียงคำพูดแบบใช้น้ำใจแทนน้ำหมึกทั้งในด้านการยอมรับ และกำลังใจ การยอมรับในตนเอง การยอมรับของครอบครัว และการยอมรับของสังคม ดังนี้ ^{๑๑๓}

๑. การยอมรับ คือ ผู้พิการ ครอบครัว และสังคมให้การยอมรับผู้พิการโดยไม่ทำให้ผู้พิการ ความแปลกแยกระหว่างตนเอง ครอบครัว และสังคม โดยการยอมรับผู้พิการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้พิการนั้นมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตและมีวิถีชีวิตอย่างมั่นคง

๒. กำลังใจ คือ ผู้พิการนั้นมีความคิดในจุดหนึ่งว่าเป็นผู้ที่มีสิ่งไม่เหมือนผู้ทั่วไปอาจทำให้เกิด ความแปลกแยกจากสังคมวิถีชีวิตที่แตกต่างไปนั้นเป็นแนวคิดเดิมแต่ผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ แล้วจะมีความหวัง กำลังใจมีอัตลักษณ์ในตัวตน (Identity) ที่มีความสามารถและแสดงความสามารถในสังคมให้เห็นเชิงประจักษ์

๓. การยอมรับในตนเอง ได้แก่ การที่ผู้พิการโดยเฉพาะผู้พิการทางจิตมักถูกการละเลยจากสังคม ขาดการยอมรับการเอาใจใส่ที่ดีพอ ขณะที่ผู้พิการเองอาจไม่รู้ได้ว่าตนเองเป็นอย่างไร ผู้พิการยังยอมรับรู้ถึงความแปลกแยกและแตกต่างในสังคมทั่วไป ที่ต้องให้ความรู้กับผู้ทั่วไปหรือมีการบรรจุในบทเรียน ผู้พิการส่วนหนึ่งสามารถที่จะปรับตัวเข้ากับผู้ได้สามารถที่จะอยู่ได้อย่างมีความสุข

๔. การยอมรับของครอบครัวและสังคม ได้แก่ การยอมรับจากครอบครัวเป็นจุดที่สำคัญที่สุดที่ผู้พิการประเภทต่าง ๆ ต้องดำรงชีวิตคลุกคลีกับญาติพี่น้อง หรือบุคคลในครอบครัว การปรับตัว การแสดงศักยภาพในการช่วยเหลือ ไม่ว่าจะป็นงานบ้านหรือสิ่งอื่นใดผู้พิการต่างพยายามแบ่งเบาภาระ แต่ผู้พิการระดับรุนแรงอาจช่วยตัวเองไม่ได้ ครอบครัวจึงเป็นแรงหนุนที่สำคัญ

จะเห็นว่าในความเป็นจริงนั้นคนพิการมีความเหลื่อมล้ำในด้านปัจจัยกำหนดสุขภาพทางสังคม (Social determinants of health; SDH) เช่นการศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลในทางลบต่อสุขภาพ และความสามารถในการเข้าถึงบริการของคนพิการ นำไปสู่แนวทางการสนับสนุนและผลักดันให้คนพิการได้รับ ความเท่าเทียม และมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี และให้

^{๑๑๓} สัมภาษณ์นายเล็ก นรมานิตย์, ผู้พิการสถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน (Human Rights Approaches) องค์การสหประชาชาติประกาศ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” ซึ่งส่งผลต่อการผลักดันคนพิการ และในปี ๒๕๒๕ องค์การสหประชาชาติ ได้สถาปนาให้วันที่ ๓ ธันวาคม ของทุกปี เป็น "วันคนพิการสากล" โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมรณรงค์ให้เกิดการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการโดยอยู่บนฐานของสิทธิอย่างเป็นรูปธรรมและได้มาตรฐานในระดับสากล ซึ่งทำให้เกิดกิจกรรมรณรงค์รูปแบบต่าง ๆ ทั่วโลก ในปี ๒๐๑๕ กำหนดว่า “Inclusion matters : access and empowerment of people of all abilities “ไม่ว่าใครก็สำคัญต้องช่วยกันดูแลให้เข้าถึงบริการและส่งเสริมศักยภาพ”

จากการกำหนดให้มีวันคนพิการสากลเป็นการเน้นย้ำให้คนทั่วโลกได้ตระหนักถึงคนพิการ สิทธิคนพิการ และความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในสังคมอย่างสมบูรณ์ ร่วมกัน “สร้างโอกาส และความหวัง เสริมพลังคนพิการ” เป็นการประกาศและแสดงให้เห็นศักยภาพของคนพิการ ให้พวกเขามีที่ยืนและมีตัวตนในสังคม ผู้พิการจำเป็นต้องมีการรับรู้ถึงสิทธิประโยชน์ของตนเองด้วยคือสิทธิประโยชน์สำหรับคนพิการที่ขึ้นทะเบียนคนพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ และมีสิทธิได้รับบริการต่าง ๆ โดยมีการสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพด้านร่างกาย ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านสังคมการจัดบริการในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน การฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพคนพิการ การให้การสงเคราะห์ครอบครัว การให้การสงเคราะห์กายอุปกรณ์และเครื่องช่วยความพิการ การจัดหางานให้ทำหรือส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระ การกำหนดให้มีวันคนพิการสากลจึงเป็นการเน้นย้ำให้คนทั่วโลกได้ตระหนักถึงคนพิการ สิทธิคนพิการ และความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในสังคมอย่างสมบูรณ์ ร่วมกัน “สร้างโอกาส และความหวัง เสริมพลังคนพิการ” ร่วมประกาศและแสดงให้เห็นศักยภาพของคนพิการ ให้พวกเขามีที่ยืนและมีตัวตนในสังคม^{๑๑๔}

๔.รูปแบบการดับทุกข์ของผู้พิการด้านอาชีพ

การดับทุกข์ของผู้พิการด้านอาชีพ การมีงานทำเป็นการเพิ่มคุณค่าชีวิตของคนพิการ การสร้างภาวะการจ้างงาน จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ องค์ประกอบสำคัญของการจ้างงานจึงมาจากทั้งสองฝ่าย คือ ทางด้านผู้จ้าง และผู้พิการ เมื่อทั้งสองฝ่ายมีเงื่อนไข ที่สอดคล้องตอบสนองต่อกันจึงก่อให้เกิดการจ้างงาน ในขณะนี้รัฐบาลได้กำหนดปัจจัย ส่งเสริมอื่นๆ เช่น การกำหนดให้ภาคอุตสาหกรรมมีการส่งเสริมสนับสนุนการจ้างงาน ของคนพิการในภาคอุตสาหกรรม โดยกำหนดมาตรา ๓๓ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วย งานของรัฐรับคนพิการเข้าทำงานตามลักษณะของงานในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับ ผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการหรือในหน่วยงานของรัฐ และสนับสนุนด้านอาชีพ โดยกำหนดมาตรา ๓๕ หากไม่ได้ดำเนินกิจกรรมทั้งสองอย่างนี้ นายจ้างหรือผู้ประกอบการ จะต้องส่งเงิน

^{๑๑๔} สัมภาษณ์นางสาวอ้อมรัก วิชชัยยา, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหยาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ชดเชยคนพิการเข้ากองทุนตามข้อบังคับมาตรา ๓๔ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการโดยกำหนดให้สถานประกอบการ ที่มีพนักงาน ๑๐๐ คนต้องทำการจ้างคนพิการ ๑ คนอย่างชัดเจน^{๑๑๕}

โดยเฉพาะผู้พิการมีความมุ่งมั่นทำสิ่งที่ต่าง ๆ เพื่อที่จะพึ่งตนเอง ไม่เป็นภาระของครอบครัวและสังคม แต่ปัญหาก็คือผู้พิการขาดความรู้ ความชำนาญ ทำให้ขาดโอกาสในการมีงานทำ แต่ถ้าได้พัฒนาความสามารถและศักยภาพของคนพิการให้มีประสิทธิภาพ จนสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ถึงแม้ว่ารัฐได้ออกกฎหมายกระทรวงพ.ศ.๒๕๓๗ ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔ (ฉบับเดิม) เรื่องการจ้างงานคนพิการโดยกำหนดให้สถานประกอบการรัฐและเอกชนที่มีลูกจ้างเกิน ๒๐๐ คน ต้องเข้าเกณฑ์รับคนพิการเข้าทำงานตามสัดส่วนต่อคนพิการ ๑ คน^{๑๑๖} แต่คนพิการส่วนใหญ่ก็ยังไม่ได้รับผลประโยชน์กฎหมายดังกล่าว นอกจากนั้นความต้องการได้รับคำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการประกอบอาชีพสำหรับผู้พิการ บริการฝึกอาชีพ การจัดหางานจากสถานประกอบการจากรัฐและเอกชน การกู้ยืมเงินเพื่อการประกอบอาชีพ ดังนั้น นโยบายสวัสดิการด้านอาชีพสำหรับผู้พิการจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญดังต่อไปนี้ ^{๑๑๖}

๑.ความจำเป็นต่อการจัดสวัสดิการของผู้พิการ เพราะสาเหตุจากผู้พิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ควรได้รับการช่วยเหลือ ดูแลจากภาครัฐ ให้สามารถดำรงชีวิต หรือมีคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย ขณะที่ผู้พิการบางส่วนยังมีความพิการซ้ำซ้อนที่ยังทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิตในทุกด้าน ทั้งปัจจัยพื้นฐานที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง โดยเฉพาะผู้พิการที่ถูกปล่อยประหละเลย ขาดการเอาใจใส่จากครอบครัวขาดสิทธิความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ขาดการยอมรับจากสังคม แต่ส่วนหนึ่งกลับ มองว่าเงินเป็นสิ่งสุดท้ายสวัสดิการควรพิจารณาตามการช่วยตัวเองได้และช่วยตัวเองไม่ได้เงินช่วยเหลือเพื่อให้พึ่งตัวเองได้และยังชีพได้

๒.การจัดการสงเคราะห์ผู้พิการระดับรุนแรง การได้รับการสงเคราะห์ มีความจำเป็นควบคู่กับสวัสดิการ โดยเฉพาะผู้พิการระดับรุนแรง ความต้องการการสงเคราะห์ที่เป็นเบี่ยงชีฟ แต่ละภูมิภาค มีความแตกต่างกันตามบริบทของสังคม แต่ขณะเดียวกัน ชุมชน/สังคมควรเปิดโอกาสให้ผู้พิการได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมพอเหมาะแก่การ ดำรงชีพ ทั้งด้านสุขภาพ (การมีหลักประกันสุขภาพ) การศึกษา การสร้างอาชีพ สิ่งอำนวยความสะดวก และความมั่นคงในชีวิต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการให้การสงเคราะห์ผู้พิการระดับรุนแรงให้ท้องถิ่นมองเรื่องสังคมมากขึ้นการเสริมพลังอำนาจให้ผู้พิการมีพื้นที่ใน สังคม ให้สามารถยืนด้วยขาของตัวเอง มีการรวมกลุ่มสหกรณ์ช่วยเหลือเป็นเครือข่ายร่วมกันใช้แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต

^{๑๑๕} สัมภาษณ์นางสาวอรพรรณ สุขสบาย, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหยาตพน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์นางสังวาล สายประสาท, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

๓. สิ่งอำนวยความสะดวกของผู้พิการ สิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นของผู้พิการ ทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกส่วนบุคคล และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ยิ่งในปัจจุบันได้มีกฎหมายที่ออกเป็นกฎกระทรวง เกี่ยวกับอาคาร สถานที่ต่าง ๆ ที่สร้างใหม่ ต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกกับผู้พิการและผู้ทั่วไป การสร้างและขจัดอุปสรรคให้กับผู้พิการจัดให้ตรงกับผู้ใช้ผู้พิการทุกประเภท นอกจากต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะบุคคลหรือกายอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว ยังมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่สาธารณะผู้พิการต้องการให้อาคารสถานที่ ทั้งส่วนราชการและเอกชนที่ ให้บริการด้านต่าง ๆ จัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ เพื่อให้ผู้พิการสามารถเข้าถึงบริการ ได้ด้วยตนเองโดยไม่เป็นภาระแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล ซึ่งผู้พิการมีความคิดเห็นว่าการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการจะสามารถใช้งานร่วมกันสำหรับทุกผู้ในสังคมทั้งสตรีมีครรภ์ เด็กและผู้ชรา

ในส่วนระบบขนส่งมวลชนสาธารณะนั้นผู้พิการต้องการให้มีรถโดยสารที่ เอื้ออำนวยต่อผู้พิการมีการกำหนดที่นั่งสำหรับผู้พิการมีลิฟท์ยกรถวีลแชร์หรือทางเทียบขึ้นรถได้ด้วยตนเอง ส่วนระบบสาธารณูปโภคอื่น ๆ ได้แก่ โทรศัพท์พื้นฐานต้องมีมาตรฐานเหมาะสมกับผู้ใช้วีลแชร์ และผู้ตาบอด ระบบสารสนเทศต่าง ๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อโทรทัศน์ต้องเอื้อต่อการรับ ข่าวสารของผู้พิการประเภทพิการทางการมองเห็นและทางการได้ยินด้วย ซึ่งนักวิชาการและเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการครอบครัว และชุมชนของผู้พิการก็มีความเห็นด้วยกับผู้พิการใน ประเด็นดังกล่าวข้างต้น สิ่งอำนวยความสะดวกต้องจัดให้เหมาะสมกับผู้ใช้ มีศูนย์ซ่อมกายอุปกรณ์ ในแต่ละจังหวัด/ภูมิภาค การออกแบบคำนึงถึงผู้พิการและผู้ปกติด้วย รวมถึง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนำร่องในการจัด สิ่งอำนวยความสะดวกตามกฎหมายใหม่ จัดตั้งศูนย์ เป็นต้น

๔. ด้านนันทนาการและกีฬา การจัดให้ผู้พิการได้มีการนันทนาการ เช่นการ ออกกำลังกาย ร่วมกันสำหรับผู้พิการ สำหรับ กีฬาผู้พิการเป็นสิ่งจำเป็น แต่การนันทนาการทุกอย่างโดยเฉพาะกีฬาสำหรับผู้พิการยังขาดการ สนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ องค์กรท้องถิ่นและเอกชนที่ไม่ได้ให้การสนับสนุนเป็นจริงเป็นจัง ทำให้ผู้พิการขาดโอกาสที่จะแสดงออกสู่สังคม หรือคัดเลือกผู้ที่มีความสามารถในการแข่งขันกีฬาผู้ พิการระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

๕. การดำรงชีวิตอิสระของผู้พิการ จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม มีการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีการดำเนินการดังกล่าวจึงเป็นตัวอย่างรูปธรรมชัดเจน ที่ชุมชนมีความเข้มแข็งพัฒนามาจากการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน มีสถานที่ทำการในการฝึกอาชีพ มีองค์ ความรู้ที่ได้รับ การช่วยเหลือจากต่างประเทศ (JICA) ทำให้ประสบความสำเร็จ อันเป็นรากฐานที่มั่นคงและยั่งยืน เป็นแบบอย่างของผู้พิการ

๖. งบประมาณการในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการในประเทศไทย จากการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึกผู้พิการในประเด็นเรื่องของงบประมาณการในการจัดสวัสดิการในรูปของเบี้ยยังชีพให้ ความเห็นว่าผู้พิการมีรายได้กับรายจ่าย ที่แตกต่างกันตามภูมิภาค ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองจะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่า

เขตชนบทโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ นครราชสีมา และลพบุรี ผู้มีการศึกษามากกว่าจะมีค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตในสังคม การรับรู้ข้อมูลได้ มากกว่า ส่วนใหญ่ไม่มีเงินเหลือเก็บ ขาดความมั่นคง ยากเย็น ผู้นำสมาคมบางกลุ่ม บางประเภท ที่มีศักยภาพในการบริหารสมาคม มีเงินเดือน สวัสดิการ ประมาณการในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม ตลอดจนใช้แนวคิดในการดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง แต่ สิ่งสำคัญผู้พิการเหล่านี้ได้เสนอสวัสดิการอื่น ๆ ที่รัฐน่าจะจัดให้มากกว่าตัวเงินในการดำรงชีพในรูปแบบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงิน และแบบของสวัสดิการต่าง ๆ เช่น “Day Care” “National Center” “Service Link” สิ่ง สำคัญที่สุดคือการทำที่ผู้พิการควรได้รับความเป็นธรรมในการได้รับสวัสดิการอย่างเท่าเทียมกันในทุกประเภท ทุกชนิดของความพิการ

๔.๒ การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาใน สังคมไทย

๔.๒.๑ หลักภาวนา ๔ กับเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณสำหรับผู้พิการ

๑. หลักภายภาวนากับสีกภาวนาในการเสริมสร้างพลังผู้พิการด้านกายภาพ

คำว่า ภาวนา หมายถึง การทำให้เป็นให้มีขึ้นหรือการฝึกอบรม^{๑๑๗} สำหรับการเสริมสร้าง พลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านร่างกายตามหลักพระพุทธศาสนาถือเป็นเรื่องของการ พัฒนาผู้พิการในมิติของด้านกายภาพโดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ

๑. กายภาวนา คือ การพัฒนาการเป็นพัฒนาอบรมกายเป็นหลักสอนที่ทำให้ผู้พิการให้รู้จัก ติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่ง เหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุศลเจริญอกงามและให้อกุศลเสื่อมสูญ เป็นการฝึกอบรมให้ผู้ พิการรู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่ เป็นคุณเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพโดยมีหลักการปฏิบัติดังนี้

๑.๑ การช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น การรับประทานอาหาร การขับถ่าย การรักษานามัยส่วนบุคคล และการแต่งกาย เป็นต้น การที่คนพิการสามารถดำเนินชีวิตประจำวันหรือ จัดการกับวิถีชีวิตของตนเอง สามารถกำหนดแนวทางการดำรงชีวิตของตนเองได้ โดยอาจบรรลุเป้าหมาย ดังกล่าวด้วยการพึ่งพาตนเองหรือภายใต้การช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือสังคม ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ คน พิการจะต้องมีอิสระทางความรู้สึกรู้สึกนึกคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถ ตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตได้ตามศักยภาพของตนเอง หากไม่สามารถทำได้ด้วย ตนเองอาจอาศัยการตั้งกลุ่มช่วยเหลือกันแก้ปัญหาด้วยความมั่นใจเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ อย่างมีคุณค่าและสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

^{๑๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐๓.

๑.๒ การฝึกการเคลื่อนไหว การสื่อความหมาย และการใช้ประสาทสัมผัสเนื่องจากสภาพความพิการบางอย่างทำให้เกิดความสูญเสียความสามารถทางร่างกายบางประการ เช่น คนตาบอด ต้องฝึกการใช้ไม้เท้าขาในการช่วยเดินทาง คนหูหนวก หูตึง ต้องฝึกการใช้เครื่องช่วยฟัง เครื่องช่วยพูด คนแขนขาขาด ต้องฝึกการใช้แขนขาเทียม ไม้ค้ำยัน รถโยกหรือรถเข็น เป็นต้น การเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสมและการควบคุมตนเอง โดยทั่วไปคนพิการมักจะมีปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ร่วมด้วยเสมอ ทั้งนี้เกิดจากผลกระทบทางจิตใจ จากท่าทีและเจตคติของครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความคับข้อง อึดอัดใจการปรับพฤติกรรมดังกล่าวให้เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องฝึกฝนตั้งแต่วัยเด็กหรือเริ่มมีความพิการควบคู่ไปกับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านต่าง ๆ การอยู่ในโลกของความเป็นจริงไม่เพื่อฝันไม่มองโลกในแง่ร้ายหรือสิ้นหวังมีกำลังที่มีชีวิตอยู่ต่อไปแม้จะต้องมีความพิการเป็นการพัฒนาผู้พิการให้มีความสัมพันธ์หรือรู้จักปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง สำหรับผู้พิการนั้นมีการฟื้นฟูให้ผู้พิการสามารถพัฒนาด้านกายภาพในบรรยากาศที่เอื้ออำนวย เช่น การได้รับความเอื้อเพื่อเอาใจใส่จากคนใกล้ชิดครอบครัว และสังคม สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และจัดสรรโอกาสให้พัฒนาด้านการครองชีวิตและการเห็นคุณค่าของทุกชีวิตที่อยู่ร่วมกันโดยไม่แบ่งแยกว่าตนเองด้อยกว่าคนอื่น^{๑๑๘}

๒. ศิลปนาฏศิลป์ คือ ศิลปนาฏศิลป์คือการเจริญศิลปพัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศิลปะให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กัน^{๑๑๙} เป็นการฝึกอบรมตนของผู้พิการให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี เกื้อกูลกันและกันเป็นการพัฒนาผู้พิการด้านศิลปะและความสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อคนในครอบครัว ชุมชน และทางสังคม การทำมาหาเลี้ยงชีพ และวิถีปฏิบัติ เสพบริโภคนแบ่งปันและอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม การฝึกปฏิบัติให้สามารถช่วยเหลือตนเอง การที่คนพิการจะสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยใช้ศักยภาพที่ยังคงเหลืออยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพใกล้เคียงคนปกติ โดยอาศัยการยอมรับในสภาพและข้อจำกัดโดยการช่วยเหลือตนเองของคนพิการควรได้รับการฝึกปฏิบัติตามลำดับดังนี้^{๑๒๐}

๒.๑ การฝึกเข้าสู่สังคม คนพิการจะมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างราบรื่นและเป็นปกติสุขได้ต้องได้รับการฝึกอบรมเลี้ยงดูให้มีความเข้าใจในตนเองยอมรับสภาพความเป็นจริงจะเป็นส่วนสำคัญให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ มีบุคลิกภาพพฤติกรรมและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีซึ่งการฝึกเข้าสู่สังคมต้องอาศัยระยะเวลาการสร้างประสบการณ์และความคุ้นเคยโดยการเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่การพาไปพบ

^{๑๑๘} สัมภาษณ์นางคามัน ศรีสะอาด, หัวหน้าฝ่ายธุรการมูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), “พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต”, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๑.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์นางสาวมณีรัตน์ ตันจาวรธนะ, นายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

ญาติเพื่อนฝูงไปวัด ตักบาตร ไปร่วมงานในเทศกาลต่างๆไปสวนสนุกการรู้จักใช้บริการสาธารณะ เช่น ขึ้นรถประจำทาง ารฝึกใช้ชีวิตนอกบ้าน เป็นต้น

๒.๒ การมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกของสังคม องค์กร และชมรมคนพิการประเภทต่างๆเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยส่งเสริมให้คนพิการได้รับการขัดเกลาทางสังคม การรวมตัวเป็นองค์กรชมรมคนพิการเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นลำดับแรกการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และวิธีการดำเนินชีวิตการได้เห็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต โดยหลายวิธีการ เช่น

๒.๓ การให้คำปรึกษาแนะแนวในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Counseling) ความพิการที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลันเป็นการยากที่ผู้รับนั้นจะยอมรับความขมขื่นนั้นได้ หลายคนจึงคิดพยายามฆ่าตัวตาย การที่คนพิการจะปรับจิตใจเพื่อยอมรับได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในคือ บุคลิกภาพ สภาพจิตใจที่เข้มแข็งหรืออ่อนแอซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าวิธีการหนึ่งในการฟื้นฟูสุขภาพจิตของคนพิการ คือการให้คำปรึกษาแนะแนวจากเพื่อนในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อนผู้พิการจะให้ความรู้สึกร่วมร่วมชะตากรรมเดียวกันและเป็นแบบอย่างที่ดีในการต่อสู้กับชีวิตเพราะชีวิตไม่ได้สิ้นสุดที่ความพิการ

๒.๔ การส่งเสริมให้มีการกระจายเครือข่าย การรวมตัวของคนพิการจากส่วนกลางสู่ภูมิภาคอำเภอ ชุมชน ถึงหมู่บ้านเพื่อกระจายการรับรู้ถึงสิทธิและโอกาสรวมทั้งการเรียนรู้ การใช้บริการด้านต่าง ๆ ที่ภาครัฐและเอกชนจัดให้การสร้างองค์กรเครือข่ายของคนพิการเป็นปัจจัยทางตรงและทางอ้อมที่ส่งเสริมในการฝึกปฏิบัติให้เกิดการคิดเป็นทำเป็นรวมทั้งการเคารพและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

๒.๕. การส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมสำหรับคนพิการที่คนพิการแยกตัวอยู่ในบ้านจะทำให้ชีวิตทางสังคมของเขาจบสิ้นลง รวมทั้งการทำให้ศักยภาพและความสามารถที่มีอยู่สูญเสียไปด้วยการใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นสื่อกลางในการปรับตัวพัฒนาศักยภาพของคนพิการ จะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ทุกด้าน กิจกรรมทางสังคมที่ควรส่งเสริมมีหลายรูปแบบและหลายแนวทางขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและสภาพความพิการแต่ละประเภทโดยมีกิจกรรมทางสังคมสำหรับคนพิการ ๒ อย่าง คือ ๑) การกีฬา โดยการสนับสนุนให้คนพิการได้เล่นกีฬาตามความเหมาะสม เช่น คนใส่ขาปลอม เล่นกีฬาตีกอล์ฟ ยิงปืน ยิงธนู คนพิการนั่งรถเข็นสามารถเล่นกีฬาได้หลายประเภท เช่น เทนนิส บาสเกตบอล เทเบิลเทนนิส เป็นต้น การส่งเสริมการเล่นกีฬาเป็นการฝึกพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และสติปัญญาด้วย และ ๒) กิจกรรมนันทนาการ และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งในกิจกรรมบางประเภทหากฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ คนพิการสามารถประสบความสำเร็จเท่าเทียมกับคนปกติจนสามารถยึดเป็นอาชีพได้ เช่น คนตาบอดสามารถร้องเพลง เล่นดนตรี ได้จนประสบความสำเร็จสูงมากจนเป็นที่ยอมรับในสังคมทั่วไป

จากหลักการของการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านร่างกายเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในมิติร่างกายที่จะทำให้ผู้พิการมีความสามารถในการครองตนคือผู้พิการรู้จักสำรวจมรรษัตรีวังในการรับรู้โลกภายนอกได้อย่างถูกต้อง และมีความสามารถในการครองคน กล่าวคือผู้พิการมีทักษะและเรียนรู้ในการเข้าสู่สังคมได้อย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งหมดเป็น

เป็นเรื่องการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาของผู้พิการในสังคมไทยควรมีความร่วมมือจากทุกฝ่ายเนื่องจากเป็นการทำงานในทุกมิติที่เกี่ยวเนื่องกันคุณภาพชีวิตคนพิการที่เหมาะสมเป็นปัจเจกบุคคล หมายความว่าในคนพิการแต่ละคนมีความต้องการในแต่ละด้านที่จำเป็นแตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่เหมาะสมควรมาจากการหากลวิธีในการจัดการปัญหาเพื่อสามารถให้การดูแลคนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีครอบคลุมด้านการแพทย์การศึกษา อาชีพและสังคม^{๑๒๑} โดยแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน เน้นการสร้างสังคม สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนา นั้นมีสาระสำคัญคือ บูรณาการเพื่อคนพิการและทุกคนในสังคม โดยให้คนพิการเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้จากสภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร สร้างพลังอำนาจให้คนพิการ สามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ รวมถึง สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่คนพิการ เพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและ ภัยพิบัติทางธรรมชาติสร้างความเข้มแข็งขององค์กรด้านคน พิการและเครือข่ายในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านคนพิการ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพและทุกมิติในฐานะหุ้นส่วน ส่วนการพัฒนาส่งเสริมเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อความพิการและคนพิการโดยตระหนักรู้เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การดำรงชีวิตอิสระสิทธิและหน้าที่ของคนพิการ

๒.หลักจิตตภาวนากับปัญญาภาวนาในการเสริมสร้างพลังของผู้พิการด้านจิตภาพ

ในส่วนของการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านจิตใจ เป็นเรื่องของการพัฒนาผู้พิการด้านจิตใจ ที่เปิดโอกาสให้ผู้พิการได้มีส่วนร่วมกับศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี การยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนาทุกศาสนาบุคคลนั้นจึงเปรียบเสมือนมีเข็มทิศ สำหรับชี้้นำการเดินทางของชีวิตทุกชั้นตอนหลักคำสอนของศาสนาจึงเป็นความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ นอกจากนั้นสมควรมีการส่งเสริมให้คนพิการได้มีส่วนร่วมและปฏิบัติตามประเพณี ศาสนพิธี และรัฐพิธี เพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อตนเองและเป็นที่ชื่นชมยอมรับจากกลุ่มชนที่รู้จักและพบเห็นด้วย โดยเฉพาะพระพุทธศาสนามีได้จำกัดสิทธิ์การเข้าถึงหลักธรรมหมายความว่าพระพุทธศาสนาเปิดกว้างในเรื่องการฝึกฝนพัฒนาตนเองบุคคลจะนับว่าประเสริฐได้ด้วยการศึกษา ในหมู่มนุษย์ผู้ฝึกตนแล้วเป็นผู้ประเสริฐ กล่าวคือ ผู้ประเสริฐคือผู้ที่เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะการที่ผู้พิการ (โดยกำเนิด) มีความบกพร่องด้านร่างกายแต่สามารถดำเนินตนตามหลักสัมมาทิฐิคือมีความเห็นถูกต้องมองโลกในแง่ดีไม่ย่อท้อหมดกำลังใจ ความพยายามต่อสู้กับอุปสรรคแห่งชีวิตจนประสบความสำเร็จทั้งในด้านการใช้ชีวิตและการฝึกฝนพัฒนา จิตจึงกล่าวได้ว่าถ้าผู้พิการได้รับโอกาสเขาก็สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ไม่แตกต่างจากคนปกติทั่วไป^{๑๒๒} โดยเฉพาะในส่วนของจิตฝึกใจให้เข้มแข็งนั้นเรียกว่าจิตตภาวนาคือการเจริญจิตพัฒนาจิตการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญองงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่นมีการเมตตา มีฉันทะ ขันนํหั้นเพียรอดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใสเป็นต้นและปัญญาภาวนาคือการเจริญปัญญาพัฒนาปัญญาการฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่ง

^{๑๒๑} สัมภาษณ์นายวิโรจน์ จงหอมฟ้า, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์นายสรวิชัย ทาวี, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

ทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการด้านจิตใจตามลำดับดังนี้

๑. การยอมรับสภาพความพิการ คือ ผู้พิการ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครอบครัว เกิดการยอมรับคนพิการเป็นพื้นฐานสำคัญเบื้องต้นของการช่วยเหลือคนพิการที่จะนำไปสู่ความสุขและความสำเร็จในชีวิต เพราะถ้าเกิดความพิการแล้วและไม่อาจแก้ไขได้หรือไม่อาจเรียกร้องให้กลับคืนมาได้แล้ว เช่น สภาพความพิการจากโปลิโอ ตาบอด เป็นใบ้ ปัญญาอ่อน ฯลฯ สภาพเช่นนี้หากตัวคนพิการ พ่อแม่ผู้ปกครองยอมรับสภาพความพิการ และข้อจำกัดของตนเองถือเป็นแนวทางที่จะนำคนพิการไปสู่การปรับตัวปรับใจที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็ง อดทน เกิดกำลังใจในการสู้ชีวิตด้วยความสามารถ การยอมรับของคนในสังคม โดยอาศัยบุคคลหลายฝ่ายร่วมด้วย เช่น แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ครูหรือผู้มีโอกาสใกล้ชิดกับคนพิการและครอบครัวช่วยให้คำแนะนำและทำความเข้าใจร่วมกับคนพิการและครอบครัวด้วย

๒. การไม่ยอมแพ้ต่อปัญหาและอุปสรรคในชีวิตการปลุกปลอบให้กำลังใจและชี้แนวทางให้คนพิการเกิดกำลังใจและปฏิบัติต่อคนพิการเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปความพิการเป็นเพียงขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปเท่านั้นแต่ยังมีพลังความสามารถและศักยภาพที่สามารถนำมาฝึกฝนให้เกิดทักษะทดแทนกันได้

๓. การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนพิการสามารถเอาชนะต่ออุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ได้ทั้งหมดอุปสรรคต่อความพิการของตนเองหรือทัศนคติของคนในสังคมและบุคคลรอบตัวคนพิการรวมทั้งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ เช่น คนตาบอดเดินทางด้วยไม้เท้าได้ คนพิการที่ยอมรับตนเองได้จะเป็นคนที่ไม่มียึดติดทำให้เกิดการยอมรับตนเอง หรือการรู้สึกว่าคุณค่า เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้คุณ พิการมีกำลังใจกำลังใจ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งสามารถทำให้เกิดการพัฒนาการแห่งการปรับตัวไปในทางที่ดี ทั้งนี้ความเข้มแข็งด้านจิตใจก็สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองรวมถึงบุคคลรอบข้างในการมีทัศนคติที่ดี

๔. การพัฒนาตนเอง หมายถึง คนพิการที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุขราบรื่นและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้นจะต้องมีการพัฒนาตนเองและปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม โดยการฝึกฝนการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน รวมทั้งรู้จักรักษาสุขอนามัยของตนเอง การแต่งกาย ฝึกการใช้เครื่องช่วยความพิการให้เหมาะสมกับตนเอง การพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาและฝึกอาชีพ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม รู้จักใช้ความดีในเชิงสร้างสรรค์รู้จักตนเองและคนอื่น

๕. การรู้จักสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้คนในสังคมมีเจตคติที่ดีต่อคนพิการหากคนพิการรู้จักใช้สิทธิในทางที่เหมาะสม ในสิ่งที่ควรมีควรได้ไม่เรียกร้องมากเกินไปจนทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเป็นการเห็นแก่ตัว ซึ่งการเรียกร้องสิทธิควรเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในส่วนที่สังคมละเลย เช่น การรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงบริการสาธารณะสำหรับคนพิการในด้านต่าง ๆ เป็นต้นนอกจากนี้คนพิการ

ควรรู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมยึดมั่นศาสนาเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเคารพสิทธิของผู้อื่นและเคารพนับถือตนเอง

จากการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านจิตใจข้างต้นตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้เห็นว่าการดับทุกข์ผู้พิการในมิติของจิตใจนั้นคือการฟื้นฟูด้านความต้องการทางจิตใจของผู้พิการ เช่น การให้กำลังใจในการดำเนินชีวิตในสภาวะความพิการ มีการฝึกฝนพัฒนาจิตตามสภาพความสามารถและประเภทของความพิการ โดยใช้หลักธรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือการฟื้นฟู เช่น หลักสัมมาทิฐิคือการมีความรู้และความเข้าใจในชีวิตและหลักกรรมคือการเลือกและตัดสินใจที่จะในการสร้างกรรมใหม่ การสละวัตถุภายนอกเป็นทาน การรักษาศีล และการฝึกสมาธิภาวนา เป็นต้น เพื่อจิตใจเบิกบาน มีความสุขแจ่มใสอยู่เสมอ และการฟื้นฟูด้านปัญญา หมายถึง การฟื้นฟูด้านความรู้เกี่ยวกับโลกและชีวิตเป็นการพัฒนาปัญญาเพื่อเข้าถึงสัจจะความเป็นจริงของชีวิต มีท่าทีที่ถูกต้องหรือมีสัมมาทิฐิ และรู้เท่าทันสภาวะต่าง ๆ ของชีวิตและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การปล่อยวางความทุกข์และมีจิตที่เป็นอิสระบนพื้นฐานฐานแห่งปัญญาไม่ให้ความพิการเป็นอุปสรรคในการเสริมสร้างพลังชีวิตแนวคิดการฟื้นฟูศักยภาพผู้พิการเชิงพุทธดังกล่าวมาจึงมีความสำคัญที่จะทำให้ผู้พิการลบล้างความรู้สึกที่เป็นปมด้อยทางกายภาพหรือทำให้ลดน้อยลงเห็นคุณค่าของชีวิตและพร้อมที่จะฟื้นฟูพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป^{๑๒๓}

๔.๓ ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

๔.๓.๑ ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

จากการศึกษาการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยพบว่าเป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้นหรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ การศาสนา การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการอื่นใดเพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ โดยมีหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนพิการ รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์ที่มีส่วนช่วยเหลือให้ผู้พิการสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นปกติมากที่สุดหรือใกล้เคียงกับปกติให้ได้มากที่สุด^{๑๒๔} เพื่อให้ผู้พิการได้มีส่วนร่วมในสังคม ได้ทำกิจกรรมที่ตนสนใจและนำไปสู่การมีความเป็นอยู่ที่ดีและคุณภาพชีวิตที่ดีนอกจากการช่วยเหลือจากบุคลากรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว การออกกฎหมายเพื่อให้คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐยังเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่แสดงให้เห็น

^{๑๒๓} สัมภาษณ์นายพงษ์พะเยาว์ ใจเที่ยง, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นายจักรกฤษ วัฒนสันติ, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ถึงการให้ความสำคัญต่อคนพิการและเห็นถึงสิทธิที่คนพิการได้รับโดยการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย มี ๔ ประการ คือ

๑. ด้านการแพทย์ คือ แนวทางหรือระบบบริการให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพ และได้รับการ ดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ครบวงจร เพื่อเป้าหมายคือ มีสุขภาพะ องค์กรรวมทั้งสุขภาพทางกาย จิต สังคม และจิต วิญญาณ การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทาง และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ^{๑๒๕}

๒. ด้านการศึกษา คือ การให้ผู้พิการได้รับการศึกษาและมีโอกาสทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ.๒๕๕๑ (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พุทธศักราช ๒๕๕๑) ควรให้คนพิการ ได้รับสิทธิและเข้าถึงระบบทางการศึกษาให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบ ความพิการตลอดชีวิต ได้รับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษา มีการจัดระบบ การศึกษา ให้มีความหลากหลายยืดหยุ่นตามความต้องการจำเป็น พิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและแต่ละบุคคล และควรจะมี การประสานความร่วมมือกันระหว่าง การให้บริการทาง การแพทย์กับการศึกษาด้วย โดยเฉพาะเด็กที่มีความพิการมาก จนไม่สามารถไปโรงเรียนได้หน่วยงานทางการศึกษาอาจมีการ จัดการ ให้บริการ เป็นการศึกษาออกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย^{๑๒๖}

๓. การดับทุกข์ทางสังคม เป็นการดับทุกข์ของผู้พิการทางด้านสังคมโดยมีการปรับเปลี่ยนหรือสร้างทัศนคติที่ดีต่อการดูแลคนพิการและทำให้เกิดกระแสความสำนึกร่วมรับผิดชอบของสังคมต่อคนพิการ เพิ่มการประชาสัมพันธ์และ ขยายขอบเขตการให้บริการเพื่อให้คนพิการสามารถหาช่องทางเข้าถึงระบบการบริการ ได้ขึ้นทะเบียน และได้รับโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจเช่นคนทั่วไปจัดเวทียหรือมีงานที่ ให้โอกาสคนพิการได้แสดงความสามารถพลังและศักยภาพ สร้างแรงจูงใจให้สามารถใช้ชีวิตอิสระ พึ่งตนเองตามศักยภาพ ดำรงชีวิตอิสระ (independent living) และไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากสังคม สนับสนุนคนพิการให้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางสังคม และส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว ชุมชน และสังคม สร้าง การรวมกลุ่ม/เครือข่ายคนพิการ เช่น จัดตั้งกลุ่ม หรือชมรม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือกันและกัน การสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน เพื่อแก้ปัญหาการ บัญญัติกฎหมายและนโยบาย สังคมที่ขาดความตระหนักในการมี ส่วนร่วมของคนพิการในสังคม

๔. ด้านอาชีพ คือ การส่งเสริมให้ผู้พิการได้รับการฝึกและ พัฒนาอาชีพ และสนับสนุนให้มีอาชีพที่พอทำได้มีรายได้มี แหล่งขายหรือตลาดรองรับ และมีการส่งเสริมการจ้างคนพิการทำงานในหน่วยงานหรือองค์กรภาคีเครือข่าย จัดหางานเหมาะสมกับแต่ละบุคคลเป็นการให้บริการเพื่อการทำงาน

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ น.ส.โสภา นงงาม, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์นายพงษ์เทพ พานขุนทด, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม

และประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ประกาศกำหนด^{๑๒๗}

จะเห็นว่าการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยดังกล่าวเป็นการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) และการมีวิถีชีวิตอิสระของคนพิการ (Independent Living) ได้แก่ การมีส่วนร่วม การควบคุม การมีอำนาจในการตัดสินใจ การกำหนด ทางเลือกและทรัพยากรให้แก่ตนเองของคนพิการโดยมีเป้าหมายเพื่อการจัดสรรอำนาจและการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่าน (Transformation) ของบุคคลและสังคมการเปลี่ยนแปลงสำนักสาธารณะและการบรรลุความต้องการของมนุษย์และการนำไปสู่การปลดปล่อย (Emancipatory) ปราศจากการกดทับกดขี่ ซึ่งการบริการแบบนี้มีฐานคิดปรัชญาเป็นแบบแผนทางสังคม (Social Model) เน้นความเท่าเทียมในศักดิ์ศรีสิทธิมนุษยชนสิทธิพลเมืองแบบแผนทางสังคม (Social Model) จึงเน้นบทบาทอำนาจของคนพิการเป็น ผู้ตัดสินใจกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนพิการด้วยคนพิการเอง คนพิการจึงมีฐานะเป็นผู้บริโภคหรือลูกค้าของสถาบันที่ให้บริการแก่คนพิการ และเป็นที่ยอมรับ น้อมรับความพิการของตนเอง ความพิการเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตแต่ก็มิได้ทำให้เขาต้องแตกต่างจากคนอื่น ความพิการมิได้เป็นตราบาป เป็นความรู้สึกที่ก้าวข้ามและปลดปล่อยชุดความรู้ดังกล่าวนี้จึงนำไปสู่การทำให้คนพิการสร้างปริมณฑลของตนเองเพื่อสถาปนาความเป็นตัวตนและเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อเบียดขับกับอำนาจกระแสหลักและคนทั่วไปงานบริการคนพิการหรือลักษณะการเคลื่อนไหวที่ใช้แนวคิดนี้ ได้แก่ โครงการการมีวิถีชีวิตอิสระ (Independent Living) กลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self Help Groups) การปรึกษาแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Counseling) การจัดตั้งสมาคมและองค์กร คนพิการต่าง ๆ (Disabled People Organizations) รวมทั้งการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (CBR) ที่มีคนพิการหรือครอบครัวคนพิการมีฐานะเป็นเจ้าของโครงการหรือเป็นผู้ดำเนินงานบริการต่าง ๆ มากกว่านักวิชาชีพ/ นักวิชาการ ชาวบ้านหรือผู้นำชุมชน เป็นต้น เป็นการช่วยเหลือ บริการที่มุ่งการแก้ไขปัญหา อย่างจริงจัง อย่างถาวรแก่คนพิการและมีเป้าหมายสูงสุดอย่างเดียวกัน คือการทำให้คนพิการดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองมี อิสรภาพเป็นการเสริมพลังอำนาจนี้ เป็นการบริการช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่มีเป้าหมายการแก้ไขปัญหาระยะยาว หรือการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุรากเหง้าของปัญหา และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมอย่างถาวรด้วยตัวของคนพิการเอง^{๑๒๘}

๔.๓.๒ ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา

การดำรงชีวิตผู้พิการบางผู้ให้ความเห็นว่าไม่มีศาสนาใดในโลกที่เกื้อกูลการใช้ชีวิตได้ดีเท่าพระพุทธศาสนาเนื่องจากเป็นศาสนาที่มีการสอนครอบคลุมการดำรงชีวิตในทุก ๆ ด้าน เช่น การสอนให้มีความสุขทางด้านจิตใจ สอนให้ฝึกกายไม่ให้เบียดเบียนกัน หรือสอนการสรวมทางด้านวาจา ให้พูดจริง พูด

^{๑๒๗} สัมภาษณ์นางสาวมนีรัตน์ ตันตวรธนะ, นายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์นายณรงค์ รัตนโสภา, หัวหน้าฝ่ายวิชาการมูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

ถูกต้อง ไม่พูดคำหยาบ ผู้พิจารณาจึงมองว่าถ้าผู้พิจารณาหันมาฝึกธรรมะ ฝึกจิตสิ่งนี้จะแก้กุลการมีชีวิตที่พิจารณาไม่ให้มีความทุกข์ได้ ปฏิบัติแล้วมันจะหายจากความพิจารณา ไม่หายทางร่างกาย ก็หายทางจิต ทำให้ตนเองเป็นผู้ใจเย็นมีอารมณ์ร่อนวู่วาม เมื่อเกิดปัญหาก็ค่อยๆคิดใช้ปัญญาในการแก้ไขทำให้สามารถผ่านปัญหาต่าง ๆ ได้อีกทั้งยังรู้จักปล่อยวาง อย่างเช่น ถูกโกงเงินจึงรู้สึกเจ็บแค้นและเป็นทุกข์แต่เมื่อได้มาปฏิบัติฟังการบรรยายธรรมทำให้ได้รู้ว่าผู้อื่นที่มีทุกข์มากกว่าตนเขาเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่ได้จึงทำให้รู้สึกมีกำลังใจและให้อภัยเพราะคิดว่าคงมีกรรมผูกพันกันมา เมื่อคิดได้ดังนี้ ใจสงบและไม่มีทุกข์ศาสนาช่วยให้มีสติขึ้น^{๑๒๙} เช่นเดียวกับผู้พิจารณาทางจิตใจที่บอกว่าดำรงชีวิตด้วยการรักษาศีล การรักษาศีลห้ามันทำให้เราปลอดภัยและก็อยู่กับผู้อื่นได้ ประเด็นที่น่าสนใจคือผู้พิจารณาทางการได้ยินบางผู้มองว่าการศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตได้แน่นอนและตนก็ได้นำมาใช้เพียงแต่ว่าภาษาธรรมะนั้นเป็นภาษาที่ยากการจะเข้าใจได้ทั้งหมดยังเป็นเรื่องยากสำหรับผู้พิจารณาโดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือและอ่านไม่ออกสิ่งนี้จึงยังเป็นอุปสรรคสำหรับกลุ่มของตนดังนั้นถ้าหากมีสื่อที่ผลิตออกมาสำหรับผู้พิจารณาโดยเฉพาว่าจะทำให้เข้าใจคำสอนมากขึ้น และส่งผลให้มีการนำธรรมะ หรือคำสอนไปใช้ในชีวิตได้อย่างกว้างขวางตามมา การยึดมั่นในการทำตามคำสอนของพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตพบแต่สิ่งที่ดี เพียงแต่บางครั้งความดีหรือการทำดีมักได้ผลช้า แต่ก็เชื่อมั่นในการทำความดี และว่าคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่ไม่เคยล้าสมัย ญาติของผู้พิจารณาบางคนเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นพลังที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวของผู้พิจารณาถึงแม้จะเคยรู้สึกเสียใจหรือผิดหวังที่ถูกปฏิเสธจากบางวัดหรือศาสนาในระยะแรกแต่เมื่อสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งได้แล้วและผู้พิจารณาได้ร่วมศาสนกิจกรรมต่าง ๆ กับผู้ปกติก็สามารถเห็นถึงพัฒนาการของผู้พิจารณาได้อย่างน่าพอใจผู้พิจารณาเองก็พอใจและมีความสุขที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมพระพุทธศาสนาดังจะเห็นได้จากการมีส่วนร่วมในงานต่าง ๆ โดยที่ผู้ปกติอื่น ๆ ไม่ต้องร้องขอหรือการดูแลตัวเองได้ไปไหนมาไหน หรือใช้ชีวิตอย่างผู้ปกติในศาสนสถานได้โดยไม่ต้องพึ่งผู้ดูแลหรือผู้ปกครองพระพุทธศาสนาและคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้พิจารณาทั่วไป^{๑๓๐}

๔.๓.๓ ปัญหาและอุปสรรคจากการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิจารณาหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

จากการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการวิจัยศูนย์ผู้พิจารณาทั้ง ๔ ศูนย์ ผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้พิจารณาทั้ง ๔ ศูนย์ พบว่าในแต่ละศูนย์ต่างมีความคล้ายคลึงกันทำให้ผู้พิจารณาที่มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น กล้าคิด กล้าพูด และกล้าแสดงออก สามารถออกสู่สังคมและเรียนรู้ที่จะปรับตัวในสังคมมากขึ้น รวมทั้งมีความสามารถในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเองทั้งนี้เนื่องมาจากการให้บริการการเสริมสร้างพลังทางด้านจิตวิญญาณ ถือเป็นหัวใจสำคัญและควรมีการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณอย่างต่อเนื่อง อาจมีผลต่อการดำเนินชีวิต

^{๑๒๙} สัมภาษณ์นายสมาน วงศ์กาวิ, อุปนายกสมาคมคนพิจารณาจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์พระครูสุธรรมมานุสิฐ, ผอ.ศูนย์ฟื้นฟูผู้พิจารณาและผู้ป่วยอัมพฤกษ์ - อัมพาตวัดห้วยเกียง, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

สำหรับผู้พิการ แม้ว่าแต่ละศูนย์จะมีจุดเด่นในด้านการให้บริการที่มีความแตกต่างกันไป แต่ไม่ได้ละทิ้งการเสริมสร้างพลังทางด้านจิตวิญญาณแต่อย่างใดไม่ การดำเนินงานของศูนย์ทั้ง ๔ ศูนย์มีเป้าหมายที่สอดคล้องกันคือช่วยให้ผู้พิการมีภูมิคุ้มกันทั้งภายในและภายนอกให้มีความเข้มแข็งสามารถคิดและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง การรู้ยอมรับความพิการที่เกิดขึ้นกับตนเอง การยอมรับความพิการของตนเอง สามารถช่วยเหลือตนเองได้และมีความเชื่อมั่นในตนเองและมีทักษะในการดำเนินชีวิต ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคจากการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคตามลำดับดังนี้

๑.ปัญหาด้านผู้พิการ คนพิการรุนแรงบางคนเชื่อมั่นในตนเองลดน้อยลงหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างพลังด้านจิตวิญญาณในช่วงนั้นประมาณ ๓ - ๔ เดือน เนื่องจากขาดการติดตามงานอย่างต่อเนื่องของคณะทำงานทำให้คนพิการกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิม มีการดำรงชีวิตอิสระเป็นการเปิดโอกาสให้คนพิการได้แสดงพลังออกมาและมีอิสระในการคิดและการตัดสินใจแต่คนพิการมีโอกาทำได้ในช่วงนั้น ๆ จึงเกิดความผิดหวัง คนพิการบางคนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองตามที่คิดไว้ เพราะมาจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมตัวคนพิการ เช่น ครอบครัวและสังคม โดยเฉพาะกับคนพิการที่มีอายุน้อยหรือมีอายุมากเกินไป คนพิการที่พิการแต่กำเนิด คนพิการที่อาศัยครอบครัว พ่อแม่พี่น้องและได้รับการดูแลเอาใจใส่มาตลอด พ่อแม่มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจ คนพิการเหล่านี้จะไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ

๒.ปัญหาด้านการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ แม้ว่าทางศูนย์จะเห็นว่าจดหมายข่าวเป็นช่องทางหนึ่งที่จะนำพาใจ แต่ยังไม่สามารถกระจายข่าวสารได้ทั่วถึง นอกจากนี้สื่อทางการประชาสัมพันธ์เป็นการสื่อสารทางเดียว ทำให้ผู้พิการไม่เข้าใจในแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระและบทบาทการดำเนินงานของศูนย์ในทางที่ถูกต้อง^{๑๓๑}

๓.ปัญหาด้านคณะทำงาน ขาดแคลนทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในด้านการให้คำปรึกษา เนื่องจากในบางครั้งผู้มาขอรับบริการที่เป็นผู้หญิงและมีความต้องการปรึกษาในเรื่องที่มีความเป็นส่วนตัว เกี่ยวกับผู้หญิง จำเป็นอย่างยิ่งทำให้เป็นอุปสรรคอย่างมากในการบรรลุกระบวนการให้บริการตามจุดหมาย^{๑๓๒} ขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านความพิการทางจิตประสาท เนื่องจากการให้บริการที่ทางศูนย์จัดขึ้นนั้น เรามีความมุ่งหมายที่จะให้บริการกับคนพิการทุกประเภท ไม่มีการแบ่งแยกประเภท แบ่งแยกชั้นวรรณะ แต่ความพิการบางประเภทจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ความพิการทางสติปัญญาหรืออาการทางจิตประสาท ซึ่งคนพิการประเภทดังกล่าวก็มีสิทธิที่จะได้รับการบริการเช่นเดียวกับคนพิการทั่วไปและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะองรู้จักการเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตอย่างอิสระได้ เท่าที่ขีดความสามารถทำได้หรือแม้แต่ อุปสรรคด้านการสื่อสาร ความด้านภาษา กรณีที่มีผู้รับบริการที่มีความพิการทางด้านภาษาได้ยิน คณะทำงานไม่สามารถสื่อสารได้

^{๑๓๑} สัมภาษณ์นางรัตนาภรณ์ บุญเพิ่มพูน, ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์, สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์นายอิศรานุวัฒน์ กลัดแก้ว, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ด้วยภาษามือ ทำให้ไม่สามารถให้บริการแก่คนพิการทางการได้ยินให้^{๑๓๓} และการผลิตบุคลากรด้านให้คำปรึกษาทำได้ยาก เนื่องจากการเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดีได้นั้น ต้องเป็นคนที่ใส่ใจในการทำงานเพราะการให้คำปรึกษาเป็นเรื่องที่มีความละเอียดก่อนไม่ใช่แค่การเป็นเพียงผู้รับฟังเท่านั้น ยังต้องมีความอดทนสูง รู้จักการยอมรับ มีประสบการณ์และต้องติดตามผลการทำงานอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นอุปสรรคทำให้ทางศูนย์มีคณะทำงานในด้านนี้จำนวนน้อย^{๑๓๔}

๔.ปัญหาด้านผู้รับบริการ ขาดความรู้ในเรื่องสิทธิของคนพิการ เนื่องจากการเข้าไม่ถึงแหล่งข้อมูล ข่าวสารความเข้าใจไม่ถูกต้องเนื่องจากได้ข้อมูลที่ผิดหรือเกิดความเข้าใจผิด สาเหตุหลักมาจากการไม่ได้รับการศึกษาและความไม่รู้หนังสือ ซึ่งแสดงให้เห็นเป็นอุปสรรคในการสร้างให้คนพิการเกิดความมั่นใจ นอกจากนี้ความไม่รู้ในสิทธิการบริการที่ตนควรได้รับ จะนำไปสู่การไม่มีพลังในทางสังคมเพื่อการเรียกร้องสิทธิอีกด้วย คนพิการมีความท้อแท้ใจเนื่องมาจากสภาพความพิการที่ตนเองได้รับประกอบกับไม่เชื่อมั่นในตนเองว่าตนจะสามารถพัฒนาหรือใช้ชีวิตอย่างอิสระได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ทางศูนย์จึงมีบทบาทหนักในการกระตุ้นให้คนพิการมีกำลังใจ และมีความหวังด้วยการยกตัวอย่างคนพิการต้นแบบเป็นข้อคิด อย่างไรก็ตาม ใจปล้ำใจมีความสำคัญอย่างมากให้บุคคลคนหนึ่งประสบความสำเร็จหรือกล้าที่จะลุกขึ้นมาปรับเปลี่ยนตัวเอง ยอมรับหรือมั่นใจและพร้อมที่จะเผชิญและใช้ชีวิตได้อย่างปกติ^{๑๓๕}

๕.ปัญหาด้านครอบครัวคนพิการ ปัญหาด้านครอบครัวคนพิการ สำหรับเจตคติของครอบครัวคนพิการที่มีต่อคนพิการในแง่ลบโดยมองว่าคนพิการไม่สามารถดูแลและช่วยเหลือตนเองได้ รวมทั้งไม่เปิดโอกาสให้คนพิการออกสู่สังคมเนื่องจากความอับอายหรือความไม่เชื่อมั่นซึ่งนับเป็นอุปสรรคที่สำคัญ เพราะครอบครัวถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระได้ การที่คนพิการเข้ามารับบริการจากทางศูนย์แล้ว มีแนวคิดมีการฝึกทักษะที่ชัดเจน แต่ไม่ได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากครอบครัว ในด้านการเดินทาง การเตรียมตัว รวมถึงการดูแลและการให้กำลังใจอาจส่งผลให้คนพิการไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างคนปกติหรืออาจต้องใช้เวลาอันยาวนานในการปรับตัวและอดทนต่ออุปสรรคจากครอบครัวซึ่งในบางรายอาจเกิดความท้อถอยและถอดใจในที่สุด^{๑๓๖}

๖.ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาพบว่าปัญหาด้านสังคมที่มีอิทธิพลอย่างมากในการดำเนินงานกล่าวคือแนวคิดของในสังคมที่ยังมีความเชื่อที่ผิดๆ ว่าคนพิการคือคนที่ไม่มีความสามารถและไม่สามรถทำอะไรได้ เช่น คนปกติ แม้สังคมจะยอมรับให้คนพิการได้

^{๑๓๓} สัมภาษณ์นางรัตนาภรณ์ บุญเพิ่มพูน, ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์, สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์นางสาวณิรัตน์ ดันฑวรธนะ, นายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์นายปัทภูกรณ พัฒนา, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์นางพรจันทร์ เกียรติศิริโรจน์, นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ประกอบอาชีพ แต่สังคมมักจะมีความเชื่อที่ผิดว่าคนพิการทำให้แรงงานขายลอตเตอรี่ ขายลูกอม ซึ่งในความเป็นจริง คนพิการจำนวนมากมีความ ความสามารถ ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ซึ่งมีความต้องการเข้าทำงานในหน่วยงานกระทรวง กรมต่าง ๆ อย่างเช่นคนปกติซึ่งแนวคิดทางสังคมดังกล่าวเป็นอุปสรรคอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคนพิการ^{๑๓๗}

๗ ปัญหาด้านพระพุทธศาสนา ปัญหาด้านพระพุทธศาสนาพบว่า พระพุทธศาสนาขาดการสนับสนุนงบประมาณวัดที่พร้อมจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมผู้พิการ ไม่มีการผลิตสื่อธรรมะที่เหมาะสมกับผู้พิการแต่ละประเภท และการพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการ ที่พักสำหรับผู้พิการที่มีความต้องการศึกษาปฏิบัติธรรม และขาดการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์กับการช่วยเหลือผู้พิการตลอดจนการจัดทำคู่มือหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตสำหรับผู้พิการ

จากปัญหาและอุปสรรคจากการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยข้างต้นพบว่ามีปัญหาและอุปสรรค ๗ ประการ โดยมีปัญหาด้านผู้พิการ ปัญหาด้านการดำเนินงาน ปัญหาด้านคณะทำงาน ปัญหาด้านผู้รับบริการ และปัญหาด้านครอบครัวคนพิการ เป็นต้น ในแต่ละปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวนับว่าเป็นสิ่งที่หน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ครอบครัว และชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญในการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการโดยทำให้ผู้พิการมีความเข้าใจและยอมรับสภาพความพิการของตนเองเกิดการพัฒนาตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นรู้จักการปรับตัวได้ในสังคมตลอดจนมีศักยภาพในการขับเคลื่อนและเป็นพลังทางสังคมได้

๔.๔ องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาวิจัย

สำหรับองค์ความรู้ใหม่จากการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยการเสริมสร้างจิตวิญญาณตามหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ร่วมกันจัดกิจกรรมที่เหมาะสมแก่ผู้พิการเป็นการเสริมสร้างสมรรถนะด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญาเพื่อให้ผู้พิการสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างทัดเทียมผู้ทั่วไปเป็นการเสริมสร้างความดับทุกข์ทางด้านร่างกายและจิตใจที่มีความแตกต่างไปจากหลักพระพุทธศาสนา ที่ผู้พิการมีสามารถพัฒนาตนเองเข้ามาเป็นนโยบายสาธารณะเนื่องจากสามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองได้ ช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันได้เป็นผลมาจากการเข้ารับบริการด้านการฝึกทักษะ แต่ผู้พิการกลุ่มนี้จะไม่เชื่อว่าตนเองสามารถช่วยตนเองได้ แต่หลังจากที่ผ่านการฝึกทักษะและเข้ามาทำงานแล้ว มีความมั่นใจ กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพูดต่อหน้าสาธารณะ กล้าไปเที่ยวในที่ชุมชน โดยไม่รู้สึกลัวหวาดกลัวต่อสายตาคู่คนรอบข้าง กล้าสบตาผู้อื่นอย่างมั่นใจบางคนได้ไปต่างประเทศและได้ไปในที่ที่เคยฝันว่าจะได้ไปบางคนมีอาชีพ มีรายได้ สามารถเลี้ยงตนเองและ

^{๑๓๗} สัมภาษณ์นางสาวศิริภรณ์ มูลปิ่น, พี่เลี้ยงศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ครอบครัวยุคใหม่ได้ทั้งหมดเป็นการบำบัดและบรรเทาความเจ็บปวดด้านกายภาพและจิตใจสำหรับผู้พิการได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น

การบำบัดและบรรเทาความทุกข์ของผู้พิการในระดับนี้จึงไม่ใช่การดับทุกข์แบบถาวรตามหลักพระพุทธศาสนา ส่วนของพระพุทธศาสนามีคำสอนในพระพุทธศาสนาในระดับการพัฒนาตนโดยเฉพาะจากภายในกล่าวคือการพัฒนาในระดับจิตวิญญาณกล่าวคือเป็นหลักคำสอนที่ทำให้ผู้พิการเกิดการตื่นรู้ที่ทำให้ผู้พิการมีโลกทัศน์และชีวิตทัศน์คือการเข้าใจโลกและชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักของสัมมาทิฐิคือการมีความเห็นอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงที่มีความสัมพันธ์กับวิชาและจรณะ ในส่วนของวิชานี้ผู้พิการมีความเข้าใจและความเข้าใจในโลกและชีวิตอย่างถูกต้อง ส่วนหลักของจรณะเป็นเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมที่เป็นการให้ความสำคัญทั้งกรรมในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งการตระหนักถึงความแตกต่างหลากหลายเป็นสิ่งสวยงาม ที่ผู้และสรรพสิ่งทั้งหลายต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามหลักปฏิจสุมุปาบาทคำสอนเหล่านี้สนับสนุน

คุณค่าความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และความมั่นคงของความเป็นมนุษย์ของผู้พิการทั้งสิ้นเป็นหลักคำสอนที่เสริมสร้างการกระทำความดีของผู้พิการด้วยการเริ่มการทำความดีทางใจ ทางวาจา และทางกายอย่างถูกต้อง^{๑๓๘}เป็นการทำความดีครบทั้ง ๓ ส่วนคือ กาย วาจา และจิตใจที่มีความสอดคล้องกับการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย การเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการพัฒนาชีวิตของผู้พิการตามหลักของภาวนา ๔ ประการตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยพัฒนาให้ผู้พิการมีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจมี ๔ ประการโดยมี ๑) กายภาวนา คือ การพัฒนากาย ๒) สีสภาวนา คือ การพัฒนาพฤติกรรม ๓) จิตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจ และ ๔) ปัญญาภาวนาคือการพัฒนาปัญญา หลักภาวนาทั้ง ๔ ประการนับว่าเป็นหลักคำสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาชีวิตผู้พิการครบทุกทั้ง ๔ ด้านกล่าวคือ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญาอันเป็นหลักการทำที่ให้ผู้พิการเกิดการปฏิบัติตามหลักของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการที่เอื้อต่อการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาได้อย่างแท้จริง

จะเห็นว่าการเสริมพลังหรือการให้อำนาจแก่ผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนานั้นคือการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีตามหลักสัมมาทิฐินั้นทำให้ผู้พิการมีความรู้และความเข้าใจต่อชีวิตและโลกอย่างถูกต้องแล้วยังส่งผลทำให้มีเป้าหมายในการดำรงชีวิตอย่างมีกำลังใจ ตระหนักถึงคุณค่า ศักดิ์ศรี และผลกระทบที่ตนเองมีต่อสังคมโดยรวมมากขึ้นและแพร่หลายจนกระทั่งเพิ่มกระตุ้นจิตใจให้ผู้อื่นผู้พิการอื่น ๆ และเครือข่ายในสังคมอื่น ๆ เข้าใจถึงแนวคิดที่ต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และการปฏิบัติที่เป็นลบ ที่ขัดขวาง

^{๑๓๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ.ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**. (วัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพานี จังหวัดนครปฐม, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒

ความกระตือรือร้นในการใช้คำสอนและการปฏิบัติจากชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนาในการพัฒนาการดำรงชีวิตของผู้พิการให้ดีขึ้น^{๑๓๙}

ทั้งหมดนี้เป็นการทบทวนข้อมูลที่สำคัญอันเกี่ยวเนื่องกับผู้พิการทั้งในด้านสถานการณ์ทั่วไปของผู้พิการ รวมทั้งคำสอนและการปฏิบัติในพระพุทธศาสนาทั้งที่สนับสนุนและไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม และสิทธิหน้าที่ในมิติทางศาสนาของผู้พิการต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้และอยากให้สังคมปฏิบัติกับผู้พิการเหมือนบุคคลธรรมดาทั่วไป รวมไปถึงการให้โอกาสผู้พิการเชื่อว่าความเข้าใจของสังคมจะทำให้พวกตนไม่รู้สึกละแวกและแตกต่างเพราะถึงแม้ว่าจะไม่มีปัญหาเรื่องการศึกษา การประกอบอาชีพแต่ถ้าหากสังคมไม่เข้าใจ ไม่ให้โอกาสก็เป็นเรื่องยากที่ผู้พิการจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะผู้พิการทางจิตใจหรือพฤติกรรมที่มองว่า สังคมข้างนอกไม่ให้โอกาสเลย^{๑๔๐}

^{๑๓๙} สัมภาษณ์นายณรงค์ รัตนโสภา, หัวหน้าฝ่ายวิชาการ มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์นายธนัฐโชค บุญพงศ์ปรีตร, ผอ.ศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

สำหรับงานวิจัยเรื่องการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) รูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย ๒) การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ๓) วิเคราะห์ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในภาคสนามมีกลุ่มเป้าหมายคือองค์กร ๔ แห่ง ตามหน่วยงานในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เชียงใหม่ นครราชสีมาและชลบุรี โดยมีผู้บริหาร เจ้าหน้าที่จำนวน ๘ คน และผู้พิการจำนวน ๒๙ คน รวมทั้งสิ้น ๓๗ คน ส่วนเครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ๓ ประการตามลำดับดังนี้

๕.๑.๑ รูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

จากการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยเป็นการดับทุกข์หรือบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับผู้พิการในระดับใดหนึ่งด้วยการรักษาและฟื้นฟูสภาพของร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งให้การศึกษาและฝึกอาชีพที่เหมาะสมให้ กลับคืนสู่สภาพร่างกายและจิตใจที่เป็นอิสระสามารถประกอบอาชีพช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่เป็นภาระต่อผู้อื่นหรือสังคม ดังนั้น การรักษาจึงเป็นการรักษาส่วนของร่างกายที่พิการประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่งคือ การบริหารส่วนของร่างกายที่ไม่พิการให้มีความแข็งแรง คล่องแคล่ว สามารถทำหน้าที่แทนส่วนพิการได้ จนสามารถประกอบอาชีพดูแลตนเองและครอบครัวอยู่ในสังคมได้โดยอิสระ เพราะหากผู้พิการได้รับความช่วยเหลือให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกาย การศึกษา การฝึกอาชีพ และการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมก็สามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับบุคคลปกติในสังคมได้ เช่น สิทธิในการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม การรักษาและฟื้นฟูสภาพจึงเป็นการบำบัด บรรเทา และดับทุกข์ของผู้พิการได้ในระดับหนึ่ง โดยมีรูปแบบของการฟื้นฟูสภาพผู้พิการตามลำดับดังนี้

๑.รูปแบบการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ด้านการแพทย์ รูปแบบการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ด้านการแพทย์นั้นเป็นการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้พิการโดยกระบวนการทางการแพทย์ และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกายจิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด เป็นการรักษา

ป้องกัน การปรับสภาพ เพื่อแก้ไขปรับปรุงฟื้นฟูสภาพความพิการให้สามารถใช้อวัยวะที่เหลืออยู่เพื่อทดแทนความพิการที่เกิดขึ้น รวมทั้งการใช้กายอุปกรณ์เสริมหรือกายอุปกรณ์เทียมที่เหมาะสมกับสภาพความพิการของแต่ละประเภท^{๑๔๑} และสิ่งที่สำคัญที่สุดในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ คือ การป้องกันสาเหตุความพิการ หรือการป้องกันความพิการซ้ำ ซ้อน โดยมีการตรวจวินิจฉัยการให้ยา การศัลยกรรมกายภาพบำบัด จิตบำบัด เป็นต้น

๒. รูปแบบการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ด้านการศึกษา การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ หรือแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะ หรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบ โดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและคนพิการให้ได้รับโอกาส และบริการทางการศึกษาตามสภาพความสามารถ และความเหมาะสมกับสภาพความพิการ ในรูปแบบของการศึกษาภาคบังคับ สายอาชีพ สายสามัญ อุดมศึกษา โดยเรียนร่วมกับคนปกติ หรือการศึกษาร่วมกับโรงเรียนเฉพาะทาง เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนสอนคนปัญญาอ่อน ฯลฯ อันจะนำไปสู่การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพและสังคม เพื่อให้คนพิการสามารถพึ่งตนเองได้

๓ รูปแบบการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ด้านสังคม การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ การให้ทุนประกอบอาชีพ การดูแล การให้เบี้ยยังชีพ การอบรมอาสาสมัครคนพิการเป็นการจัดบริการให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการให้ได้รับการปรับวิถีชีวิตให้ดีขึ้น ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถพึ่งพาตนเองมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและเป็นกำลังทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ด้วยหนึ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมตามพระราชบัญญัติ^{๑๔๒} ได้กำหนดให้มีการออกกฎกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เรื่องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ เพื่อกำหนดเป็นมาตรฐานในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งในอาคารสถานที่ และบริการสาธารณะสำหรับคนพิการ เพื่อส่งเสริมให้คนพิการสามารถพึ่งพาตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยสะดวก และปลอดภัยเท่าเทียมกับสมาชิกอื่นในสังคม ทั้งนี้รายละเอียดของการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จะกำหนดไว้ในกฎกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เรื่องการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับคนพิการซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการสนับสนุนความสามารถในการพึ่งตนเองของคนพิการให้เพิ่มมากขึ้น นอกจากการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการด้านสังคมดังกล่าวแล้ว ยังมีการจัดบริการสวัสดิการสังคมเพื่อสนับสนุนการดำรงชีวิตของคนพิการตามสภาพความจำเป็นเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการ

^{๑๔๑} สัมภาษณ์นายอิศรานุวัฒน์ กลัดแก้ว, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๔. รูปแบบการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ด้านการประกอบอาชีพ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีหรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด โดยมาตรา ๓๓ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจ้างงานคนพิการในหลายลักษณะ ได้แก่ (๑) อัตราส่วนของการจ้างงานคนพิการกับบุคคลทั่วไปที่ต้องพิจารณาว่าต้องมีอัตราส่วนเท่าใด (๒) การเตรียมการสำหรับการจ้างงานคนพิการในอนาคต (๓) แนวทางที่จะมีรองรับหากหน่วยงานไม่ประสงค์ที่จะจ้างคนพิการเข้าทำงาน (๔) กระบวนการขับเคลื่อนอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานและการบังคับใช้ และ(๕) การรับทราบความเห็นแนวทางต่อไปเกี่ยวกับการจ้างงานคนพิการ ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทัศนคติเกี่ยวกับคนพิการ แทนที่จะคิดว่าเป็นภาระต่อสังคมเพียงอย่างเดียวให้หันกลับมาพิจารณาแนวคิดในสังคมฐานสิทธิที่ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ซึ่งการสร้างงานให้กับคนพิการจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประเทศให้กับสังคมอีกทั้งจะเป็นการลดภาระของสังคมที่ต้องรับผิดชอบต่อคนพิการ โดยแทนที่จะเป็นการสงเคราะห์ให้กับคนพิการเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างโอกาส สร้างเกียรติและศักดิ์ศรีให้กับคนพิการในฐานะที่เป็นบุคคลคนหนึ่ง ในสังคมเมื่อคนพิการมีงานทำมีความมั่นคงก็จะเป็นการลดภาระของสังคมอีกทั้งจะเป็นการช่วยสังคมและประเทศชาติอีกทางหนึ่งด้วย เป็นการฝึกวิชาชีพให้แก่คนพิการเพื่อที่จะให้คนพิการสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ รวมทั้งสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคม มีเกียรติ มีสิทธิเสรีภาพเช่นคนทั่วไป^{๑๔๒}

จากหลักการข้างต้นจะเห็นว่า สาธารณชนแห่งสิทธิของคนพิการเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองและได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีส่วนร่วมในชุมชนมีโอกาสเลือกสถานที่อยู่อาศัยโดยเสมอภาคกับผู้อื่น สามารถเข้าถึงบริการระดับต่าง ๆ ในชุมชน รวมถึงความช่วยเหลือในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตการป้องกันกันการถูกทอดทิ้งและให้คนพิการมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีระบบการคุ้มครองทางสังคมปราศจากการเลือกปฏิบัติ รวมทั้งการให้คนพิการและครอบครัวที่มีฐานะยากจนได้เข้าถึงความช่วยเหลือจากภาครัฐในเรื่องค่าใช้จ่ายที่จำเป็น การฝึกอบรม การให้คำแนะนำ การช่วยเหลือการเงินและการดูแลเพื่อบรรเทาปัญหาได้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.๒๕๕๐ ได้ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์ในการกำหนดแนวทางและปรับปรุงวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นและกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองคนพิการ เพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุทางร่างกายหรือสุขภาพ รวมทั้งให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐ ตลอดจนกำหนดให้รัฐต้องสงเคราะห์คนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ การฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นเป็นบริการที่จัดให้กับ

^{๑๔๒} สัมภาษณ์นางรัตนาภรณ์ บุญเพิ่มพูน, ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์, สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

บุคคลพิการ เพื่อมุ่งหวังที่จะให้บุคคลพิการได้มีโอกาสรับการปรับสภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและเศรษฐกิจ ให้กลับคืนสู่สภาพในการช่วยเหลือตนเอง สามารถพึ่งตนเองและปฏิบัติหน้าที่การงานต่าง ๆ ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่กระทำได้ตามความเหมาะสมกับสภาพความพิการของแต่ละบุคคล

๕.๑.๒ การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

จากการศึกษาการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยพบว่า การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักภavana ๔ อันเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยจำแนกออกเป็น ๒ ด้านคือ กายภาพและจิตภาพ การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านกายภาพตามหลักของภavana ๔ โดยมีการพัฒนากายเรียกว่า กายภavanaและการพัฒนาศีลเรียกว่าศีลภavana หลักของกายภavanากับศีลภavanานับว่าเป็นหลักคำสอนที่ทำให้เกิดในการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณของผู้พิการอย่างถูกต้องตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ส่วนการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณของผู้พิการด้านจิตภาพตามหลักของภavana ๔ มี ๒ อย่าง คือ การพัฒนาจิตใจเรียกว่า จิตตภavana และการพัฒนาปัญญา เรียกว่า ปัญญาภavana ทั้ง ๒ อย่างเป็นหลักคำสอนที่ทำให้เกิดการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการทางด้านจิตภาพ ภavanaในพระพุทธศาสนาคือการทำให้เป็นให้มีขึ้นหรือการฝึกอบรม^{๑๔๓}สำหรับการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านร่างกายและจิตใจตามหลักพระพุทธศาสนามีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

๑.กายภavana คือ การพัฒนากาย คือ การพัฒนาอินทรีย์ภายใน ๖ ประการ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้สำหรับสัมผัสหรือเป็นทางเชื่อมต่อกับโลกภายนอก เรียกว่าอินทรีย์ ภายนอก ๖ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ที่ใจ รับรู้เปิดช่องทางที่เข้าไปสัมผัสกับ สภาพแวดล้อมทางวัตถุและทางธรรมชาติทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการฝึกพัฒนากายหรือฝึกพัฒนาอินทรีย์นั้นผู้พิการจำเป็นต้องพัฒนาอินทรีย์ คือฝึกให้มีอินทรีย์สังวร เพื่อเป็นเครื่องมือให้ เกิดความแข็งแกร่งของศีล เพื่อสนับสนุนจิตให้มีพลังงานที่มั่นคงและเป็นทางให้เจริญปัญญา จะเห็นว่าการพัฒนากายเป็นการพัฒนาอบรมกายเป็นหลักสอนที่ทำให้ผู้พิการให้รู้จักติดต่อกี่ยวข้องกับสิ่งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุศลเจริญองงามและให้กุศลเสื่อมสูญเป็นการฝึกอบรมให้ผู้พิการรู้จักติดต่อกี่ยวกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพด้านกายภาพของผู้พิการได้อย่างถูกต้อง

^{๑๔๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐๓.

๒. สีสถาวนา คือ สีสถาวนาคือการเจริญศิลปพัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดี^{๑๔๔}เป็นการฝึกอบรมตนของผู้ฝึกการให้ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี เกื้อกูลกันและกันเป็นการพัฒนาผู้ฝึกทางด้านศีลและความสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อคนในครอบครัว ชุมชน และทางสังคม การทำมาหาเลี้ยงชีพ และวิถีปฏิบัติ เสพบริโภคแบ่งปันและอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม การฝึกปฏิบัติให้สามารถช่วยเหลือตนเอง การที่คนพิการจะสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยใช้ศักยภาพที่ยังคงเหลืออยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพใกล้เคียงคนปกติ โดยอาศัยการยอมรับในสภาพและข้อจำกัดโดยการช่วยเหลือตนเองของคนพิการควรได้รับการฝึกปฏิบัติ

๓. จิตตถาวนา คือ การพัฒนาจิตเป็นการฝึกปรือในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต หมายรวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิเข้ามามีเป็นสาระคือ การฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูงให้เป็นจิต ที่สงบผ่องใสเป็นสุขบริสุทธิ์ปราศจาก สิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมองอยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งาน มากที่สุดโดยเฉพาะการใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามความเป็นจริง จิตที่ได้รับการพัฒนาดีแล้วย่อปรากฏชัดในหลักธรรม ๒ ประการคือสติและสัมปชัญญะโดยสติคือความระลึกได้ มีความไม่เลือนลอยเป็นลักษณะ การไม่หลงลืม เป็น รส คุ่มครองใจและอารมณ์ไว้ได้ มีสัญญาอันมั่นคง สัมปชัญญะ ความรู้ชัด เป็นชื่อของปัญญา ความรู้สิ่งที่นึกได้ ตรชนก เข้าใจชัดตามความเป็นจริง จิตที่รู้แจ้งชัดว่าอะไรคือ กุศล อะไร คืออกุศล อะไรเป็นมรรคหรือผล ซึ่งเป็นคุณลักษณะของจิตที่ได้รับการฝึกพัฒนาตามหลักถาวนาในความหมายของพระพุทธศาสนา

๔. ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่ว ปรินิพพานรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจ หยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่วคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการความรอบรู้ในกองสังขาร มองเห็นตามเป็นจริง”^{๑๔๕} ปัญญา ถือเป็นแกนหลักของการพัฒนาคุณภาพชีวิตดังกล่าว ทั้งในแง่ซึ่งทำหน้าที่นำทาง หรือสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิถี และเป้าหมายของชีวิตทำหน้าที่แก้ไขหรือคลี่คลายปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ระหว่างการเดินทางของชีวิตในวิถีจริยธรรมและทำหน้าที่ ประจักษ์แจ้งสัจจะ หรือ บรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไม่ว่าจะเป็นคุณธรรมจริยธรรมของปัจเจกบุคคลหรือ คุณธรรมจริยธรรมทางสังคม ถ้ากระบวนการพัฒนานั้น ๆ ไม่สามารถทำให้เกิดปัญญา ก็เป็นไปไม่ได้ที่จะทำให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่ยั่งยืนในตัวบุคคลหรือในวิถีชีวิตทางสังคมตามทฤษฎีของพุทธศาสนานั้น สิ่งทีเรียกว่าปัญญา ประกอบด้วยลักษณะพื้นฐาน ๒ ประการคือ ๑) สัมมาทิฐิ หมายถึง มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง ซึ่งจำแนกได้เป็น ๒ ด้านหลักๆ คือ ๑) มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงทางศีลธรรม เช่น เห็นว่าความดีความชั่วมีอยู่จริง ทำดีก่อให้เกิดผลดี ทำชั่วก่อให้เกิดผล

^{๑๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), “พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต”, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๑.

^{๑๔๕} พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต, ความสุขที่แท้จริง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๓๒.

ชั่ว บุญคุณของพ่อแม่มีจริง เป็นต้น (๒) มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงของกฎธรรมชาติ เช่น เห็นความจริงของความเป็นเหตุเป็นผลในเรื่องการเกิดทุกข์และความดับทุกข์ในชีวิตตามหลักอริยสัจเห็นความจริงของชีวิต สิ่ง เรื่องราว เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากความเชื่อมโยงของความเป็นเหตุปัจจัยตามกฎปฏิบัติสมุปบาท เห็นความเปลี่ยนแปลง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตนของชีวิตและสรรพสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ เป็นต้น ๒ สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความคิดถูกต้อง เมื่อเห็นความจริงตามข้อ ๑ แล้วก็จะเกิดความคิดถูกต้อง เช่น คิดไม่พยายาเบียดเบียน คิดหาทางที่จะพ้นไปจากการครอบงำที่ส่งผลต่อกระบวนการของความคิดต่าง ๆ ที่ปรารถนาให้บุคคลอื่นมีความสุข ตลอดจนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

จากหลักการของการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการด้านร่างกายและจิตใจข้างต้นจะเห็นว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ฝึกการในมิติร่างกายที่จะทำให้ผู้ฝึกการมีความสามารถ ในการครองตนคือผู้ฝึกการรู้จักสำรวจระมัดระวังในการรับรู้โลกภายนอกได้อย่างถูกต้อง และมีความสามารถในการครองคนกล่าวคือผู้ฝึกการมีทักษะและเรียนรู้ในการเข้าสู่สังคมได้อย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งหมดเป็นเป็นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ฝึกการ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาของผู้ฝึกการในสังคมที่สมควรมีความร่วมมือจากทุกฝ่ายเนื่องจากการเป็นการทำงานในทุกมิติที่เกี่ยวข้องกันคุณภาพชีวิตคนฝึกการที่เหมาะสมเป็นปัจเจกบุคคล หมายความว่าในคนฝึกการแต่ละคนมีความต้องการในแต่ละด้านที่จำเป็นแตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนฝึกการที่เหมาะสมควรมาจากการหากลวิธีในการจัดการปัญหาเพื่อสามารถให้การดูแลคนฝึกการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีครอบคลุมด้านการแพทย์การศึกษา อาชีพและสังคม^{๑๔๖} โดยแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนฝึกการแห่งชาติฉบับปัจจุบันเน้นการสร้างสังคม สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนา นั้นมีสาระสำคัญคือ บูรณาการเพื่อคนฝึกการและทุกคนในสังคม โดยให้คนฝึกการเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้จากสภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร สร้างพลังอำนาจให้คนฝึกการสามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ รวมถึง สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่คนฝึกการ เพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและ ภัยพิบัติทางธรรมชาติสร้างความเข้มแข็งขององค์กรด้านคน ฝึกการและเครือข่ายในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านคนฝึกการ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพและทุกมิติในฐานะหุ้นส่วน ส่วนการพัฒนาส่งเสริมเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อความฝึกการและคนฝึกการโดยตระหนักรู้เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การดำรงชีวิตอิสระสิทธิและหน้าที่ของคนฝึกการ

ในส่วนของการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการด้านจิตใจ เป็นเรื่องของ การพัฒนาผู้ฝึกการด้านจิตใจ พระพุทธศาสนามีได้จำกัดสิทธิ์การเข้าถึงหลักธรรมหมายความว่า พระพุทธศาสนาเปิดกว้างในเรื่องการฝึกฝนพัฒนาตนเองบุคคลจะนับว่าประเสริฐได้ด้วยการฝึก ในหมู่ มนุษย์ผู้ฝึกตนแล้วเป็นผู้ประเสริฐ กล่าวคือ ผู้ประเสริฐคือผู้ที่เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะการที่ผู้ฝึกการ (โดยกำเนิด) มีความบกพร่องด้านร่างกายแต่สามารถดำเนินตนตามหลักสัมมาทิฐิคือมีความเห็นถูกต้อง มองโลกในแง่ดีไม่ย่อท้อหมัดกำลังมีความพยายามต่อสู้กับอุปสรรคแห่งชีวิตจนประสบความสำเร็จทั้งในด้าน การใช้ชีวิตและการฝึกฝนพัฒนาจิตจึงกล่าวได้ว่าถ้าผู้ฝึกการได้รับโอกาสเขาก็สามารถพัฒนาศักยภาพของ

^{๑๔๖} สัมภาษณ์นายวิโรจน์ จงหอมฟ้า, ผู้ฝึกการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนฝึกการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ตนเองให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ไม่แตกต่างจากคนปกติทั่วไป^{๑๔๗} โดยเฉพาะในส่วนของ การฝึกจิตใจให้เข้มแข็งนั้นเรียกว่าจิตตภาวนาคือการเจริญจิตพัฒนาจิตการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญองกามด้วยคุณธรรมทั้งหลายเช่นมีการเมตตา มีฉันทะ ขันหมั่นเพียรอดทน มีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใสเป็นต้นและปัญญาภาวนาคือการเจริญปัญญาพัฒนาปัญญาการฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาเป็นการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านจิตใจ

การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านจิตใจข้างต้นตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้เห็นว่า การดับทุกข์ผู้พิการในมิติของจิตใจนั้น เช่น การให้กำลังใจในการดำเนินชีวิตในสภาวะความพิการ มีการฝึกฝนพัฒนาจิตตามสภาพความสามารถและประเภทของความพิการ โดยใช้หลักธรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือการฟื้นฟู เช่น หลักสัมมาทิฐิคือการมีความรู้และความเข้าใจในชีวิตและหลักกรรมคือการเลือกและตัดสินใจที่จะในการสร้างกรรมใหม่ การสละวัตถุภายนอกเป็นทาน การรักษาศีล และการฝึกสมาธิภาวนา เป็นต้น เพื่อจิตใจเบิกบาน มีความสุขแจ่มใสอยู่เสมอ และการฟื้นฟูด้านปัญญา หมายถึง การฟื้นฟูด้านความรู้เกี่ยวกับโลกและชีวิตเป็นการพัฒนาปัญญาเพื่อเข้าถึงสัจจะความเป็นจริงของชีวิต มีท่าทีที่ถูกต้องหรือมีสัมมาทิฐิ และรู้เท่าทันสภาวะต่าง ๆ ของชีวิตและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การปล่อยวางความทุกข์และมีจิตที่เป็นอิสระบนพื้นฐานฐานแห่งปัญญาไม่ให้ความพิการเป็นอุปสรรคในการเสริมสร้างพลังชีวิตแนวคิดการฟื้นฟูศักยภาพผู้พิการเชิงพุทธดังกล่าวมาจึงมีความสำคัญที่จะทำให้ผู้พิการลบเลือนความรู้สึกที่เป็นปมด้อยทางกายภาพหรือทำให้ลดน้อยลงเห็นคุณค่าของชีวิตและพร้อมที่จะฟื้นฟูพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป^{๑๔๘}

๕.๑.๓ ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

๑. ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

จากการศึกษาการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยพบว่าเป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพหรือการเพิ่มขีดความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้นหรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ การศาสนา การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการอื่นใดเพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ โดยมีหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนพิการ รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์ที่มีส่วนช่วยเหลือ

^{๑๔๗} สัมภาษณ์นายสรวิชัย ทาวี, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์นายพงษ์พะเยาว์ ใจเที่ยง, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่

ให้ผู้พิการสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นปกติมากที่สุดหรือใกล้เคียงกับปกติให้ได้มากที่สุด^{๑๔๙} โดยการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยมี ๔ ประการ คือ

๑. ด้านการแพทย์ คือ แนวทางหรือระบบบริการให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพและได้รับการ ดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ครบวงจร เพื่อเป้าหมายคือ มีสุขภาพะ องค์กรรวมทั้งสุขภาพทางกาย จิต สังคม และจิต วิญญาณ การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทาง และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ^{๑๕๐}

๒. ด้านการศึกษา คือ การให้ผู้พิการได้รับการศึกษาและมีโอกาสทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ.๒๕๕๑ (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พุทธศักราช ๒๕๕๑) ควรให้คนพิการ ได้รับสิทธิและเข้าถึงระบบทางการศึกษาให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบ ความพิการตลอดชีวิต ได้รับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษา มีการจัดระบบ การศึกษา ให้มีความหลากหลายยืดหยุ่นตามความต้องการจำเป็น พิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและแต่ละบุคคล และควรจะมี การประสานความร่วมมือกันระหว่างกาให้บริการทาง การแพทย์กับการศึกษาด้วย โดยเฉพาะเด็กที่มีความพิการมาก จนไม่สามารถไปโรงเรียนได้หน่วยงานทางการศึกษาอาจมีการ จัดการ ให้บริการ เป็นการศึกษาออกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย^{๑๕๑}

๓. ด้านสังคม การดับทุกข์ของผู้พิการทางด้านสังคมโดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนหรือสร้างทัศนคติที่ดีต่อการดูแลคนพิการและทำให้เกิดกระแสความสำนึกร่วมรับผิดชอบของสังคมต่อคนพิการ เพิ่ม การประชาสัมพันธ์และ ขยายขอบเขตการให้บริการเพื่อให้คนพิการสามารถหาช่องทางเข้าถึงระบบการ บริการ ได้ขึ้นทะเบียน และได้รับโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจเช่นคนทั่วไปจัดเวทีหรือมีงานที่ให้โอกาส คนพิการได้แสดงความสามารถพลังและศักยภาพ สร้างแรงจูงใจให้สามารถใช้ชีวิตอิสระ พึ่งตนเองตาม ศักยภาพ ดำรงชีวิตอิสระ และไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากสังคม สนับสนุนคนพิการให้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทาง สังคม และส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ชุมชน และสังคม สร้างการรวมกลุ่ม/เครือข่ายคนพิการ เช่น จัดตั้งกลุ่ม หรือชมรม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือกันและกัน การสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคี เครือข่ายทุกภาคส่วน เพื่อแก้ปัญหาการ บัญญัติกฎหมายและนโยบายสังคมที่ขาดความตระหนักในการมีส่วนร่วมของคนพิการในสังคม

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ นายจักรกรฤษ วิมลสันติ, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ น.ส.โสภา นงงาม, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์นายพงษ์เทพ พานขุนทด, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

๔.ด้านอาชีพ คือ การส่งเสริมให้ผู้พิการได้รับการฝึกและ พัฒนาอาชีพ และสนับสนุนให้มี อาชีพที่พอทำได้มีรายได้มี แหล่งขายหรือตลาดรองรับ และมีการส่งเสริมการจ้างคนพิการทำงานใน หน่วยงานหรือองค์กรภาคีเครือข่าย จัดหางานเหมาะสมกับแต่ละบุคคลเป็นการให้บริการเพื่อการทำงาน และประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ประกาศกำหนด^{๑๕๒}

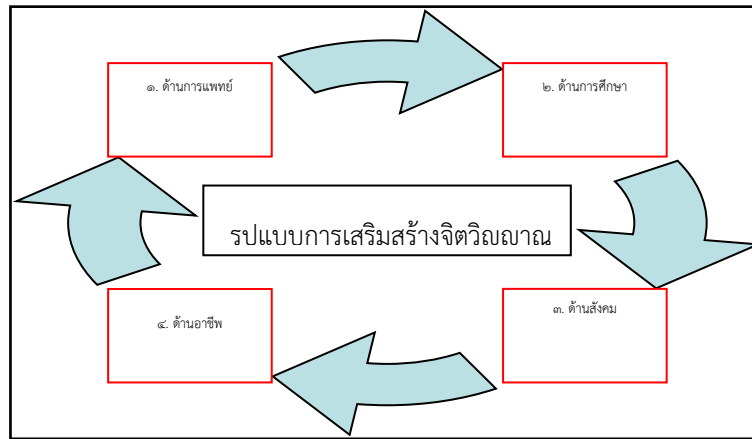
จะเห็นว่าการการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยทั้ง ๔ ด้าน ดังกล่าวเป็นการเสริมพลังอำนาจแก่ผู้พิการด้านร่างกายและจิตใจที่จะทำให้ผู้พิการรู้สึกว่ามีวิถีชีวิตอิสระ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การควบคุม การมีอำนาจในการตัดสินใจ การกำหนด ทางเลือกและทรัพยากรให้แก่ ตนเองของคนพิการโดยมีเป้าหมายเพื่อการจัดสรรอำนาจและการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่เป็น กระบวนการเปลี่ยนผ่านของบุคคลและสังคมการเปลี่ยนแปลงสำนึกสาธารณะและการบรรลุความต้องการ ของมนุษย์และการนำไปสู่การปลดปล่อย (Emancipatory) ปราศจากการกดทับกดขี่ซึ่งการบริการแบบนี้ มีฐานคิดปรัชญาเป็นแบบแผนทางสังคม(Social Model) เน้นความเท่าเทียมในศักดิ์ศรีสิทธิมนุษยชนสิทธิ พลเมืองแบบแผนทางสังคม (Social Model) จึงเน้นบทบาทอำนาจของคนพิการเป็น ผู้ตัดสินใจกำหนด แบบแผนการดำเนินชีวิตของคนพิการด้วยคนพิการเองคนพิการจึงมีฐานะเป็นผู้บริโภคหรือลูกค้าของ สถาบันที่ให้บริการแก่คนพิการ และเป็นการยอมรับ น้อมรับความพิการของตนความพิการเป็นส่วนหนึ่ง ของชีวิตแต่ก็มีได้ทำให้เขาต้องแตกต่างจากคนอื่น

ความพิการมิได้เป็นตราบาปเป็นความรู้สึกที่ก้าวข้ามและปลดปล่อยชุดความรู้ดังกล่าวนี้จึงนำไปสู่ การทำให้คนพิการสร้างปริมณฑลของตนเองเพื่อสถาปนาความเป็นตัวตนและเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อ เบียดขับกับอำนาจกระแสหลักและคนทั่วไปงานบริการคนพิการหรือลักษณะการเคลื่อนไหวที่ใช้แนวคิดนี้ ได้แก่ โครงการการมีวิถีชีวิตอิสระ(Independent Living) กลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self Help Groups) การปรึกษาแบบเพื่อนช่วยเพื่อน(Peer Counseling) การจัดตั้งสมาคมและองค์กร คนพิการต่าง ๆ (Disabled People Organizations) รวมทั้งการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (CBR) ที่มีคนพิการ หรือครอบครัวคนพิการมีฐานะเป็นเจ้าของโครงการหรือเป็นผู้ชำนาญงานบริการต่าง ๆ มากกว่านักวิชาชีพ/ นักวิชาการ ชาวบ้านหรือผู้นำชุมชน เป็นต้น เป็นการช่วยเหลือ บริการที่มุ่งการแก้ไขปัญหา อย่างจริงจัง อย่างถาวรแก่คนพิการและมีเป้าหมายสูงสุดอย่างเดียวกัน คือการทำให้คนพิการดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองมี อิสระภาพเป็นการเสริมพลังอำนาจนี้ เป็นการบริการช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่มีเป้าหมายการ แก้ไขปัญหาระยะยาว หรือการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุรากเหง้าของปัญหา และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ เหมาะสมอย่างถาวรด้วยตัวของคนพิการเอง^{๑๕๓}

^{๑๕๒} สัมภาษณ์นางสาวมณีรัตน์ ตันจวรรณนะ, นายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์นายณรงค์ รัตนโสภา, หัวหน้าฝ่ายวิชาการมูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

ดังแสดงในแผนภาพที่ ๑

แผนภาพที่ ๑ การเสริมสร้างจิตวิญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการในสังคมไทย

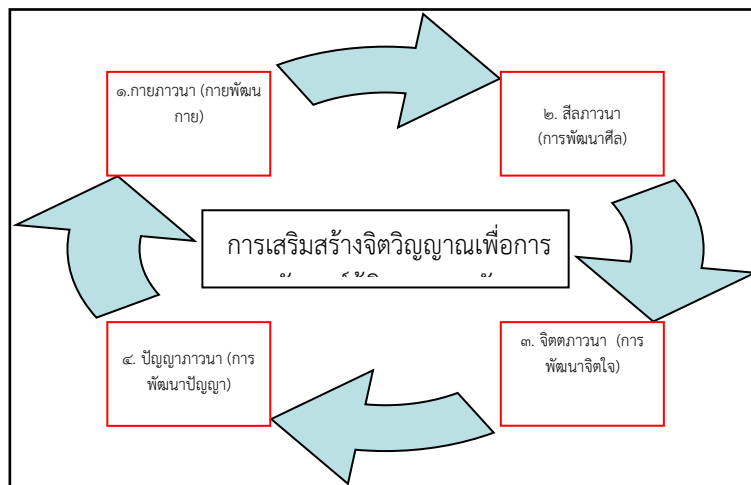
๒. ผลการเสริมสร้างจิตวิญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการตามหลักพระพุทธศาสนา

สำหรับผลการเสริมสร้างจิตวิญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องของการพัฒนาชีวิตของผู้ฝึกการตามหลักของภาวนา ๔ ประการตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาโดยพัฒนาให้ผู้ฝึกการมีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจที่ทำให้ผู้ฝึกการไปประพฤติและเป็นปฏิบัติตามหลักภาวนา ๔ ประการโดยมี ๑) กายภาวนา คือ การพัฒนากาย ๒) สีสภาวนา คือ การพัฒนาพฤติกรรม ๓) จิตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจ และ ๔) ปัญญาภาวนาคือการพัฒนาปัญญา หลักภาวนาทั้ง ๔ ประการนับว่าเป็นหลักคำสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาชีวิตผู้ฝึกการครบทุกด้าน ผู้ฝึกการบางคนได้ให้ความเห็นว่าไม่มีศาสนาใดในโลกที่เกื้อกูลการใช้ชีวิตได้ดีเท่าพระพุทธศาสนาเนื่องจากเป็นศาสนาที่มีการสอนครอบคลุมการดำรงชีวิตในทุก ๆ ด้าน เช่น การสอนให้มีความสุขทางด้านจิตใจ สอนให้ฝึกกายไม่ให้เบียดเบียนกัน หรือสอนการสำรวมทางด้านวาจา ให้พูดจริง พูดถูกต้อง ไม่พูดคำหยาบ ผู้ฝึกการจึงมองว่าถ้าผู้ฝึกการหันมาฝึกธรรมะ ฝึกจิตสิ่งนี้จะเกื้อกูลการมีชีวิตที่ฝึกการไม่มีความสุขทุกข์ได้ ปฏิบัติแล้วมันจะหายจากความฝึกการ ไม่หายทางร่างกาย ก็หายทางจิต ทำให้ตนเองเป็นผู้ใฝ่ใจเย็นมีอารมณ์ร้อนวู่วาม เมื่อเกิดปัญหาก็ค่อยๆคิดใช้ปัญญาในการแก้ไขทำให้สามารถผ่านปัญหาต่าง ๆ ได้อีกทั้งยังรู้จักปล่อยวาง อย่างเช่น ถูกโกงเงินจึงรู้สึกเจ็บแค้นและเป็นทุกข์แต่เมื่อได้มาปฏิบัติฟังการบรรยายธรรมทำให้ได้รู้ว่ามิใช่อื่นที่มีทุกข์มากกว่าตนเขาเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่ได้จึงทำให้รู้สึกมีกำลังใจและให้อภัยเพราะคิดว่าคงมีกรรมผูกพันกันมา เมื่อคิดได้ดังนี้ ใจสงบและไม่มีทุกข์ศาสนาช่วยให้มีสติขึ้น^{๑๕๔} เช่นเดียวกับผู้ฝึกการทางจิตใจที่บอกว่าดำรงชีวิตด้วยการรักษาศีล การรักษาศีลห้ามันทำให้เราปลอดภัยและก้อยู่กับผู้อื่นได้

^{๑๕๔} สัมภาษณ์นายสมาน วงศ์กาวิ, อุปนายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

ประเด็นที่น่าสนใจคือผู้พิการทางการได้ยินบางผู้มองว่าการศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตได้แน่นอนและตนก็ได้นำมาใช้เพียงแต่ว่าภาษาธรรมะนั้นเป็นภาษาที่ยากการจะเข้าใจได้ทั้งหมดยังเป็นเรื่องยากสำหรับผู้พิการโดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือและอ่านไม่ออกสิ่งนี้จึงยังเป็นอุปสรรคสำหรับกลุ่มของตนดังนั้นถ้าหากมีสื่อที่ผลิตออกมาสำหรับผู้กลุ่มนี้โดยเฉพาะน่าจะช่วยให้เข้าใจคำสอนมากขึ้น และส่งผลให้มีการนำธรรมะหรือคำสอนไปใช้ในชีวิตได้อย่างกว้างขวางตามมา การยึดมั่นในการทำความดีตามคำสอนของพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตพบแต่สิ่งที่ดี เพียงแต่ว่าบางครั้งความดีหรือการทำดีมักได้ผลช้า แต่ก็เชื่อมั่นในการทำความดี และว่าคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่ไม่เคยล้าสมัย ญาติของผู้พิการบางคนเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นพลังที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวของผู้พิการถึงแม้จะเคยรู้สึกเสียใจหรือผิดหวังที่ถูกปฏิเสธจากบางวัดหรือศาสนาในระยะแรกแต่เมื่อสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งได้แล้วและผู้พิการได้ร่วมศาสนากิจกรรมต่าง ๆ กับผู้ปกติก็สามารถเห็นถึงพัฒนาการของผู้พิการได้อย่างน่าพอใจผู้พิการเองก็พอใจและมีความสุขที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมพระพุทธศาสนาตั้งแต่เห็นได้จากการมีส่วนร่วมในงานต่าง ๆ โดยที่ผู้ปกติอื่น ๆ^{๑๕๕} ไม่ต้องร้องขอหรือการดูแลตัวเองได้ไปไหนมาไหน หรือใช้ชีวิตอย่างผู้ปกติในศาสนสถานได้โดยไม่ต้องพึ่งผู้ดูแลหรือผู้ปกครอง การเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักภavana ๔ ประการในพระพุทธศาสนาจึงเป็นการดับทุกข์ที่ครบทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญาทำให้ผู้พิการมองเห็นความสำคัญของหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้พิการทั่วไป^{๑๕๖}

ดังแสดงในแผนภาพที่ ๒

แผนภาพที่ ๒ การเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

^{๑๕๕} สัมภาษณ์นายพงษ์พันธ์ อัญญา ผู้พิการพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์พระครูสุธรรมมานุสิฐ, ผอ.ศูนย์ฟื้นฟูผู้พิการและผู้ป่วยอัมพฤกษ์ - อัมพาตวัดห้วยเกียง, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

๓. ปัญหาและอุปสรรคจากการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

จากการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการวิจัยศูนย์ผู้ฝึกทั้ง ๔ ศูนย์ ผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้ฝึกทั้ง ๔ ศูนย์พบว่าในแต่ละศูนย์ต่างมีความคล้ายคลึงกันทำให้ผู้ฝึกมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น กล้าคิด กล้าพูดและกล้าแสดงออก สามารถออกสู่สังคมและเรียนรู้ที่จะปรับตัวในสังคมมากขึ้น รวมทั้งมีความสามารถในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเอง ทั้งนี้เนื่องมาจากการให้บริการการเสริมสร้างพลังทางด้านจิตวิญญาณถือว่าเป็นหัวใจสำคัญและควรมีการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณอย่างต่อเนื่อง อาจมีผลต่อการดำเนินชีวิตสำหรับผู้ฝึก แม้ว่าแต่ละศูนย์จะมีจุดเด่นในด้านการให้บริการที่มีความแตกต่างกันไป แต่ไม่ได้ละทิ้งการเสริมสร้างพลังทางด้านจิตวิญญาณแต่อย่างใดไม่ การดำเนินงานของศูนย์ทั้ง ๔ ศูนย์มีเป้าหมายที่สอดคล้องกันคือช่วยให้ผู้ฝึกมีภูมิคุ้มกันทั้งภายในและภายนอกให้มีความเข้มแข็งสามารถคิดและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง การรู้ยอมรับความพิการที่เกิดขึ้นกับตนเอง การยอมรับความพิการของตนเอง สามารถช่วยเหลือตนเองได้และมีความเชื่อมั่นในตนเองและมีทักษะในการดำเนินชีวิต ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคจากการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคตามลำดับดังนี้

๑. ปัญหาด้านผู้ฝึก คนพิการรุนแรงบางคนเชื่อมั่นในตนเองลดน้อยลงหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างพลังด้านจิตวิญญาณในช่วงนั้นประมาณ ๓ - ๔ เดือน เนื่องจากขาดการติดตามงานอย่างต่อเนื่องของคณะทำงานทำให้คนพิการกลับใช้ชีวิตแบบเดิม มีการดำรงชีวิตอิสระเป็นการเปิดโอกาสให้คนพิการได้แสดงพลังออกมาและมีอิสระในการคิดและการตัดสินใจแต่คนพิการมีโอกาทำได้ในช่วงนั้นๆจึงเกิดความผิดหวัง คนพิการบางคนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองตามที่คิดไว้ เพราะมาจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมตัวคนพิการ เช่น ครอบครัวและสังคม โดยเฉพาะกับคนพิการที่มีอายุน้อยหรือมีอายุมากเกินไป คนพิการที่พิการแต่กำเนิด คนพิการที่อาศัยครอบครัว พ่อแม่พี่น้องและได้รับการดูแลเอาใจใส่มาตลอด พ่อแม่มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจ คนพิการเหล่านี้จะไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ

๒. ปัญหาด้านการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ แม้ว่าทางศูนย์จะเห็นว่าจดหมายข่าวเป็นช่องทางหนึ่งที่จะนำพาใจ แต่ยังไม่สามารถกระจายข่าวสารได้ทั่วถึง นอกจากนี้สื่อทางการประชาสัมพันธ์เป็นการสื่อสารทางเดียว ทำให้ผู้ฝึกไม่เข้าใจในแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระและบทบาทการดำเนินงานของศูนย์ในทางที่ถูกต้อง^{๑๕๗}

๓. ปัญหาด้านคณะทำงาน ขาดแคลนทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะผู้หญิงที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในด้านการให้คำปรึกษา เนื่องจากในบางครั้งผู้มาขอรับบริการที่เป็นผู้หญิงและมีความต้องการปรึกษาในเรื่องที่มีความเป็นส่วนตัว เกี่ยวกับผู้หญิง จำเป็นอย่างยิ่งทำให้เป็นอุปสรรคอย่างมาก

^{๑๕๗} สัมภาษณ์นางรัตนาภรณ์ บุญเพิ่มพูน, ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์, สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ในการบรรลุกระบวนการให้บริการตามจุดหมาย^{๑๕๘} ขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านความพิการทางจิตประสาท เนื่องจากการให้บริการที่ทางศูนย์จัดขึ้นนั้น เรามีความมุ่งหมายที่จะให้บริการกับคนพิการทุกประเภท ไม่มีการแบ่งแยกประเภท แบ่งแยกชั้นวรรณะ แต่ความพิการบางประเภทจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ความพิการทางสติปัญญาหรืออาการทางจิตประสาท ซึ่งคนพิการประเภทดังกล่าวก็มีสิทธิที่จะได้รับการบริการการเช่นเดียวกับคนพิการทั่วไปและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะองรู้จักการเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตอย่างอิสระได้ เท่าที่ขีดความสามารถทำได้หรือแม้แต่อุปสรรคด้านการสื่อสาร ความด้านภาษา กรณีที่มีผู้รับบริการที่มีความพิการทางการได้ยิน คณะทำงานไม่สามารถสื่อสารได้ด้วยภาษามือ ทำให้ไม่สามารถให้บริการแก่คนพิการทางการได้ยินให้^{๑๕๙} และการผลิตบุคลากรด้านให้คำปรึกษาทำได้ยาก เนื่องจากการเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดีได้นั้น ต้องเป็นคนที่มีความสนใจในการทำงานเพราะการให้คำปรึกษาเป็นเรื่องที่มีความละเอียดก่อนไม่ใช่แค่การเป็นเพียงผู้รับฟังเท่านั้น ยังต้องมีความอดทนสูง รู้จักการยอมรับ มีประสบการณ์และต้องติดตามผลการทำงานอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นอุปสรรคทำให้ทางศูนย์มีคณะทำงานในด้านนี้จำนวนน้อย^{๑๖๐}

๔.ปัญหาด้านผู้รับบริการ ขาดความรู้ในเรื่องสิทธิของคนพิการ เนื่องจากการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารความเข้าใจไม่ถูกต้องเนื่องจากได้ข้อมูลที่ผิดหรือเกิดความเข้าใจผิด สาเหตุหลักมาจากการไม่ได้รับการศึกษาและความไม่รู้หนังสือ ซึ่งแสดงให้เห็นเป็นอุปสรรคในการสร้างให้คนพิการเกิดความมั่นใจ นอกจากนี้ความรู้ในสิทธิการบริการที่ตนควรได้รับ จะนำไปสู่การไม่มีพลังในทางสังคมเพื่อการเรียกร้องสิทธิอีกด้วย คนพิการมีความท้อแท้ใจเนื่องมาจากสภาพความพิการที่ตนเองได้รับประกอบกับไม่เชื่อมั่นในตนเองว่าตนจะสามารถพัฒนาหรือใช้ชีวิตอย่างอิสระได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ทางศูนย์จึงมีบทบาทหนักในการกระตุ้นให้คนพิการมีกำลังใจ และมีความหวังด้วยการยกตัวอย่างคนพิการต้นแบบเป็นข้อคิด อยากรักดี พลังใจมีความสำคัญอย่างมากให้บุคคลคนหนึ่งประสบความสำเร็จหรือกล้าที่จะลุกขึ้นมาปรับเปลี่ยนตัวเอง ยอมรับหรือมั่นใจและพร้อมที่จะเผชิญและใช้ชีวิตได้อย่างปกติ^{๑๖๑}

๕.ปัญหาด้านครอบครัวคนพิการ ปัญหาด้านครอบครัวคนพิการ สำหรับเจตคติของครอบครัวคนพิการที่มีต่อคนพิการในแง่ลบโดยมองว่าคนพิการไม่สามารถดูแลและช่วยเหลือตนเองได้ รวมทั้งไม่เปิดโอกาสให้คนพิการออกสู่สังคมเนื่องจากความอับอายหรือความไม่เชื่อมั่นซึ่งนับเป็นอุปสรรคที่สำคัญ เพราะครอบครัวถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระได้ การที่คนพิการ

^{๑๕๘} สัมภาษณ์นายอิศรานุวัฒน์ กลัดแก้ว, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์นางรัตนาภรณ์ บุญเพิ่มพูน, ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์, สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์นางสาวมณีรัตน์ ตันตวรธรณะ, นายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์นายบัณฑิตกรรณ์ พัฒนา, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

เข้ามาใช้บริการจากทางศูนย์แล้ว มีแนวคิดมีการฝึกทักษะที่ชัดเจน แต่ไม่ได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากครอบครัว ในด้านการเดินทาง การเตรียมตัว รวมถึงการดูแลและการให้กำลังใจอาจส่งผลให้คนพิการไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างคนปกติหรืออาจต้องใช้ระยะเวลาในการปรับตัวและอดทนต่ออุปสรรคจากครอบครัวซึ่งในบางรายอาจเกิดความท้อถอยและถอดใจในที่สุด^{๑๖๒}

๖. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาพบว่าปัญหาด้านสังคมที่มีอิทธิพลอย่างมากในการดำเนินงานกล่าวคือแนวคิดของในสังคมที่ยังมีความเชื่อที่ผิดๆ ว่าคนพิการคือคนที่ไม่มีความสามารถทำอะไรได้ เช่น คนปกติ แม้สังคมจะยอมรับให้คนพิการได้ประกอบอาชีพ แต่สังคมมักจะมีเชื่อที่ผิดว่าคนพิการทำให้แรงงานขายลอตเตอรี่ ขายลูกอม ซึ่งในความเป็นจริง คนพิการจำนวนมากมีความ ความสามารถ ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ซึ่งมีความต้องการเข้าทำงานในหน่วยงานกระทรวง กรมต่างๆ อย่างเช่นคนปกติซึ่งแนวคิดทางสังคมดังกล่าวเป็นอุปสรรคอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคนพิการ^{๑๖๓}

๗ ปัญหาด้านพระพุทธศาสนา ปัญหาด้านพระพุทธศาสนาพบว่า พระพุทธศาสนาขาดการสนับสนุนงบประมาณวัดที่พร้อมจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการ ไม่มีการผลิตสื่อธรรมะที่เหมาะสมกับผู้พิการแต่ละประเภท และการพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการ ที่พักสำหรับผู้พิการที่มีความต้องการศึกษาปฏิบัติธรรม และขาดการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์กับการช่วยเหลือผู้พิการตลอดจนการจัดทำคู่มือหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตสำหรับผู้พิการ

จากปัญหาและอุปสรรคจากการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยข้างต้นพบว่ามีปัญหาและอุปสรรค ๗ ประการ โดยมีปัญหาด้านผู้พิการปัญหาด้านการดำเนินงาน ปัญหาด้านคณะทำงาน ปัญหาด้านผู้รับบริการ และปัญหาด้านครอบครัวคนพิการ เป็นต้น ในแต่ละปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่หน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ครอบครัว และชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญในการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการโดยทำให้ผู้พิการมีความเข้าใจและยอมรับสภาพความพิการของตนเองเกิดการพัฒนาตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นรู้จักการปรับตัวได้ในสังคมตลอดจนมีศักยภาพในการขับเคลื่อนและเป็นพลังทางสังคมได้

^{๑๖๒} สัมภาษณ์นางพรจันทร์ เกียรติศิริโรจน์, นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์นางสาวศิริภรณ์ มูลปิ่น, พี่เลี้ยงศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

สำหรับการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการทางด้านสังคมมีการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการทั้ง ๔ ด้านโดยมีด้านแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านสังคม ทั้ง ๔ ด้าน หากมองผ่านการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาแล้วจะพบว่า การเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการทางด้านสังคมเป็นเพียงหลักการและวิธีการนำไปสู่การบำบัดหรือบรรเทาความเจ็บปวดทางด้านร่างกายและทางจิตใจของผู้พิการเท่านั้น หลักการและวิธีการทางสังคมดังกล่าวก็มีคุณค่าและประโยชน์ต่อผู้พิการโดยทำให้ผู้พิการมีความเข้าใจและยอมรับสภาพความพิการของตนเองเกิดการพัฒนาดตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นรู้จักการปรับตัวได้ในสังคม ตลอดจนมีศักยภาพในการขับเคลื่อนและเป็นพลังทางสังคมได้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย จิตใจ และอารมณ์^{๑๖๔} กล่าวคือ คนพิการที่มีรูปลักษณะผิดปกติ จะรู้สึกอับอาย ท้อแท้ รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า มีการวาดมโนภาพและอยากจะเป็นดั่งฝัน แต่เมื่อทำไม่ได้ก็ก่อให้เกิดอารมณ์วิปริตแปรปรวน มองโลกและผู้อื่นในแง่ร้าย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อสภาพร่างกายพิการก็ทำให้จิตใจไม่เป็นสุข มีผลก่อให้เกิดความผิดปกติของระบบประสาท สมองภาวะแห่งการสูญเสียความสามารถในการควบคุมความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ต่างๆ ได้เช่น โกรธ ฉุนเฉียว รวมถึงการสูญเสียคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต ซึ่งจะส่งผลให้เกิดภาวะความตึงเครียด (stress) ความวิตกกังวล (anxiety) ความซึมเศร้า สุขภาพจิตเสื่อม เป็นโรคจิต (mental diseases) และโรคประสาท (neurosis)

นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อให้เกิดบุคลิกภาพที่ผิดปกติ (personality disorder) ได้ด้วย ความทุกข์ทางใจตามหลักพระพุทธศาสนาเกิดมาจากกิเลสตัณหาโดยมีโลภะ (desire) โทสะ (hatred) และโมหะ (delusion) เป็นตัวบ่อนทำลายความสมดุลของดุลยภาพจิตใจ (emotional equilibrium) เป็นต้น จะเห็นว่าสภาพจิตใจและอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้พิการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าหลักการและวิธีการจากภาครัฐและภาคเอกชน และหน่วยงาน ตลอดจนองค์กรต่าง ๆ ที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อผู้พิการโดยตรงและโดยอ้อมเป็นเพียงหลักการและวิธีการที่ช่วยบำบัดและบรรเทาความทุกข์ของผู้พิการได้เพียงบางครั้งบางโอกาสเท่านั้น

ในส่วนการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา เถรวาทในสังคมไทย การเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องของการพัฒนาชีวิตของผู้พิการตามหลักของภาวนา ๔ ประการตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ช่วยพัฒนาให้ผู้พิการมีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจมี ๔ ประการโดยมี ๑) กายภาวนา คือ การพัฒนากาย ๒) สีสภาวนา คือ การพัฒนาพฤติกรรม ๓) จิตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจ และ ๔) ปัญญาภาวนาคือการพัฒนาปัญญา หลักภาวนาทั้ง ๔ ประการนับว่าเป็นหลักคำสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาชีวิตผู้

^{๑๖๔} สัมภาษณ์นายณรงค์ รัตนโสภาก, หัวหน้าฝ่ายวิชาการ มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

พิการครบทุกทั้ง ๔ ด้านกล่าวคือ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญาที่เอื้อต่อการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา ได้อย่างแท้จริง เพราะเป็นหลักคำสอนที่ทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง พระพุทธศาสนาเปิดโอกาสผู้พิการเข้าถึงหลักปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพานโดยมิจำกัดสิทธิ์ แม้ผู้พิการจะมีข้อจำกัดในการสร้างเสริมการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ทางด้านกายภาพก็ตามแต่ แต่ในมุมมองพระพุทธศาสนาแล้วพระพุทธศาสนากลับเปิดโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ใหม่ให้ผู้พิการได้มีความรู้และความเข้าใจในชีวิตและโลกอย่างถูกต้อง^{๑๖๕}

โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างหลักสัมมาทิฐิ คือ การมีความเห็นอย่างถูกต้องในเรื่องของกรรมและผลของกรรมโดยเฉพาะกรรมและผลของกรรมในพระพุทธศาสนาถือว่าทั้งหลายเป็นไปตามกฎธรรมชาติเรียกว่า ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้นในสังคมมนุษย์จึงปรากฏมีคนที่แตกต่างกันเช่นบางคนหูหนวก ตาบอดปัญญาอ่อน บ้า ใ้ พิการแต่กำเนิดก็มี พิการเพราะอุบัติเหตุก็มี หรือการกระทำบางอย่างแล้วกลายเป็นคนพิการก็มี และที่เห็นชัดเจนก็คือ มีสัตว์หลายประเภทที่อาศัยอยู่ร่วมโลกใบเดียวกันกับมนุษย์ อะไรคือสิ่งที่ทำให้มนุษย์และสัตว์เหล่านั้นมีความแตกต่างกัน? ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าสิ่งที่ทำให้มนุษย์และสัตว์แตกต่างกันเช่นนั้น เพราะผลแห่งกรรมหรือกรรมให้ผลนั่นเองไม่มีใครบันดาล ใครทำกรรมใดไว้ก็ได้รับผลกรรมนั้นกรรมถูกก่อกำขึ้นด้วยอาศัยเจตนาเป็นตัวการหลักความเป็นเหตุผลเป็นผลดังกล่าวทำให้ผู้พิการมีสติและสัมปชัญญะสามารถเลือกและตัดสินใจที่จะกระทำความดีด้วยกายกรรม วาจกรรม และมโนกรรมอันเป็นหลักคำสอนสำคัญที่ทำให้ผู้พิการรู้จักปรับเปลี่ยนวิธีการคิด มุมมองต่อชีวิตตนเองและต่อสังคม อย่างไรก็ตาม การรักษาทางจิตใจผู้พิการจำเป็นจะต้องได้รับการดูแลอย่างเป็นทางการยกระดับคุณภาพชีวิตคนพิการให้ดีขึ้น โดยสนับสนุนการดูแลในทุกด้านส่งเสริมให้เกิดการรับรู้สภาพลักษณะ และรูปร่างของตน และการเห็นคุณค่าในตนเองที่ดีด้วยการมีความรู้และความเข้าใจอย่างถูกต้องตามลักษณะโดยมีชุดคำสอนเรื่องสัมมาทิฐิคือการมีความรู้และเข้าใจในชีวิตและโลกอย่างถูกต้องและหลักกรรมในปัจจุบันเป็นเรื่องผู้พิการสามารถกำหนดชะตาชีวิตตนเองได้เสมอตลอดจนหลักการดำเนินชีวิตประจำวันมีหลักพรหมวิหารธรรม ๔ และหลักสังคหวัตถุ ๔ ตลอดจนหลักของภavana ๔ ที่ผู้พิการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดีตามหลักพระพุทธศาสนา

๕.๓ .ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยมีข้อเสนอแนะตามลำดับดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหรือแนวทางการนำไปใช้

^{๑๖๕} สัมภาษณ์นายธณัฐโชค บุญพงศ์ปริตร, ผอ.ศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๑.ด้านวิชาการ

๑.ควรมีการพัฒนาด้านองค์ความรู้และงานเชิงวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานด้านการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ ควรมีการรวบรวมข้อมูลและผลการดำเนินงานในรูปของเอกสารหรือการจัดทำรายงานประจำ มีการสนับสนุนการทำวิจัย ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งคณะทำงานไปศึกษาดูงานเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในการทำงาน

๒.ควรจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานจากหน่วยงานกลางหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในงานด้านการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ โดยตรง เพื่อให้ผลการประเมินนั้นเป็นบทเรียน และเป็นการวัดผลการดำเนินงานอันจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการทำงานต่อไปในอนาคต

๓.ควรจัดให้มีการประชุมวิชาการด้านการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ ปีละ ๑ ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการทบทวนแนวคิดและแนวทางการทำงานให้มีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ตลอดเวลาเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการทำงานใหม่ในแต่ละปี

๓. ควรมีการจัดระดับสมอร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และคณะทำงานแต่ละศูนย์เพื่อจัดทำคู่มือการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระที่เหมาะสมในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจศึกษาหรือคนพิการที่มีความต้องการก่อตั้งศูนย์ฯในพื้นที่ของตนต่อไป

๔.ควรมีการแลกเปลี่ยนจุดเด่นของการทำงานของศูนย์ทั้ง ๔ ศูนย์ เช่น การจัดกิจกรรมอบรมและเผยแพร่การดำเนินงานด้านการฝึกทักษะ เพื่อถ่ายทอด เทคนิค วิธีการ ปัญหาอุปสรรคเพื่อให้ศูนย์อื่นนำไปปรับใช้

๒.ด้านการดำเนินงาน

๑.ควรมีการผนึกกำลังร่วมระหว่างศูนย์ผู้พิการทั้ง ๔ ศูนย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันนโยบายและกฎหมายที่เป็นธรรมให้คนพิการในสังคมไทยโดยเฉพาะในเรื่องของการเลือกปฏิบัติในสถานที่ทำงานและการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมขึ้นในสังคมไทย

๒.ควรมีการสร้างตัวชี้วัดในการการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ ของคนพิการเพื่อเป็นแนวทางในการวัดผลการดำเนินงานแลเพื่อให้ทราบว่าคนพิการมากบรรลุในขั้นใดแม้ว่าการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ ในความคิดของคนพิการในแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันออกไป แต่ในเชิงวิชาการ ตัวชี้วัดถือว่าการวัดผลที่มีเกณฑ์และอ้างอิงได้ในเชิงวิชาการ

๓.ควรมีออกแบบสร้างสรรค์แนวทางและรูปแบบการดำเนินงานในมุมมองใหม่ ที่สอดคล้องกับแนวคิดและประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในสังคม เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางใหม่สำหรับการดำรงชีวิตอิสระที่เหมาะสมในประเทศไทย

๓.ด้านสังคม

๑.ควรมีการสร้างจิตสำนึกใหม่ต่อผู้พิการ เนื่องจากสังคมไทยยังมีค่านิยมความคิดแบบเก่าโดยมองว่าคนพิการเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล และมองว่าคนพิการคือคนที่เป็นภาระของสังคม ซึ่งการจะเปลี่ยนแปลงความคิดดังกล่าวอาจไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องใช้ระยะเวลาและที่สำคัญทุกภาคส่วนควรร่วมมือกันในการสร้างกระแส และผลักดันให้ภาครัฐสนับสนุน ส่งเสริม นโยบายและงบประมาณที่เหมาะสมเพื่อให้คนพิการได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในสังคม

๒.ควรส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมในเรื่องเพศ ควรให้โอกาสในการฝึกฝนคณะทำงานทั้งเพศชายและเพศหญิง ภายใต้อัตลักษณ์ที่เท่าเทียมกันและสร้างให้คนพิการเกิดความเชื่อมั่นว่า ไม่ว่าจะต้นแบบหรือผู้ให้คำปรึกษาจะเป็นคนละเพศกับเรา แต่ก็สามารถให้คำแนะนำและทำงานในฐานะของผู้ให้คำปรึกษาหรือคนพิการต้นแบบได้

๓.ควรเน้นการมีส่วนร่วมของคนในสังคมเริ่มจากทัศนคติที่มองคนพิการอย่างไม่มีอคติ และมองว่าปัญหาความพิการไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของส่วนรวมและคนในสังคมควรตระหนักและมีบทบาทในการเช่น การร่วมในกิจกรรมของคนพิการ และคนพิการเองก็ควรแสดงตนและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น คนปกติ ไม่มีการแบ่งแยก

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑) ควรศึกษาแนวคิดเรื่ององค์กรเครือข่ายที่จะทำให้คนพิการทุกประเภทเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายและด้านอื่นๆโดยมีด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านอาชีพ ในพื้นที่วิจัยต่อไป

๒) ควรศึกษารูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งขององค์กรผู้พิการเพื่อให้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการศึกษาทุกระดับให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป

๓) ควรศึกษารูปแบบการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขอย่างมีส่วนร่วมของผู้พิการในพื้นที่วิจัยที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่นในพื้นที่ที่ต่างกันจะทำให้การเข้าถึงบริการสาธารณสุขของคนพิการแตกต่างกัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

๑.๑ เอกสารปฐมภูมิ

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๑.๒. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. ๒๕๕๐.

กิตติยา รัตนกร. การสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพ. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

ขุนสรรพกิจโกศล. คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ ๖. กรุงเทพมหานคร :
คณะธรรมสภาจันจวักมหาธาตุ. ๒๕๑๒.

ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และวิธาน สุชีวกุปต์. หลักการดำรงชีวิตในสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

บุญสิริ ขวลิตธำรง . ธรรมโอสธ . กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙ .

ฐานิสรา ประธานราษฎร์นิก . อภัยกตปัญหาปัญหาที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงพยากรณ์.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๕๒.

นฤมล มารคแมน. มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา . พุทธศาสน์เบื้องต้น . กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.อาร์.มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๒.

พุทธทาสภิกขุ. อริยมรรคทางดับทุกข์ คู่มือดับทุกข์ฉบับสมบูรณ์ . กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๐๓.

พระภควานวิสุทธิคุณ (เสริมชัย ชยมงคล) . ตอบปัญหาธรรมปฏิบัติ . กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
เอชทีพีเพรส, ๒๕๔๒

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) . ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข .
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) . ศาสนากับสันติภาพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปดสิบเจ็ด
๒๕๔๕จำกัด, ๒๕๔๗.

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) .พุทธศาสนากับปรัชญา.กรุงเทพมหานคร : บริษัท
อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๓.

_____ . คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร.พิมพ์ครั้งที่ ๒ .กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๑ .

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) . พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๒.

_____ . ธรรมนุญ : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม . พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ .

กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕ .

_____ . พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ . การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๒.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙,ราชบัณฑิต).พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ชุดศัพท์วิเคราะห์.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๕๐.

พระธรรมโกศาจารย์.เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาสกับชาตรี, พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๑.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ) . บทอบรมสมาธิภาวนาหลักสูตรขั้นต้น. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) .สุขภาวะองค์กรรวมแนวพุทธ.พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์,พิมพ์ครั้งที่ ๓๕.กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๔.

_____ . พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ , พิมพ์ครั้งที่ ๖.กรุงเทพมหานคร:
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ . ธรรมนุญชีวิต.พิมพ์ครั้งที่ ๘๐.กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด, ๒๕๕๐.

พระมหาสมปอง มุทีโต.คัมภีร์อภิธานวรรณนา.พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพมหานคร : บริษัทประยูรวงศ์
พริ้นติ้งจำกัด, ๒๕๔๗.

พระมหาสมปอง ปุจฉาการี (จานิล) . มนุษย์กับสังคม.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พัชรินทร์ วนิชานนท์ . การดูแลบุคคลพิการ . กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๔.
มันแกวดี โกศลนริวัตินวงศ์. ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษาพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑.

กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑.

ราชบัณฑิตยสถาน .พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ .พิมพ์ครั้งที่ ๕ . กรุงเทพมหานคร :
บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด, ๒๕๓๘ .

_____ . พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร:

บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.

รังสรรค์ แสงสุขและคณะ. **ความรู้คู่คุณธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

วศิน อินทสระ . **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด** .พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

_____ . **หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

วิทยา นาควัชระ, **วิธีคิด ให้ชีวิตเป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด (มหาชน), ๒๕๔๘.

สมภาร พรหมทา.**รากเหง้าของเราคือทุกข์**.พิมพ์ครั้งที่ ๒.สำนักพิมพ์วารสารปัญญา : กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๓.

สนิท ศรีสำแดง . **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา**.กรุงเทพมหานคร : ๑๔ ตุลาการพิมพ์, ๒๕๒๖.

แสง จันทร์งาม.**พุทธศาสนาวิทยา**.พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร : ๒๕๓๕.

แสงอรุณ โปรงธุระ. **พุทธศาสน์** .กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายเอกสารตำรา สำนักส่งเสริมวิชาการสถาบันราชภัฏธนบุรี , ๒๕๓๙

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) .**สังคหวัตถุ ๔**.กรุงเทพมหานคร :มหาหมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) . **รวมธรรมะ**. กรุงเทพมหานคร :บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัดมหาชน, ๒๕๔๓.

สนอง วรอุไร.**ทำชีวิตให้ได้ดีและมีสุข**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๐
สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ,พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ .

(๒) .วิทยานิพนธ์

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ. **การติดตามการเข้าถึงสิทธิของผู้พิการและการพัฒนารูปแบบระบบสวัสดิการที่ส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิของผู้พิการ**.กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายและวิชาการ กลุ่มวิจัยและวิชาการ,๒๕๕๗.

บุญสืบ โสโสม และคณะ. **กระบวนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับบุคคลที่มีความพิการ:พระพุทธบาท สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. กรณีศึกษาจากเครือข่ายภาคีสุภาพ.สระบุรี: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีพระพุทธบาท, ๒๕๕๕.**

พระมหาอุดม สารเมธี.การวิเคราะห์ความพิการของมนุษย์ทางพระพุทธศาสนา.

อยุธยา:สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๕๑.

รัชณี สรรเสริญ และคณะ. เรื่องการบูรณาการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานใน
สถานบริการปฐมภูมิ: บทเรียนรู้จากประเทศไทย.ชลบุรี: วารสารการพยาบาลและ
การศึกษา ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๕๓.

ยศพล เหลืองโสมนภา และคณะ,รายงานการวิจัย เรื่องคุณภาพชีวิต ปัญหาและความต้องการของ
ผู้พิการในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง จังหวัดจันทบุรี.
จันทบุรี: วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, ๒๕๕๒.

ภาษาอังกฤษ:

Encyclopedia IV, P. 696. , **Dukkha The three basic facts of existence II**, Buddhist
Publication Society Kandy Srilanka, 1973.

Rhys Davids, William T.W. **Pali English Dictionary**, Munshiram Manoharlal Publishers
Pvt. Ltd, 1989.

Yogavacara Rahula, The way to peace and Happiness, (Sri lanka: Systematic Print
(Pvt.)Ltd,1996). pp.136,141.

David J. Kalupahana . **Ethics in Early Buddhism** . Honolulu : The University Press of
Hawaii,1995.

Wheelight, Aristotle : **Nicomachean Ethics**. U.S.A. : the Odyssey Press, Inc., 1925.

ภาคผนวก ก บทความวิชาการ

รูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
Strengthening the soul power to cessation of suffering of disable people according to
Buddhism in Thai Society

ดร.นคร จันทรราช

Dr.Nakhon Jantharach

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) รูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย ๒) การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ๓) วิเคราะห์ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยในเชิงเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในภาคสนามมีกลุ่มเป้าหมายคือองค์กร ๔ แห่ง ตามหน่วยงานในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เชียงใหม่ นครราชสีมาและชลบุรี โดยมีผู้บริหาร เจ้าหน้าที่จำนวน ๘ คน และผู้พิการจำนวน ๒๙ คน รวมทั้งสิ้น ๓๗ คน ส่วนเครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

จากการศึกษาเรื่องการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยจากศูนย์คนพิการทั้ง ๔ ศูนย์พบว่าทั้ง ๔ องค์กรมีรูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณดับทุกข์ผู้พิการ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการแพทย์ ๒) ด้านการศึกษา ๓) ด้านสังคม และ ๔) ด้านอาชีพ การดับทุกข์ทั้ง ๔ ด้านเป็นการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย

ส่วนการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนามี ๒ ระดับตามหลักภาวนา ๔ ประการมี ๒ ระดับ คือ ๑) การดับทุกข์ระดับร่างกายมี ๒ อย่าง คือ (๑) กายภาวนา คือ การพัฒนากาย (๒) สีสภาวนา คือ การพัฒนาความประพฤติ และ ๒) การดับทุกข์ระดับจิตใจมี ๒ อย่าง คือ (๑) จิตภาวนา คือ การฝึกอบรมจิตใจ และ (๒) ปัญญาภาวนา คือ การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจโลกและชีวิตตามเป็นจริงเป็นการพัฒนาผู้พิการครบทั้ง ๔ ด้านคือ กาย จิตใจ สีส และปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : รูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณ,การดับทุกข์, ผู้พิการ

Abstrac

This research has 3 objectives: 1) a spiritual enhancement model for the cessation of distress of the disabled in Thai society 2) spiritual empowerment for the cessation of the disabled according to the Buddhist principles in Thai society 3) analyzing the results of spiritual enhancement for the cessation of the disabled according to the principles of Buddhism in Thai society. This research is a combination of both documentary and qualitative research. In the field, the target group is four organizations according to departments in Ubon Ratchathani, Chiang Mai, Nakhon Ratchasima and Chonburi provinces with management 8 staffs and 29 disabilities, a total of 37 people. The research tool is an interview form.

The finding of the study:

From the study of the spiritual enhancement for the disabled according to Buddhism principles in Thai society from the four centers for disabled people, it was found that all four organizations had a spirit enhancement pattern to extinguish all persons with disabilities, namely 1) Medical 2) Education 3) Social and 4) Occupation. The four aspects of the cessation of suffering are the cessation of the suffering of the disabled people in Thai society.

There are two levels of spiritual enhancement for ending suffering of disable people according to the principles of Buddhism. There are 2 levels of 4 developments: 1) the cessation of physical suffering which there are 2 levels: (1) physical development (2) moral development and 2) the end of mental suffering in 2 levels which are (1) mental development and (2) wisdom development for understanding the world and life as they are. It is to develop the disabled people in four skills: body, mind, precepts and wisdom according to Buddhism.

Keywords: a spiritual enhancement model, the cessation of distress and the disabled

๑. บทนำ

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบและนำมาสั่งสอนเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของมวลมนุษยชาติมี ๒ ระดับ คือระดับสังขธรรม และระดับจริยธรรม ในบรรดาคำสอนที่เป็นโลกุตตระซึ่งเป็นสังขธรรม และในระดับโลกียะเป็นจริยธรรมโดยคำสอนในระดับโลกุตตระ เป็นคำสอนที่มุ่งมุ่งความหลุดพ้นหมดจากกิเลสเป็นคำสอนในระดับที่สูงกล่าวคือ “นิพพาน” ส่วนคำสอนระดับโลกียะเป็นคำสอนทั่วไปโดยมีเรื่องของการให้ทาน การรักษาศีล และเรื่องของสวรรค์^{๑๖๖} เป็นต้น เพื่อให้ผู้ปฏิบัติดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในชาติปัจจุบันและชาติอื่นต่อไป^{๑๖๗} เป็นหลักจริยธรรมเหมาะต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์^{๑๖๘} หลักพุทธธรรมอันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าคือประทีปดวงใหม่ที่ช่วยส่องแสงสว่างให้สัตว์โลกก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ ทำให้เกิดผลดีต่อสังคมชาวโลกให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขสวัสดิ์ก่อเกิดสันติภาพและสันติสุขโดยทั่วไปที่เป็นเช่นนี้เพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยกระตุ้นมนุษย์ไม่ให้ประมาทให้หันมาใส่ใจพัฒนาฝึกฝนศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตนเอง เพื่อยกระดับจิตใจภูมิธรรมและภูมิปัญญารวมทั้งพฤติกรรมความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ให้ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่มีคุณค่าได้ประสบสันติสุขและอิสรภาพทำให้สังคมมนุษยชาติให้มีเอกภาพในการทำ การพูด และการคิดแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและช่วยโลกให้รอดได้หากโลกต้องประสบกับวิกฤติการณ์ทางด้านสังคมทางอารมณ์และทางจิตวิญญาณ

สำหรับการได้เกิดเป็นมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานับเป็นเรื่องยาก^{๑๖๙} โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของมนุษย์ในภพใหม่ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรรมคือการกระทำกรรม หากยินดีในฝ่ายกุศลกรรม กุศลกรรมย่อมผลักดันให้กระทำกรรมดีซึ่งจะมีผลให้ไปเกิดในสุคติภูมิ ส่วนผู้ยินดีในฝ่ายอกุศลกรรม อกุศลกรรมย่อมผลักดันให้กระทำกรรมชั่วนำไปสู่การเกิดในทุคติภูมิ การที่จะไปเกิดในภพภูมิใดย่อมขึ้นอยู่กับทางเลือกกระทำกรรมมนุษย์ ชีวิตของมนุษย์หลังความตายจะเกิดที่ใดย่อมขึ้นอยู่กับอำนาจของกิเลสกรรม และวิบากเป็นปัจจัยปรุงแต่งนั้นคือเกิดจากอำนาจของกิเลสอย่างหยาบหรือประณีตที่เป็นตัวผลักดันให้มนุษย์กระทำกรรมทางกาย วาจา และใจ เมื่อมนุษย์กระทำกรรมตามอำนาจของกิเลสใด ๆ ก็ส่งผลให้ไปเกิดในภพภูมิที่เหมาะสมกับกรรมที่กระทำและในขณะที่มนุษย์กำลังได้รับวิบากกรรมอยู่นั้นก็ได้ทำกรรมใหม่ทั้งดีและชั่วภายใต้อำนาจของกิเลสที่เป็นตัวผลักดันอยู่เบื้องหลัง สำหรับผู้พิจารณาหลักพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับการกระทำกรรมกรรมในอดีตชาติโดยตรงกรรมนั้นพระพุทธศาสนายังมีความเชื่อว่าคนพิจารณาสามารถจะเปลี่ยนแปลงชะตาชีวิตตัวเองได้เหมือนคนปกติทั่วไป

^{๑๖๖} นฤมล มารคแมน, **มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๑๖๗} มั่นเกียรติ โภคสนธิ์รังสรรค์, **ทฤษฎีและเทคนิคในการให้คำปรึกษาพุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๑), หน้า ๒๘-๒๙.

^{๑๖๘} รังสรรค์ แสงสุขและคณะ, **ความรู้คู่คุณธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๖.

^{๑๖๙} ชู.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘๒/๙๐.

สำหรับผู้พิการในสังคมไทยจากการสำรวจผู้พิการเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๙ พบว่ามีผู้พิการในสังคมไทยที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิการ มีจำนวนมากถึงถึง ๑,๕๖๘,๘๗๔ คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน ๘๓๙,๑๖๐ (ร้อยละ ๕๓.๕๙) และเพศหญิง จำนวน ๗๒๙,๖๘๗ คน (ร้อยละ ๔๖.๕๑) โดยมีสาเหตุความพิการที่เกิดจากภาวะความเจ็บป่วยและโรคต่าง ๆ ในภายหลัง (ความดันโลหิตสูง/หลอดเลือดหัวใจตีบ/ข้อสันหลังอักเสบ/โรคติดเชื้อ/เบาหวาน/ลมชัก) ร้อยละ ๒๙.๖๒ ความพิการแต่กำเนิด ร้อยละ ๒๐.๓๐ อุบัติเหตุ ร้อยละ ๑๔.๓๕ กรรมพันธุ์ ร้อยละ ๐.๕๐ และมากกว่า ๑ สาเหตุ ร้อยละ ๓.๓๒ สุดท้ายความพิการที่แพทย์ไม่ระบุสาเหตุความพิการ ร้อยละ ๓๑.๙๑ ซึ่งประเภทความพิการที่มากที่สุดคือทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว จำนวน ๗๕๒,๙๑๐ คน (ร้อยละ ๔๘.๐๗) และทางการได้ยิน/สื่อความหมาย จำนวน ๒๗๘,๕๕๐ คน (ร้อยละ ๑๗.๗๘)ทางการเห็น จำนวน ๑๖๘,๔๒๒คน (ร้อยละ ๑๐.๗๕) อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยพบว่าผู้พิการกลายเป็นบุคคลชายขอบของสังคมที่กำลังเผชิญกับความกดดันจากสังคม เช่น การถูกมองว่าคนพิการเป็นภาระของครอบครัว ครอบครัวคนพิการส่วนใหญ่ไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกเป็นปมด้อยของครอบครัวตน รู้สึกว่ามีความกดดันและขาดความสุข บางครอบครัวมีความรู้สึกขัดแย้งกันอย่างรุนแรง เนื่องจากกลัวว่าจะเป็นที่รังเกียจของสังคม สังคมมักมองว่าคนพิการเป็นภาระที่สังคมต้องเลี้ยงดูอย่างสูญเปล่า บางครั้งคนพิการมิได้รับการเอาใจใส่สักนิด สังคมยังมองข้ามคนพิการในหลายกรณีทั้งในเรื่องสิทธิหน้าที่ ระบบสาธารณสุขไม่เพียงเท่านั้นความพิการยังมีผลกระทบต่อสังคมอีกหลายประการทั้งในด้านการพัฒนาประเทศความมั่นคงของประเทศการสูญเสียเศรษฐกิจของประเทศและการสูญเสียผลผลิตของประเทศที่ผู้พิการถูกละเมิดสิทธิในด้านต่าง ๆ อาทิ สิทธิทางการศึกษา สิทธิการประกอบอาชีพ การเข้าถึงทรัพยากร และความเท่าเทียมแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้พิการหลายคนยังคงถูกละเมิดสิทธิ ทำให้คนพิการถูกจัดอยู่ในกลุ่มของผู้ด้อยโอกาส ทั้งทางด้านสังคมและโอกาสทางการศึกษา ขาดทางเลือกในการประกอบอาชีพ คนพิการบางคนถูกครอบครัวซ้ำเติมเนื่องจากอับอาย ทำให้บางครอบครัวเลี้ยงดูเด็กพิการแบบซ่อนเร้น ปิดบัง หลายครอบครัวไม่สนใจที่จะนำเด็กพิการออกสู่สังคม ในขณะที่สังคมมักจะมองคนพิการว่าเป็นคนน่ากลัว น่าสงสาร คนที่มีความเชื่อในเรื่องของบาปกรรม จะมองคนพิการไปในทางที่ไม่ดี อนาคตคนพิการมักจะตกอยู่ภายใต้การตัดสินใจของคนในสังคมซึ่งขาดความรู้ ความเข้าใจหรือมีอคติกับคนพิการ ดังนั้น คนพิการบางส่วนจึงต้องกลายเป็นภาระแก่สังคม ทำให้คนบางคนมองคนพิการอย่างไม่เท่าเทียมกับคนปกติ กระบวนการสำคัญที่จะสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ไม่ค่อยได้รับการเหลียวแลจากสังคมเท่าที่ควรจะเป็น หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนามีความหมายและมีความสำคัญในการเป็นที่พึ่งพิงทางใจและการสร้างพลังชีวิตแก่ผู้พิการดังข้อความที่ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า^{๑๗๐}

“จิตวิญญาณคือมิติที่สูงส่งของจิตหรือการที่มีจิตใจสูง ความดี กุศล บุญ คุณค่า หรือจิตที่เจริญหลุดพ้นเห็นแก่ตัวน้อยเข้าถึงสิ่งสูงสุดในทางพุทธจิตวิญญาณ คือปัญญามนุษย์ต่างจากสัตว์ เพราะมีมิติทางจิตวิญญาณ จิตวิญญาณหรือความดีซึ่งเป็นความสูงส่งแห่งจิตนี้เป็นธรรมชาติของ

^{๑๗๐} ประเวศ วะสี, สุขภาวะ คุณค่า ศักดิ์ศรี คนพิการ, (กรุงเทพมหานคร:มูลนิธิคนพิการไทย,๒๕๔๗), หน้า

มนุษย์ เพราะมีได้แต่มนุษย์เท่านั้นต่างจากจิตของสัตว์ซึ่งทำอะไรไปตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ ไม่มีบุญ ไม่มีบาปความเห็นแก่ตัวของสัตว์มีอยู่ในระดับต่ำตามความจำเป็นตามธรรมชาติโดยหากเป็นสัตว์ประเภทเดียวกันจะไม่มี ความต่างกันมากนักแต่สำหรับจิตของคนมีระดับของจิตวิญญาณตั้งแต่ระดับต่ำคือใกล้เคียงกับสัตว์หรือเลวร้ายกว่าสัตว์ไปจนระดับสูงสุดคือจิตที่หลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิง มนุษย์นั้นมีเจตนาและความสามารถในการทำตามเจตนาได้มากกว่าสัตว์ คนที่มีจิตใจต่ำ เห็นแก่ตัวมาก จึงทำอันตรายต่อคนอื่นและสรรพสิ่งได้มากกว่าสัตว์ จิตที่ติดอยู่ในความเห็นแก่ตัวจะอยู่ในที่คับแคบ บีบคั้น เครียด ไม่สงบ แต่มนุษย์ก็สามารถพัฒนาจิตให้สูงขึ้นได้จนหลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิง ระดับของความเป็นมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับระดับทางจิตวิญญาณ การมีจิตวิญญาณสูงทำให้เกิดสุขภาวะ เป็นความสุขที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว เป็นอิสระ เบาสบาย สงบ ยิ่งเห็นแก่ตัวน้อยยิ่งสุขมาก ถ้าหลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิงก็มีความสุขสูงสุดเป็นความสุขอันเป็นทิพย์หรือเรียกว่าเป็นความสุขทางจิตวิญญาณในสภาวะที่มีจิตวิญญาณสูง”

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า การมีพลังจิตวิญญาณก่อให้เกิดความสุข มีสุขภาพดีและมีอายุยืนได้ อันเป็นจุดเริ่มที่สัมพันธ์กับมิติในทางการแพทย์สมัยใหม่ที่เชื่อพลังจิตวิญญาณว่าทำให้ผู้ป่วยหรือคนที่สุขภาพไม่ดีมีสุขภาพที่ดีได้ ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันวงการแพทย์ทางเลือก หรือวิธีการรักษาจึงมีการส่งเสริมการสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์เกิดขึ้นโดยยึดหลัก ไตรสิกขา มาเป็นแนวทางจากเรื่องของศีล สมาธิ และปัญญาเป็นหลักซึ่ง “ปัญญา” ในทางพุทธศาสนานั้นมีความหมายที่พิเศษ เพราะพุทธศาสนาเชื่อว่าความทุกข์ของมนุษย์เกิดจากอวิชชาหรือความไม่รู้ เพราะฉะนั้นปัญญาจะทำให้หมดทุกข์และเกิดสุขตามมา สุขภาวะจึงเกิดจากปัญญา นั่นเอง นอกจากนี้ปัญญาในทางพุทธศาสนายังหมายถึงการลดความเห็นแก่ตัวลงจนถึงที่สุดแล้วเราจะถึง “อนัตตา” คือความไม่มีตัวตนนั่นเอง ดังนั้นในพุทธศาสนาจึงมีการเน้นเรื่องของความเมตตากรุณา (compassion) โดยเชื่อว่าถ้ามีความเมตตากรุณา ก็ถือว่าปัญญา แต่ถ้ามีความเห็นแก่ตัวก็ไม่ถือว่าปัญญาและไม่ถือว่ามีความคุณค่าทางจิตวิญญาณเกิดขึ้น การมีเมตตากรุณาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของจิตวิญญาณ ดังนั้นจะพบว่าในพระไตรปิฎกปรากฏเรื่องของการแผ่เมตตาไปทุกทิศทุกทางอย่างไม่มีที่สิ้นสุดก็สามารถบรรลุธรรมได้

จากเหตุและผลข้างต้นผู้วิจัยมองว่า สำหรับผู้พิการกลายเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น แม้คนพิการจะมีข้อจำกัดบางประการต่างจากบุคคลทั่วไปคือมีข้อจำกัดทางร่างกาย สติปัญญาหรือจิตใจที่ไม่สามารถที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตได้เหมือนกับบุคคลปกติทั่วไปก็ตาม ผู้พิการในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีสิทธิทางจริยธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมมีเท่าเทียมกับคนทั่วไป การเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้พิการในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่ร่วมเกิด แก่ เจ็บตาย จึงเป็นแนวทางให้เกิดสันติสุขร่วมกันและหล่อหลอมให้เกิดสังคมกัลยาณมิตร หากผู้พิการได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเหมาะสมเท่าที่ควรจะเป็น การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณสำหรับคนพิการในสังคมไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการโดยตรง ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจวิจัยเรื่องการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อ

การดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนาโดยนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้เพื่อบำบัดและบรรเทาความทุกข์และเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในจิตใจตลอดจนเพิ่มความสุขในการดำเนินชีวิตสำหรับผู้พิการ ทั้งนี้เพราะผู้พิการในสังคมไทยมีแนวโน้มที่มีความเครียดหรือมีความทุกข์มากกว่าบุคคลปกติทั่วไปเป็นทวีคูณ และยังเป็นการแสวงหารูปแบบแนวความคิดการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ตามแนวพุทธศาสนามาใช้กับผู้พิการเพื่อสร้างเสริมสร้างพลังวิญญาณที่จะนำสู่ความสุขสงบมีชีวิตที่ดีงามแก่ผู้พิการในสังคมไทยต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย
๒. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
๓. เพื่อวิเคราะห์ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

๓. ปัญหาการวิจัย

๑. รูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร
๒. การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมีลักษณะเป็นอย่างไร
๓. ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยที่ตอบโจทย์การเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยได้อย่างไร

๔. ขอบเขตการวิจัย

สำหรับวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น ๕ ด้านคือ

๑. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** สำหรับขอบเขตด้านเนื้อหาของงานวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตด้านเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัยคือ ๑) ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย ๒) ศึกษาการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้

พิจารณาตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย และ ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิจารณาตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยลงภาคสนามสัมภาษณ์ข้อมูลประกอบการวิจัยซึ่งมีขอบเขตด้านพื้นที่ประกอบการวิจัยคือ ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี ตำบลขามใหญ่ อำเภออุบลจังหวัดอุบลราชธานี ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และ ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

๓. ขอบเขตประชากร งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตกลุ่มเป้าหมายโดยมีกลุ่มประชากรประกอบการวิจัยออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. ประชากรในการวิจัย คือ ผู้พิการ ผู้บริหารองค์กรคนพิการ และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการ ใน ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบล ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และ ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งสิ้น ๓๗ คน

๒. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีผู้พิจารณาตามสถานที่ต่างๆคือ ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมืองอุบล ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งสิ้น ๓๗ คน

๕. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย การวิจัยรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยเป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานมี ๒ อย่าง คือ

๑. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิจารณาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยโดยผู้วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร (Documentary

Analysis) เพื่อจะได้เข้าใจข้อมูลเบื้องต้น และนำไปสู่ร่างกรอบความคิดการวิจัยเพื่อให้เห็นรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยว่าควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้พิการ ผู้บริหารองค์กรคนพิการ และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการ ใน ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี ตำบลขามใหญ่ อำเภออุบล ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมือง นครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๓๗ คน จากนั้นผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยที่ไม่ขึ้นคำตอบ ผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย

๑. ประชากรในการวิจัย คือ ผู้พิการ ผู้บริหารองค์กรคนพิการ และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการ ใน ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี ตำบลขามใหญ่ อำเภออุบล ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๓๗ คน

๒. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) ในการสัมภาษณ์ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำแนกผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้พิการใน ๑) สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี ตำบลขามใหญ่ อำเภออุบล ๒) สมาคมคนพิการโคราช ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ๓) มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ เมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ๔) ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายาดฝน ตำบลสันมหาพน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผู้บริหารองค์กรและเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลคนพิการ และคนพิการจำนวน ๓๗ คน

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่มีลักษณะคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended Questions) และแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่เกี่ยวกับ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเองโดยการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิดเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยแล้วกำหนดเป็นข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย ๒ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ สอบถามข้อมูลทั่วไป เป็นคำถามเลือกตอบตามความเป็นจริงเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และการเข้าถึงข่าวสารของผู้พิการ

ส่วนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) เกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยที่ไม่มีการขึ้นาคำตอบซึ่งผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียงกล้องถ่ายรูปลักษณ์และสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประชากรในการวิจัย ที่ผู้วิจัยพิจารณาคัดเลือกมาตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษาและสามารถตอบคำถามการวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลจากคนพิการต้นแบบเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยโดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลตามลำดับดังนี้

๑. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หัวหน้าส่วนราชการ หัวหน้าชุมชนหรือหัวหน้าองค์กรผู้พิการ ในกลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมายช่วยให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

๒. ผู้วิจัยออกเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองทุกขั้นตอน เมื่อได้ข้อมูลแล้วนำมารวบรวมเพื่อวิเคราะห์ต่อไป

๓. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายคือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

๕. การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตมาพิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล แล้วจึงนำมาสรุปข้อมูล แยกข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่ตามลักษณะของข้อมูลและประเด็นในการศึกษาข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ความหมายอธิบายตามลักษณะของความสัมพันธ์เชื่อมโยงในประเด็นต่างๆในภาพรวมผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักความเป็นเหตุเป็นผลอาศัยการตีความ (Interpretation) จากเนื้อหาข้อมูลในเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวมทั้งตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อทำให้ทราบและเข้าใจรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย

๔. ผลการวิจัย

สำหรับงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทย” นี้หลังจากศึกษาค้นคว้าแล้วผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับดังนี้

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๑ พบว่า ในส่วนของรูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณในการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยมีการเสริมสร้างจิตวิญญาณในการดับทุกข์ของผู้พิการโดยการจัดสวัสดิการสำหรับผู้พิการโดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนดำเนินการเป็นจำนวนมาก บางหน่วยงานดำเนินงานในรูปแบบที่หลากหลาย บางหน่วยงานดำเนินงานเฉพาะอย่างมาน้อยแตกต่างกันไป ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีการนำเสนอการรูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณในการดับทุกข์ของผู้พิการที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการในสังคมไทยที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้พิการทั้ง ๔ ศูนย์ตามลำดับดังนี้

๑. รูปแบบการดับทุกข์ผู้พิการด้านการแพทย์

การดูแลสุขภาพของคนพิการเป็นการให้บริการรักษาพยาบาลการเจ็บป่วยเหมือนประชาชนทั่วไปแล้วยังต้องมีการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพต่าง ๆ อีกด้วยเพื่อช่วยให้คนพิการสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม ในส่วนของการดูแลสุขภาพนั้น คนพิการเป็นกลุ่มที่มีความต้องการใช้บริการดูแลสุขภาพมากกว่าคนทั่วไปและความต้องการบริการทางการแพทย์ของกลุ่มคนพิการมีความซับซ้อนมากกว่าผู้ป่วยปกติทั่วไปเนื่องจาก คนพิการบางรายมีความพิการซ้ำซ้อน^{๑๗๑} สำหรับรูปแบบการดับทุกข์ผู้พิการด้านการแพทย์เป็นเรื่องของการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางแพทย์จากบุคลากรทางการแพทย์ บริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีการทางการแพทย์ในสถานพยาบาลของรัฐ บริการอุปกรณ์เครื่องช่วยผู้พิการ บริการซ่อมแซมหรือเปลี่ยนแปลงชิ้นส่วนกายอุปกรณ์เครื่องช่วยผู้พิการ สิทธิเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะความต้องการด้านสุขภาพการดูแลสุขภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กับการศึกษาและอาชีพที่ผู้ทั่วไปและผู้พิการต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแลให้มีสุขภาพอนามัยที่ดีสิ่งสำคัญประการแรก คือ การป้องกันไม่ให้เกิดความพิการตั้งแต่การตั้งครรภ์และการคลอดตลอดจนการเจริญเติบโตตามวัยต่าง ๆ การได้รับวัคซีนหากผู้พิการก็ได้รับการดูแลและการฟื้นฟู โดยเฉพาะผู้พิการอาจมีความพิการแต่ละประเภทและความพิการซ้ำซ้อนที่มีความแตกต่างกันไป การดูแลสุขภาพอนามัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง การมีหลักประกันสุขภาพ (บัตรทอง) การได้รับยาที่จำเป็นโดยเฉพาะทางจิตเวชที่ต้องรับประทานประจำ ซึ่งสำนักงานการสร้างหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ไม่ได้ระบุไว้ในบัตรทอง ผู้ป่วยต้องซื้อเอง มีภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่ยากลำบาก เหน็ดเหนื่อย เสียค่าใช้จ่ายสูง การรอคอยที่นาน การไม่สามารถสื่อสารและรับรู้ ระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ เช่น ผู้พิการทางการได้ยิน โรงพยาบาลขาดล่าม การสื่อสารไม่เข้าใจกัน การเจ็บป่วยแล้วได้รับการดูแลที่มีมาตรฐานและเพียงพอ การ

^{๑๗๑} สัมภาษณ์นายอิศรานุวัฒน์ กลัดแก้ว, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ให้บริการที่เป็นธรรมอำนวยความสะดวกให้กับผู้พิการ เช่น ความรวดเร็ว มีช่องทางด่วนเฉพาะ ผู้พิการมีความต้องการมากกว่าคนปกติ เพื่อเสริมความต้องการจุดนี้ของผู้พิการ^{๑๗๒} ผู้พิการคนพิการจำนวนมากมีความจำเป็นในการส่งเสริมสุขภาพ เช่นเดียวกันหรืออาจมากกว่าประชากรทั่วไป คนพิการมีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาสุขภาพเช่นคนทั่วไป แต่พวกเขาอาจมีปัญหาสุขภาพอื่น ๆ เพิ่มอีกอันเป็นผลจากสภาวะสุขภาพที่อ่อนแอ (อาจสัมพันธ์กับความพิการหรือไม่ก็ได้) คนพิการและครอบครัวมักมีความตระหนักถึงการมีสุขภาพดีและการรักษาสุขภาพน้อยมาก การดูแลสุขภาพของคนพิการเป็นการให้บริการรักษาพยาบาลโดยมีรูปแบบในการดูแลผู้พิการตามลำดับดังนี้^{๑๗๓}

๑.การส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การส่งเสริมสุขภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มการควบคุมสุขภาพและปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับสุขภาพ กลยุทธ์และวิธีการ ต่าง ๆ ที่มีอยู่มุ่งเน้นโดยตรงที่การสร้างเสริมทักษะของบุคคลและการปรับเปลี่ยนบริบททางสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเพื่อบรรเทาผลกระทบต่อสุขภาพของผู้พิการ

๒.การป้องกันโรค ได้แก่ การป้องกันโรคมีความเชื่อมโยงกับการส่งเสริมสุขภาพอย่างใกล้ชิด การป้องกันปัญหาเรื่องสุขภาพโดยมีโรคความผิดปกติและการบาดเจ็บเกี่ยวข้องกับการป้องกันโรคระดับปฐมภูมิ (การหลีกเลี่ยง) การการป้องกันโรคระดับทุติยภูมิ (การวินิจฉัยและให้การรักษาอย่างรวดเร็ว) การป้องกันโรคระดับตติยภูมิ (การฟื้นฟูสมรรถภาพ)

๓.การรักษาทางการแพทย์ คือ การตรวจพบตั้งแต่แรกเริ่ม การประเมินและการรักษา ปัญหาสุขภาพและความบกพร่องที่ตามมาโดยมีจุดประสงค์เพื่อรักษาหรือจำกัดผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่บุคคลซึ่งการรักษาทางการแพทย์นี้อาจทำได้ทั้งในระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิหรือตติยภูมิ การฟื้นฟูสมรรถภาพ การฟื้นฟูสมรรถภาพ เป็นชุดของมาตรการที่ทำให้คนพิการสามารถบรรลุและรักษาความสามารถสูงสุดภายใต้สิ่งแวดล้อมของพวกเขาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับทั้งบุคคลที่มีความพิการแต่กำเนิดและพิการภายหลัง บริการฟื้นฟูสมรรถภาพมีตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับเฉพาะทางและมีการดำเนินการในหลายแห่งแตกต่างกัน เช่น โรงพยาบาล บ้านและชุมชน การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยเริ่มจากหน่วยงานด้านสุขภาพแต่ต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

๔.อุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการ หมายถึง อุปกรณ์ ที่ถูกออกแบบ จัดทำหรือดัดแปลงเพื่อช่วยบุคคลในการทำกิจกรรมเฉพาะอย่าง คนพิการจำนวนมากได้รับประโยชน์จากการใช้อุปกรณ์เครื่องช่วย อุปกรณ์เครื่องช่วยคน พิการชนิดทั่วไปได้แก่อุปกรณ์ช่วยในการเคลื่อนที่ (เช่น ไม้เท้า รถนั่งคนพิการ) กายอุปกรณ์เทียม (เช่น ขาเทียม) กายอุปกรณ์เสริม (เช่น เครื่องตามมือ) อุปกรณ์ช่วยการเห็น (เช่น แวนตา ไม้เท้าขาว) และอุปกรณ์ช่วยการได้ยิน (เครื่องช่วยฟัง) ควรมีการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้งาน อุปกรณ์

^{๑๗๒} สัมภาษณ์นางรัตนารัตน์ บุญเพิ่มพูน, ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์, สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์นายบัณฑิต วัฒนา, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

การซ่อมการ เปลี่ยนใหม่และการปรับสภาพแวดล้อมในบ้านและชุมชนทั้งนี้เพื่อให้การใช้อุปกรณ์ เครื่องช่วยต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากรูปแบบการดับทุกข์ของผู้พิการข้างต้นจะเห็นว่าวิธีการดูแลผู้พิการทางด้านการแพทย์ ^{๑๗๔} ๔ อย่างคือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาทางการแพทย์ และอุปกรณ์เครื่องช่วยคนพิการ การดูแลสุขภาพของคนพิการอาจจะมีการกำหนดไว้ในกฎหมายอย่างครบถ้วนสมบูรณ์เพียงใดก็ยังไม่ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนพิการ หากในทางปฏิบัติผู้ที่เกี่ยวข้องไม่คำนึงถึงอุปสรรคของการเข้าถึงบริการ โดยเฉพาะทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน อาทิเช่น จำนวนบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมในการให้บริการ คนพิการจำนวนของสถานบริการ งบประมาณในการให้บริการ ระบบการขนส่งที่เอื้อต่อคนพิการเพราะ การเข้าถึงบริการก็ทำให้เกิดการลิดรอนสิทธิของคนพิการเช่นกัน^{๑๗๕} นอกจากนี้ในการให้บริการด้าน สุขภาพการให้บริการสุขภาพแก่คนพิการจำเป็นต้องคำนึงถึงเครื่องมือ/อุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จะนำมาใช้ ต้องมีความเหมาะสมกับสภาวะทางร่างกายที่แตกต่างจากคนทั่วไปด้วย^{๑๗๖} เพราะอุปสรรคของการใช้ บริการด้านสุขภาพของกลุ่มคนพิการประการหนึ่ง คือ การเข้าถึงเครื่องมือ/อุปกรณ์ทางการแพทย์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ที่มีใช้ในสถานพยาบาลทั่วไป ไม่สามารถใช้กับคนพิการได้เช่น เดียวตรวจที่สูงกว่า รถเข็นทำให้การเคลื่อนย้ายคนพิการจากรถเข็นขึ้นเตียงตรวจไม่สะดวก หรืออุปกรณ์ตรวจสำหรับผู้หญิงที่ พิจารช่วงล่างผู้บริหารสถานพยาบาลจึงต้องตระหนักถึงปัญหาความจำเป็นในการใช้อุปกรณ์ เหล่านี้และ เสาะแสวงหาอุปกรณ์เหล่านี้เตรียมไว้ให้บริการสำหรับคนพิการ เพราะการที่มีอุปกรณ์ที่เอื้อสำหรับคน พิการเป็นปัจจัยหนึ่งในการตัดสินใจ (self-determination) ใช้บริการด้านสุขภาพของคนพิการได้อย่าง ถูกต้องต่อไป^{๑๗๖}

๒.รูปแบบการดับทุกข์ของผู้พิการทางการศึกษา

การดับทุกข์ของผู้พิการทางการศึกษา ผู้พิการถือว่าเป็นทรัพยากรบุคคลของสังคมหากได้รับการ ส่งเสริมอย่างถูกต้องย่อมมีความรู้ ความสามารถ มีศักยภาพที่จะประกอบอาชีพ พึ่งพาตนเอง และดำรงชีวิต อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข รวมทั้งการช่วยสร้างสรรค์สังคมได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป การส่งเสริมพัฒนาคน พิการได้เต็มศักยภาพ ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การค้นพบความพิการ การบำบัดรักษา การฟื้นฟู สมรรถภาพ การให้การศึกษา การพัฒนาทักษะสังคม และการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ มุ่งเน้นพัฒนาความสามารถคนพิการให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยการให้บริการ ช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม หรือแรกพบความพิการให้การศึกษาอบรมให้รู้จักสิทธิ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี มี

^{๑๗๔} สัมภาษณ์นายณรงค์ รัตนโสภา, หัวหน้าฝ่ายวิชาการ มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์นายสมาน วงศ์กาวิ, อุปนายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์นางพรจันทร์ เกียรติศิริโรจน์, นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพ คนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

อาชีพ มีงานทำ สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคม ช่วยเหลือตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ^{๑๗๗}

การศึกษาสำหรับผู้พิการในประเทศไทยมีการบริหารจัดการสวัสดิการด้านการศึกษาสำหรับผู้พิการในสังคมไทยเป็นระบบสวัสดิการที่มีความครอบคลุมและสนองความต้องการของผู้พิการในรูปแบบที่หลากหลายอยู่แล้วโดยการจัดการศึกษามีความครอบคลุมและความเพียงพอเห็นได้จากการดำเนินงานขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนหลายแห่ง ที่ร่วมกันจัดการศึกษาในหลายรูปแบบทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษา นอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และ ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๑๐ “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

นอกจากนี้การจัดการศึกษาสำหรับบุคคล ซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือผู้มีร่างกาย หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแลด้วยโอกาสต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ รูปแบบของสวัสดิการด้านการศึกษาสำหรับผู้พิการมีฐานคิดที่สำคัญจากตัวระบบกฎหมายถือว่าเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นธรรมต่อผู้พิการในการได้รับสิทธิและประโยชน์ด้าน การศึกษาอีกนัยหนึ่งที่สะท้อนให้เข้าใจว่า “ความเหมาะสมตามความต้องการจำเป็นสำหรับผู้พิการกล่าวคือ ลักษณะสวัสดิการที่เกิดขึ้นเป็นการกำหนดหรือการออกแบบสวัสดิการที่ตรงตามความต้องการจำเป็นของผู้ พิการ^{๑๗๘}

การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการในวรรคสองเป็นเรื่องของการจัดการศึกษาให้ตั้งแต่แรกเกิดหรือ พบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิ ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง และสอดคล้อง กับแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการแห่งชาติฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ รวมทั้งกฎหมายและปฎิญญา ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้พิการได้รับบริการทางการศึกษาตรงตามความต้องการจำเป็นพิเศษเฉพาะบุคคล และสามารถดำรงชีวิตอิสระ (Independent Living: IL) ได้ในทุกบริบทของสังคมภายใต้นโยบาย สังคมไทยไม่ทิ้งกัน เพื่อให้รับทราบถึงข้อมูลที่ทางรัฐบาลกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือผู้พิการใน ด้านสวัสดิการด้านการศึกษาของผู้พิการ

ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ แบ่งโครงสร้างการบริหารออกเป็น ๕ องค์กรหลัก คือ ๑) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ๒) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ๓) สำนักงานคณะกรรมการ

^{๑๗๗} สัมภาษณ์นายจักรกฤษ วัฒนสันติ, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์นางสาวมณีรัตน์ ตันจวรรธนะ, นายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

การศึกษาขั้นพื้นฐาน ๔) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ๕) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา หน่วยงานดังกล่าวมีบทบาทภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับและทุก ประเภท การศึกษาตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ^{๑๗๙}รวมทั้งการ จัดการศึกษาสำหรับผู้พิการทุกประเภทซึ่ง ครอบคลุมการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI) การเตรียมความพร้อมและ ประสานส่งต่อจนถึงวัยเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา รวมทั้งการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย รูปแบบวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม สำหรับผู้พิการทุกประเภทตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ และสามารถจำแนกการจัดการบริการทาง การศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับผู้พิการ ๙ ประเภทความพิการ ตามหน่วยงานหรือองค์กรหลักของ กระทรวงศึกษาธิการตามลำดับ ดังนี้

๑. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บริการการศึกษาในระบบ ๓ รูปแบบ ดังนี้

๑. โรงเรียนเฉพาะความพิการ จำนวน ๔๓ โรงเรียน ใน ๓๕ จังหวัด รับนักเรียนพิการที่มีความ พิการในระดับรุนแรงจากผู้พิการในวัยเรียนทั่วประเทศ เข้าเรียนแบบประจำในทุกช่วงชั้น (ปฐมวัย ถึง มัธยมศึกษาตอนปลาย) แบ่งเป็น ๔ ประเภทสถานศึกษาซึ่งมีการจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ ได้แก่

๑.๑ โรงเรียนที่สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

๑.๒ โรงเรียนที่สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติ

๑.๓ โรงเรียนที่สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น

๑.๔ โรงเรียนที่สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ

๒. ศูนย์การศึกษาแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

๒.๑ ศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา

๒.๒ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดการดำเนินการดังกล่าว มีการให้บริการ ทางการศึกษาสำหรับผู้พิการแบบหมุนเวียน (ประจำ และไป-กลับ) ตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการใน รูปแบบที่หลากหลาย เช่น การให้บริการช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่ม สำหรับผู้พิการทั้ง ๙ ประเภทความ พิการ ด้วยบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ และ การปรับบ้านเป็นห้องเรียนเปลี่ยนพ่อแม่เป็นครู ที่ โรงเรียนทั่วไปที่จัดการเรียนร่วม และที่สถานพยาบาล (กรณีเด็กเจ็บป่วยเรื้อรัง) เพื่อเตรียมความพร้อม และประสานส่งต่อเข้าสู่ระบบการศึกษา ตามลำดับรวมทั้งการให้บริการองค์ความรู้ด้านการศึกษาพิเศษ แก่พ่อแม่ ผู้ปกครองและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องการจำแนกความพิการตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ สามารถจำแนกความพิการเป็น ๙ ประเภทความพิการ ดังนี้

๑. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น

^{๑๗๙} สัมภาษณ์นางคามัน ศรีสะอาด, หัวหน้าฝ่ายธุรการมูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
๓. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
๔. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ
๕. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
๖. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา
๗. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์
๘. บุคคลออทิสติก
๙. บุคคลพิการซ้ำซ้อน

๑.๓ การจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไป สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามนโยบายของรัฐบาลในปี พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการประกาศให้เด็กพิการทุกผู้ที่ยังอยากเรียน ต้องได้เรียน ดังนั้น จึงมีการรับนักเรียนพิการเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนทั่วไป

ในการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจัด บริการทางการศึกษาสำหรับผู้พิการทั้ง ๙ ประเภทความพิการใน ๓ รูปแบบข้างต้น

๑. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ให้การศึกษาสำหรับผู้พิการในรูปแบบสถานศึกษาเรียนร่วมในระดับอาชีวศึกษา

๒. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ให้บริการการศึกษาสำหรับผู้พิการในรูปแบบเรียนร่วมกับนักศึกษาทั่วไปตั้งแต่ระดับต่ำกว่าระดับปริญญาตรีจนถึงระดับปริญญาเอก

๓. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการมีหน่วยงานที่ให้บริการทางการศึกษาสำหรับผู้พิการ ๒ หน่วยงาน คือ ๑) สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จัดการศึกษาพิเศษสำหรับผู้พิการในระบบ ๒ รูปแบบ ๑) โรงเรียนเฉพาะความพิการ ๒) โรงเรียนเอกชนจัดการเรียน โดยแบ่งเป็น และ ๒) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายรับบริการและมีวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจนมีรูปแบบหลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามศักยภาพที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้โดยจำแนกเป็น การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่อง ได้จำแนกเป็น การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพให้มีความสำคัญกับการจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นและการฝึก อบรมที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลายและทันสมัยสามารถให้บริการ ได้อย่างกว้าง การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนมุ่งจัดโดยใช้รูปแบบการฝึกอบรมการเข้าค่าย การประชุมสัมมนา การศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรูปแบบอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำ

ความรู้ไปพัฒนาสังคมชุมชน และการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตมุ่งจัดให้กับทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยจัดกิจกรรม การศึกษาที่มุ่งเน้นให้ทุกกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความสามารถในการจัดการชีวิตของตนเองให้อยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข โดยเน้นกิจกรรมของสถานศึกษา ๓ D ได้แก่ การปกครองระบบประชาธิปไตย ที่มี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (democracy) มีคุณธรรม จริยธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย (decency) และมีภูมิคุ้มกันภัยจากยาเสพติด (drug-free) รวมทั้ง กิจกรรมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และชุมชน^{๑๘๐} การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ จึงเป็นการรวมพลังระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กร ชุมชน องค์กรคนพิการ ผู้ปกครองคนพิการ และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการประสานความร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกระบบและครบวงจร จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมพัฒนาระบบการทำงานร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนโยบายการศึกษาพิเศษสำหรับคนพิการ^{๑๘๑}

๑.ด้านการบริการ ให้ผู้พิการได้เรียนตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ โดยเน้นให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ให้โอกาสเด็กพิการได้เรียนทั้งด้านภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ในหลักสูตรสายสามัญและให้ฝึกวิชาชีพเพิ่มเติมไปด้วย เพื่อให้คนพิการสามารถพัฒนาตนเองให้เพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้

๒.ด้านโอกาสทางการศึกษา ให้ผู้พิการมีโอกาสได้รับการศึกษาทัดเทียมกับเด็กปกติ และให้คนพิการหญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา

๓.ด้านการจัดการศึกษา ต้องจัดให้คนพิการทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียน โดยขยายการบริการทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน เน้นการร่วมและการจัดให้สอดคล้องกับประเภทและระดับของความพิการ

๔.ด้านการรับนักเรียน ปรับ กฎ ระเบียบให้เอื้อต่อการรับเด็กพิการทุกคน และให้รับตั้งแต่แรกเกิด หรือแรกพบความพิการ โดยรัฐควรเพิ่มบริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม ให้ทั่วถึงทั้งในเขตเมืองและชนบท ต้องทำทะเบียนเพื่อรับรองความพิการที่ต้องได้รับการช่วยเหลือตามกฎหมายกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย สิ่งอำนวยความสะดวกในการศึกษาของคนพิการ

๕.ด้านหลักสูตร ต้องพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับประเภทและระดับของผู้พิการโดยให้เด็กเป็นหลักในกระบวนการเรียนรู้เรียนด้วยตนเองจากการฝึกปฏิบัติ ให้เด็กพิการทุกประเภทสามารถสื่อความหมายและปรับพฤติกรรมให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

๖.ด้านบริหารการศึกษา ให้มีคณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ เป็นหน่วยประสานงานกลาง และกำกับการบริหาร, โดยประสานกับกรมและจังหวัด และระดมความร่วมมือจาก

^{๑๘๐} สัมภาษณ์นายณรงค์ รัตนโสภา, หัวหน้าฝ่ายวิชาการ มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์นายจักรกฤษ วิมลสันติ, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สถานศึกษา และสถานพยาบาลมาร่วมกันจัด,และต้องสำรวจจำนวนผู้พิการให้ตรงความเป็นจริง, รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้าใจถึงการบริการทาง การศึกษา และฝึกอบรมพ่อแม่ให้รู้จักดูแลลูก พิการตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการ

๗ ด้านทรัพยากร ให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรและวิชาการแก่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาเพื่อคนพิการ และให้ภาคเอกชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานมีคุณภาพ ทั้งถึง และมี ประสิทธิภาพ โดยจะพิจารณาให้หน่วยงานการศึกษาเพื่อคนพิการ ซึ่งอาจพัฒนาไปเป็นองค์การมหาชนใน อนาคต หลังจากมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกระทรวงศึกษาธิการ

๘. ด้านบุคลากร ให้สถาบันอุดมศึกษาปรับปรุงการผลิตครูการศึกษาพิเศษให้พอเพียงและมีคุณภาพ และ ให้มีรายวิชาการศึกษาพิเศษในหลักสูตรการฝึกหัดครู นอกจากนี้ พัฒนาครูประจำการให้มีเทคนิคการสอน ที่ทันสมัย ตามหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

๙.ด้านการประเมินคุณภาพ จัดให้มีเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพสำหรับการศึกษาเพื่อคนพิการโดยเฉพาะ และมีระบบประเมินคุณภาพผู้สอนผู้บริหารสถานศึกษาโดยมีคณะกรรมการร่วมประเมิน ประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรคนพิการ และผู้ปกครอง

๑๐. ด้านการส่งเสริมเอกชน ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชน และองค์กรเอกชนที่มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษาสำหรับคนพิการทุกระดับ ทุกระบบ และทุกรูปแบบ โดยรัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ และบุคลากร ให้เท่าเทียมกับการจัดการศึกษาของรัฐ

อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ มีการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการมี ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ซึ่งพอสรุปรูปแบบสำคัญ ๆ ได้ดังนี้ ๑) การเรียนร่วม ๒) โรงเรียนศึกษาพิเศษเฉพาะความพิการ ๓) การจัดในครอบครัว ๔) การจัดโดยชุมชน ๕) การจัดใน สถานพยาบาล ๖) การจัดในศูนย์การศึกษาพิเศษและ ๗) การจัดการศึกษานอกกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัย

การจำแนกความพิการเพื่อจัดการศึกษาสำหรับคนพิการการจัดการเรียนการสอนแก่เด็กพิการ หรือผู้ที่มีความบกพร่อง ย่อมแตกต่างกันไปตามความพิการหรือความบกพร่องของแต่ละประเภท จึง จำเป็นต้องมีการจำแนกความพิการหรือความบกพร่องให้ชัดเจน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน สอดคล้องตามความต้องการจำเป็นและศักยภาพของคนพิการ ให้บังเกิดในการพัฒนาอย่าง แท้จริง กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดประเภทความพิการไว้ ๙ ประเภท ดังนี้

๑. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเห็น
๒. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
๓. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
๔. บุคคลที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือสุขภาพ

๕. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
๖. บุคคลที่มีความบกพร่องทางการพูดและภาษา
๗. บุคคลที่มีความบกพร่องทางพฤติกรรมหรืออารมณ์
๘. บุคคลออทิสติก
๙. บุคคลพิการซ้ำซ้อน

จะเห็นว่า การศึกษาถือว่าการสร้างความสำเร็จองกามให้กับผู้ได้รับการศึกษา การอบรมบ่มเพาะให้ เป็นดีมีอาชีพ นับเป็นด่านแรกที่สำคัญสำหรับผู้พิการซึ่งทุกคนต้องมีความรู้เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต อยู่ในสังคมความรอบรู้ในเรื่องราวของชีวิตความเป็นอยู่ด้านต่าง ๆ เหมือนกับผู้ที่ทั่วไป ทั้งการศึกษาจะเป็นตัวสร้างงานสร้างอาชีพให้กับผู้พิการจึงเป็นเสมือนเครื่องมือที่จะช่วยในการหาผลการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นในชีวิต การเรียนรู้ในสังคมส่วนใหญ่มีปัญหาในผู้พิการทุกประเภท เช่น ผู้พิการทางสายตาไม่มีคอมพิวเตอร์อักษรเบลล์ ไม่สามารถอ่านหนังสือ คนหูหนวก ไม่มีล่าม ผู้ทางจิตหรือพฤติกรรม ไม่สามารถเข้าเรียนร่วมกับนักเรียนปกติได้ การรับรู้การ ประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม/สมาคมผู้พิการที่พวกตนสังกัดการสร้างความรู้ในสังคมเอกสารดูแลผู้พิการสำหรับผู้ดูแลผู้พิการ รวมทั้งการแก้ปัญหาต้นเหตุของความพิการ การป้องกันความพิการซ้ำซ้อน ซึ่งต้องมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนและมีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น แต่ในชนบทจะแตกต่างกับในเมือง ผู้ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการศึกษา การส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อเพื่อการประกอบอาชีพที่ดีกว่าผิดกับผู้พิการที่มีโอกาสน้อยในการศึกษามีปัญหาในแต่ละประเภทผู้พิการโดยเฉพาะชนบทจะมีความแตกต่างทางการศึกษาจะล่าช้า เพราะตามหมู่บ้านตามชุมชนจะไม่ให้ความสำคัญเท่าไร อันเป็นอุปสรรคอย่างมากในการพัฒนาการศึกษา^{๑๘๒}

๓.รูปแบบการดับทุกข์ของผู้พิการด้านสังคม

รูปแบบการดับทุกข์ของผู้พิการด้านสังคม สำหรับผู้พิการจะช่วยสร้างเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดี พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของผู้พิการให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามควรแก่อัตภาพ ทั้งนี้ ผู้พิการอาจมีรายได้ประจำหรือไม่ก็ได้ บริการทางสังคมมีความแตกต่างจากการบริการสาธารณะและการสาธารณสุขเพราะเป็นบริการที่เน้นส่งเสริมสวัสดิภาพทางสังคมที่ดีของผู้พิการเป็นบุคคลมากกว่าการจัดสรรบริการทางกายภาพหรือโครงสร้างปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจจากองค์ประกอบของสวัสดิการสังคมในความหมายกว้างให้ภาพขององค์ประกอบย่อยๆ ที่นำมาวมกันแล้วเป็นภาพรวมว่า ผู้พิการทุกคนจะมีสวัสดิภาพสังคมที่ดีหรือสวัสดิการสังคมที่ดีความต้องการเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพสำหรับผู้พิการ การจัดอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือบริการสาธารณะสำหรับผู้พิการ การจัดสถานสงเคราะห์ผู้พิการ บริการจากรัฐในการช่วยเหลือคดีความ การบริการช่วยเหลือผู้พิการในชุมชน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมใน

^{๑๘๒} สัมภาษณ์นายธนัฐโชค บุญพงศ์ปมิตร, ผอ.ศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

กิจกรรมทางสังคม ซึ่งความมั่นคงทางสังคม นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะมนุษย์มีความต้องการในปัจจุบัน ๔ ในการดำรงชีวิตทั้งอาหารที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค การที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม อย่างเช่นผู้ทั่วไป นั้นหมายถึงมีความมั่นคงมีจิตใจที่เป็นสุขมีความสุขพอเพียงแก่ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผู้พิการทุกคนต้องการความมั่นคงในชีวิตความปลอดภัยและมีสิทธิเท่ากับผู้ปกติ มีรายได้ มีอาชีพที่จะดำรงตนอยู่ได้ นั่นคือมีความต้องการปัจจัย ๔ เหมือนเดียวกับทุกคน องค์กรความรู้ในการดำรงชีพ รอบรู้ทันเหตุการณ์ และสามารถปรับตัวในยุคโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ในอนุสัญญาฯ ยังกล่าวถึงหลักการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการอันเป็นสาธารณะ (Accessibility) ซึ่งมี ๓ ประการ คือ^{๑๘๓}

๑. การปรับสภาพแวดล้อม ทางกายภาพ อาคารสถานที่ รวมถึงการคมนาคมขนส่ง สารสนเทศ และการสื่อสาร และบริการต่างๆ ฯลฯ ให้คนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป โดยการออกแบบที่เป็นสากลและเป็นธรรม หรือที่เรียกว่าอารยะสถาปัตย์ (Universal Design) ต่อคนทุกกลุ่ม เช่น การออกแบบและก่อสร้างร่วมให้คนทุกกลุ่มรวมถึงคนพิการที่ใช้เก้าอี้เข็นสามารถใช้ได้อย่างเท่าเทียมกับคนทั่วไป การออกแบบบริการข้อมูลผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้อยู่ในรูปแบบที่ทุกคนรวมถึงคนพิการสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ เป็นต้น

๒. การจัดให้มีเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive Technology) สำหรับคนพิการแต่ละประเภท เช่น เครื่องช่วยฟังสำหรับคนหูหนวก โปรแกรมอ่านจอภาพคอมพิวเตอร์สำหรับคนตาบอด หรือป้ายบอกทางซึ่งใช้ภาษาที่ง่ายต่อความเข้าใจ เป็นต้น

๓. การให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสมหรือสมเหตุผล (Reasonable Accommodation) เพื่อลดการเสียเปรียบทางสังคมของคนพิการแต่ละประเภท เช่น การจัดบริการล่ามภาษามือให้แก่คนหูหนวก การให้มีผู้ช่วยคนพิการสำหรับคนพิการที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ อันไม่อาจตอบสนองได้โดยวิธีการทั่วไป รวมถึงความช่วยเหลือเพื่อให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

นอกจากสวัสดิการภาครัฐให้ความช่วยเหลือผู้พิการมากกว่าการเพียงคำพูดแบบใช้น้ำใจแทนน้ำหมึกทั้งในด้านการยอมรับ และกำลังใจ การยอมรับในตนเอง การยอมรับของครอบครัว และการยอมรับของสังคม ดังนี้^{๑๘๔}

๑. การยอมรับ คือ ผู้พิการ ครอบครัว และสังคมให้การยอมรับผู้พิการโดยไม่ทำให้ผู้พิการ ความแปลกแยกระหว่างตนเอง ครอบครัว และสังคม โดยการยอมรับผู้พิการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้พิการนั้น มีกำลังใจในการดำเนินชีวิตและมีวิถีชีวิตอย่างมั่นคง

^{๑๘๓} สัมภาษณ์นางรัตนากรณ์ บุญเพิ่มพูน, ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์ ๓ สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์นายเล็ก นรมานิตย์, ผู้พิการสถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี, เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๒. กำลังใจ คือ ผู้พิการนั้นมีความคิดในจุดหนึ่งว่าเป็นผู้ที่มีสิ่งไม่เหมือนผู้ทั่วไปอาจทำให้เกิด ความแปลกแยกจากสังคมมีวิถีชีวิตที่แตกต่างไปนั้นเป็นแนวคิดเดิมแต่ผู้ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพ แล้วจะมีความหวัง กำลังใจมีอัตลักษณ์ในตัวตน (Identity) ที่มีความสามารถและแสดงความสามารถในสังคมให้เห็นเชิงประจักษ์

๓. การยอมรับในตนเอง ได้แก่ การที่ผู้พิการโดยเฉพาะผู้พิการทางจิตมักถูกละเลยจากสังคม ขาดการยอมรับการเอาใจใส่ที่ดีพอ ขณะที่ผู้พิการเองอาจไม่รู้ได้ว่าตนเองเป็นอย่างไร ผู้พิการยังยอมรับรู้ถึงความแปลกแยกและแตกต่างในสังคมทั่วไป ที่ต้องให้ความรู้กับผู้ทั่วไปหรือมีการบรรจุในบทเรียน ผู้พิการส่วนหนึ่งสามารถที่จะปรับตัวเข้ากับผู้ได้สามารถที่จะอยู่ได้อย่างมีความสุข

๔. การยอมรับของครอบครัวและสังคม ได้แก่ การยอมรับจากครอบครัวเป็นจุดที่สำคัญที่สุดที่ผู้พิการประเภทต่าง ๆ ต้องดำรงชีวิตคลุกคลีกับญาติ พี่น้องหรือบุคคลในครอบครัว การปรับตัว การแสดงศักยภาพในการช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็งานบ้านหรือสิ่งอื่นใดผู้พิการต่างพยายามแบ่งเบาภาระ แต่ผู้พิการระดับรุนแรงอาจช่วยตัวเองไม่ได้ ครอบครัวจึงเป็นแรงหนุนที่สำคัญ

จะเห็นว่าในความเป็นจริงนั้นคนพิการมีความเหลื่อมล้ำในด้านปัจจัยกำหนดสุขภาพทางสังคม (Social determinants of health; SDH) เช่นการศึกษา การประกอบอาชีพ และรายได้ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลในทางลบต่อสุขภาพ และความสามารถในการเข้าถึงบริการของคนพิการ นำไปสู่แนวคิดการสนับสนุนและผลักดันให้คนพิการได้รับ ความเท่าเทียม และมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี และให้ความสำคัญเรื่องสิทธิมนุษยชน (Human Rights Approaches) องค์การสหประชาชาติประกาศ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” ซึ่งส่งผลต่อการผลักดันคนพิการ และในปี ๒๕๒๕ องค์การสหประชาชาติ ได้สถาปนาให้วันที่ ๓ ธันวาคม ของทุกปี เป็น “วันคนพิการสากล” โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมรณรงค์ให้เกิดการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการโดยอยู่บนฐานของสิทธิอย่างเป็นรูปธรรมและได้มาตรฐานในระดับสากล ซึ่งทำให้เกิดกิจกรรมรณรงค์รูปแบบต่าง ๆ ทั่วโลก ในปี ๒๐๑๕ กำหนดว่า “Inclusion matters : access and empowerment of people of all abilities “ไม่ว่าใครก็สำคัญต้องช่วยกันดูแลให้เข้าถึงบริการและส่งเสริมศักยภาพ”

จากการกำหนดให้มีวันคนพิการสากลเป็นการเน้นย้ำให้คนทั่วโลกได้ตระหนักถึงคนพิการ สิทธิคนพิการ และความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในสังคมอย่างสมบูรณ์ ร่วมกัน “สร้างโอกาส และความหวัง เสริมพลังคนพิการ” เป็นการประกาศและแสดงให้เห็นศักยภาพของคนพิการ ให้พวกเขามีที่ยืนและมีตัวตนในสังคมผู้พิการจำเป็นต้องมีการรับรู้ถึงสิทธิประโยชน์ของตนเองด้วยคือสิทธิประโยชน์สำหรับคนพิการที่ขึ้นทะเบียนคนพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ และมีสิทธิได้รับบริการต่างๆ โดยมีการสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพด้านร่างกาย ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านสังคมการจัดบริการในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการในชุมชน การฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพคนพิการ การให้การสงเคราะห์ครอบครัว การให้การสงเคราะห์กายอุปกรณ์และเครื่องช่วยความพิการ การจัดหางานให้ทำหรือส่งเสริมสนับสนุนการประกอบอาชีพอิสระ การกำหนดให้

มีวันคนพิการสากลจึงเป็นการเน้นย้ำให้คนทั่วโลกได้ตระหนักถึงคนพิการ สิทธิคนพิการ และความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในสังคมอย่างสมบูรณ์ ร่วมกัน “สร้างโอกาส และความหวัง เสริมพลังคนพิการ” ร่วมประกาศและแสดงให้เห็นศักยภาพของคนพิการ ให้พวกเขาที่มีที่ยืนและมีตัวตนในสังคม^{๑๘๕}

๔.รูปแบบการดับทุกข์ของผู้พิการด้านอาชีพ

การดับทุกข์ของผู้พิการด้านอาชีพ การมีงานทำเป็นการเพิ่มคุณค่าชีวิตของคนพิการ การสร้างภาวะการจ้างงาน จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ องค์กรประกอบสำคัญของการจ้างงานจึงมาจากทั้งสองฝ่าย คือ ทางด้านผู้จ้าง และผู้พิการ เมื่อทั้งสองฝ่ายมีเงื่อนไข ที่สอดคล้องตอบสนองต่อกันจึงก่อให้เกิดการจ้างงาน ในขณะนี้รัฐบาลได้กำหนดปัจจัย ส่งเสริมอื่น ๆ เช่น การกำหนดให้ภาคอุตสาหกรรมมีการส่งเสริมสนับสนุนการจ้างงาน ของคนพิการในภาคอุตสาหกรรม โดยกำหนดมาตรา ๓๓ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ และหน่วย งานของรัฐรับคนพิการเข้าทำงานตามลักษณะของงานในอัตราส่วนที่เหมาะสมกับ ผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการหรือในหน่วยงานของรัฐ และสนับสนุนด้านอาชีพ โดยกำหนดมาตรา ๓๕ หากไม่ได้ดำเนินกิจกรรมทั้งสองอย่างนี้ นายจ้างหรือผู้ประกอบการ จะต้องส่งเงินชดเชยคนพิการเข้ากองทุนตามข้อบังคับมาตรา ๓๔ ตามพระราช บัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการโดยกำหนดให้สถานประกอบการ ที่มีพนักงาน ๑๐๐ คนต้องทำการจ้างคนพิการ ๑ คนอย่างชัดเจน^{๑๘๖}

โดยเฉพาะผู้พิการมีความมุ่งมั่นทำสิ่งที่ต่าง ๆ เพื่อที่จะพึ่งตนเอง ไม่เป็นภาระของครอบครัวและสังคม แต่ปัญหาก็คือผู้พิการขาดความรู้ ความชำนาญ ทำให้ขาดโอกาสในการมีงานทำ แต่ถ้าได้พัฒนาความสามารถและศักยภาพของคนพิการให้มีประสิทธิภาพ จนสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ถึงแม้ว่ารัฐได้ออกกฎหมายกระทรวงพ.ศ.๒๕๓๗ ออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. ๒๕๓๔ (ฉบับเดิม) เรื่องการจ้างงานคนพิการโดยกำหนดให้สถานประกอบการรัฐและเอกชนที่มีลูกจ้างเกิน ๒๐๐ คน ต้องเข้าเกณฑ์รับคนพิการเข้าทำงานตามสัดส่วนต่อคนพิการ ๑ คน^{๑๘๗} แต่คนพิการส่วนใหญ่ก็ยังไม่ได้รับผลประโยชน์กฎหมายดังกล่าว นอกจากนั้นความต้องการได้รับคำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพสำหรับผู้พิการ บริการฝึกอาชีพ การจัดหางานจากสถานประกอบการจากรัฐและเอกชน การกู้ยืมเงินเพื่อการประกอบอาชีพ ดังนั้น นโยบายสวัสดิการด้านอาชีพสำหรับผู้พิการจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญดังต่อไปนี้ ^{๑๘๗}

^{๑๘๕} สัมภาษณ์นางสาวอ้อมรัก วิชชัยยา, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์นางสาวอรรณ สุขสบาย, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์นางสังวาล สายประสาท, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

๑.ความจำเป็นต่อการจัดสวัสดิการของผู้พิการ เพราะสาเหตุจากผู้พิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ควรได้รับการช่วยเหลือ ดูแลจากภาครัฐ ให้สามารถดำรงชีวิต หรือมีคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย ขณะที่ผู้พิการบางส่วนยังมีความพิการซ้ำซ้อนที่ยิ่งทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิตในทุกด้าน ทั้งปัจจัยพื้นฐานที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง โดยเฉพาะผู้พิการที่ถูกปล่อยประละเลย ขาดการเอาใจใส่จากครอบครัวขาดสิทธิความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ขาดการยอมรับจากสังคม แต่ส่วนหนึ่งกลับ มองว่าเงินเป็นสิ่งสุดท้ายสวัสดิการควรพิจารณาตามการช่วยตัวเองได้และช่วยตัวเองไม่ได้เงินช่วยเหลือเพื่อให้พึ่งตัวเองได้และยังชีพได้

๒.การจัดการสงเคราะห์ผู้พิการระดับรุนแรง การได้รับการสงเคราะห์ มีความจำเป็นควบคู่กับสวัสดิการ โดยเฉพาะผู้พิการระดับรุนแรง ความต้องการการสงเคราะห์ที่เป็นเบี่ยงชีฟ แต่ละภูมิภาค มีความแตกต่างกันตามบริบทของสังคม แต่ขณะเดียวกัน ชุมชน/สังคมควรเปิดโอกาสให้ผู้พิการได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมพอเหมาะแก่การ ดำรงชีพ ทั้งด้านสุขภาพ (การมีหลักประกันสุขภาพ) การศึกษา การสร้างอาชีพ สิ่งอำนวยความสะดวก และความมั่นคงในชีวิต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการให้การสงเคราะห์ผู้พิการระดับรุนแรงให้ท้องถิ่นมองเรื่องสังคมมากขึ้นการเสริมพลังอำนาจให้ผู้พิการมีพื้นที่ใน สังคม ให้สามารถยืนด้วยขาของตัวเอง มีการรวมกลุ่มสหกรณ์ช่วยเหลือเป็นเครือข่ายร่วมกันใช้แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต

๓.สิ่งอำนวยความสะดวกของผู้พิการ สิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นของผู้พิการ ทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกส่วนบุคคล และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ยิ่งในปัจจุบันได้มีกฎหมายที่ออกเป็นกฎกระทรวง เกี่ยวกับอาคาร สถานที่ต่าง ๆ ที่สร้างใหม่ ต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกกับผู้พิการและผู้ทั่วไป การสร้างและขจัดอุปสรรคให้กับผู้พิการจัดให้ตรงกับผู้ใช้ผู้พิการทุกประเภท นอกจากต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะบุคคลหรือกายอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว ยังมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่สาธารณะผู้พิการต้องการให้อาคารสถานที่ ทั้งส่วนราชการและเอกชนที่ ให้บริการด้านต่าง ๆ จัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการเพื่อให้ผู้พิการสามารถเข้าถึงบริการ ได้ด้วยตนเองโดยไม่เป็นภาระแก่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแล ซึ่งผู้พิการมีความคิดเห็นว่าการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการจะสามารถใช้งานร่วมกันสำหรับทุกคนในสังคมทั้งสตรีมีครรภ์ เด็กและผู้ชรา ในส่วนระบบขนส่งมวลชนสาธารณะนั้นผู้พิการต้องการให้มีรถโดยสารที่ เอื้ออำนวยต่อผู้พิการมีการกำหนดที่นั่งสำหรับผู้พิการมีลิฟท์ยกวีลแชร์หรือทางเทียบขึ้นรถได้ด้วยตนเอง ส่วนระบบสาธารณูปโภคอื่น ๆ ได้แก่ โทรศัพท์พื้นฐานต้องมีมาตรฐานเหมาะสมกับผู้ใช้วีลแชร์ และผู้ตาบอด ระบบสารสนเทศต่าง ๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อโทรทัศน์ต้องเอื้อต่อการรับ ข่าวสารของผู้พิการประเภทพิการทางการมองเห็นและทางการได้ยินด้วย ซึ่ง นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานด้านการจัดสวัสดิการ ครอบครัว และชุมชนของผู้พิการก็มีความเห็นด้วยกับผู้พิการใน ประเด็นดังกล่าวข้างต้น สิ่งอำนวยความสะดวกต้องจัดให้เหมาะสมกับผู้ใช้ มีศูนย์ซ่อมกายอุปกรณ์ ในแต่ละจังหวัด/ภูมิภาค การออกแบบคำนึงถึงผู้พิการและผู้ปกติด้วย รวมถึง องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นนำร่องในการจัด สิ่งอำนวยความสะดวกตามกฎหมายใหม่ จัดตั้งศูนย์ เป็นต้น

๔. ด้านนันทนาการและกีฬา การจัดให้ผู้พิการได้มีการนันทนาการ เช่นการ ออกกำลังกาย ร่วมกันสำหรับผู้พิการ สำหรับ กีฬาผู้พิการเป็นสิ่งจำเป็น แต่การนันทนาการทุกอย่างโดยเฉพาะกีฬา สำหรับผู้พิการยังขาดการ สนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ องค์กรท้องถิ่นและเอกชนที่ไม่ได้ให้การสนับสนุน เป็นจริงเป็นจัง ทำให้ผู้พิการขาดโอกาสที่จะแสดงออกสู่สังคม หรือคัดเลือกผู้ที่มีความสามารถในการ แข่งขันกีฬาผู้ พิการระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

๕. การดำรงชีวิตอิสระของผู้พิการ จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม มีการดำเนินงานที่ชัดเจนเป็น รูปธรรม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีการดำเนินการดังกล่าวจึงเป็นตัวอย่างรูปธรรมชัดเจน ที่ชุมชนมีความ เข้มแข็งพัฒนามาจากการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยชุมชน มีสถานที่ทำการในการฝึกอาชีพ มีองค์ ความรู้ที่ ได้รับการช่วยเหลือจากต่างประเทศ (JICA) ทำให้ประสบความสำเร็จ อันเป็นรากฐานที่มั่นคงและยั่งยืน เป็นแบบอย่างของผู้พิการ

๖. งบประมาณการในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการในประเทศไทย จากการ สัมภาษณ์เชิงลึกผู้พิการในประเด็นเรื่องของงบประมาณการในการจัดสวัสดิการในรูปของเบี้ยยังชีพให้ ความเห็นว่าผู้พิการมีรายได้กับรายจ่าย ที่แตกต่างกันตามภูมิภาค ผู้ที่อยู่ในเขตเมืองจะมีค่าใช้จ่ายสูงกว่า เขตชนบทโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ นครราชสีมา และลพบุรี ผู้มีการศึกษามากกว่าจะมี ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตในสังคม การรับรู้ข้อมูลได้ มากกว่า ส่วนใหญ่ไม่มีเงินเหลือเก็บ ขาดความมั่นคง ยกเว้น ผู้นำสมาคมบางกลุ่ม บางประเภท ที่มีศักยภาพในการบริหารสมาคม มีเงินเดือน สวัสดิการ งบประมาณการในการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม ตลอดจนใช้แนวคิดในการดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียง แต่สิ่งสำคัญผู้พิการเหล่านี้ได้เสนอสวัสดิการอื่น ๆ ที่รัฐน่าจะจัดให้มากกว่าตัวเงินในการดำรงชีพในรูปแบบ อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงิน และแบบของสวัสดิการต่าง ๆ เช่น “Day Care” “ National Center” “Service Link” สิ่งสำคัญที่สุดคือการที่ผู้พิการควรได้รับความเป็นธรรมในการได้รับสวัสดิการอย่างเท่าเทียมกันใน ทุกประเภท ทุกชนิดของความพิการ

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๒ พบว่า การเสริมสร้างพลังเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลัก พระพุทธศาสนาเป็นการเสริมสร้างพลังตามหลักของภavana ๔ ประการโดยแบ่งออกเป็น ๒ ระดับคือ ๑) การเสริมสร้างพลังเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการการดับทุกข์ทางด้านร่างกายโดยมีหลักของภavana ๒ ข้อ คือ (๑) กายภavana คือการพัฒนากาย และ (๒) สีสภavana คือ การพัฒนาความประพฤติ และ คือ ๒) การเสริมสร้างพลังเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการการดับทุกข์ทางด้านจิตใจโดยมีหลักภavana ๒ ข้อ คือ (๑) จิตตภavana คือการพัฒนาจิต และ (๒) ปัญญาภavana คือ การพัฒนาปัญญา หลักภavana ทั้ง ๔ ประการ เป็นการพัฒนาผู้พิการครบทั้ง ๔ ด้านกล่าวคือ ด้านร่างกาย ด้านความประพฤติหรือด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา โดยหลักภavana ในพระพุทธศาสนาคือการทำให้เป็นให้มีขึ้นหรือการฝึกอบรม^{๑๘๘} สำหรับการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านร่างกายตามหลักพระพุทธศาสนา คือ

^{๑๘๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร:มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐๓.

เป็นเรื่องของการพัฒนาผู้พิการในมิติของด้านกายภาพโดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ

๑. กายภาวนา คือ การพัฒนากายเป็นหลักสอนที่ทำให้ผู้พิการให้รู้จักติดต่อกับสิ่งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุศลเจริญงอกงามและให้อกุศลเสื่อมสูญ เป็นการฝึกอบรมให้ผู้พิการรู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพโดยมีหลักการปฏิบัติดังนี้

๑.๑ การช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน เช่น การรับประทานอาหาร การขับถ่าย การรักษานามัยส่วนบุคคล และการแต่งกาย เป็นต้น การที่คนพิการสามารถดำเนินชีวิตประจำวันหรือจัดการกับวิถีชีวิตของตนเอง สามารถกำหนดแนวทางการดำรงชีวิตของตนเองได้ โดยอาจบรรลุเป้าหมายดังกล่าวด้วยการพึ่งพาตนเองหรือภายใต้การช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือสังคม ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ คนพิการจะต้องมีอิสระทางความรู้สึนึกคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตได้ตามศักยภาพของตนเอง หากไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองอาจอาศัยการตั้งกลุ่มช่วยเหลือกันแก้ปัญหาด้วยความมั่นใจเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

๑.๒ การฝึกการเคลื่อนไหว การสื่อความหมาย และการใช้ประสาทสัมผัสเนื่องจากสภาพความพิการบางอย่างทำให้เกิดความสูญเสียความสามารถทางร่างกายบางประการ เช่น คนตาบอด ต้องฝึกการใช้ไม้เท้าขาวในการช่วยเดินทาง คนหูหนวก หูตึง ต้องฝึกการใช้เครื่องช่วยฟัง เครื่องช่วยพูด คนแขนขาขาด ต้องฝึกการใช้แขนขาเทียม ไม้ค้ำยัน รถโยกหรือรถเข็น เป็นต้น การเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสมและการควบคุมตนเอง โดยทั่วไปคนพิการมักจะมีปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ร่วมด้วยเสมอ ทั้งนี้เกิดจากผลกระทบทางจิตใจ จากท่าทีและเจตคติของครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อมทำให้เกิดความคับข้อง อึดอัดใจการปรับพฤติกรรมดังกล่าวให้เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องฝึกฝนตั้งแต่วัยเด็กหรือเริ่มมีความพิการ ควบคุมไปกับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านต่าง ๆ การอยู่ในโลกของความเป็นจริงไม่เพื่อฝันไม่มองโลกในแง่ร้ายหรือสิ้นหวังมีกำลังที่มีชีวิตอยู่ต่อไปแม้จะต้องมีความพิการเป็นการพัฒนาผู้พิการให้มีความสัมพันธ์หรือรู้จักปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง สำหรับผู้พิการนั้นมีการฟื้นฟูให้ผู้พิการสามารถพัฒนาด้านกายภาพในบรรยากาศที่เอื้ออำนวย เช่น การได้รับความเอื้อเพื่อเอาใจใส่จากคนใกล้ชิดครอบครัว และสังคม สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และจัดสรรโอกาสให้พัฒนาด้านการครองชีวิตและการเห็นคุณค่าของทุกชีวิตที่อยู่ร่วมกันโดยไม่แบ่งแยกกว่าตนเองด้อยกว่าคนอื่น^{๑๘๙}

^{๑๘๙} สัมภาษณ์นางคามัน ศรีสะอาด, หัวหน้าฝ่ายธุรการมูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒. ศิลภาวนา คือ ศิลภาวนาคือการเจริญศิลปพัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศิลป์ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดี^{๑๙๐}เป็นการฝึกอบรมตนของผู้ฝึกการให้ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี เกื้อกูลกันและกันเป็นการพัฒนาผู้ฝึกการด้านศิลปะและความสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อคนในครอบครัว ชุมชน และทางสังคม การทำมาหาเลี้ยงชีพ และวิถีปฏิบัติเสพบริโภคแบ่งปันและอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม การฝึกปฏิบัติให้สามารถช่วยเหลือตนเอง การที่คนฝึกการจะสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยใช้ศักยภาพที่ยังคงเหลืออยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพใกล้เคียงคนปกติ โดยอาศัยการยอมรับในสภาพและข้อจำกัดโดยการช่วยเหลือตนเองของคนฝึกการควรได้รับการฝึกปฏิบัติตามลำดับดังนี้^{๑๙๑}

๒.๑ การฝึกเข้าสู่สังคม คนฝึกการจะมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างราบรื่นและเป็นปกติสุขได้ต้องได้รับการฝึกอบรมเลี้ยงดูให้มีความเข้าใจในตนเองยอมรับสภาพความเป็นจริงจะเป็นส่วนสำคัญให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ มีบุคลิกภาพพฤติกรรมและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีซึ่งการฝึกเข้าสู่สังคมต้องอาศัยระยะเวลาการสร้างประสบการณ์และความคุ้นเคยโดยการเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่การพาไปพบญาติเพื่อนฝูงไปวัด ตักบาตร ไปร่วมงานในเทศกาลต่าง ๆ ไปสวนสนุกการรู้จักใช้บริการสาธารณะ เช่น ขึ้นรถประจำทาง ารฝึกใช้ชีวิตนอกรบ้าน เป็นต้น

๒.๒ การมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกของสังคม องค์กร และชมรมคนฝึกการประเภทต่าง ๆ เป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยส่งเสริมให้คนฝึกการได้รับการขัดเกลาทางสังคม การรวมตัวเป็นองค์กรชมรมคนฝึกการเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นลำดับแรกการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และวิธีการดำเนินชีวิตการได้เห็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต โดยหลายวิธีการ เช่น

๒.๓ การให้คำปรึกษาแนะแนวในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Counseling) ความพิการที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลันเป็นการยากที่ผู้พิการนั้นจะยอมรับความขมขื่นนั้นได้ หลายคนจึงคิดพยายามฆ่าตัวตาย การที่คนฝึกการจะปรับจิตใจเพื่อยอมรับได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในคือ บุคลิกภาพ สภาพจิตใจที่เข้มแข็งหรืออ่อนแอซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าวิธีการหนึ่งในการฟื้นฟูสุขภาพจิตของคนฝึกการ คือการให้คำปรึกษาแนะแนวจากเพื่อนในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อนผู้ฝึกการจะให้ความรู้สึกร่วมกันร่วมชะตากรรมเดียวกันและเป็นแบบอย่างที่ดีในการต่อสู้กับชีวิตเพราะชีวิตไม่ได้สิ้นสุดที่ความพิการ

๒.๔ การส่งเสริมให้มีการกระจายเครือข่าย การรวมตัวของคนฝึกการจากส่วนกลางสู่ภูมิภาคอำเภอ ชุมชน ถึงหมู่บ้านเพื่อกระจายการรับรู้ถึงสิทธิและโอกาสรวมทั้งการเรียนรู้ การใช้บริการด้านต่าง ๆ ที่ภาครัฐและเอกชนจัดให้การสร้างองค์กรเครือข่ายของคนฝึกการเป็นปัจจัยทางตรงและ

^{๑๙๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), “พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต”, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๑.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์นางสาวมณีรัตน์ ตันตวรธรณะ, นายกสมาคมคนฝึกการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

ทางอ้อมที่ส่งเสริมในการฝึกปฏิบัติให้เกิดการคิดเป็นทำเป็นรวมทั้งการเคารพและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

๒.๕. การส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมสำหรับคนพิการที่คนพิการแยกตัวอยู่ในบ้านจะทำให้ชีวิตทางสังคมของเขาจบสิ้นลง รวมทั้งการทำให้ศักยภาพและความสามารถที่มีอยู่สูญหายไปด้วยการใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นสื่อกลางในการปรับตัวพัฒนาศักยภาพของคนพิการ จะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ทุกด้าน กิจกรรมทางสังคมที่ควรส่งเสริมมีหลายรูปแบบและหลายแนวทางขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและสภาพความพร้อมของแต่ละประเภทโดยมีกิจกรรมทางสังคมสำหรับคนพิการ ๒ อย่าง คือ ๑) การกีฬา โดยการสนับสนุนให้คนพิการได้เล่นกีฬาตามความเหมาะสม เช่น คนใส่ขาปลอม เล่นกีฬาคีฬาตีกอล์ฟ ยิงปืน ยิงธนู คนพิการนั่งรถเข็นสามารถเล่นกีฬาได้หลายประเภท เช่น เทนนิส บาสเกตบอล เทเบิลเทนนิส เป็นต้น การส่งเสริมการเล่นกีฬาเป็นการฝึกพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และสติปัญญาด้วย และ ๒) กิจกรรมนันทนาการ และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งในกิจกรรมบางประเภทหากฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ คนพิการสามารถประสบความสำเร็จเท่าเทียมกับคนปกติจนสามารถยึดเป็นอาชีพได้ เช่น คนตาบอดสามารถร้องเพลง เล่นดนตรี ได้จนประสบความสำเร็จสูงมากจนเป็นที่ยอมรับในสังคมทั่วไป

จากหลักการของการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านร่างกายเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในมิติร่างกายที่จะทำให้ผู้พิการมีความสามารถในการครองตนคือผู้พิการรู้จักสำรวจประเมินระดับระวางในการรับรู้โลกภายนอกได้อย่างถูกต้อง และมีความสามารถในการครองคน กล่าวคือผู้พิการมีทักษะและเรียนรู้ในการเข้าสู่สังคมได้อย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งหมดเป็นเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาของผู้พิการในสังคมไทยควรมีความร่วมมือจากทุกฝ่ายเนื่องจากเป็นการทำงานในทุกมิติที่เกี่ยวข้องกันคุณภาพชีวิตคนพิการที่เหมาะสมเป็นปัจเจกบุคคล หมายความว่าในคนพิการแต่ละคนมีความต้องการในแต่ละด้านที่จำเป็นแตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่เหมาะสมควรมาจากการหากวิธีในการจัดการปัญหาเพื่อสามารถให้การดูแลคนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีครอบคลุมด้านการแพทย์การศึกษา อาชีพและสังคม^{๑๔๒} โดยแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน เน้นการสร้างสังคม สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนา นั้นมีสาระสำคัญคือ บูรณาการเพื่อคนพิการและทุกคนในสังคม โดยให้คนพิการเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้จากสภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร สร้างพลังอำนาจให้คนพิการ สามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ รวมถึง สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่คนพิการ เพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและ ภัยพิบัติทางธรรมชาติสร้างความเข้มแข็งขององค์กรด้านคน พิการและเครือข่ายในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านคนพิการ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพและทุกมิติในฐานะหุ้นส่วน ส่วนการพัฒนาส่งเสริมเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อความพิการและคนพิการโดยตระหนักรู้เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การดำรงชีวิตอิสระสิทธิและหน้าที่ของคนพิการ

^{๑๔๒} สัมภาษณ์นายวิโรจน์ จงหอมฟ้า, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหยาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

ในส่วนของการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการด้านจิตใจ เป็นเรื่องของ การพัฒนาผู้ฝึกการด้านจิตใจ ที่เปิดโอกาสให้ผู้ฝึกการได้มีส่วนร่วมกับการศึกษา วัฒนธรรม และประเพณี การยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนาทุกศาสนาบุคคลนั้นจึงเปรียบเสมือนมีเข็มทิศ สำหรับชี้ทางการเดินของชีวิตทุกชั้นตอนหลักคำสอนของศาสนาจึงเป็นความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนฝึกการนอกจากนั้นสมควร มีการส่งเสริมให้คนฝึกการได้มีส่วนร่วมและปฏิบัติตามประเพณี ศาสนพิธี และรัฐพิธี เพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อตนเองและเป็นที่ยอมรับจากกลุ่มคนที่รู้จักและพบเห็นด้วยโดยเฉพาะพระพุทธศาสนามีได้จำกัดสิทธิ์ การเข้าถึงหลักธรรมหมายความว่าพระพุทธศาสนาเปิดกว้างในเรื่องการฝึกฝนพัฒนาตนเองบุคคลจะนับว่า ประเสริฐได้ด้วยการฝึก ในหมู่มนุษย์ผู้ฝึกตนแล้วเป็นผู้ประเสริฐ กล่าวคือ ผู้ประเสริฐคือผู้ที่เพียบพร้อมด้วย วิชาและจรณะการที่ผู้ฝึกการ (โดยกำเนิด) มีความบกพร่องด้านร่างกายแต่สามารถดำเนินตนตามหลัก สัมมาทิฐิคือมีความเห็นถูกต้องมองโลกในแง่ดีไม่ย่อท้อหมัดกำลังมีความพยายามต่อสู้กับอุปสรรคแห่ง ชีวิตจนประสบความสำเร็จทั้งในด้านการใช้ชีวิตและการฝึกฝนพัฒนาจิตจึงกล่าวได้ว่าถ้าผู้ฝึกการได้รับ โอกาสเขาก็สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ไม่แตกต่างจากคนปกติ ทั่วไป^{๑๔๓} โดยเฉพาะในส่วนของการฝึกจิตใจให้เข้มแข็งนั้นเรียกว่าจิตตภาวนาคือการเจริญจิตพัฒนาจิตการ ฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญองงามด้วยคุณธรรมทั้งหลายเช่นมีการเมตตา มีฉันทะขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใสเป็นต้นและปัญญาภาวนาคือการเจริญปัญญาพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสถานะสามารถทำ ให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาการ เสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการด้านจิตใจตามลำดับดังนี้

๑. การยอมรับสภาพความพิการ คือ ผู้ฝึกการ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครอบครัว เกิดการยอมรับคน พิการเป็นพื้นฐานสำคัญเบื้องต้นของการช่วยเหลือคนพิการที่จะนำไปสู่ความสุขและความสำเร็จในชีวิต เพราะถ้าเกิดความพิการแล้วและไม่อาจแก้ไขได้หรือไม่อาจเรียกร้องให้กลับคืนมาได้แล้ว เช่น สภาพความ พิการจากโปลิโอ ตาบอด เป็นใบ้ ปัญญาอ่อน ฯลฯ สภาพเช่นนี้หากตัวคนพิการ พ่อแม่ผู้ปกครองยอมรับ สภาพความพิการ และข้อจำกัดของตนเองถือเป็นแนวทางที่จะนำคนพิการไปสู่การปรับตัวปรับใจที่จะ นำไปสู่ความเข้มแข็ง อดทน เกิดกำลังใจในการสู้ชีวิตด้วยความสามารถ การยอมรับของคนในสังคม โดย อาศัยบุคคลหลายฝ่ายร่วมด้วย เช่น แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ครูหรือผู้มีโอกาสใกล้ชิดกับ คนพิการและครอบครัวช่วยให้คำแนะนำและทำความเข้าใจร่วมกับคนพิการและครอบครัวด้วย

๒. การไม่ยอมแพ้ต่อปัญหาและอุปสรรคในชีวิตการปลุกปลอบให้กำลังใจและชี้แนวทางให้ คนพิการเกิดกำลังใจและปฏิบัติต่อคนพิการเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปความพิการเป็นเพียงขาดสิ่งหนึ่ง สิ่งใดไปเท่านั้นแต่ยังมีพลังความสามารถและศักยภาพที่สามารถนำมาฝึกฝนให้เกิดทักษะทดแทนกัน ได้

^{๑๔๓} สัมภาษณ์นายสรวิชัย ทาวี, ผู้ฝึกการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

๓. การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนพิการสามารถเอาชนะต่ออุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ได้ทั้งหมดอุปสรรคต่อความพิการของตนเองหรือทัศนคติของคนในสังคมและบุคคลรอบตัวคนพิการรวมทั้งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ เช่น คนตาบอดเดินทางด้วยไม้เท้าได้ คนพิการที่ยอมรับตนเองได้จะเป็นคนที่ไม่มียึดติดทำให้เกิดการยอมรับตนเอง หรือการรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้คน พิการมีกำลังกายกำลังใจ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งสามารถทำให้เกิดการพัฒนาการแห่งการปรับตัวไปในทางที่ดี ทั้งนี้ความเข้มแข็งด้านจิตใจก็สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองรวมถึงบุคคลรอบข้างในการมีทัศนคติที่ดี

๔. การพัฒนาตนเอง หมายถึง คนพิการที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุขราบรื่นและเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้นจะต้องมีการพัฒนาตนเองและปรับตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคม โดยการฝึกฝนการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน รวมทั้งรู้จักรักษาสุขอนามัยของตนเอง การแต่งกาย ฝึกการใช้เครื่องช่วยความพิการให้เหมาะสมกับตนเอง การพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาและฝึกอาชีพ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม รู้จักใช้ความดีในเชิงสร้างสรรค์รู้จักตนเองและคนอื่น

๕. การรู้จักสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้คนในสังคมมีเจตคติที่ดีต่อคนพิการหากคนพิการรู้จักใช้สิทธิในทางที่เหมาะสม ในสิ่งที่ควรทำได้ไม่เรียกร้องมากเกินไปจนทำให้ผู้อื่นรู้สึกว่าเป็นการเห็นแก่ตัว ซึ่งการเรียกร้องสิทธิควรเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในส่วนที่สังคมละเลย เช่น การรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงบริการสาธารณะสำหรับคนพิการในด้านต่าง ๆ เป็นต้นนอกจากนี้คนพิการควรรู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมยึดมั่นศาสนาเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมเคารพสิทธิของผู้อื่นและเคารพนับถือตนเอง

จากการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านจิตใจข้างต้นตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้เห็นว่าการดับทุกข์ผู้พิการในมิติของจิตเจ้านั้นคือการฟื้นฟูด้านความต้องการทางจิตใจของผู้พิการ เช่น การให้กำลังใจในการดำเนินชีวิตในสภาวะความพิการ มีการฝึกฝนพัฒนาจิตตามสภาพความสามารถและประเภทของความพิการ โดยใช้หลักธรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือการฟื้นฟู เช่น หลักสัมมาทิฐิคือการมีความรู้และความเข้าใจในชีวิตและหลักกรรมคือการเลือกและตัดสินใจที่จะในการสร้างกรรมใหม่ การสละวัตถุภายนอกเป็นทาน การรักษาศีล และการฝึกสมาธิภาวนา เป็นต้น เพื่อจิตใจเบิกบาน มีความสุขแจ่มใสอยู่เสมอ และการฟื้นฟูด้านปัญญา หมายถึง การฟื้นฟูด้านความรู้เกี่ยวกับโลกและชีวิตเป็นการพัฒนาปัญญาเพื่อเข้าถึงสัจจะความเป็นจริงของชีวิต มีท่าทีที่ถูกต้องหรือมีสัมมาทิฐิและรู้เท่าทันสภาวะต่าง ๆ ของชีวิตและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การปล่อยวางความทุกข์และมีจิตที่เป็นอิสระบนพื้นฐานฐานแห่งปัญญาไม่ให้ความพิการเป็นอุปสรรคในการเสริมสร้างพลังชีวิตแนวคิดการฟื้นฟู

ศักยภาพผู้พิการเชิงพุทธดังกล่าวมาจึงมีความสำคัญที่จะทำให้ผู้พิการลบล้างความรู้สึกที่เป็นปมด้อยทางกายภาพหรือทำให้ลดน้อยลงเห็นคุณค่าของชีวิตและพร้อมที่จะฟื้นฟูพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป^{๑๔๔}

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๓ จากการศึกษาการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยพบว่าเป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้นหรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ การศานนา การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการอื่นใดเพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ โดยมีหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนพิการ รวมถึงบุคคลากรทางการแพทย์ที่มีส่วนช่วยเหลือให้ผู้พิการสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นปกติมากที่สุดหรือใกล้เคียงกับปกติให้ได้มากที่สุด^{๑๔๕} เพื่อให้ผู้พิการได้มีส่วนร่วมในสังคม ได้ทำกิจกรรมที่ตนสนใจและนำไปสู่การมีความเป็นอยู่ที่ดีและคุณภาพชีวิตที่ดีนอกจากการช่วยเหลือจากบุคคลากรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว การออกกฎหมายเพื่อให้คนพิการมีสิทธิเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐยังเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อคนพิการและเห็นถึงสิทธิที่คนพิการได้รับโดยการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยมี ๔ ประการ คือ

๑. ด้านการแพทย์ คือ แนวทางหรือระบบบริการให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพและได้รับการ ดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ครบวงจร เพื่อเป้าหมายคือ มีสุขภาพะ อองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งสุขภาพะทางกาย จิต สังคม และจิต วิญญาณ การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทาง และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ^{๑๔๖}

๒. ด้านการศึกษา คือ การให้ผู้พิการได้รับการศึกษาและมีโอกาสทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ.๒๕๕๑ (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พุทธศักราช ๒๕๕๑) ควรให้คนพิการ ได้รับสิทธิและเข้าถึงระบบทางการศึกษาให้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบ ความพิการตลอดชีวิต ได้รับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษา มีการจัดระบบ การศึกษา ให้มีความหลากหลายยืดหยุ่นตามความต้องการจำเป็น พิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและแต่ละบุคคล และควรจะมี การประสานความร่วมมือกันระหว่างกาให้บริการทาง การแพทย์กับการศึกษาด้วย

^{๑๔๔} สัมภาษณ์นายพงษ์พะเยาว์ ใจเที่ยง, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ นายจักรกฤษ วิมลสันติ, ผู้พิการศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน, เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ น.ส.โสภา นงงาม, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

โดยเฉพาะเด็กที่มีความพิการมาก จนไม่สามารถไปโรงเรียนได้หน่วยงานทางการศึกษาอาจมีการ จัดการ ให้บริการ เป็นการศึกษาออกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย^{๑๙๗}

๓. การดับทุกข์ทางสังคม เป็นการดับทุกข์ของผู้พิการทางด้านสังคมโดยมีการปรับเปลี่ยน หรือสร้างทัศนคติที่ดีต่อการดูแลคนพิการและทำให้เกิดกระแสความสำนึกร่วมรับผิดชอบของสังคมต่อคน พิการ เพิ่มการประชาสัมพันธ์และ ขยายขอบเขตการให้บริการเพื่อให้คนพิการสามารถหาช่องทางเข้าถึง ระบบการบริการ ได้ขึ้นทะเบียน และได้รับโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจเช่นคนทั่วไปจัดเวทีหรือมีงานที่ ให้โอกาสคนพิการได้แสดงความสามารถพลังและศักยภาพ สร้างแรงจูงใจให้สามารถใช้ชีวิตอิสระ พึ่งตนเองตามศักยภาพ ดำรงชีวิตอิสระ (independent living) และไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากสังคม สนับสนุน คนพิการให้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางสังคม และส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ชุมชน และสังคม สร้าง การรวมกลุ่ม/เครือข่ายคนพิการ เช่น จัดตั้งกลุ่ม หรือชมรม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือกันและ กัน การสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน เพื่อแก้ปัญหาการ บัญญัติกฎหมายและนโยบาย สังคมที่ขาดความตระหนักในการมี ส่วนร่วมของคนพิการในสังคม

๔. ด้านอาชีพ คือ การส่งเสริมให้ผู้พิการได้รับการฝึกและ พัฒนาอาชีพ และสนับสนุนให้มี อาชีพที่พอทำได้มีรายได้มี แหล่งขายหรือตลาดรองรับ และมีการส่งเสริมการจ้างคนพิการทำงานใน หน่วยงานหรือองค์กรภาคีเครือข่าย จัดหางานเหมาะสมกับแต่ละบุคคลเป็นการให้บริการเพื่อการทำงาน และประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ประกาศกำหนด^{๑๙๘}

จะเห็นว่าการส่งเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยดังกล่าวเป็นการ เสริมพลังอำนาจ (Empowerment) และการมีวิถีชีวิตอิสระของคนพิการ (Independent Living) ได้แก่ การมีส่วนร่วม การควบคุม การมีอำนาจในการตัดสินใจ การกำหนด ทางเลือกและทรัพยากรให้แก่ตนเอง ของคนพิการโดยมีเป้าหมายเพื่อการจัดสรรอำนาจและการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่เป็น กระบวนการเปลี่ยนผ่าน(Transformation) ของบุคคลและสังคมการเปลี่ยนแปลงสำนึกสาธารณะและการ บรรลุความต้องการของมนุษย์และการนำไปสู่การปลดปล่อย (Emancipatory) ปราศจากการกดทับกดขี่ ซึ่งการบริการแบบนี้มีฐานคิดปรัชญาเป็นแบบแผนทางสังคม(Social Model) เน้นความเท่าเทียมใน ศักดิ์ศรีสิทธิมนุษยชนสิทธิพลเมืองแบบแผนทางสังคม (Social Model) จึงเน้นบทบาทอำนาจของคน พิการเป็น ผู้ตัดสินใจกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนพิการด้วยคนพิการเอง คนพิการจึงมีฐานะ เป็นผู้บริหารหรือลูกค้าของสถาบันที่ให้บริการแก่คนพิการ และเป็นการยอมรับ น้อมรับความพิการของตน ความพิการเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตแต่ก็มีได้ทำให้เขาต้องแตกต่างจากคนอื่น ความพิการมิได้เป็นตราบาป เป็นความรู้สึกที่ก้าวข้ามและปลดปล่อยชุดความรู้ดังกล่าวนี้จึงนำไปสู่การทำให้คนพิการสร้างปริมณฑลของ

^{๑๙๗} สัมภาษณ์นายพงษ์เทพ พานขุนทด, ผู้พิการสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์นางสาวมณีรัตน์ ตันตวรธรณะ, นายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

ตนเองเพื่อสถาปนาความเป็นตัวตนและเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อเปียดขับกับอำนาจกระแสหลักและคนทั่วไปงานบริการคนพิการหรือลักษณะการเคลื่อนไหวที่ใช้แนวคิดนี้ ได้แก่ โครงการการมีวิถีชีวิตอิสระ (Independent Living) กลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self Help Groups) การปรึกษาแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Counseling) การจัดตั้งสมาคมและองค์กร คนพิการต่าง ๆ (Disabled People Organizations) รวมทั้งการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (CBR) ที่มีคนพิการหรือครอบครัวคนพิการมีฐานะเป็นเจ้าของโครงการหรือเป็นผู้ชี้แจงงานบริการต่าง ๆ มากกว่านักวิชาชีพ/ นักวิชาการ ชาวบ้านหรือผู้นำชุมชน เป็นต้น เป็นการช่วยเหลือ บริการที่มุ่งการแก้ไขปัญหา อย่างจริงจัง อย่างถาวรแก่คนพิการและมีเป้าหมายสูงสุดอย่างเดียวกัน คือการทำให้คนพิการดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองมี อีสรภาพเป็นการเสริมพลังอำนาจนี้ เป็นการบริการช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่มีเป้าหมายการแก้ไขปัญหาในระยะยาว หรือการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุรากเหง้าของปัญหา และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมอย่างถาวรด้วยตัวของคนพิการเอง^{๑๙๙}

๔.๓.๒ ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา

การดำรงชีวิตผู้พิการบางผู้ให้ความเห็นว่าไม่มีศาสนาใดในโลกที่เกื้อกูลการใช้ชีวิตได้ดีเท่าพระพุทธศาสนาเนื่องจากเป็นศาสนาที่มีการสอนครอบคลุมการดำรงชีวิตในทุก ๆ ด้าน เช่น การสอนให้มีความสุขทางด้านจิตใจ สอนให้ฝึกกายไม่ให้เบียดเบียนกัน หรือสอนการสรวมทางด้านวาจา ให้พูดจริง พูดถูกต้อง ไม่พูดคำหยาบ ผู้พิการจึงมองว่าถ้าผู้พิการหันมาฝึกธรรมะ ฝึกจิตสิ่งนี้จะเกื้อกูลการมีชีวิตที่พิการไม่ให้มีความทุกข์ได้ ปฏิบัติแล้วมันจะหายจากความพิการ ไม่หายทางร่างกาย ก็หายทางจิต ทำให้ตนเองเป็นผู้ใจเย็นมีอารมณ์ร่าเริงวู่วาม เมื่อเกิดปัญหาก็ค่อยๆคิดใช้ปัญญาในการแก้ไขทำให้สามารถผ่านปัญหาต่าง ๆ ได้อีกทั้งยังรู้จักปล่อยวาง อย่างเช่น ถูกโกงเงินจึงรู้สึกเจ็บแค้นและเป็นทุกข์แต่เมื่อได้มาปฏิบัติฟังการบรรยายธรรมทำให้ได้รู้ว่าผู้อื่นที่มีทุกข์มากกว่าตนเขาเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่ได้จึงทำให้รู้สึกมีกำลังใจและให้อภัยเพราะคิดว่าคงมีกรรมผูกพันกันมา เมื่อคิดได้ดังนี้ ใจสงบและไม่มีทุกข์ศาสนาช่วยให้มีสติขึ้น^{๒๐๐} เช่นเดียวกับผู้พิการทางจิตใจที่บอกว่าดำรงชีวิตด้วยการรักษาศีล การรักษาศีลห้ามันทำให้เราปลอดภัยและก็อยู่กับผู้อื่นได้

ประเด็นที่น่าสนใจคือผู้พิการทางการได้ยินบางผู้มองว่าการศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนาสามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตได้แน่นอนและตนก็ได้นำมาใช้เพียงแต่ว่าภาษาธรรมะนั้นเป็นภาษาที่ยากการจะเข้าใจได้ทั้งหมดยังเป็นเรื่องยากสำหรับผู้พิการโดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือและอ่านไม่ออกสิ่งนี้จึงยังเป็นอุปสรรคสำหรับกลุ่มของตนดังนั้นถ้าหากมีสื่อที่ผลิตออกมาสำหรับผู้กลุ่มนี้โดยเฉพาะน่าจะช่วยให้เข้าใจคำสอนมากขึ้น และส่งผลให้มีการนำธรรมะ หรือคำสอนไปใช้ในชีวิตรได้อย่างกว้างขวางตามมา การยึดมั่นในการทำความดีตามคำสอนของพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตพบแต่สิ่งที่ดี เพียงแต่ว่า

^{๑๙๙} สัมภาษณ์นายณรงค์ รัตนโสภาก, หัวหน้าฝ่ายวิชาการมูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ, เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์นายสมาน วงศ์กาวิ, อุปนายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

บางครั้งความดีหรือการทำดีมักได้ผลช้า แต่ก็เชื่อมั่นในการทำความดี และว่าคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่ไม่เคยล้าสมัย ญาติของผู้พิการบางคนเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นพลังที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวของผู้พิการถึงแม้จะเคยรู้สึกเสียใจหรือผิดหวังที่ถูกปฏิเสธจากบางวัดหรือศาสนาในระยะแรกแต่เมื่อสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งได้แล้วและผู้พิการได้ร่วมศาสนากิจกรรมต่าง ๆ กับผู้ปกติก็สามารถเห็นถึงพัฒนาการของผู้พิการได้อย่างน่าพอใจผู้พิการเองก็พอใจและมีความสุขที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมพระพุทธศาสนาดังจะเห็นได้จากการมีส่วนร่วมในงานต่าง ๆ โดยที่ผู้ปกติอื่น ๆ ไม่ต้องร้องขอหรือการดูแลตัวเองได้ไปไหนมาไหน หรือใช้ชีวิตอย่างผู้ปกติในศาสนสถานได้โดยไม่ต้องพึ่งผู้ดูแลหรือผู้ปกครองพระพุทธศาสนาและคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้พิการทั่วไป^{๒๐๐}

๕.อภิปรายผล

สำหรับผู้พิการส่วนใหญ่ยังปัญหาที่เกิดขึ้นกับจิตใจของผู้พิการโดยตรงซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ กล่าวคือ คนพิการที่มีรูปลักษณะผิดปกติ จะรู้สึกอับอาย ท้อแท้ รู้สึกว่าตนเองไร้ค่า มีการวาดมโนภาพและอยากจะเป็นดั่งฝัน แต่เมื่อทำไม่ได้ก็ก่อให้เกิดอารมณ์วิตกรแปรปรวน มองโลกและผู้อื่นในแง่ร้าย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อสภาพร่างกายพิการก็ทำให้จิตใจไม่เป็นสุข มีผลก่อให้เกิดความผิดปกติของระบบประสาท สมองภาวะแห่งการสูญเสียความสามารถในการควบคุมความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ต่าง ๆ ได้เช่น โกรธ ฉุนเฉียว รวมถึงการสูญเสียคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต ซึ่งจะส่งผลให้เกิดภาวะความตึงเครียด (stress) ความวิตกกังวล (anxiety) ความซึมเศร้า สุขภาพจิตเสื่อม เป็นโรคจิต (mental diseases) โรคประสาท (neurosis) นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อเกิดบุคลิกภาพที่ผิดปกติ (personality disorder) ได้ด้วย ความทุกข์ทางใจตามหลักพระพุทธศาสนาเกิดมาจากกิเลสตัณหาโดยมีโลภะ (desire) โทสะ (hatred) และโมหะ (delusion) เป็นตัวบ่อนทำลายความสมดุลของดุลยภาพจิตใจ (emotional equilibrium)

การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยเป็นการส่งเสริมบทบาทวัดร่วมกับหน่วยงานของรัฐ ชุมชน และเอกชน ในการกันจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านพฤติกรรม จิตใจและปัญญาเพื่อให้ผู้พิการสามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างทัดเทียมคนทั่วไป การเสริมพลังงานอำนาจให้แก่ผู้พิการ ครอบครัวและชุมชน โดยเริ่มจากการให้คุณค่า ค้นหาความสามารถและเปลี่ยนวิธีคิดจากลบเป็นบวกจะช่วยให้คุณภาพชีวิตของผู้พิการดีขึ้น โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนาเปิดโอกาสผู้พิการเข้าถึงหลักปฏิบัติเพื่อบรรลุความพ้นทุกข์โดยมีจำกัดสิทธิ์องค์กรศาสนาควรมีเครื่องมือหรือสื่อการเรียนรู้ธรรมสำหรับผู้พิการให้สะดวกมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ควรคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการที่จะเข้าถึงการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติธรรม

^{๒๐๐} สัมภาษณ์พระครูสุธรรมมานุสิฐ, ผอ.ศูนย์ฟื้นฟูผู้พิการและผู้ป่วยอัมพฤกษ์ - อัมพาตวัดห้วยเกียง, เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

ส่วนการฟื้นฟูจิตใจของผู้พิการเป็นสำคัญเนื่องจากการบำบัดรักษาทางจิตใจผู้พิการ จำเป็นจะต้องได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด ไม่เพียงแต่จะต้องบำบัดผู้ป่วยเท่านั้นยังต้องบำบัดจิตใจญาติผู้ดูแลด้วย เพื่อให้มีจิตใจที่เข้มแข็งในการดูแลผู้ป่วย การดูแลผู้ป่วยและญาติเป็นกิจกรรมดูแลรักษาทางจิตวิญญาณที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเคลื่อนไหวให้ดีขึ้น โดยสนับสนุนการดูแลในทุกด้านส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ภาพลักษณ์ และรูปร่างของตน และการเห็นคุณค่าในตนเองที่ดีด้วยการมีความเข้าใจและความเข้าใจอย่างถูกต้องตามลักษณะโดยมีชุดคำสอนเรื่องสัมมาทิฐิคือการมีความรู้และเข้าใจในชีวิตและโลกอย่างถูกต้องและหลักกรรมในปัจจุบันเป็นเรื่องผู้พิการสามารถกำหนดชะตาชีวิตตนเองได้เสมอตลอดจนหลักการดำเนินชีวิตประจำวันมีหลักพรหมวิหารธรรม ๔ และหลักสังคหวัตถุ ๔ ตลอดจนหลักของภาวนา ๔ ที่ผู้พิการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดีตามหลักพระพุทธศาสนา

๖. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยมีข้อเสนอแนะตามลำดับดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหรือแนวทางการนำไปใช้

๑. ด้านวิชาการ

๑. ควรมีการพัฒนาด้านองค์ความรู้และงานเชิงวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานด้านการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ ควรมีการรวบรวมข้อมูลและผลการดำเนินงานในรูปแบบของเอกสารหรือการจัดทำรายงานประจำ มีการสนับสนุนการทำวิจัย ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งคณะทำงานไปศึกษาดูงานเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในการทำงาน

๒. ควรจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานจากหน่วยงานกลางหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในงานด้านการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ โดยตรง เพื่อให้ผลการประเมินนั้นเป็นบทเรียน และเป็นการวัดผลการดำเนินงานอันจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการทำงานต่อไปในอนาคต

๓. ควรจัดให้มีการประชุมวิชาการด้านการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ ปีละ ๑ ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการทบทวนแนวคิดและแนวทางการทำงานให้มีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ตลอดเวลาเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการทำงานใหม่ในแต่ละปี

๓. ควรมีการจัดระดับสมอร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และคณะทำงานแต่ละศูนย์เพื่อจัดทำคู่มือการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระที่เหมาะสมในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจศึกษาหรือคนพิการที่มีความต้องการก่อตั้งศูนย์ฯในพื้นที่ของตนต่อไป

๔.ควรมีการแลกเปลี่ยนจุดเด่นของการทำงานของศูนย์ทั้ง ๔ ศูนย์ เช่น การจัดกิจกรรมอบรมและเผยแพร่การดำเนินงานด้านการฝึกทักษะ เพื่อถ่ายทอด เทคนิค วิธีการ ปัญหาอุปสรรคเพื่อให้ศูนย์อื่นนำไปปรับใช้

๒.ด้านการดำเนินงาน

๑.ควรมีการฝึกกำลังร่วมระหว่างศูนย์ผู้พิการทั้ง ๔ ศูนย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันนโยบายและกฎหมายที่เป็นธรรมให้คนพิการในสังคมไทยโดยเฉพาะในเรื่องของการเลือกปฏิบัติในสถานที่ทำงานและการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมในสังคมไทย

๒.ควรมีการสร้างตัวชี้วัดในการการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ ของคนพิการเพื่อเป็นแนวทางในการวัดผลการดำเนินงานแลเพื่อให้ทราบว่าคนพิการมากบรรลุในขั้นใดแม้ว่าการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ ในความคิดของคนพิการในแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันออกไป แต่ในเชิงวิชาการ ตัวชี้วัดถือว่าการวัดผลที่มีเกณฑ์และอ้างอิงได้ในเชิงวิชาการ

๓.ควรมีออกแบบสร้างสรรค์แนวทางและรูปแบบการดำเนินงานในมุมมองใหม่ ที่สอดคล้องกับแนวคิดและประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในสังคม เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางใหม่สำหรับการดำรงชีวิตอิสระที่เหมาะสมในประเทศไทย

๓.ด้านสังคม

๑.ควรมีการสร้างจิตสำนึกใหม่ต่อผู้พิการ เนื่องจากสังคมไทยยังมีค่านิยมความคิดแบบเก่าโดยมองว่าคนพิการเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล และมองว่าคนพิการคือคนที่เป็นภาระของสังคม ซึ่งการจะเปลี่ยนแปลงความคิดดังกล่าวอาจไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องใช้ระยะเวลาและที่สำคัญทุกภาคส่วนควรร่วมมือกันในการสร้างกระแส และผลักดันให้ภาครัฐสนับสนุน ส่งเสริม นโยบายและงบประมาณที่เหมาะสมเพื่อให้คนพิการได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในสังคม

๒.ควรส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมในเรื่องเพศ ควรให้โอกาสในการฝึกฝนคณะทำงานทั้งเพศชายและเพศหญิง ภายใต้อุปกรณ์ที่เท่าเทียมกันและสร้างให้คนพิการเกิดความเชื่อใหม่ว่า ไม่ว่าต้นแบบหรือผู้ให้คำปรึกษาจะเป็นคนละเพศกับเรา แต่ก็สามารถให้คำแนะนำและทำงานในฐานะของผู้ให้คำปรึกษาหรือคนพิการต้นแบบได้

๓.ควรเน้นการมีส่วนร่วมของคนในสังคมเริ่มจากทัศนคติที่มองคนพิการอย่างไม่มีอคติ และมองว่าปัญหาความพิการไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของส่วนรวมและคนในสังคม ควรตระหนักและมีบทบาทในการเช่น การร่วมในกิจกรรมของคนพิการ และคนพิการเองก็ควรแสดงตนและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น คนปกติ ไม่มีการแบ่งแยก

๒.ข้อเสนอแนะจากการวิจัยมีประเด็นที่ควรทำการวิจัยต่อไปตามลำดับดังนี้

๑) ควรศึกษาแนวคิดเรื่ององค์กรเครือข่ายที่จะทำให้คนพิการทุกประเภทเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายและด้านอื่น ๆ โดยมี ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านอาชีพ ในพื้นที่วิจัยต่อไป

๒) ควรศึกษารูปแบบการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้พิการเพื่อให้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการศึกษาทุกระดับให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป

๓) ควรศึกษารูปแบบการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขอย่างมีส่วนร่วมวิจัยที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่นในพื้นที่ที่ต่างกันจะทำสาธารณสุขคนพิการแตกต่างกัน

บรรณานุกรม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ.๒๕๕๐.

กิตติยา รัตนากร. **การสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพ**. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,๒๕๓๑.

ขุนสรรพกิจโกศล.**คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ ๖**.กรุงเทพมหานคร:

คณะธรรมสภาจฉวัดมหาธาตุ. ๒๕๑๒.

ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์ และวิธาน สุชีวกุปต์. **หลักการดำรงชีวิตในสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘.

บุญศิริ ขวลิตธำรง . **ธรรมโอสถ** . กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๙ .

ฐานิสรา ประธานราษฎร์นิก . **อภัยกตปัญหาปัญหาที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงพยากรณ์**.

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศยาม, ๒๕๕๒.

นฤมล มารคแมน. **มนุษย์และความเป็นจริงของชีวิตในทัศนะของพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา . **พุทธศาสน์เบื้องต้น** . กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ.อาร์.มีเดีย จำกัด, ๒๕๕๒.

พุทธทาสภิกขุ.**อริยมรรคทางดับทุกข์ คู่มือดับทุกข์ฉบับสมบูรณ์** .กรุงเทพมหานคร :ธรรมสภา,๒๕๐๓.

พระภิกษุวิสุทธิน (เสริมชัย ชยมงคล) . **ตอบปัญหาธรรมปฏิบัติ** . กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์เอชทีพีเพรส, ๒๕๔๒

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) . **ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข** .

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา,๒๕๔๕.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) . **ศาสนากับสันติภาพ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปดสิบเจ็ด

๒๕๔๕จำกัด, ๒๕๔๗.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) .**พุทธศาสนากับปรัชญา**.กรุงเทพมหานคร : บริษัท

อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๓.

_____ . **คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร**.พิมพ์ครั้งที่ ๒ .กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๑ .

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) . **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

_____ . ธรรมนุญ : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ติงาม . พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ .

กรุงเทพมหานคร: มุลินธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕ .

_____ . พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ . การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๒.
พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙,ราชบัณฑิต).พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ชุดศัพท์วิเคราะห์.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๕๐.

พระธรรมโกศาจารย์.เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาสกับชาตรี, พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๕๑.

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) . บทอบรมสมาธิภาวนาหลักสูตรขั้นต้น. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) .สภาวะองค์รวมแนวพุทธ.พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์การวิจัยเรื่อง

การเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

.....

คำชี้แจง : แบบสอบถามชุดนี้ เป็นแบบสอบถามเพื่อการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย” คำตอบทุกคำตอบจะใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยโดยภาพรวมไม่พาดพิงถึงคำตอบของบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้เกิดความเสียหาย ดังนั้น ขอความกรุณาท่านให้ตอบทุกคำถามตามความเป็นจริง

แบบสอบถามทั้งหมดมี ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

(ดร.นคร จันทราช)

ผู้วิจัยและคณะ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ..... นามสกุล/ฉายา..... อายุ/พรรษา.....ปี
 สถานภาพ.....ที่อยู่ปัจจุบัน.....
 ตำบล.....อำเภอ..... จังหวัด.....

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

๑. ท่านคิดมีหลักการ แนวทาง และวิธีการในการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยอย่างไร ?

.....

๒. ท่านมีแนวทางในการแก้ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการในสังคมไทยได้อย่างไร?

.....

๓.
 ท่านคิดว่าการสร้างเครือข่าย (วัด บ้าน ชุมชน) มีความสำคัญในการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการในสังคมไทยได้อย่างไร?

.....

๔. ท่านคิดว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนาช่วยให้ผู้ฝึกการมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องโลกและชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อดำเนินชีวิตอย่างไร ?

.....

๕. ท่านคิดว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนาช่วยเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ฝึกการได้จริงหรือไม่ ?

.....

ภาคผนวก ค แบบสรุปโครงการ

แบบสรุปโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญาเลขที่	: ว.๐๙๐/๒๕๖๑
ชื่อโครงการ	: รูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการ ตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
หัวหน้าโครงการ	: ดร.นคร จันทราช, คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
<p>หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบและนำมาสั่งสอนเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขของมวลมนุษยชาติมี ๒ ระดับ คือระดับศีลธรรม และระดับจริยธรรม ในบรรดาคำสอนที่เป็นโลกุตตระซึ่งเป็นศีลธรรม และในระดับโลกียะเป็นจริยธรรมโดยคำสอนในระดับโลกุตตระ เป็นคำสอนก็เพื่อมุ่งความหลุดพ้นหมดจากกิเลสเป็นคำสอนในระดับที่สูงกล่าวคือ “นิพพาน” ส่วนคำสอนระดับโลกียะเป็นคำสอนทั่ว ๆ ไปโดยมีเรื่องของ การให้ทาน การรักษาศีล และเรื่องของสวรรค์ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ปฏิบัติดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในชาติปัจจุบันและชาติอื่นต่อไป เป็นหลักจริยธรรมเหมาะต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ หลักพุทธธรรมอันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าคือประทีปดวงใหม่ที่ช่วยส่องแสงสว่างให้สัตว์โลกก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ ทำให้เกิดผลดีต่อสังคมชาวโลกให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุข สวัสดิ์ก่อเกิดสันติภาพและสันติสุขโดยทั่วไปที่เป็นเช่นนี้เพราะหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาช่วยกระตุ้นมนุษย์ไม่ให้เป็นประมาทให้หันมาใส่ใจพัฒนาฝึกฝนศักยภาพแห่งความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตนเอง เพื่อยกระดับจิตใจภูมิธรรมและภูมิปัญญา รวมทั้งพฤติกรรมความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น ให้ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่มีคุณค่าได้ประสบสันติสุขและอิสรภาพทำให้สังคมมนุษยชาติให้มีเอกภาพในการทำ การพูด และการคิด แก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและช่วยโลกให้รอดได้หากโลกต้องประสบกับวิกฤติการณ์ทางด้านสังคมทาง อารมณ์และทางจิตวิญญาณ</p> <p>สำหรับการได้เกิดเป็นมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนานับเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของมนุษย์ในภพใหม่ย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรรมคือการกระทำความผิด หากยึดมั่นในฝ่ายกุศลกรรม กุศลกรรมย่อมผลักดันให้กระทำความดีซึ่งจะมีผลให้ไปเกิดในสุคติภูมิ ส่วนผู้ยึดมั่นในฝ่ายอกุศลกรรม อกุศลกรรมย่อมผลักดันให้กระทำความชั่วนำไปสู่การเกิดในทุคติภูมิ การที่จะไปเกิดในภพภูมิใด ย่อมขึ้นอยู่กับ การเลือกกระทำความผิดมนุษย์ ชีวิตของมนุษย์หลังความตายจะไปเกิดที่ใดขึ้นอยู่กับ อำนาจของกิเลส กรรม และวิบากเป็นปัจจัยปรุงแต่งนั้นคือเกิดจากอำนาจของกิเลสอย่างหยาบหรือ</p>

ประณิตที่เป็นตัวผลักดันให้มนุษย์กระทำการทางกาย วาจา และใจ เมื่อมนุษย์กระทำการตามอำนาจของกิเลสใด ๆ ก็จะมีผลให้ไปเกิดในภพภูมิที่เหมาะสมกับกรรมที่กระทำและในขณะที่มนุษย์กำลังได้รับวิบากกรรมอยู่นั้นก็ได้ทำกรรมใหม่ทั้งดีและชั่วภายใต้อำนาจของกิเลสที่เป็นตัวผลักดันอยู่เบื้องหลังสำหรับผู้พิจารณาหลักพระพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับการกระทำความกรรมในอดีตชาติโดยตรง กระนั้นพระพุทธศาสนายังมีความเชื่อว่าคนพิจารณาสามารถจะเปลี่ยนแปลงชะตาชีวิตตัวเองได้เหมือนคนปกติทั่วไป

สำหรับผู้พิจารณาในสังคมไทยจากการสำรวจผู้พิจารณาเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๕๗ พบว่ามีผู้พิจารณาในสังคมไทยที่ได้รับการออกบัตรประจำตัวคนพิจารณา มีจำนวนมากถึงถึง ๑,๕๖๘,๘๗๔ คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน ๘๓๙,๑๖๐ (ร้อยละ ๕๓.๕๙) และเพศหญิง จำนวน ๗๒๙,๖๘๗ คน (ร้อยละ ๔๖.๕๑) โดยมีสาเหตุความพิจารณาที่เกิดจากภาวะความเจ็บป่วยและโรคต่าง ๆ ในภายหลัง (ความดันโลหิตสูง/หลอดเลือดหัวใจตีบ/ข้อสันหลังอักเสบ/โรคติดเชื้อ/เบาหวาน/ลมชัก) ร้อยละ ๒๙.๖๒ ความพิจารณาแต่กำเนิด ร้อยละ ๒๐.๓๐ อุบัติเหตุ ร้อยละ ๑๔.๓๕ กรรมพันธุ์ ร้อยละ ๐.๕๐ และมากกว่า ๑ สาเหตุ ร้อยละ ๓.๓๒ สุดท้ายความพิจารณาที่แพทย์ไม่ระบุสาเหตุความพิจารณา ร้อยละ ๓๑.๙๑ ซึ่งประเภทความพิจารณาที่มากที่สุด คือทางร่างกายหรือการเคลื่อนไหว จำนวน ๗๕๒,๙๑๐ คน (ร้อยละ ๔๘.๐๗) และทางการได้ยิน/สื่อความหมาย จำนวน ๒๗๘,๕๕๐ คน (ร้อยละ ๑๗.๗๘)ทางการเห็น จำนวน ๑๖๘,๔๒๒ คน (ร้อยละ ๑๐.๗๕) อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยพบว่าผู้พิจารณากลายเป็นบุคคลชายขอบของสังคมที่กำลังเผชิญกับความกดดันจากสังคม เช่น การถูกมองว่าคนพิจารณาเป็นภาระของครอบครัว ครอบครัวคนพิจารณาส่วนใหญ่ไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกเป็นปมด้อยของครอบครัวตน รู้สึกว่ามีความกดดันและขาดความสุข บางครอบครัวมีความรู้สึกขัดแย้งกันอย่างรุนแรง เนื่องจากกลัวว่าจะเป็นที่รังเกียจของสังคม สังคมมักมองว่าคนพิจารณาเป็นภาระที่สังคมต้องเลี้ยงดูอย่างสูงเปล่า บางครั้งคนพิจารณาได้รับการเอาใจใส่ในสังคมยังมองข้ามคนพิจารณาในหลายกรณีทั้งในเรื่องสิทธิหน้าที่ ระบบสาธารณสุขไม่เพียงเท่านั้นความพิจารณายังมีผลกระทบต่อสังคมอีกหลายประการทั้งในด้านการพัฒนาประเทศความมั่นคงของประเทศการสูญเสียเศรษฐกิจของประเทศและการสูญเสียผลผลิตของประเทศที่ผู้พิจารณาถูกละเมิดสิทธิในด้านต่าง ๆ อาทิ สิทธิทางการศึกษา สิทธิการประกอบอาชีพ การเข้าถึงทรัพยากร และความเท่าเทียมแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้พิจารณาหลายคนยังคงถูกละเมิดสิทธิ ทำให้คนพิจารณาถูกจัดอยู่ในกลุ่มของผู้ด้อยโอกาสทั้งทางด้านสังคมและโอกาสทางการศึกษา ขาดทางเลือกในการประกอบอาชีพ คนพิจารณาบางคนถูกรับเข้าเต็มเนื่องจากอับอาย ทำให้บางครอบครัวเลี้ยงดูเด็กพิจารณาแบบซ่อนเร้น ปิดบัง หลายครอบครัวไม่สนใจที่จะนำเด็กพิจารณาออกสู่สังคม ในขณะที่สังคมมักจะมองคนพิจารณาว่าเป็นคนน่ากลัว น่าสงสาร คนที่มีความเชื่อในเรื่องของบาปกรรม จะมองคนพิจารณาไปในทางที่ไม่ดี อนาคตคนพิจารณาอาจจะตกอยู่ภายใต้การตัดสินใจของคนในสังคมซึ่งขาดความรู้ ความเข้าใจหรือมีอคติกับคนพิจารณา ดังนั้น คนพิจารณาบางส่วนจึงต้องกลายเป็นภาระแก่สังคม ทำให้คนบางคนมองคนพิจารณาอย่างไม่เท่าเทียมกับคนปกติ กระบวนการสำคัญที่จะสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ไม่ค่อยได้รับการเหลียวแลจากสังคมเท่าที่ควรจะเป็น หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนามีความหมายและมีความสำคัญใน

การเป็นที่พึงพิงทางใจและการสร้างพลังชีวิตแก่ผู้พิการดั่งข้อความที่ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า

“จิตวิญญาณคือมิติที่สูงส่งของจิตหรือการที่มีจิตใจสูง ความดี กุศล บุญ คุณค่า หรือจิตที่เจริญ หลุดพ้นเห็นแก่ตัวน้อยเข้าถึงสิ่งสูงสุดในทางพุทธจิตวิญญาณ คือปัญญามนุษย์ต่างจากสัตว์เพราะมีมิติทางจิตวิญญาณ จิตวิญญาณหรือความดีซึ่งเป็นความสูงส่งแห่งจิตนี้เป็นธรรมชาติของมนุษย์ เพราะมิได้แต่มนุษย์เท่านั้นต่างจากจิตของสัตว์ซึ่งทำอะไรไปตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ ไม่มีบุญ ไม่มีบาป ความเห็นแก่ตัวของสัตว์มีอยู่ในระดับต่ำตามความจำเป็นตามธรรมชาติโดยหากเป็นสัตว์ประเภทเดียวกัน จะไม่มีความต่างกันมากนักแต่สำหรับจิตของคนมีระดับของจิตวิญญาณตั้งแต่ระดับต่ำคือใกล้เคียงกับสัตว์ หรือเลวร้ายกว่าสัตว์ไปจนระดับสูงสุดคือจิตที่หลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิง มนุษย์นั้นมีเจตนา และความสามารถในการทำตามเจตนาได้มากกว่าสัตว์ คนที่มีจิตใจต่ำ เห็นแก่ตัวมาก จึงทำอันตรายต่อคนอื่นและสรรพสิ่งได้มากกว่าสัตว์ จิตที่ดีอยู่ในความเห็นแก่ตัวจะอยู่ในที่คับแคบ บีบคั้น เครียด ไม่สงบ แต่มนุษย์ก็สามารถพัฒนาจิตให้สูงขึ้นได้จนหลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิง ระดับของความเป็นมนุษย์จึงขึ้นอยู่กับระดับทางจิตวิญญาณ การมีจิตวิญญาณสูงทำให้เกิดสุขภาวะ เป็นความสุขที่ปราศจากความเห็นแก่ตัว เป็นอิสระ เบาสบาย สงบ ยิ่งเห็นแก่ตัวน้อยยิ่งสุขมาก ถ้าหลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัวโดยสิ้นเชิงก็มีความสุขสูงสุดเป็นความสุขอันเป็นทิพย์หรือเรียกว่าเป็นความสุขทางจิตวิญญาณในสภาวะที่มีจิตวิญญาณสูง”

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่า การมีพลังจิตวิญญาณก่อให้เกิดความสุข มีสุขภาพดีและมีอายุยืนได้ อันเป็นจุดเริ่มที่สัมพันธ์กับมิติในทางการแพทย์สมัยใหม่ที่เชื่อพลังจิตวิญญาณว่าทำให้ผู้ป่วยหรือคนที่สุขภาพไม่ดีมีสุขภาพที่ดีได้ ด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันวงการแพทย์ทางเลือก หรือวิธีการรักษาจึงมีการส่งเสริมการสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์เกิดขึ้นโดยยึดหลัก ไตรสิกขา มาเป็นแนวทางจากเรื่องของศีล สมาธิ และปัญญาเป็นหลักซึ่ง“ปัญญา”ในทางพุทธศาสนานั้นมีความหมายที่พิเศษ เพราะพุทธศาสนาเชื่อว่าความทุกข์ของมนุษย์เกิดจากอวิชชาหรือความไม่รู้ เพราะฉะนั้นปัญญาจะทำให้หมดทุกข์และเกิดสุขตามมา สุขภาวะจึงเกิดจากปัญญา นั่นเอง นอกจากนี้ปัญญาในทางพุทธศาสนายังหมายถึงการลดความเห็นแก่ตัวลงจนถึงที่สุดแล้วเราจะถึง "อนัตตา" คือความไม่มีตัวตนนั่นเอง ดังนั้นในพุทธศาสนาจึงมีการเน้นเรื่องของความเมตตาการุณา (compassion) โดยเชื่อว่าถ้ามีความเมตตาการุณาก็ถือว่ามีปัญหา แต่ถ้ามีความเห็นแก่ตัวก็ไม่ถือว่ามีปัญหาและไม่ถือว่ามีความดีทางจิตวิญญาณเกิดขึ้น การมีเมตตาการุณาจึงเป็นจุดเริ่มต้นของจิตวิญญาณ ดังนั้นจะพบว่าในพระไตรปิฎกปรากฏเรื่องของการแผ่เมตตาไปทุกทิศทุกทางอย่างไม่มีที่สิ้นสุดก็สามารถบรรลุธรรมได้

จากเหตุและผลข้างต้นผู้วิจัยมองว่า สำหรับผู้พิการกลายเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น แม้คนพิการจะมีข้อจำกัดบางประการต่างจากบุคคลทั่วไปคือมีข้อจำกัดทางร่างกาย สติปัญญาหรือจิตใจที่ไม่สามารถที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตได้เหมือนกับบุคคลปกติทั่วไปก็ตาม ผู้พิการในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีสิทธิทางจริยธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมมีเท่าเทียมกับคนทั่วไป การเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้พิการในฐานะเพื่อนมนุษย์ที่ร่วมเกิด แก่ เจ็บตาย จึงเป็นแนวทางให้เกิดสันติสุขร่วมกันและหล่อหลอมให้เกิดสังคมกัลยาณมิตร หากผู้พิการได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเหมาะสมเท่าที่ควรจะ

เป็น การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณสำหรับคนพิการในสังคมไทยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการโดยตรง ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจวิจัยเรื่องการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนาโดยนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้เพื่อบำบัดและบรรเทาความทุกข์และเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในจิตใจตลอดจนเพิ่มความสุขในการดำเนินชีวิตสำหรับผู้พิการ ทั้งนี้เพราะผู้พิการในสังคมไทยมีแนวโน้มที่มีความเครียดหรือมีความทุกข์มากกว่าบุคคลปกติทั่วไปเป็นทวีคูณ และยังเป็นการแสวงหารูปแบบแนวทางการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ตามแนวพุทธศาสนามาใช้กับผู้พิการเพื่อสร้างเสริมสร้างพลังวิญญาณที่จะนำสู่ความสุขสงบมีชีวิตที่ดีงามแก่ผู้พิการในสังคมไทยต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษารูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย
๒. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย
๓. เพื่อวิเคราะห์ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย” หลังจากศึกษาค้นคว้าแล้วสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับดังนี้

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๑ พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย จากการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยเป็นการดับทุกข์หรือบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับผู้พิการในระดับใดหนึ่งด้วยการรักษาและฟื้นฟูสภาพของร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งให้การศึกษาศึกษาและฝึกอาชีพที่เหมาะสมให้ กลับคืนสู่สภาพร่างกายและจิตใจที่เป็นอิสระสามารถประกอบอาชีพช่วยเหลือตัวเองได้ ไม่เป็นภาระต่อผู้อื่นหรือสังคม ดังนั้น การรักษาจึงเป็นการรักษาส่วนองร่างกายที่พิการประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่งคือ การบริหารส่วนองร่างกายที่ไม่พิการให้มีความแข็งแรง คล่องแคล่ว สามารถทำหน้าที่แทนส่วนพิการได้ จนสามารถประกอบอาชีพดูแลตนเองและครอบครัวอยู่ในสังคมได้โดยอิสระ เพราะหากผู้พิการได้รับความช่วยเหลือให้ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกาย การศึกษา การฝึกอาชีพ และการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมก็สามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับบุคคลปกติในสังคมได้ เช่น สิทธิในการที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม การรักษาและฟื้นฟูสภาพจึงเป็นการบำบัด บรรเทา และดับทุกข์ของผู้พิการได้ในระดับหนึ่ง โดยมีรูปแบบของการฟื้นฟูสภาพผู้พิการตามลำดับดังนี้

๑. รูปแบบการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ด้านการแพทย์ รูปแบบการ

เสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ด้านการแพทย์นั้นเป็นการบริการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้พิการ โดยกระบวนการทางการแพทย์ และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ เพื่อปรับสภาพทางร่างกายจิตใจ อารมณ์ สังคม พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้น ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนด เป็นการรักษา ป้องกัน การปรับสภาพ เพื่อแก้ไขปรับปรุงฟื้นฟูสภาพความพิการให้สามารถใช้อวัยวะที่เหลืออยู่เพื่อทดแทนความพิการที่เกิดขึ้น รวมทั้งการใช้กายอุปกรณ์เสริมหรือกายอุปกรณ์เทียมที่เหมาะสมกับสภาพความพิการของแต่ละประเภท และสิ่งที่สำคัญที่สุดในการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ คือ การป้องกันสาเหตุความพิการ หรือการป้องกันความพิการซ้ำ ซ้อน โดยมีการตรวจวินิจฉัย การให้ยา การศัลยกรรมกายภาพบำบัด จิตบำบัด เป็นต้น

๒. รูปแบบการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ด้านการศึกษา การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ หรือแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะ หรือในสถานศึกษาทั่วไป หรือการศึกษาทางเลือก หรือการศึกษานอกระบบ โดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาสำหรับคนพิการให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม เป็นการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและคนพิการให้ได้รับโอกาสและบริการทางการศึกษาตามสภาพความสามารถ และความเหมาะสมกับสภาพความพิการ ในรูปแบบของการศึกษาภาคบังคับ สายอาชีพ สายสามัญ อุดมศึกษา โดยเรียนร่วมกับคนปกติ หรือการศึกษา ร่วมกับโรงเรียนเฉพาะทาง เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนสอนคนปัญญาอ่อน ฯลฯ อันจะนำไปสู่การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านอาชีพและสังคม เพื่อให้คนพิการสามารถพึ่งตนเองได้

๓ รูปแบบการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ด้านสังคม การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ตลอดจนได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ การให้ทุนประกอบอาชีพ, การดูแล, การให้เบี้ยยังชีพ, การอบรมอาสาสมัครคนพิการเป็นการจัดบริการให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการให้ได้รับการปรับวิถีชีวิตให้ดีขึ้น ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตสามารถพึ่งพาตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและเป็นกำลังทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ได้ด้วยอนึ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมตามพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดให้มีการออกกฎกระทรวง แรงงานและสวัสดิการสังคม เรื่องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ เพื่อกำหนดเป็นมาตรฐานในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งในอาคารสถานที่ และบริการสาธารณะสำหรับคนพิการ เพื่อส่งเสริมให้คนพิการสามารถพึ่งพาตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้ โดยสะดวก และปลอดภัยเท่าเทียมกับสมาชิกอื่นในสังคม ทั้งนี้รายละเอียดของการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จะกำหนดไว้ในกฎกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม เรื่องการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับคนพิการซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างโอกาสการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการสนับสนุนความสามารถในการพึ่งตนเองของคนพิการให้เพิ่มมากขึ้น นอกจากการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการด้านสังคมดังกล่าวแล้ว ยังมีการจัดบริการสวัสดิการสังคมเพื่อ

สนับสนุนการดำรงชีวิตของคนพิการตามสภาพความจำเป็นเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนพิการ

๔. รูปแบบการเสริมสร้างทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ด้านการประกอบอาชีพ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ การให้บริการที่มีมาตรฐาน การคุ้มครองแรงงาน มาตรการเพื่อการมีงานทำ ตลอดจนได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และบริการสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี หรือความช่วยเหลืออื่นใด เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานประกาศกำหนด โดยมาตรา ๓๓ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจ้างงานคนพิการในหลายลักษณะ ได้แก่ (๑) อัตราส่วนของการจ้างงานคนพิการกับบุคคลทั่วไปที่ต้องพิจารณาว่าต้องมีอัตราส่วนเท่าใด (๒) การเตรียมการสำหรับการจ้างงานคนพิการในอนาคต (๓) แนวทางที่จะมีรองรับหากหน่วยงานไม่ประสงค์ที่จะจ้างคนพิการเข้าทำงาน (๔) กระบวนการขับเคลื่อนอนุบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานและการบังคับใช้ และ(๕) การรับทราบความเห็นแนวทางต่อไปเกี่ยวกับการจ้างงานคนพิการ ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทัศนคติเกี่ยวกับคนพิการ แทนที่จะคิดว่าเป็นภาระต่อสังคมเพียงอย่างเดียวให้หันกลับมาพิจารณาแนวคิดในสังคมฐานสิทธิที่ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ซึ่งการสร้างงานให้กับคนพิการจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประเทศให้กับสังคม อีกทั้งจะเป็นการลดภาระของสังคมที่ต้องรับผิดชอบต่อคนพิการ โดยแทนที่จะเป็นการสงเคราะห์ให้กับคนพิการเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างโอกาส สร้างเกียรติและศักดิ์ศรีให้กับคนพิการในฐานะที่เป็นบุคคลคนหนึ่งในสังคม เมื่อคนพิการมีงานทำมีความมั่นคงก็จะเป็นการลดภาระของสังคม อีกทั้งจะเป็นการช่วยสังคมและประเทศชาติอีกทางหนึ่งด้วย เป็นการฝึกวิชาชีพให้แก่คนพิการเพื่อที่จะให้คนพิการสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ รวมทั้งสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคม มีเกียรติ มีสิทธิเสรีภาพเช่นคนทั่วไป

จากหลักการข้างต้นจะเห็นว่า สาระสำคัญแห่งสิทธิของคนพิการเพื่อให้สามารถพึ่งตนเอง และได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีส่วนร่วมในชุมชนมีโอกาสเลือกสถานที่อยู่อาศัยโดยเสมอภาคกับผู้อื่น สามารถเข้าถึงบริการระดับต่าง ๆ ในชุมชน รวมถึงความช่วยเหลือในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตการป้องกันกันการถูกทอดทิ้งและให้คนพิการมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีระบบการคุ้มครองทางสังคมปราศจากการเลือกปฏิบัติ รวมทั้งการให้คนพิการและครอบครัวที่มีฐานะยากจนได้เข้าถึงความช่วยเหลือจากภาครัฐในเรื่องค่าใช้จ่ายที่จำเป็น การฝึกอบรม การให้คำแนะนำ การช่วยเหลือการเงินและการดูแลเพื่อบรรเทาปัญหาได้ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.๒๕๕๐ ได้ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์ในการกำหนดแนวทางและปรับปรุงวิธีการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้นและกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และความคุ้มครองคนพิการ เพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุทางร่างกายหรือสุขภาพ รวมทั้งให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐ ตลอดจนกำหนดให้รัฐต้องสงเคราะห์คนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ การฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นเป็นบริการที่จัดให้กับบุคคลพิการ เพื่อมุ่งหวังที่จะให้บุคคลพิการได้มีโอกาสรับการปรับ

สภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและเศรษฐกิจ ให้กลับคืนสู่สภาพในการช่วยเหลือตนเอง สามารถพึ่งตนเองและปฏิบัติหน้าที่การทำงานต่าง ๆ ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับครอบครัวและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่กระทำได้ตามความเหมาะสมกับสภาพความพิการของแต่ละบุคคล

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๒ พบว่า การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักภาวนา ๔ อันเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์โดยจำแนกออกเป็น ๒ ด้านคือ กายภาพและจิตภาพ การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านกายภาพตามหลักของภาวนา ๔ โดยมีการพัฒนากายเรียกว่า กายภาวนาและการพัฒนาศีลเรียกว่าศีลภาวนา หลักของกายภวานากับศีลภวานานับว่าเป็นหลักคำสอนที่ทำให้เกิดในการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณของผู้พิการอย่างถูกต้องตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ส่วนการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณของผู้พิการด้านจิตภาพตามหลักของภาวนา ๔ มี ๒ อย่าง คือ การพัฒนาจิตใจเรียกว่า จิตตภาวนา และการพัฒนาปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา ทั้ง ๒ อย่างเป็นหลักคำสอนที่ทำให้เกิดการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการทางด้านจิตภาพภาวนาในพระพุทธศาสนาคือการทำให้เป็นให้มีขึ้นหรือการฝึกอบรม สำหรับการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านร่างกายและจิตใจตามหลักพระพุทธศาสนามีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

๑. กายภาวนา คือ การพัฒนากาย คือ การพัฒนาอินทรีย์ภายใน ๖ ประการ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้สำหรับสัมผัสหรือเป็นทางเชื่อมต่อกับโลกภายนอก เรียกว่าอินทรีย์ ภายนอก ๖ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อารมณ์ที่ใจ รับรู้เปิดช่องทางที่เข้าไปสัมผัสกับ สภาพแวดล้อมทางวัตถุและทางธรรมชาติทั้งหมด จะเห็นได้ว่าการฝึกพัฒนากายหรือฝึกพัฒนาอินทรีย์นั้นผู้พิการจำเป็นต้องพัฒนาอินทรีย์ คือฝึกให้มีอินทรีย์สังวร เพื่อเป็นเครื่องมือให้ เกิดความแข็งแกร่งของศีล เพื่อสนับสนุนจิตให้มีพลังงานที่มั่นคงและเป็นทางให้เจริญปัญญา จะเห็นว่าการพัฒนากายเป็นการพัฒนาอบรมกายเป็นหลักสอนที่ทำให้ผู้พิการให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณมิให้เกิดโทษให้กุศลเจริญงอกงามและให้อกุศลเสื่อมสูญ เป็นการฝึกอบรมให้ผู้พิการรู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพด้านกายภาพของผู้พิการได้อย่างถูกต้อง

๒. ศีลภาวนา คือ ศีลภาวนาคือการเจริญศีลพัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ด้วยดีเกื้อกูลแก่กันเป็นการฝึกอบรมตนของผู้พิการให้ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัยไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี เกื้อกูลกันและกันเป็นการพัฒนาผู้พิการด้านศีลและความสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อคนในครอบครัว ชุมชน และทางสังคม การทำมาหาเลี้ยงชีพ และวิธีปฏิบัติเสพบริโภคแบ่งปันและอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อม การฝึกปฏิบัติให้สามารถช่วยเหลือตนเอง การที่คนพิการจะสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยใช้ศักยภาพที่ยังคงเหลืออยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพใกล้เคียงคนปกติ

โดยอาศัยการยอมรับในสภาพและข้อจำกัดโดยการช่วยเหลือตนเองของคนพิการควรได้รับการฝึกปฏิบัติ

๓. จิตตภาวนา คือ การพัฒนาจิตเป็นการฝึกปรือในด้านคุณภาพและสมรรถภาพของจิต หมายรวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิเข้ามาว่าเป็นสาระคือ การฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูงให้เป็นจิต ที่สงบผ่องใสเป็นสุขบริสุทธิ์ ปราศจาก สิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมองอยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งาน มากที่สุดโดยเฉพาะการใช้ ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามความเป็นจริง จิตที่ได้รับการพัฒนาดีแล้วย่อปรากฏชัดในหลักธรรม ๒ ประการคือสติและสัมปชัญญะโดยสติคือความระลึกได้ มีความไม่เลื่อนลอยเป็นลักษณะ การไม่หลงลืม เป็น รส คุ่มครองใจและอารมณ์ไว้ได้ มีสัญญาอันมั่นคง สัมปชัญญะ ความรู้ชัด เป็นชื่อของปัญญา ความรู้สิ่งที่นึกได้ ตรชนก เข้าใจชัดตามความเป็นจริง จิตที่รู้แจ้งชัดว่าอะไรคือ กุศล อะไร คืออกุศล อะไรเป็นมรรคหรือผล ซึ่งเป็นคุณลักษณะของจิตที่ได้รับการฝึกพัฒนาตามหลักภาวนาในความหมาย ของพระพุทธศาสนา

๔.ปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่ว ปรีชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจ หยั่ง แยกได้ในเหตุผล ดีชั่วคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการความ รอบรู้ในกองสังขาร มองเห็นตามเป็นจริง” ปัญญา ถือเป็นแกนหลักของการพัฒนาคุณภาพชีวิตดังกล่าว ทั้งในแง่ซึ่งทำหน้าที่นำทาง หรือสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิถี และเป้าหมายของชีวิตทำหน้าที่ แก้ไขหรือคลี่คลายปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ระหว่างการเดินทางของชีวิตในวิถีจริยธรรมและทำหน้าที่ ประจักษ์แจ้งสัจจะ หรือ บรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมไม่ว่าจะเป็น คุณธรรมจริยธรรมของปัจเจกบุคคลหรือ คุณธรรมจริยธรรมทางสังคม ถ้ากระบวนการพัฒนานั้น ๆ ไม่ สามารถทำให้เกิดปัญญา ก็เป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมที่ยั่งยืนขึ้นในตัวบุคคลหรือในวิถี ชีวิตทางสังคมตามทฤษฎีของพุทธศาสนานั้น สิ่งที่เราเรียกว่าปัญญา ประกอบด้วยลักษณะพื้นฐาน ๒ ประการคือ ๑) สัมมาทิฐิ หมายถึง มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริง ซึ่งจำแนกได้เป็น ๒ด้านหลักๆ คือ (๑) มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงทางศีลธรรม เช่น เห็นว่าความดีความชั่วมีอยู่จริง ทำดี ก่อให้เกิดผลดี ทำชั่วก่อให้เกิดผลชั่ว บุญคุณของพ่อแม่มีจริง เป็นต้น (๒) มีความเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงของกฎธรรมชาติ เช่น เห็นความจริงของความเป็นเหตุเป็นผลในเรื่องการเกิดทุกข์และความดับ ทุกข์ในชีวิตตามหลักอริยสัจเห็นความจริงของชีวิต สิ่ง เรื่องราว เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเกิด จากความเชื่อมโยงของความเป็นเหตุปัจจัยตามกฎปฏิบัติจสมุปบาท เห็นความเปลี่ยนแปลง เป็นทุกข์ ไม่มี ตัวตนของชีวิตและสรรพสิ่งตามกฎไตรลักษณ์ เป็นต้น ๒ สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ความคิดถูกต้อง เมื่อ เห็นความจริงตามข้อ ๑ แล้วก็จะเกิดความคิดถูกต้อง เช่น คิดไม่พยาบาทเบียดเบียน คิดหาทางที่จะพ้น ไปจากการครอบงำที่ส่งผลต่อกระบวนการของความคิดต่าง ๆ ที่ปรารถนาให้บุคคลอื่นมีความสุข ตลอดจนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

จากหลักการของการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านร่างกาย และจิตใจข้างต้นจะเห็นว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการในมิติร่างกายที่จะทำให้ผู้พิการมีความสามารถ ในการครองตนคือผู้พิการรู้จักสำรวจมรรคธรรมะมัตระวังในการรับรู้โลกภายนอกได้อย่างถูกต้อง และมี

ความสามารถในการครองคนกล่าวคือผู้พิการมีทักษะและเรียนรู้ในการเข้าสู่สังคมได้อย่างถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งหมดเป็นเป็นเรื่องการการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้พิการ โดยเฉพาะการแก้ปัญหาของผู้พิการในสังคมไทยควรมีความร่วมมือจากทุกฝ่ายเนื่องจากเป็นการทำงานในทุกมิติที่เกี่ยวข้องกันคุณภาพชีวิตคนพิการที่เหมาะสมเป็นปัจเจกบุคคล หมายความว่าในคนพิการแต่ละคนมีความต้องการในแต่ละด้านที่จำเป็นแตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่เหมาะสมควรมาจากการหาวิถีในการจัดการปัญหาเพื่อสามารถให้การดูแลคนพิการให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีครอบคลุมด้านการแพทย์การศึกษา อาชีพและสังคม โดยแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติฉบับปัจจุบันเน้นการสร้างสังคม สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนา นั้นมีสาระสำคัญคือ บูรณาการเพื่อคนพิการและทุกคนในสังคม โดยให้คนพิการเข้าถึง และใช้ประโยชน์ได้จากสภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร สร้างพลังอำนาจให้คนพิการ สามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ รวมถึง สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่คนพิการ เพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและ ภัยพิบัติทางธรรมชาติสร้างความเข้มแข็งขององค์กรด้านคน พิการและเครือข่ายในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านคนพิการ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพและทุกมิติในฐานะหุ้นส่วน ส่วนการพัฒนาส่งเสริมเจตคติเชิงสร้างสรรค์ต่อความพิการและคนพิการโดยตระหนักรู้เกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การดำรงชีวิตอิสระสิทธิและหน้าที่ของคนพิการ

ในส่วนของการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านจิตใจ เป็นเรื่องของการพัฒนาผู้พิการด้านจิตใจ พระพุทธศาสนามีได้จำกัดสิทธิ์การเข้าถึงหลักธรรมหมายความว่า พระพุทธศาสนาเปิดกว้างในเรื่องการฝึกฝนพัฒนาตนเองบุคคลจะนับว่าประเสริฐได้ด้วยวิธีการฝึก ในหมู่ มนุษย์ผู้ฝึกตนแล้วเป็นผู้ประเสริฐ กล่าวคือ ผู้ประเสริฐคือผู้ที่เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะการที่ผู้พิการ (โดยกำเนิด) มีความบกพร่องด้านร่างกายแต่สามารถดำเนินตนตามหลักสัมมาทิฐิคือมีความเห็นถูกต้องมองโลกในแง่ดีไม่ย่อท้อหมัดกำลังมีความพยายามต่อสู้กับอุปสรรคแห่งชีวิตจนประสบความสำเร็จทั้งในด้านการใช้ชีวิตและการฝึกฝนพัฒนาจิตจึงกล่าวได้ว่าถ้าผู้พิการได้รับโอกาสเขาก็สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ไม่แตกต่างจากคนปกติทั่วไป โดยเฉพาะในส่วนของการฝึกจิตใจให้เข้มแข็งนั้นเรียกว่าจิตตภาวนาคือการเจริญจิตพัฒนาจิตการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลายเช่นมีการเมตตา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียรอดทน มีสมาธิและสดชื่นเบิกบานเป็นสุขผ่องใสเป็นต้นและปัญญาภาวนาคือการเจริญปัญญาพัฒนาปัญญาการฝึกอบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงรู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสถานะสามารถทำให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญาเป็นการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านจิตใจ

การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการด้านจิตใจข้างต้นตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้เห็นว่าการดับทุกข์ผู้พิการในมิติของจิตใจนั้น เช่น การให้กำลังใจในการดำเนินชีวิตในสถานะความพิการ มีการฝึกฝนพัฒนาจิตตามสภาพความสามารถและประเภทของความพิการ โดยใช้หลักธรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือการฟื้นฟู เช่น หลักสัมมาทิฐิคือการมีความรู้และความเข้าใจใน

ชีวิตและหลักกรรมคือการเลือกและตัดสินใจที่จะในการสร้างกรรมใหม่ การสละวัตถุภายนอกเป็นทาน การรักษาศีล และการฝึกสมาธิภาวนา เป็นต้น เพื่อจิตใจเบิกบาน มีความสุขแจ่มใสอยู่เสมอ และการฟื้นฟู ฟางด้านปัญญา หมายถึง การฟื้นฟูด้านความรู้เกี่ยวกับโลกและชีวิตเป็นการพัฒนาปัญญาเพื่อเข้าถึง สัจจะความเป็นจริงของชีวิต มีท่าทีที่ถูกต้องหรือมีสัมมาทิฐิ และรู้เท่าทันสภาวะต่าง ๆ ของชีวิตและ สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การปล่อยวางความทุกข์และมีจิตที่เป็นอิสระบนพื้นฐานฐานแห่งปัญญาไม่ ให้ ความพิการเป็นอุปสรรคในการเสริมสร้างพลังชีวิตแนวความคิดการฟื้นฟูศักยภาพผู้พิการเชิงพุทธดังกล่าวมา จึงมีความสำคัญที่จะทำให้ผู้พิการลบล้างความรู้สึทที่เป็นบมด้อยทางกายภาพหรือทำให้ลดน้อยลงเห็น คุณค่าของชีวิตและพร้อมที่จะฟื้นฟูพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ที่ ๓ พบว่า ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้ พิการในสังคมไทยเป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพหรือการเพิ่มขีดความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ ดีขึ้นหรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทางการแพทย์ การ ศาสนา การศึกษา สังคม อาชีพ หรือกระบวนการอื่นใดเพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิต ในสังคมอย่างเต็มศักยภาพ โดยมีหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลส่งเสริมความเป็นอยู่ของคน พิการ รวมถึงบุคคลากรทางการแพทย์ที่มีส่วนช่วยเหลือให้ผู้พิการสามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเป็น ปกติมากที่สุดหรือใกล้เคียงกับปกติให้ได้มากที่สุด โดยการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยมี ๔ ประการ คือ

๑. ด้านการแพทย์ คือ แนวทางหรือระบบบริการให้คนพิการสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพและ ได้รับการ ดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ครบวงจร เพื่อเป้าหมายคือ มีสุขภาพะ องค์กรรวมทั้งสุข ภาวะทางกาย จิต สังคม และจิต วิญญาณ การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือความสามารถของคนพิการให้ มีสภาพที่ดีขึ้น หรือดำรงสมรรถภาพหรือความสามารถที่มีอยู่เดิมไว้ โดยอาศัยกระบวนการทาง และ ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลค่าอุปกรณ์ เครื่องช่วยความพิการ และสื่อส่งเสริมพัฒนาการ

๒. ด้านการศึกษา คือ การให้ผู้พิการได้รับการศึกษาและมีโอกาสทางการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ.๒๕๕๑ (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พุทธศักราช ๒๕๕๑) ควรให้คนพิการ ได้รับสิทธิและเข้าถึงระบบทางการศึกษาให้มาก ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบ ความพิการตลอดชีวิต ได้รับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษา มีการจัดระบบ การศึกษาให้มีความหลากหลายยืดหยุ่นตามความต้องการจำเป็น พิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและ แต่ละบุคคล และควรมี การประสานความร่วมมือกันระหว่างกาให้บริการทาง การแพทย์กับ การศึกษาด้วย โดยเฉพาะเด็กที่มีความพิการมาก จนไม่สามารถไปโรงเรียนได้หน่วยงานทางการศึกษา อาจมีการ จัดการให้บริการ เป็นการศึกษาออกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยด้วย

๓. ด้านสังคม การดับทุกข์ของผู้พิการทางด้านสังคมโดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนหรือสร้าง ทัศนคติที่ดีต่อการดูแลคนพิการและทำให้เกิดกระแสความสำนึกร่วมรับผิดชอบของสังคมต่อคนพิการ

เพิ่มการประชาสัมพันธ์และ ขยายขอบเขตการให้บริการเพื่อให้คนพิการสามารถหาช่องทางเข้าถึงระบบ การบริการ ได้ขึ้นทะเบียน และได้รับโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจเช่นคนทั่วไปจัดเวทีหรือมีงานที่ให้ โอกาสคนพิการได้แสดงความสามารถพลังและศักยภาพ สร้างแรงจูงใจให้สามารถใช้ชีวิตอิสระ พึ่งตนเอง ตามศักยภาพ ดำรงชีวิตอิสระ และไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากสังคม สนับสนุนคนพิการให้มีโอกาสร่วม กิจกรรมทางสังคม และส่งเสริมสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ชุมชน และสังคม สร้างการรวมกลุ่ม/เครือข่าย คนพิการ เช่น จัดตั้งกลุ่ม หรือชมรม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือกันและกัน การสร้างการมีส่วนร่วม จากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน เพื่อแก้ปัญหาการ บัญญัติกฎหมายและนโยบายสังคมที่ขาดความ ตระหนักในการมีส่วนร่วมของคนพิการในสังคม

๔.ด้านอาชีพ คือ การส่งเสริมให้ผู้พิการได้รับการฝึกและ พัฒนาอาชีพ และสนับสนุนให้มี อาชีพที่พอทำได้มีรายได้ มีแหล่งขายหรือตลาดรองรับ และมีการส่งเสริมการจ้างคนพิการทำงานใน หน่วยงานหรือองค์กรภาคีเครือข่าย จัดหางานเหมาะสมกับแต่ละบุคคลเป็นการให้บริการเพื่อการทำงาน และประกอบอาชีพของคนพิการ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ประกาศกำหนด

จะเห็นว่าการส่งเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทยทั้ง ๔ ด้าน ดังกล่าวเป็นการเสริมพลังอำนาจแก่ผู้พิการด้านร่างกายและจิตใจที่จะทำให้ผู้พิการรู้สึกว่ามีวิถีชีวิตอิสระ ได้แก่ การมีส่วนร่วม การควบคุม การมีอำนาจในการตัดสินใจ การกำหนด ทางเลือกและทรัพยากร ให้แก่ตนเองของคนพิการโดยมีเป้าหมายเพื่อการจัดสรรอำนาจและการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ใหม่เป็นกระบวนการเปลี่ยนผ่านของบุคคลและสังคมการเปลี่ยนแปลงสำนึกสาธารณะและการบรรลุ ความต้องการของมนุษย์และการนำไปสู่การปลดปล่อย (Emancipatory) ปราศจากการกดทับกดขี่ซึ่ง การบริการแบบนี้มีฐานคิดปรัชญาเป็นแบบแผนทางสังคม(Social Model) เน้นความเท่าเทียมในศักดิ์ศรี สิทธิมนุษยชนสิทธิพลเมืองแบบแผนทางสังคม (Social Model) จึงเน้นบทบาทอำนาจของคนพิการเป็น ผู้ตัดสินใจกำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนพิการด้วยคนพิการเองคนพิการจึงมีฐานะเป็นผู้บริโภค หรือลูกค้าของสถาบันที่ให้บริการแก่คนพิการ และเป็นการยอมรับ น้อมรับความพิการของตนความ พิการเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตแต่ก็ได้ทำให้เขาต้องแตกต่างจากคนอื่น ความพิการมิได้เป็นตราบาปเป็น ความรู้สึกที่ก้าวข้ามและปลดปล่อยชุดความรู้ดังกล่าวนี้จึงนำไปสู่การทำให้คนพิการสร้างปริมณฑลของ ตนเองเพื่อสถาปนาความเป็นตัวตนและเอกลักษณ์ของตนเองเพื่อเปียดขัดกับอำนาจกระแสหลักและคน ทั่วไปงานบริการคนพิการหรือลักษณะการเคลื่อนไหวที่ใช้แนวคิดนี้ ได้แก่ โครงการการมีวิถีชีวิตอิสระ (Independent Living) กลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self Help Groups) การปรึกษาแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Counseling) การจัดตั้งสมาคมและองค์กร คนพิการต่าง ๆ (Disabled People Organizations) รวมทั้งการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยชุมชน (CBR) ที่มีคนพิการหรือครอบครัวคนพิการมีฐานะเป็น เจ้าของโครงการหรือเป็นผู้ชี้้งานบริการต่าง ๆมากกว่านักวิชาชีพ/ นักวิชาการ ชาวบ้านหรือผู้นำ ชุมชน เป็นต้น เป็นการช่วยเหลือ บริการที่มุ่งการแก้ไขปัญหา อย่างจริงจัง อย่างถาวรแก่คนพิการและมี เป้าหมายสูงสุดอย่างเดียวกัน คือการทำให้คนพิการดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองมี อิศราภาพเป็นการเสริมพลัง

อำนาจนี้ เป็นการบริการช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการที่มีเป้าหมายการแก้ไขปัญหาระยะยาว หรือการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุรากเหง้าของปัญหา และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมอย่างถาวร ด้วยตัวของคนพิการเอง

ในส่วนผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา เป็น ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องของการ พัฒนาชีวิตของผู้พิการตามหลักของภาวนา ๔ ประการตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาโดยพัฒนาให้ ผู้พิการมีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจที่ทำให้ผู้พิการนไปประพฤติและเป็นปฏิบัติตามหลัก ภาวนา ๔ ประการโดยมี ๑) กายภาวนา คือ การพัฒนากาย ๒) สีสภาวนา คือ การพัฒนาพฤติกรรม ๓) จิตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจ และ ๔) ปัญญาภาวนาคือการพัฒนาปัญญา หลักภาวนาทั้ง ๔ ประการ นับว่าเป็นหลักคำสอนที่ส่งเสริมและพัฒนาชีวิตผู้พิการครบทุกด้าน ผู้พิการบางคนได้ให้ความเห็นว่าไม่มี ศาสนาใดในโลกที่เกื้อกูลการใช้ชีวิตได้ดีเท่าพระพุทธศาสนาเนื่องจากเป็นศาสนาที่มีการสอนครอบคลุม การดำรงชีวิตในทุก ๆ ด้าน เช่น การสอนให้มีความสุขทางด้านจิตใจ สอนให้ฝึกกายไม่ให้เบียดเบียนกัน หรือสอนการสำรวมทางด้านวาจา ให้พูดจริง พูดถูกต้อง ไม่พูดคำหยาบ ผู้พิการจึงมองว่าถ้าผู้พิการหัน มาฝึกธรรมะ ฝึกจิตสิ่งนี้จะเกื้อกูลการมีชีวิตที่พิการไม่มีความสุขทุกข์ได้ ปฏิบัติแล้วมันจะหายจากความ พิการ ไม่หายทางร่างกาย ก็หายทางจิต ทำให้ตนเองเป็นผู้ใจเย็นมีอารมณ์ร่อนวู่วาม เมื่อเกิดปัญหา ก็ ค่อยๆคิดใช้ปัญญาในการแก้ไขทำให้สามารถผ่านปัญหาต่าง ๆ ได้อีกทั้งยังรู้จักปล่อยวาง อย่างเช่น ถูก โกงเงินจึงรู้สึกเจ็บแค้นและเป็นทุกข์แต่เมื่อได้มาปฏิบัติฟังการบรรยายธรรมทำให้ได้รู้ว่ามิผู้อื่นที่มีทุกข์ มากกว่าตนเขาเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่ได้จึงทำให้รู้สึกมีกำลังใจและให้อภัยเพราะคิดว่าคงมีกรรมผูกพันกัน มา เมื่อคิดได้ดังนี้ ใจสงบและไม่มีทุกข์ศาสนาช่วยให้มีสติขึ้น เช่นเดียวกับผู้พิการทางจิตใจที่บอกว่า ดำรงชีวิตด้วยการรักษาศีล การรักษาศีลหำมันทำให้เราปลอดภัยและก็อยู่กับผู้อื่นได้

ประเด็นที่น่าสนใจคือผู้พิการทางการได้ยินบางผู้มองว่าการศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนา สามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตได้แน่นอนและตนก็ได้นำมาใช้เพียงแต่ว่าภาษาธรรมะนั้นเป็น ภาษาที่ยากการจะเข้าใจได้ทั้งหมดยังเป็นเรื่องยากสำหรับผู้พิการโดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือและ อ่านไม่ออกสิ่งนี้จึงยังเป็นอุปสรรคสำหรับกลุ่มของตนดังนั้นถ้าหากมีสื่อที่ผลิตออกมาสำหรับผู้กลุ่มนี้ โดยเฉพาะน่าจะช่วยให้เข้าใจคำสอนมากขึ้น และส่งผลให้มีการนำธรรมะหรือคำสอนไปใช้ในชีวิตได้อย่าง กว้างขวางตามมา การยึดมั่นในการทำความดีตามคำสอนของพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตพบแต่สิ่งที่ดี เพียงแต่บางครั้งความดีหรือการทำดีมักได้ผลช้า แต่ก็เชื่อมั่นในการทำความดี และว่าคำสอนของ พระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่ไม่เคยล้าสมัย ญาติของผู้พิการบางคนเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นพลังที่ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวของผู้พิการถึงแม้จะเคยรู้สึกเสียใจหรือผิดหวังที่ถูกปฏิเสธจากบางวัด หรือศาสนาในระยะแรกแต่เมื่อสามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งได้แล้วและผู้พิการได้ร่วมศาสนกิจกรรมต่าง ๆ กับผู้ปกติก็สามารถเห็นถึงพัฒนาการของผู้พิการได้อย่างน่าพอใจผู้พิการเองก็พอใจและมีความสุขที่ได้ เป็นส่วนหนึ่งของสังคมพระพุทธศาสนาดังจะเห็นได้จากการมีส่วนร่วมในงานต่าง ๆ โดยที่ผู้ปกติอื่น ๆ ไม่ต้องร้องขอหรือการดูแลตัวเองได้ไปไหนมาไหน หรือใช้ชีวิตอย่างผู้ปกติในศาสนสถานได้โดยไม่ต้องพึ่ง

ผู้ดูแลหรือผู้ปกครอง การเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักภาวา ๔ ประการ ในพระพุทธศาสนาจึงเป็นการดับทุกข์ที่ครบทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านสังคม ด้านจิตใจ และด้าน ปัญญาทำให้ผู้พิการมองเห็นความสำคัญของหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับผู้พิการทั่วไป

๓. ปัญหาและอุปสรรคจากการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลัก พระพุทธศาสนาในสังคมไทย

จากการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการวิจัยศูนย์ผู้พิการทั้ง ๔ ศูนย์ ผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้พิการทั้ง ๔ ศูนย์ พบว่าในแต่ละศูนย์ต่างมีความคล้ายคลึงกันทำให้ผู้พิการมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น กล้าคิด กล้าพูด และกล้าแสดงออก สามารถออกสู่สังคมและเรียนรู้ที่จะปรับตัวในสังคมมากขึ้น รวมทั้งมีความสามารถในการคิดและตัดสินใจด้วยตนเองทั้งนี้เนื่องมาจากการให้บริการการเสริมสร้างพลังทางด้านจิตวิญญาณ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญและควรมีการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณอย่างต่อเนื่อง อาจมีผลต่อการดำเนินชีวิต สำหรับผู้พิการ แม้ว่าแต่ละศูนย์จะมีจุดเด่นในด้านบริการที่มีความแตกต่างกันไป แต่ไม่ได้ละทิ้ง การเสริมสร้างพลังทางด้านจิตวิญญาณแต่อย่างใดไม่ การดำเนินงานของศูนย์ทั้ง ๔ ศูนย์มีเป้าหมายที่ สอดรับกันคือช่วยให้ผู้พิการมีภูมิคุ้มกันทั้งภายในและภายนอกให้มีความเข้มแข็งสามารถคิดและตัดสินใจ ได้ด้วยตนเอง การรุกรับความพิการที่เกิดขึ้นกับตนเอง การยอมรับความพิการของตนเอง สามารถ ช่วยเหลือตนเองได้และมีความเชื่อมั่นในตนเองและมีทักษะในการดำเนินชีวิต ในส่วนของปัญหาและ อุปสรรคจากการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคตามลำดับดังนี้

๑.ปัญหาด้านผู้พิการ คนพิการรุนแรงบางคนเชื่อมั่นในตนเองลดน้อยลงหลังจากการ การเข้าร่วมกิจกรรมการเสริมสร้างพลังด้านจิตวิญญาณในช่วงนั้นประมาณ ๓ - ๔ เดือน เนื่องจากขาดการ ติดตามงานอย่างต่อเนื่องของคณะทำงานทำให้คนพิการกลับใช้ชีวิตแบบเดิม มีการดำรงชีวิตอิสระเป็น การเปิดโอกาสให้คนพิการได้แสดงพลังออกมาและมีอิสระในการคิดและการตัดสินใจแต่คนพิการมี โอกาสทำได้ในช่วงนั้น ๆ จึงเกิดความผิดหวัง คนพิการบางคนไม่สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองตามที่ได้คิดไว้ เพราะมาจากปัจจัยสิ่งแวดล้อมตัวคนพิการ เช่น ครอบครัวและสังคม โดยเฉพาะกับคนพิการที่มีอายุน้อย หรือมีอายุมากเกินไป คนพิการที่พิการแต่กำเนิด คนพิการที่อาศัยครอบครัว พ่อแม่พี่น้องและได้รับการ ดูแลเอาใจใส่มาตลอด พ่อแม่มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจ คนพิการเหล่านี้จะไม่ค่อยยอมรับการ เปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ

๒.ปัญหาด้านการดำเนินงาน ด้านการประชาสัมพันธ์ แม้ว่าทางศูนย์จะเห็นว่าจดหมายข่าว เป็นช่องทางหนึ่งที่น่าพอใจ แต่ยังไม่สามารถกระจายข่าวสารได้ทั่วถึง นอกจากนี้สื่อทางการ ประชาสัมพันธ์ เป็นการสื่อสารทางเดียว ทำให้ผู้พิการไม่เข้าใจในแนวคิดการดำรงชีวิตอิสระและบทบาท การดำเนินงานของศูนย์ในทางที่ถูกต้อง

๓.ปัญหาด้านคณะทำงาน ขาดแคลนทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะผู้หญิงที่มีความรู้

ความสามารถและเชี่ยวชาญในด้านการให้คำปรึกษา เนื่องจากในบางครั้งผู้มาขอรับบริการที่เป็นผู้หญิง และมีความต้องการปรึกษาในเรื่องที่มีความเป็นส่วนตัว เกี่ยวกับผู้หญิง จำเป็นอย่างยิ่งทำให้เป็นอุปสรรคอย่างมาก ในการบรรลุกระบวนการให้บริการตามจุดหมาย ขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านความพิการทางจิตประสาท เนื่องจากการให้บริการที่ทางศูนย์จัดขึ้นนั้น เรามีความมุ่งหมายที่จะให้บริการกับคนพิการทุกประเภท ไม่มีการแบ่งแยกประเภท แบ่งแยกชั้นวรรณะ แต่ความพิการบางประเภทจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ความพิการทางสติปัญญาหรืออาการทางจิตประสาท ซึ่งคนพิการประเภทดังกล่าวก็มีสิทธิที่จะได้รับการบริการเช่นเดียวกับคนพิการทั่วไปและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้จักรักการเรียนรู้ที่จะใช้ชีวิตอย่างอิสระได้ เท่าที่ขีดความสามารถทำได้หรือแม้แต่ อุปสรรคด้านการสื่อสารความด้านภาษา กรณีที่มีผู้รับบริการที่มีความพิการทางการได้ยิน คณะทำงานไม่สามารถสื่อสารได้ด้วยภาษามือ ทำให้ไม่สามารถให้บริการแก่คนพิการทางการได้ยินให้ และการผลิตบุคลากรด้านให้คำปรึกษาทำได้ยาก เนื่องจากการเป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดีได้นั้น ต้องเป็นคนที่ใส่ใจในการทำงานเพราะการให้คำปรึกษาเป็นเรื่องที่มีความละเอียดก่อนไม่ใช่ว่าการเป็นเพียงผู้รับฟังเท่านั้น ยังต้องมีความอดทนสูง รู้จักการยอมรับ มีประสบการณ์และต้องติดตามผลการทำงานอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นอุปสรรคทำให้ทางศูนย์มีคณะทำงานในด้านนี้จำนวนน้อย

๔. ปัญหาด้านผู้รับบริการ ขาดความรู้ในเรื่องสิทธิของคนพิการ เนื่องจากการเข้าไม่ถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารความเข้าใจไม่ถูกต้องเนื่องจากได้ข้อมูลที่ผิดหรือเกิดความเข้าใจผิด สาเหตุหลักมาจากการไม่ได้รับการศึกษาและความไม่รู้หนังสือ ซึ่งแสดงให้เห็นเป็นอุปสรรคในการสร้างให้คนพิการเกิดความมั่นใจ นอกจากนี้ความไม่รู้ในสิทธิการบริการที่ตนควรได้รับ จะนำไปสู่การไม่มีพลังในทางสังคมเพื่อการเรียกร้องสิทธิอีกด้วย คนพิการมีความท้อแท้ใจเนื่องมาจากสภาพความพิการที่ตนเองได้รับประกอบกับไม่เชื่อมั่นในตนเองว่าตนจะสามารถพัฒนาหรือใช้ชีวิตอย่างอิสระได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ทางศูนย์จึงมีบทบาทหนักในการกระตุ้นให้คนพิการมีกำลังใจ และมีความหวังด้วยการยกตัวอย่างคนพิการต้นแบบเป็นข้อคิด อย่างไรก็ตาม ใจมีความสำคัญอย่างมากให้บุคคลคนหนึ่งประสบความสำเร็จหรือกล้าที่จะลุกขึ้นมาปรับเปลี่ยนตัวเอง ยอมรับหรือมั่นใจและพร้อมที่จะเผชิญและใช้ชีวิตได้อย่างปกติ

๕. ปัญหาด้านครอบครัวคนพิการ ปัญหาด้านครอบครัวคนพิการ สำหรับเจตคติของครอบครัวคนพิการที่มีต่อคนพิการในแง่ลบโดยมองว่าคนพิการไม่สามารถดูแลและช่วยเหลือตนเองได้ รวมทั้งไม่เปิดโอกาสให้คนพิการออกสู่สังคมเนื่องจากความอับอายหรือความไม่เชื่อมั่นซึ่งนับเป็นอุปสรรคที่สำคัญ เพราะครอบครัวถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระได้ การที่คนพิการเข้ามาใช้บริการจากทางศูนย์แล้ว มีแนวคิดมีการฝึกทักษะที่ชัดเจน แต่ไม่ได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากครอบครัว ในด้านการเดินทาง การเตรียมตัว รวมถึงการดูแลและการให้กำลังใจ อาจส่งผลให้คนพิการไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างคนปกติหรืออาจต้องใช้เวลาช้านานในการปรับตัวและอดทนต่ออุปสรรคจากครอบครัวซึ่งในบางรายอาจเกิดความท้อถอยและถอดใจในที่สุด

๖. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา พบว่า ปัญหาด้านสังคมที่มีอิทธิพลอย่างมากในการดำเนินงานกล่าวคือแนวคิดของในสังคมที่ยังมีความ

เชื่อที่ผิดๆว่าคนพิการคือคนที่ไม่มีความสามารถทำอะไรได้ เช่น คนปกติ แม้สังคมจะยอมรับให้คนพิการได้ประกอบอาชีพ แต่สังคมมักจะมีทัศนคติที่คิดว่าคนพิการทำให้แรงงานขายลอตเตอรี่ ขายลูกอม ซึ่งในความเป็นจริง คนพิการจำนวนมากมีความ ความสามารถ ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ ซึ่งมีความต้องการเข้าทำงานในหน่วยงานกระทรวง กรมต่าง ๆ อย่างเช่นคนปกติซึ่งแนวคิดทางสังคมดังกล่าวเป็นอุปสรรคอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อของคนพิการ

๗ ปัญหาด้านพระพุทธศาสนา ปัญหาด้านพระพุทธศาสนาพบว่า พระพุทธศาสนาขาดการสนับสนุนงบประมาณวัดที่พร้อมจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมผู้พิการ ไม่มีการผลิตสื่อธรรมะที่เหมาะสมกับผู้พิการแต่ละประเภท และการพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการ ที่พักสำหรับผู้พิการที่มีความต้องการศึกษาปฏิบัติธรรม และขาดการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์กับการช่วยเหลือผู้พิการตลอดจนการจัดทำคู่มือหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตสำหรับผู้พิการ

จากปัญหาและอุปสรรคจากการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยข้างต้นพบว่ามีปัญหาและอุปสรรค ๗ ประการ โดยมีปัญหาด้านผู้พิการ ปัญหาด้านการดำเนินงาน ปัญหาด้านคณะทำงาน ปัญหาด้านผู้รับบริการ และปัญหาด้านครอบครัวคนพิการ เป็นต้น ในแต่ละปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่หน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ครอบครัว และชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญในการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการโดยทำให้ผู้พิการมีความเข้าใจและยอมรับสภาพความพิการของตนเองเกิดการพัฒนาตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงช่วยเหลือตัวเองได้มากขึ้นรู้จักการปรับตัวได้ในสังคมตลอดจนมีศักยภาพในการขับเคลื่อนและเป็นพลังทางสังคมได้

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมีข้อเสนอแนะตามลำดับดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายหรือแนวทางการนำไปใช้

๑.ด้านวิชาการ

๑) ควรมีการพัฒนาด้านองค์ความรู้และงานเชิงวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานด้านการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ ควรมีการรวบรวมข้อมูลและผลการดำเนินงานในรูปของเอกสารหรือการจัดทำรายงานประจำ มีการสนับสนุนการทำวิจัย ตลอดจนการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งคณะทำงานไปศึกษาดูงานเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในการทำงาน

๒) ควรจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานจากหน่วยงานกลางหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในงานด้านการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณโดยตรงเพื่อให้ผลการประเมินนั้นเป็นบทเรียน และเป็นการวัดผลการดำเนินงานอันจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการทำงานต่อไปในอนาคต

๓) ควรจัดให้มีการประชุมวิชาการด้านการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณ ปีละ ๑ ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการทบทวนแนวคิดและแนวทางการทำงานให้มีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ตลอดเวลาเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงรูปแบบการทำงานใหม่ในแต่ละปี

๔) ควรมีการจัดระดับสมองร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และคณะทำงานแต่ละศูนย์เพื่อจัดทำคู่มือการดำเนินงานของศูนย์การดำรงชีวิตอิสระที่เหมาะสมในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจศึกษาหรือคนพิการที่มีความต้องการก่อตั้งศูนย์ฯในพื้นที่ของตนต่อไป

๕) ควรมีการแลกเปลี่ยนจุดเด่นของการทำงานของศูนย์ทั้ง ๔ ศูนย์ เช่น การจัดกิจกรรมอบรมและเผยแพร่การดำเนินงานด้านการฝึกทักษะ เพื่อถ่ายทอด เทคนิค วิธีการ ปัญหา อุปสรรคเพื่อให้ศูนย์อื่นนำไปปรับใช้

๒.ด้านการดำเนินงาน

๑) ควรมีการผนึกกำลังร่วมระหว่างศูนย์ผู้พิการทั้ง ๔ ศูนย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อผลักดันนโยบายและกฎหมายที่เป็นธรรมให้คนพิการในสังคมไทยโดยเฉพาะในเรื่องของการเลือกปฏิบัติในสถานที่ทำงานและการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมขึ้นในสังคมไทย

๒) ควรมีการสร้างตัวชี้วัดในการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณของคนพิการเพื่อเป็นแนวทางในการวัดผลการดำเนินงานแลเพื่อให้ทราบว่าคนพิการมากบรรลุในขั้นใดแม้ว่าการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณในความคิดของคนพิการในแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันออกไปแต่ในเชิงวิชาการตัวชี้วัดถือว่าการวัดผลที่มีเกณฑ์และอ้างอิงได้ในเชิงวิชาการ

๓) ควรมีออกแบบสร้างสรรค์แนวทางและรูปแบบการดำเนินงานในมุมมองใหม่ ที่สอดคล้องกับแนวคิดและประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในสังคม เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางใหม่สำหรับการดำรงชีวิตอิสระที่เหมาะสมในประเทศไทย

๓.ด้านสังคม

๑) ควรมีการสร้างจิตสำนึกใหม่ต่อผู้พิการ เนื่องจากสังคมไทยยังมีค่านิยมความคิดแบบเก่าโดยมองว่าคนพิการเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล และมองว่าคนพิการคือคนที่ เป็นภาระของสังคม ซึ่งการจะเปลี่ยนแปลงความคิดดังกล่าวอาจไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องใช้ระยะเวลาและที่สำคัญทุกภาคส่วนควรร่วมมือกันในการสร้างกระแส และผลักดันให้ภาครัฐสนับสนุน ส่งเสริม นโยบายและงบประมาณที่เหมาะสมเพื่อให้คนพิการได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมในสังคม

๒) ควรส่งเสริมสิทธิและความเท่าเทียมในเรื่องเพศควรให้โอกาสในการฝึกฝนคณะทำงานทั้งเพศชายและเพศหญิง ภายใต้อุปสรรคที่เท่าเทียมกันและสร้างให้คนพิการเกิดความเชื่อมั่นว่า ไม่ว่าต้นแบบหรือผู้ให้คำปรึกษาจะเป็นคนละเพศกับเราแต่ก็สามารถให้คำแนะนำและทำงานในฐานะ

ของผู้ให้คำปรึกษาหรือคนพิการต้นแบบได้

๓) ควรเน้นการมีส่วนร่วมของคนในสังคมเริ่มจากทัศนคติที่มองคนพิการอย่างไม่มีอคติ และมองว่าปัญหาความพิการไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของส่วนรวมและคนในสังคมควรตระหนักและมีบทบาทในการเช่น การร่วมในกิจกรรมของคนพิการ และคนพิการเองก็ควรแสดงตนและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น คนปกติ ไม่มีการแบ่งแยก

๒. ข้อเสนอแนะทางการวิจัยมีประเด็นที่ควรทำการวิจัยดังนี้

๑) ควรศึกษาแนวคิดเรื่ององค์กรเครือข่ายที่จะทำให้คนพิการทุกประเภทเข้าถึงสิทธิ ตามกฎหมายและด้านอื่น ๆ โดยมี ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านอาชีพ ในพื้นที่วิจัยต่อไป

๒) ควรศึกษารูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งขององค์กรผู้พิการเพื่อให้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการศึกษาทุกระดับให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป

๓) ควรศึกษารูปแบบการเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขอย่างมีส่วนร่วมของผู้พิการในพื้นที่วิจัยที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่นในพื้นที่ที่ต่างกันจะทำให้การเข้าถึงบริการสาธารณสุขคนพิการแตกต่างกัน

ภาคผนวก ง

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ง

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยประกอบการเรียนการสอนในหมวดวิชา พระพุทธศาสนาโดยมีวิชา ปรัชญาเบื้องต้น พระไตรปิฎกศึกษา พระสูตรต้นตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน และพระไตรปิฎกวิเคราะห์ เป็นต้น ทั้งในปริยญาตรีและปริยญาโท ตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ เป็นการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้นิสิตและนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม

๒. กิจกรรมทางด้านสังคม

หน่วยงานในชุมชนชุมชนโดยมีบ้าน วัด และโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาสามารถนำองค์ความรู้และข้อมูลจากการวิจัยไปเผยแพร่ให้กับผู้พิการโดยมีครอบครัว ประชาชนในชุมชน และพระสงฆ์ในชุมชนได้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องผู้พิการอันจะเป็นปัจจัยสำคัญในการฝึกทักษะการดำรงชีวิตผู้พิการ เป็นการสร้างความรู้สึกส่วนตัวของคนพิการให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าหรือสามารถจัดการสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยข้อจำกัดที่ตนเองเป็นการสร้างพลังอำนาจในตนเองจากการสร้างรู้สึกของการมีคุณค่าในตัวบุคคลผู้พิการ มีความมั่นใจ กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพูดต่อหน้าสาธารณะ กล้าไปเที่ยวในที่ชุมชน โดยไม่รู้สึกลัวตกกลัวต่อสายตาผู้คนรอบข้าง กล้าสบตาผู้อื่นอย่างมั่นใจบางคนได้ไปต่างประเทศและได้ไปในที่ที่เคยฝันว่าจะได้ไปบางคนมีอาชีพ มีรายได้ สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ สนับสนุนคนพิการให้มีโอกาสร่วมกิจกรรมทางสังคม และส่งเสริมพัฒนาภาพในครอบครัว ชุมชน และสังคมสร้างการรวมกลุ่ม/เครือข่ายคนพิการ เช่น จัดตั้งกลุ่ม หรือชมรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือกันและกัน สร้างการมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน เพื่อแก้ปัญหาการบัญญัติกฎหมายและนโยบายสังคมที่ขาดความตระหนักในการมีส่วนร่วมของคนพิการในสังคม

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

การให้บริการวิชาการด้านความรู้และความเข้าใจแก่คนพิการ ผู้ดูแลคนพิการ ครอบครัวและสังคมอย่างถูกต้องตามประเภทของคนพิการอย่างถูกต้องโดยมีศูนย์ให้บริการความรู้ด้านการดูแลสุขภาพและสวัสดิการที่รัฐบาลจัดให้เพื่อให้ผู้พิการ และญาติ รับทราบ และสามารถที่จะมีความรู้และเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ รวมทั้งความรู้เบื้องต้นในการดูแลสุขภาพด้วยตัวเอง รวมทั้งการช่วยเหลืออย่างถูกต้องจากผู้ดูแล ศูนย์ดังกล่าวยังทำหน้าที่ติดต่อประสานให้ผู้พิการและผู้ดูแลได้รับสิทธิในการพัฒนาตนเองที่จะนำความรู้ที่ได้รับการพัฒนาไปสร้างรายได้เลี้ยงชีพและครอบครัว จะเป็นการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนและดำรงชีวิตร่วมกับสังคมอย่างปกติทั่วไป

ภาคผนวก จ
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย

ภาคผนวก จ

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย

๑.ผลผลิต

สำหรับผลผลิตจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้มีความรู้และเข้าใจในเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย การเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย และวิเคราะห์ผลการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยเฉพาะด้านการจัดกิจกรรมหรือการอบรมที่ตอบสนองภาวะพิการเพื่อผู้พิการแต่ละประเภทขึ้นมา เช่น ผลิตสื่อธรรมะที่เหมาะสมกับผู้พิการแต่ละประเภท พัฒนาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้พิการทางร่างกาย ที่พักสำหรับผู้พิการที่มีความต้องการศึกษาปฏิบัติธรรม ส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์กับการช่วยเหลือผู้พิการ และจัดทำคู่มือการสอนของพระพุทธศาสนากับแนวทางในการดำรงชีวิตสำหรับผู้พิการ

๒.ผลลัพธ์

สำหรับผลผลิตที่ผู้วิจัยและคณะวิจัยได้จากการวิจัยคือองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างพลังจากมิติทางศาสนาให้แก่ผู้พิการ รวมทั้งจากมิติที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางจิตวิญญาณ (Spiritual) แต่เป็นประเด็นอื่นๆ เช่น การเตรียมความพร้อมให้มีการประกอบอาชีพ เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ และเลี้ยงดูตนเอง และครอบครัวจะสามารถลดความรู้สึกของผู้พิการไม่ให้รู้สึกว่าตนเองเป็นภาระของสังคมได้เป็นต้น การมีส่วนร่วมของผู้พิการในชุมชนพระพุทธศาสนาและวัดนั้นในเบื้องต้นควรประกอบด้วยการเรียนรู้และรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้พิการ สังคมควรแสดงออกถึงการยอมรับและตระหนักถึงปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำรงชีวิตของผู้พิการปัญหาอาจได้แก่ ทักษะคติที่เป็นลบต่อตนเอง ทักษะที่ว่าความพิการเป็นภาระ เป็นกรรมเก่า ตลอดจนสังคมแสดงความไม่เข้าใจ เฟื่องเล็งข้อจำกัดทำให้เกิดข้อรังเกียจที่จะยอมรับผู้พิการให้ประกอบอาชีพ หรือให้ได้มีโอกาสใช้ชีวิตใกล้เคียงกับผู้ไม่พิการที่สุดการพัฒนาผู้พิการให้มีส่วนร่วมในการรับรู้ รับฟัง สื่อสารปัญหาแก่ผู้อื่นและสังคมนี้อาจพัฒนาได้ตั้งแต่ผู้พิการสามารถกระตุ้น จูงใจให้สมาชิกนำเสนอความเห็น ระดมความคิด หาแนวทางแก้ไขปัญหาและข้อขัดข้องของกลุ่มผู้พิการได้ จากการสัมภาษณ์ผู้พิการประเด็นความคาดหวังที่ผู้พิการต้องการให้ชุมชนพระพุทธศาสนาช่วยเสริมสร้างพลังในการดำรงชีวิต

๓.ผลกระทบจากการวิจัย

ผลกระทบจากการวิจัยรูปแบบการเสริมสร้างจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทยพบว่า การเสริมพลังงานอำนาจให้แก่ผู้พิการ ครอบครัวและชุมชน โดยเริ่มจากการให้คุณค่า ค้นหาความสามารถและเปลี่ยนวิธีคิดจากลบเป็นบวกจะช่วยให้คุณภาพชีวิตของผู้พิการดีขึ้น

สังคมมีส่วนร่วมและเปิดโอกาสให้ผู้พิการแสดงความสามารถของตนในเชิงสร้างสรรค์ ในส่วนของ พระพุทธศาสนาเปิดโอกาสผู้พิการเข้าถึงหลักปฏิบัติเพื่อบรรลุความพ้นทุกข์โดยมีจำกัดสิทธิ์ องค์กรด้าน พระพุทธศาสนามีเครื่องมือหรือสื่อการเรียนรู้ธรรมะสำหรับผู้พิการให้สะดวกมากขึ้นในขณะเดียวกันยังมี สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการที่จะเข้าถึงการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติธรรมได้อย่างเหมาะสมกับหลัก คำสอนในพระพุทธศาสนา

ภาคผนวก ฉ ประมวลรูปภาพประกอบการวิจัย
ศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝนจังหวัดเชียงใหม่

ภาคผนวก ฉ ประมวลรูปภาพประกอบการวิจัย
ศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝนจังหวัดเชียงใหม่

ประมวลรูปภาพประกอบการวิจัย
สถานสงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี

ประมวลรูปภาพประกอบการวิจัย สมาคมคนพิการโคราช

ประมวลรูปภาพประกอบการวิจัย มูลนิธิพระมหาไถ่

ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ลำดับที่	ชื่อ/ฉายา /นามสกุล	ตำแหน่ง/
๑	พระครูสุธรรมมานุสิฐ	ผอ.ศูนย์ฟื้นฟูผู้พิการและผู้ป่วยอัมพฤกษ์ - อัมพาตวัดห้วยเกียง
๒	นางสาวมณีรัตน์ ตันทวารธนะ	นายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา
๓	นายสมาน วงศ์กาวิ	อุปนายกสมาคมคนพิการจังหวัดนครราชสีมา
๔	นายปตฤฎิกรณ์ พัฒนาศุณย์	ผู้พิการ
๕	นายพงษ์เทพ พานขุนทด	ผู้พิการ
๖	น.ส.ฉะอ้อน แซ่เล่า	ผู้พิการ
๗	น.ส.นพเก้า มอญกลาง	ผู้พิการ
๘	นางสังวาล สายประสาท	ผู้พิการ
๙	นายกิตติศักดิ์ พยุงคลาง	ผู้พิการ
๑๐	น.ส.โสภา นกงาม	ผู้พิการ
๑๑	นายณรงค์ รัตนโสภา	หัวหน้าฝ่ายวิชาการ มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ
๑๒	นายลิขิต ทักชิน	หัวหน้าฝ่ายกิจกรรม มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ
๑๓	นายคาพันธุ์ ราชดา	หัวหน้าฝ่ายฝ่ายปกครอง มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ
๑๔	นางคามัน ศรีสะอาด	หัวหน้าฝ่ายธุรการ มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อพัฒนาคนพิการ
๑๕	นายธัญญ์โชค บุญพงศ์ปริตร	ผอ.ศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน
๑๖	นางพรจันทร์ เกียรติศิริโรจน์	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ
๑๗	นายมงคล สีแปรวงค์	นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ
๑๘	นายอภิวัฒน์ คุรุกิจ	เจ้าหน้าที่พี่เลี้ยง
๑๙	นางกัญญาณัฐ กองคา	พนักงานบริการ
๒๐	นางสาวศิริภรณ์ มูลปิ่น	พี่เลี้ยง

๒๑	นางรัตนารณณ์ บุญเพิ่มพูน	ครูฝึกอาชีพสงเคราะห์ ๓ สถาน สงเคราะห์คนพิการจังหวัดอุบลราชธานี
๒๒	นายเล็ก นรมานิตย์	ผู้พิการ
๒๓	นายพงษ์พันธ์ อัญญอ	ผู้พิการ
๒๔	นายกฤษฎา ผิวงาม	ผู้พิการ
๒๕	นายพงษ์พะเยาว์ ใจเที่ยง	ผู้พิการ
๒๖	นายบัณฑิต แซ่ซัน	ผู้พิการ
๒๗	นายจักรกฤษ วัฒนสันติ	ผู้พิการ
๒๘	นายรัฐพงษ์ อุดนัย	ผู้พิการ
๒๙	นายวัฒนชัย แสนมี	ผู้พิการ
๓๐	นายสรวิชัย ทาวี	ผู้พิการ
๓๑	นายอิสรานวัฒน์ กลัดแก้ว	ผู้พิการ
๓๒	นายกิตติรัฐ ต๊ะสาร	ผู้พิการ
๓๓	นายจักรวาล บุญपाल	ผู้พิการ
๓๔	นางสาวอ้อมรัก วิชชัยยา	ผู้พิการ
๓๕	นางสาวชลธิชา บ่อสร้าง	ผู้พิการ
๓๖	นางสาวอรรวรรณ สุขสบาย	ผู้พิการ
๓๗	นายวิโรจน์ จงหอมฟ้า	ผู้พิการ

หัวหน้าโครงการวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ (ภาษาไทย) : ดร.นคร จันทราช
(ภาษาอังกฤษ) : Dr.Nakhon Jantharach

ตำแหน่งปัจจุบัน

: อาจารย์อัคราจารย์ สาขาวิชาศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ตำบลกระโสม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐
โทรศัพท์มือถือ ๐๘ - ๕๖๐๖ - ๑๑๓๙

ประวัติการศึกษา

- : พ.ศ. ๒๕๔๘ สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดมหานนทราม (วัดป่าใหญ่)
ตำบลโนนเมือง อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี
- : พ.ศ. ๒๕๕๐ สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค สำนักเรียนวัดชนะสงคราม
กรุงเทพมหานคร
- : พ.ศ. ๒๕๕๐ ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. (การสอนสังคมศึกษา)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (เกียรตินิยมอันดับ ๒)
- : พ.ศ. ๒๕๕๓ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ศศ.ม. (ปรัชญาและศาสนา)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
- : พ.ศ. ๒๕๖๐ ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต พธ.ด. (สาขาวิชาปรัชญา)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย พระนครศรีอยุธยา

ผลงานทางวิชาการ

- : บทความวิชาการเรื่องโลกแห่งสามัญวิสัยมุมมองจากพระพุทธศาสนาเถรวาท
- : บทความวิชาการเรื่อง “พุทธทาสภิกขุ: ปณิธานข้อที่ ๒ การทำความเข้าใจระหว่าง
ศาสนาเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสังคมไทย” ตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์
มจร ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๕ (กันยายน – ตุลาคม ๒๕๖๓)
- : พ.ศ. ๒๕๕๖ งานวิจัยเรื่อง “การจัดการที่ดินของวัดในพระพุทธศาสนา”
ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย (ผู้ร่วมวิจัย)
- : พ.ศ. ๒๕๕๗ งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการ
แก้ปัญหาบริโภคนิยมของวัยรุ่นจังหวัดอุบลราชธานี” ได้รับทุนสนับสนุน

จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
(หัวหน้าโครงการ)

- : พ.ศ. ๒๕๖๐ บทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการแก้ปัญหาบริโภคนิยมของวัยรุ่นจังหวัดอุบลราชธานี” ตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๕ ฉบับพิเศษ เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองวันวิสาขบูชาโลก ๒๕๖๐ (พฤษภาคม ๒๕๖๐) จัดอยู่ในวารสารกลุ่มที่ ๑: วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACT) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- : พ.ศ. ๒๕๖๐ บทความวิชาการเรื่อง “โลกแห่งสามัญวิสัยมุมมองจากพระพุทธรูปศาสนาเถรวาท” บทความวิชาการ ในการประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ในวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๐
- : พ.ศ. ๒๕๖๐ งานวิจัยเรื่อง “สิกขาบท ๑๕๐ ข้อ ในสมณวรรค ดิกนิบาตอังคุตตรนิกาย : ศึกษาวิเคราะห์และตีความ” ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ผู้ร่วมวิจัย)
- : พ.ศ. ๒๕๖๐ งานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของพระสงฆ์สายวัดป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ผู้ร่วมวิจัย)
- : พ.ศ. ๒๕๖๑ งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างพลังทางจิตวิญญาณเพื่อการดับทุกข์ของผู้พิการตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย” ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (หัวหน้าโครงการวิจัย)
- : พ.ศ. ๒๕๖๑ งานวิจัยเรื่อง “รูปแบบและวิธีการดับทุกข์เชิงพุทธบูรณาการสำหรับผู้พิการในสังคมไทย” ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ผู้ร่วมวิจัย)
- : พ.ศ. ๒๕๖๑ งานวิจัยเรื่อง “การสร้างรูปแบบ มาตรการ และวิธีการดับทุกข์ของผู้พิการในสังคมไทย” ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ผู้ร่วมวิจัย)
- : พ.ศ. ๒๕๔๔ – ๒๕๕๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี

ประวัติการทำงาน

ประจำสำนักศาสนศึกษาวัดมหาวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี

: พ.ศ. ๒๕๕๐- ๒๕๕๓ ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม – บาลี
ประจำสำนักศาสนศึกษาวัดเสมียนนารี กรุงเทพมหานคร

: พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการตรวจข้อสอบ สนามหลวงแผนกธรรม
กรุงเทพมหานคร

: พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นอาจารย์พิเศษ คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

: พ.ศ. ๒๕๕๖ – ปัจจุบัน ตำแหน่งอาจารย์อัตราจ้าง สังกัดวิทยาลัยสงฆ์อุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี